juodoji serija

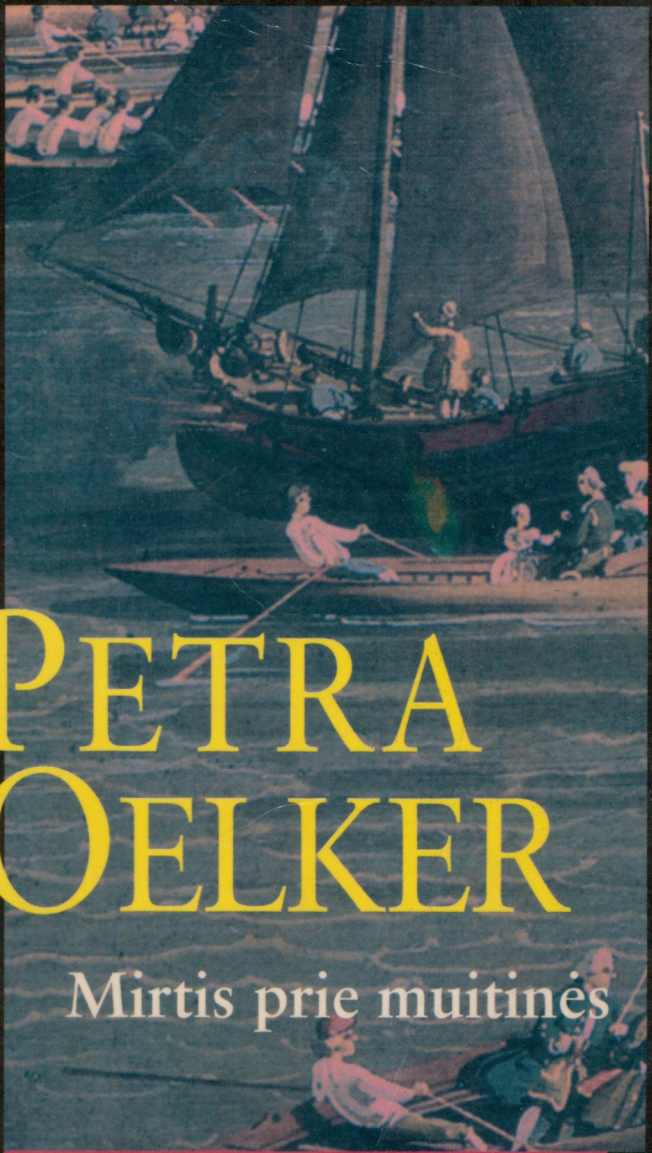

PETRA OELKER

Mirtis prie muitinės

vokiškas istorinis detektyvas

PETRA OELKER

Mirtis prie muitinės

Iš vokiečių kalbos vertė
Antanas Gailius

baltos lankos

Dailininkė Vida Kuraitė
Redaktorė Loreta Urtė Urbaitė

Viršelyje panaudota XVIII a. paveikslo detalė
Versta iš Petra Oelker, *Tod am Zollhaus*, Rowohlt, 1997

© 1997 by Rowohlt Taschenbuch Verlag
© Vertimas į lietuvių kalbą, Antanas Gailius, 1999
© Baltos lankos, 1999

Printed in Lithuania
ISBN 9955-00-005-8

Mat žmogžudystė, kad ir be liežuvio,
Vis tiek prabyla įstabiu balsu.

Wiliam Shakespeare (*Hamletas*)

1 skyrius

1764 metų ruduo

Mėnuo slėpiningai žibėjo, atsispindėdamas sustingusiuose Sent Obeno įlankos vandenyse. Kontrabandininkams naktis buvo pernelyg šviesi. Siauri užtakiai tarp uolų ir slaptos stataus šiaurinio kranto olos buvo tuščios ir apleistos. Visa sala, regis, miegojo, – ir kaimiečiai prie žemės prigludusiuose pilko akmens namukuose, ir žalos karvės po nesuskaitoma gausybe obelų plynaukščių ganyklose ar ankštuose upokšnių slėniuose, ir žvejai bei pirkliai nuožulniame pietiniame salos krašte.

Vienišas raitelis mylių mylias nusitęsusia balto smėlio pakrante risčia jojo iš Sent Obeno į Sent Eljerį rytiniame įlankos gale. Ten iš pakrantės uolų karingai kyšojo pilkas Elžbietos tvirtovės siluetas. Tik viename bokšto lange degė blausi šviesa.

Klasas Hermansas sėdėjo prie stalo Sent Robertsų namų valgomajame. Žvelgdamas į apšviestą pilies langą ir raitelį blankioje mėnesienoje, jis jautėsi lyg būtų atsidūręs tolimame žemyne. Dairėsi į mažos Anglų kanalo salos

pietinę pakrantę, ir jūros platybių bei nuožulnaus žalio pakrantės peizažo reginys buvo visai kitoks, nei vaizdas, matomas pro jo paties namų langą Hamburge. Senasis uostamiestis prie Elbės jam staiga pasirodė labai ankštas ir pridvišęs.

– O tu, bičiuli, ką pasakysi? Ar manai, kad garų pilnas katilas gali pakeisti vėją burėse?

Polas Sent Robertsas, palinkęs į priekį, smalsiai pažvelgė į savo bičiulį. Vadinasi, ginčas dėl garo dar vis nebuvo pasibaigęs.

– Na, – tarė Klasas, pakeldamas taurę prieš ryškią šviesą žvakių, stovinčių ant stalo sunkiose sidabro žvakidėse, ir mąsliai tyrinėdamas ugnimi sužibusį vyną. – Kad aš nė nežinau. – Jis iš lėto nugėrė gurkšnį. – Pažvelk į šitą vyną. Šlakelis skysčio taurėje. Nurimęs, neturįs galios susprogdinti taurės. Bet prisimink gausybę vandens malūnų, jau šimtmečius sukančių girnas. Prisimink, kokią galybę parodo vanduo, kai jis, atėjus atoslūgiui, tempia su savimi į jūrą viską, kas laiku nesusirado saugios užuoglaudos, arba kai jis, audrai įsismarkavus, siautėja mūsų pakrantėse. Sriubai verdant, garai dangtį kilnoja. Jeigu garų pilnas būtų labai didelis puodas, ir tie garai suktų labai didelį ratą, – gal toks ratas ir tikrai galėtų stumti laivą per jūrą...

– Aha, mielasis Klodai, – sušuko Sent Robertsas juokdamasis ir taure sveikindamas jauną vyrą tamsiai mėlynu aksomo surdutu, sėdintį kitame stalo gale. – Jūs turite sąjungininką. Pasistenkit jam įsiteikti, jis savais laivais gabena prekes per jūras. Įtikinkit jį, kad jūsų pamišėliški garo eksperimentai jo maišus ir statines greičiau nugabens į uostą, ir, žiūrėkit, gausit iš jo pinigų įgyvendinti savo svajonei apie plaukiojimą laivais, nepriklausomais nuo vėjo užgaidų.

Klasas papurtė galvą.

– Verčiau tegu jis kreipiasi į jus, anglus, ir į savo tėvynainius. Mūsų laivai plaukioja tik po Šiaurės ir Baltijos jūras, pasiekdami šiaurines ledjūres arba sukdami į pietus per Biskajos įlanką iki Portugalijos. Juk jūs neleidžiate mums prekiauti su savo kolonijomis Amerikoje ir Indijoje. Visą pelną patys vieni pasilaikote.

Sent Robertsas patenkintas linktelėjo:

– Gerai sakai, vargšas drauguži vokieti. Mes kuo pavydžiausiai saugom savo turtus. O nuo to laiko, kai mūsų gobšieji kaimynai prancūzai dar privertė jus mokėti svarų statinių mokestį, importas jums pasidarė gana brangus. Ir vis dėlto aš nesu tinkamas pašnekovas mūsų jaunajam markizui. Aš palaikau mesjė Vernuaji ...

Aiškiai patenkintas, Sent Robertsas įtraukė nosin žiupsnį tabako.

– ...ir Paryžiaus mokslų akademijos nuomonę.

Jis garsiai nusičiaudėjo į nėriniuotą nosinaitę.

– Akademija paskyrė mesjė Vernuaji premiją už tai, kad jis įrodė, jog, kalbant apie laivus, ničniekas negali pakeisti vėjo. Jūs, jaunasis drauguži, esate svajotojas.

– Bet nuo to laiko praėjo daugiau nei dešimt metų, – karščiuodamasis atkirto markizas Klodas Žufrua d'Abanas*. – Pasaulis nestovi vietoje. O mokslas...

Klasas klausėsi atsilošęs. Ilga diskusija nuvargino jį. Jis palaikė prekybinius ryšius su Prancūzija, Anglija, Portugalija ir Italija, svetimos kalbos jam buvo kasdienis dalykas. Angliškai jis išmoko tada, kai, būdamas dar jaunuolis, kelerius metus mokėsi Londone, o prancūziškai irgi daugmaž galėjo susikalbėti. Tačiau jam sunku

* Žr. komentarus knygos gale.

buvo priprasti prie nuolatinio šnekėjimo čia viena, čia antra kalba, viešpatavusio Sent Robertsų namuose. Ypač kad saloje įprastas prancūzų kalbos dialektas, senoji normaniškoji Žersio tarmė, jam buvo sunkiai suprantama.

Jau tris savaites jis praleido Džersyje. Ir ką iki šiol pešė? Ničnieko.

Klasą slėgė rūpesčiai. Jo prekybos namai buvo vieni didžiųjų Hamburge, tačiau dėl to ir jo rūpesčiai buvo dideli. Pasibaigus septynerius metus trukusiam Prancūzijos ir Austrijos karui dėl dominavimo žemyne ir Anglijos, Ispanijos bei Prancūzijos jūrų karui dėl užjūrio kolonijų, hamburgiečiams reikalai prastai klostėsi.

Per karą jie, neutralaus laisvo imperijos miesto pirkliai, turėjo labai gražaus pelno, užtat dabar juo labiau kentėjo nuo karo padarinių. Prūsų pinigų nuvertėjimas per paskutiniuosius dvejus metus privertė bankrutuoti gausybę olandų bankų, drauge su savimi nusitempusių pražūtin ir daugelį Hamburgo pirklių.

Jau keleri metai prancūzai reikalavo smagių mokesčių už kiekvieną maišą, iš prancūzų laivo iškraunamą Hamburgo uoste, ir už kiekvieną statinę, kurią vokiečių laivai kėlėsi per bortą Prancūzijoje. Dėl to pelnas pavojingai mažėjo.

Tačiau tol, kol teisę vežioti visas kolonijų prekes turėjo tik kolonijinių valstybių laivai, vokiečių pirkliai buvo bejėgiai. Hamburgiečiams tai buvo itin skaudus smūgis. Didelė dalis kolonijinių prekių ir kas antras maišas kavos, atgabentos iš prancūzų kolonijų, buvo iškraunamas Hamburgo uoste. Todėl, Polui Sent Robertsui pasisiūlius padėti senajam bičiuliui ir surasti pigesnių kavos tiekimo būdų, Klasas ilgai nedvejojo.

Vienas kapitonas, karo metais pirataves ir laimėjęs Anglijos karūnai kelis prancūzų laivus, dabar tiekė kavą tiesiai iš Amerikos kolonijų. Džersio gyventojams tai nebuvo nusikaltimas. Tiesa, jie buvo daugiau ar mažiau lojalūs anglų karaliaus valdiniai, tačiau neprivalėjo mokėti muitų ir mokesčių, o kontrabandinė prekyba su žemynu ir Anglijos krantais čia klestėjo jau šimtmečius.

Klasui buvo nemalonu dykam sėdėti Džersio saulėje ir laukti kontrabandininko. Polas tiktai nusijuokė. Girdi, tai esą juk visai normalu, o per karą – net teisėta. Jau Elžbieta, didžioji karalienė, plėšikiškais sero Frensio Dreiko, visų įžūliausio pirato, žygiais finansavusi savo brangakmenius ir šlovingąsias pergales jūroje, pirmiausiai – Ispanijos Armados sutriuškinimą. Ir net maldingieji Maltos riteriai, kuriems priklausą ir daug vokiečių, piratiškais žygiais sukaupę gausių turtų.

Kad šiuo metu karo nebuvo, dėl to Polas labai nesuko galvos. Juk istorija rodanti, kad naujas karas niekados neužtrunkąs prasidėti. Ir kas, girdi, žino, kada prancūzai vėl pamėginsią užgrobti visą Džersį ir kaimynines salas.

Polas, be abejo, buvo teisus, ir Klasas niekados nebuvo per daug skrupulingas, kai galėjo padaryti gerą sandėrį. Tačiau jam, Hanzos pirkliui, vis dėlto regėjosi nederama sėdėti dykam ir laukti kažkokio nuotykių ieškotojo.

Gal ir tikrai būtų buvę geriau atsiųsti čionai Bermaną. Tas žinojo visus sandėrius, buvo patikimas kaip niekas kitas ir būtų net paties velnio laukęs, kad tik iš to rastųsi naudos Hermanso prekybos namams. Bet buvo dar vienas reikalas: Emili. Čia Klaso niekas negalėjo pavaduoti.

Polo duktė, be abejo, buvo gera partija. Dėl didelių tamsių akių, švelnios pieno baltumo odos ir mažos, lyg vyšnia raudonos burnos ji atrodė panaši į lėlę. Tačiau

toks įspūdis buvo apgaulingas: kaip visi Sent Robertsai, ji buvo guvaus proto ir išsilavinusi. Ir ko stebėtis, kai matai, kokie žmonės kasdien varsto jos tėvo namų duris. Kiekvienas Džersyje apsilankęs menininkas ar mokslininkas, ar būtų genijus, ar tik diletantas, būdavo į tuos namus kviečiamas, karališkai priimamas ir nuodugniai išklausinėjamas.

Rytoj, pamanė sau Klasas, rytoj turiu apsispręsti.

Jis apžiūrinėjo draugiją, kurią šį vakarą prie savo stalo buvo subūręs jo senasis bičiulis ir verslo partneris Polas. Po dešinei sėdėjo Džonas Meinoras, turtingųjų salos pirklių ir dvarininkų gydytojas. Apkūnus ponas, kuris, nors dar tebedangstąs žilus plaukus senamadišku aukštu peruku, smalsiai ir nuovokiai domėjosi naujausiais mokslo pasaulio eksperimentais ir atradimais.

Priešais, abiem alkūnėm pasirėmęs į stalą, sėdėjo ir jūros putų pypkę kimšosi Pjeras Šeno. Tas, kaip ir namų šeimininkas, buvo Džersio pirklys, tačiau jį kamavo brangiai kainuojanti alchemijos aistra. Veltui Pjeras Šano vylėsi, kad to niekas nežino. Visame salyne pakuždomis buvo kalbama apie jo nuodėmingas aukso gamybos recepto paieškas.

Greta Šeno sėdėjo elegantiškas jaunas vyras šviesiais, ant sprando madinga kasa supintais plaukais. Viljamas Gaterbis, vienintelis namų šeimininko sūnėnas, jau kurį laiką buvo pasidaręs nepakeičiamas dėdės kontoroje kaip puikus skaičiuotojas ir drąsus planuotojas. Prekyba su Sent Robertso namais, pamanė sau Klasas, ateityje pasidarys sunkesnė, nors mes ir bičiuliai.

Viljamas, švelniai šypsodamasis, tingiu žvilgsniu stebėjo įsismarkavusius debatus, nors pats juose beveik nedalyvavo.

Jaunasis markizas Žufrua d'Abanas, lyg jaunas spanielis nenustygstąs ant kėdės šalia visados susitvardyti gebančio Viljamo, buvo tolimas Sent Robertsų pusbrolis. Nors Anglija ir Prancūzija nuo pat normanų laikų nuolatos rezgė karus viena prieš kitą, tokios giminystės čia nebuvo negirdėtas dalykas. Salos jau kelis šimtmečius priklausė britų karūnos valdoms, tačiau dėl tokios padėties, dėl to, kad Normandijos pakrantė buvo vos už kelių mylių, jas siejo artimi ryšiai ir su Prancūzija.

Su vos juntamu grauduliu Klasas žvelgė į dar kūdikiškai apvalainą Žufrua veidą. Jame atsispindėjo energija ir aistra jaunuolio, kuriam ir neįmanomi dalykai, tikrai jų panorėjus, regisi lengvai pasiekiami. Akimirką Klasui širdį suspaudė tokios aistros ilgesys, jis pasijuto taip, lyg būtų ne keturiasdešimt ketverių metų, o kur kas senesnis. Ar buvo jį kada pagavęs toks įkarštis? O gal jis iš tikrųjų visados buvo protingas, blaivus, viską pasveriąs vyras, vaikštąs vien tiesiais keliais?

– Mesjė, dabar jau tikrai pakankamai ilgai privertėte mus laukti!

Skambus Anės Sent Roberts balsas ūmai nutraukė jo melancholiškas mintis. Polo sesuo, po svainės mirties – pirmoji namų dama, stovėjo plačiai atverto salono tarpduryje. Nors ji stengėsi nutaisyti damai deramą atsainų šypsnį, jos minoje buvo aiškiai matyti nekantravimas.

Klasas nužvelgė ją smagiu žvilgsniu. Nesunku jam buvo įsivaizduoti, kad ponių plepalai apie naujus flirtus, drabužių kirpimą, romanus ir paskutiniąsias vaikų ligas Anei netruko mirtinai įgristi. Anė Sent Roberts labiau domėjosi laivininkystės ir prekybos problemomis. Arba tokiomis naujovėmis kaip žaibolaidis, išrastas Šiaurės Amerikos kolonijų mokslininkų. Europoje

dabar jau vienas žaibolaidis irgi buvo; jis vainikavo smailę švyturio, stovinčio ant uolos jūroje į pietus nuo Plimuto. Ant anglų uolos. Tuo Džersyje buvo didžiuojamasi, nors dėl šio išradimo naudos dar ne visi sutarė. Daugelis laukė, kad Dievas nubaus žmones už tokį brovimąsi į jo planus.

Anę žavėjo viskas, kas buvo susiję su ta naująja elektra. Praeitą vakarą ji mėgino įtikinti brolį, kad toks žaibolaidis, įtaisytas ant uoste pastatyto naujojo sandėlio stogo, galėtų būti labai naudingas. Polas galiausiai pažadėjo apie tai bent pagalvoti.

Klasas greitai pastebėjo, kad Anė daugiau už brolį nusimano apie Sent Robertsų prekybos namų reikalus ir yra laikoma slaptąja kontoros valdytoja. Ji buvo liekna, aukšta moteris, ne tokios blyškios veido odos ir ne tokio švelnaus balsiuko, koks būtų derėjęs damai. Nosis smailoka, burna aiškiai per didelė. Tačiau ji buvo, be jokios abejonės, savaip graži.

Klasui būtų buvę smalsu sužinoti, kodėl ji niekados neištekėjo. Anės amžių buvo sunku nusakyti. Atrodė ji Klasui kur kas jaunesnė už brolį, tačiau į ketvirtąją dešimtį, žinoma, jau senokai perkopusi. Energinga dama, kuri, kaip Klasas irgi nustatė, šokdama judėjo nepaprastai gracingai ir lanksčiai.

Salono viduryje, su nėriniais gausiai papuoštu gaubtuvu, apkūni ir rausvutė, ant minkštasuolio lyg soste buvo įsitaisiusi Matilda Meinor. Gydytojo pati ir jo šešių vaikų motina mažutėmis juodomis akutėmis budriai stebėjo, kaip Sent Robertsas ragina savo draugą vokietį sėstis šalia Emili. Vienturtė Sent Robertso duktė Klasui pasirodė panaši į porceliano figūrėles, kurias jis praeitais metais parsivežė iš Leipcigo mugės: švelni, vėsi ir glotni.

Mergina, vos pastebimai šyptelėjusi, linktelėjo jam ir gurkštelėjo kavos iš puodelio.

Klasui buvo nesmagu. Ir dėl Emili, ir dėl kavos. Ir Emili, ir kava šiomis savaitėmis vaidino svarbų vaidmenį jo gyvenime. Ir Emili, ir kava kėlė jam rūpesčių. Vieno tų rūpesčių rytoj jis nebeturės. Tačiau kol kas jis to nežinojo. Tad jam nieko daugiau neliko, kaip gerti kavą ir paslapčiomis sunkiai dūsauti.

Kitą rytą Klasas Hermansas į pusryčių kambarį įžengė paskutinis. Ponai, pranešė jam Frederikas, jau seniai visi išsivaikščioję. Madmuazelė Anė ir mesjė Polas tikėjęsi vėliau pasimatyti su juo uosto kontoroje. Mesjė Viljamas išjojęs į Sent Eljerį, o madmuazelė Emili išėjusi pasivaikščioti, tatai, žinia, jaunai panelei nesą derama priešpiečiais, bet madmuazelė visados gyvenanti savo galva.

Senojo tarno žvilgsnis buvo griežtas.

Namuose, Hamburge, Klasas rytais visados buvo pirmas. Kartais, dar nė pusryčių sriubos nevalgęs, eidavo žemyn, į uostą. Didžiuliuose jo namuose su gausiai išpuoštu, barokiškai išraitytu frontonu Naujojo Vandramo gatvėje tokią ankstyvą valandą dar būdavo tylu. Tačiau prie Tolimosios krantinės, prie Medžių dambos ir prie Naujojo krano jau būriavosi nešėjai ir vežimai. Kvepėjo vėju, dumblinu vandeniu, derva ir prieskoniais. Pirmieji everiai, atplaukę nuo pietinio Elbės kranto, nuo Gliukštato, Štadės arba Fyrlandų, jau slinko pro užkardą į vidinį uostą. Plačiapečiai vyrai irklais stūmė į flėtus plokščiadugnes šutes, pilnutėles krovinių, iš burlaivių gabenamų į miesto sandėlius.

Tačiau čia jis jau tris savaites nieko daugiau neveikė, tiktai laukė. Pirmosiomis dienomis valandų valandas

sėdėjo prie molo ir žiūrėjo akis įsmeigęs į horizontą, tarytum šitaip galėtų kerais prisišaukti taip smarkiai laukiamą brigą. Viljamas kvietė jį rytais drauge jodinėti. Tačiau Klasas niekados nejodinėjo vien dėl pramogos. Be to, matė, kaip Viljamas ginė savąją kumelę smarkiu galopu per drėgnas nuo rasos pievas, nelenkdamas jokių kliūčių. Nuo minties, kad tektų daryti taip pat, Klasą nukrėtė šiurpas.

Net jeigu Viljamas ir būtų prisiderinęs prie Klaso tempo, jodinėjimas drauge nebūtų leidęs Klasui atsipalaiduoti. Sent Robertso elegantiškojo sūnėno draugijoje jam visados buvo truputį nejauku. Klasas nežinojo kodėl, skųstis nebuvo jokio pagrindo. Viljamas anaiptol ne vien iš mandagumo nuoširdžiai domėjosi senuoju dėdės draugu, mokėjo klausytis ir žaviai plepėti. Ir vis dėlto, Viljamui šalia esant, Klasas jautė nesuvokiamą įtampą. Jaunojo pirklio gintaro spalvos akyse jis nelabai tegalėjo įžvelgti tą šilumą, kilniaširdystę ir gyvenimo džiaugsmą, dėl kurių toks mielas darėsi Polas.

Klasas dvejodamas stovėjo prie pusryčių stalo. Gausi vakarykštė vakarienė dar tebeslėgė skrandį. Pastvėręs persiką, jis leidosi uosto linkui.

Atšlaitėje aukščiau miesto jis stabtelėjęs apžvelgė po kojomis plytintį taikų paveikslą. Sent Obenas buvo nutviekstas šiltos rugsėjo saulės. Žuvėdros plačiais lankais sklandė viršum žalsvai mirguliuojančių įlankos vandenų, kuriuose, saulei patekėjus, šokinėjo delfinai.

Čia niekados nebuvo to smarkaus bruzdesio, kuris toks tipiškas priešpiečiais Hamburge. Svarbiausias Džersio miestas buvo tik kaimas, uostas – ne kažin kas daugiau nei ilgas molas ir kelios sandėlių pašiūrės. Pakrantėje pailgos įlankos, kuri už kelių mylių prie Sent Eljerio

rėmėsi į stačias uolas, buvo įsikūrusios nedidelės laivų statyklos. Meistrų plaktukų kaukšėjimas ir pjūklų džyravimas maišėsi su vištų kudakavimu smėlėtoje gatvėje. Tie garsai ir sudarė šios vietos muziką. Klasas buvo pripratęs prie tokių uostų kaip Hamburgas, Lisabona ar Bristolis. Jam regėjosi keista, kad šis snaudulingas užkampis yra reikšmingas prekybos centras.

– Ar tamstai patinka mūsų sala, mesjė?

Tarytum jo laukusi čia, Emili, pastodama kelią, staiga išniro iš už sausmedžių gyvatvorės.

– Mūsų tykus gyvenimas tamstai tikriausiai nuobodus?

– Labą rytą, madmuazele Emili.

Klasas mandagiai nusilenkė ir smalsiai nužvelgė Polo dukterį. Ji atrodė sudirgusi, nėriniuota nosinaitė jos rankose buvo sumaigyta ir sudrėkusi.

– Kodėl gi turėčiau nuobodžiauti? Retai kada per tokį trumpą laiką galėjau susipažinti su tokia daugybe įdomių žmonių kaip tamstų namuose. Be to, tokioje žavioje draugijoje tikrai negaliu nuobodžiauti. – Klasas apsižvalgė. – Tamstos palydovė, regis, kažkur pradingusi. Ar leisite palydėti tamstą namo? O gal tamsta norite aplankyti tėvą?

Emili susimąstė, tarytum čia būtų koks nepaprastai reikšmingas klausimas.

– Ne, – atsakė, pagaliau apsisprendusi. – Pas tėvą nenoriu eiti. Galite palydėti mane namo.

Valandėlę jiedu tylėdami ėjo greta. Staiga Emili sustojo. Giliai įkvėpusi, tvirtai pažvelgė jam į akis.

– Ar tamsta apsisprendei? – paklausė. – Ar ketini tamsta mane vesti?

Dabar, ištarus šį klausimą, visas dirglumas regėjosi praėjęs. Ji tyliai susijuokė.

– Nežiūrėk, tamsta, toks apstulbęs. Nejau tikrai manai, kad nežinau, jog kavos prekybos rūpesčiai nėra vienintelė tamstos viešnagės priežastis? Nejau tikrai manai, tamsta, kad nežinau, jog tėvas nori mane už tamstos ištekinti? Ar tamsta ketini mane vesti, mesjė Hermansai?

Klasas nurijo seilę. Ligi šiol ji nebuvo davusi jam nė menkiausio ženklo. Nė žvilgsniu, nė švelniu žodeliu neišsidavė, kad jis būtų tapęs josios svajų objektu. Be to, Klasas niekados nebuvo nė girdėjęs, kad jaunos anglų damos pačios pirštųsi subrendusiems vyrams.

Emili žvelgė jam tiesiai į akis, ir jis mėgino perprasti, kokio atsakymo mergina tikisi.

– Taigi, madmuazele, – sumikčiojo Klasas, – tamstos tėvas tikrai tokią mintį turėjo. Man tai didelė garbė, ir kas gi galėtų labiau už tamstą papuošti mano namus. Tačiau taip pasiryžti...

– Kaip teisingai tamsta kalbi, – tarė Emili, rimtai linkteldama, – pasiryžti visam gyvenimui, iki dienų galo. Labai sunku taip pasiryžti. Aš jums padėsiu. Tamstą aš labai gerbiu, nes tamsta esi malonus ir protingas. Kiekvienai moteriai malonu būtų žvelgti į tamstą. O tamstos plaukai, – kalbėjo ji toliau, lyg girdama naujo žirgo privalumus, – labai gražūs, dar nė kiek nepraskydę ir beveik nepražilę. Tačiau aš už tamstos netekėsiu.

Klasas apstulbęs pažvelgė į jaunąją moterį.

– Galėtumei tamsta parodyti bent šiokį tokį apgailestavimą. Iš veido matau, kad tamsta pajutai palengvėjimą.

– Madmuazele, tamsta man labai maloni, bet pirmiausiai esu pernelyg nustebęs, kad apskritai galėčiau ką nors parodyti. Žinoma, kad apgailestauju...

– Pamiršk, tamsta, valandėlę visas mandagybes, pamiršk, mesjė, ir tai, kad esu mergina.

Emili plačiai nusišypsojo, ir jos spindulingas žvilgsnis pašalino visą įtampą.

– Pasikalbėkim kaip du pirkliai, juk vedybos su manimi tamstai vis dėlto pirmiausiai būtų sandėris. Labai myliu savo tėvą, ir stengiuosi būti klusni. – Mažutė raukšlelė susimetė jai viršum nosies. – Tai ne visados lengva, kaip tamsta, šiek tiek pagalvojęs, turbūt suprasi. Štai, kad ir mano brolis. Jam vos dvylika metų, o su juo elgiamasi kaip su vyru. Man – septyniolika, bet su manimi elgiamasi kaip su vaiku, kuris nežino, kas jam gera gyvenime. Ir tamsta elgiesi su manimi kaip su vaiku.

Ji bičiuliškai uždėjo Klasui ranką ant peties ir pažvelgė į jį su meilinga šypsena.

– Be abejo, gyvenimas tamstai prie šalies būtų geras gyvenimas. Bet ar tamsta mane myli?

Klasas giliai atsikvėpė.

– Na, meilė yra pastangų ir įpročio dalykas. – Šis neįprastas pokalbis jam pradėjo regėtis smagus. – Užgriuvusi mus kaip audra, ji esti vien svaigulys, kuris greit praeina. Bet ji gali augti, jeigu du žmonės...

– Tamsta kalbi lyg mano guvernantė, kuri, mano ir jos pačios laimei, jau metai kitoms mergaitėms skaito išmintingas paskaitas, – nekantriai mostelėjusi ranka, pertraukė jį Emili. – Ar tamsta kada nors esi patyręs meilę? Tikrą meilę?

– Man regis, madmuazele, kad tai čia visai nesvarbu, – palengva pradėdamas suprasti, tarė Klasas. – Bet esu tikras, kad tamsta esi įsimylėjusi. Ir jau tikrai ne mane.

– Taip, esu. Ir tekėsiu už to, kurį myliu. Ir už nieko daugiau. Verčiau mirsiu nei tapsiu kito žmona. O, mesjė, nejau tamsta negali manęs suprasti?

– Emili, – juokdamasis atsakė Klasas, – tik dabar suprantu, kad padariau klaidą, ryžtingiau nesiekdamas tamstos meilės. Tam, kurį tamsta myli, galima tik pavydėti. Jis gaus ne tik žavią, bet ir tvirtavalę žmoną.

– Tai tamsta man atleidi? Tamsta man padėsi? Labai prašau, tamsta turi man padėti.

– O kaip turėčiau padėti? Ar jį dar reikia įtikinti, kad atsakytų tuo pačiu į tamstos meilę?

– O ne, mesjė, jis jaukseniai atsakė. Nors pats kalba, kad kartais tai nėra lengva.

Ji patenkinta susijuokė. Patosas, suvirpėjęs jos balse, grasinant tauria tragiškos įsimylėjėlės mirtimi, dingo taip pat greitai, kaip buvo atsiradęs.

– Bet jis priima mane tokią, kokia aš esu. Tik mano tėvas nenori priimti jo tokio, koks jis yra. Štai kokia mūsų bėda, mesjė. Davidas nieko neišmano apie laivus, skaičius ir statines, apie cukrų, miežius ir vilną. Ir nenori išmanyti. Kad ir labai mane myli.

Ir vėl ji pradėjo sukioti tarp pirštų baisiai suglamžytą nėriniuotąją nosinaitę.

– Jis mirtų, jeigu nebegalėtų tapyti, mat yra puikus dailininkas. Mesjė, prieš kelias dienas tamsta pasirodei mėgstąs tapybą, net suprantąs ją, nors tokių pirklių reta. Tamsta turi man padėti! Jeigu Davidui nebus leista manęs vesti, mudu imsim ir pabėgsim. Škotijoje gyvena kalvis, turįs teisę sutuokti bet ką, net be tėvo leidimo. Aš tai mielai pabėgčiau, bet...– irzliai pridūrė Emili. – Davidas nenori. Pabėgti jam atrodo negarbinga.

– Tai byloja jo naudai! – Klasas susivokė pagalvojęs, kad garbingasis Davidas galbūt paprasčiausiai apskaičiavo, jog, pagrobęs Emili, nedaug vilčių teturėtų gauti jos palikimą. – O kodėl Polas nenori jūsų Davido? Juk

jis irgi mėgsta tapybą. Praeitais metais, nuvažiavęs į Batą pataisyti sveikatos gydomaisiais vandenimis, net sutiko, kad jaunasis Geinsboras nutapytų jo portretą.

– Kur ne! Jam patinka gražūs paveikslai. Ypač tie, kuriuose matyti laivai ir jūra. Arba damos. Jis mėgsta ir pasiginčyti su dailininkais apie perspektyvą ir šviesos bei šešėlių žaismą. Tačiau jis nemėgsta dailininkų, kurie pamilsta jo dukterį. – Emili maldaujamai pažvelgė į Klasą. – Tėvas tamsta jau daugybę metų pasitiki, vertina tamstos nuomonę. Jeigu tamsta įtikintum jį, kad Davidas mane tikrai myli ir kad jo laukia didi ateitis, jis mums leis tuoktis. Labai prašau!

Dabar jau nebebuvo likę nė kruopelės to nuobodžiautojos vėsumo, su kuriuo Emili žvelgė į Klasą praėjusiomis savaitėmis. Jis nepajėgė atsispirti merginos akyse liepsnojančiai aistrai, tam įkarščiui, kurį jau praeitą vakarą su pavydu buvo pastebėjęs jaunojo Žufrua veide. Klasui toptelėjo mintis apie Sofi. Ar jos akys irgi gali būti tokios? Sugrįžus į Hamburgą, reikės labiau pasirūpinti dukterimi. Juk ir ten gali būti gražių jaunų dailininkų, nieko neišmanančių apie laivininkystę ir skaičius.

– Daug iš manęs tamsta reikalauji, Emili, – ir kaip tik todėl, kad tamstos tėvas manimi pasitiki. Vienu klausimu, žinoma, tamstos teisybė: pagunda parsivesti tamstą kaip nuotaką į savuosius namus buvo didžiulė, bet man nebuvo lengva apie tai galvoti. Esu tamstai per senas. Ne, nereikia ginčytis. Žinau, kad ir tamsta lygiai taip pat manai.

Emili visai nė neketino ginčytis. Net jeigu ir nebūtų mylėjusi Davido, ji negalėjo įsivaizduoti ištekėsianti už vyro, ne ką jaunesnio už jos pačios tėvą.

– Kaip gi aš įtikinsiu tamstos tėvą, kad Davidas – kad ir kas jisai būtų – yra tinkamas tamstai į vyrus? – Klasas

šypsodamasis pažvelgė į karščiu liepsnojantį merginos veidą. – Geriausia bus, jeigu tamsta nusivesi mane pas savąjį dailininką, galbūt šią popietę, ir parodysi man jo paveikslus. O sykiu, jei galima, ir jį patį. Be mažučio egzamino nieko nebus. Juk tamsta pati sakei: visam gyvenimui.

Vėliau Sent Obeno gyventojai pasakojo vienas kitam, kad Emili ir vokiečio pirklio sužieduotuvės jau, matyt, galutinai sutartos. Madam Bušer virėja mačiusi, kaip madmuazelė pakeliui į namus su džiaugsmo ašaromis ant abiejų skruostų glebėsčiavusi ir bučiavusi savo tėvo bičiulį. Prieš pat tą nutikimą su statinėmis.

Vėlei leidęsis uosto linkui, Klasas būtų norėjęs balsiai uždainuoti. Dainavęs jis seniai jau nebuvo, jei nekalbėsime apie sekmadieninį giedojimą per pamaldas bažnyčioje, nebūtų uždainavęs ir dabar. Tačiau palengvėjimas buvo neapsakomas. Žinoma, dabar teks iš naujo pradėti dairytis žmonos.

Sofi, be abejo, teisingai sako. Kitą vasarą jai ištekėjus, bus geriau turėti naują namų šeimininkę.

Baisi Marijos žūtis Klasui ilgai buvo nesuvokiama. Jos netekęs, pirmaisiais metais jis dažnai, būdavo, įžengia į saloną arba jos miegamąjį ir negali atsistebėti, kad žmona nelaukia kaip visados.

Tačiau pamažu jis patogiai susitvarkė gyvenimą. Ne buvo įsitikinęs, kad tikrai nori dar kartą vesti. O jeigu vesti, tai nebent jau brandesnę moterį, švelnią ir nuolaidžią. Tokia moteris turėtų suprasti, kad prekyba jam yra malonus užsiėmimas, kad jam tikras nuotykis yra sudarinėti sandėrius, rizikuoti ir turėti pelno. Apie nuostolius jis dabar nenorėjo galvoti.

Klasą užliejo pasitikėjimo banga. Viskas susirikiuos. Emili problema šit savaime išsisprendė. O kavos tiekimo reikalą jis sutvarkys rytoj. Arba kitą savaitę, – kai tik kapitonas Branifas su savo brigu išmes inkarą įlankoje.

Molo gale Klasas pamatė Anę, stovinčią plačiai atvertos Sent Robertso kontoros tarpduryje. Su rezedų spalvos suknele ir baltu gobtuvu ji atrodė lyg lelija. Klasas buvo bepamojąs jai ranka. Tačiau nebesuspėjo. Nebeišgirdo ir jos išgąstingo šūksnio. Išgirdo tik sprogimą galvoje ir keistą traškesį, o tada stojo tyla. Savotiška, niauri tyla – tarytum nugrimzdus į gelmę. Nieko nejuto, nei skausmo, nei nuostabos; nebejuto nė džiaugsmo, pirma jį taip smarkiai apėmusio.

Jis gulėjo po kalnu sulūžusių statinių, iš kurių ant molo byrėjo gelsvas cukrus ir rusvi grūdai. Jo kūno beveik nebuvo matyti.

– Tam jau galas, – sumurmėjo kažkoks senis, sėdėjęs ant taburetės įsaulyje ir lupęs obuolius.

Tačiau niekas jo nesiklausė, visi subėgę mėgino ištraukti iš po statinių gyvybės ženklų neberodantį kūną. Niekas nepastebėjo vyro, sandėlių šešėlyje užkopusio į atšlaitę ir pasileidusio keliu Sent Piterio linkui. Viena jo koja nesilankstė, tačiau jis žengė mitriai lyg lapė.

2 skyrius

1765 metų pavasaris
Antradienis

Garsai švelniai suvirpėjo vėsiame balandžio ore, įsismarkavę pavirto ilgesingu tremolo, o aukščiausiąjį tašką pasiekė tokiomis trelėmis, kurios kiekvienai volungei būtų padariusios garbę. Tada vėl stojo tyla. Mergaitė apsižvalgė. Tokio ulbavimo ji dar niekados nebuvo girdėjusi. Nuostabus turėtų būti tas paukštis, margaplunksnis ir ilgakaklis. Tačiau nuogose karklų šakose kiūtojo tik keli pasišiaušę žvirbliai. Kregždės ir visi kiti vasaros giesmininkai dar nebuvo grįžę iš pietų.

Ir vėlei trelė. Ir balsai. Ten negalėjo būti paukštis. Ten buvo žmonės.

Mergaitė atsargiai užsiropštė ant apsauginio žemių pylimo, juosiančio sodybą, šmurkštelėjo pro spragą viršuje augančiuose tankiuose gervuogių ir susivijusių sausmedžių krūmuose ir pažvelgė žemyn į pievą. Jai buvo draudžiama vienai leistis į pasaulį anapus žemės pylimo, nes ten ėjo didysis kelias. Pavojingas pasaulis, kaip jai

buvo pasakota, per kurį karietomis ir vežimais keliauja ne vien dori pirkliai, bet ir visokios padugnės, krečiančios miestuose savąsias piktadarybes.

Mergaitė buvo jau devynerių metų ir ne sykį ropštėsi į pylimo viršų. Matė daugybę vežimų, be abejo, ir padugnių. Tačiau nežinodama, kaip atskirti pirklius nuo padugnių, nežinojo ir to, ką buvo regėjusi.

Keliu traukė žmonės, vežimai, arkliai ir karietos, ir kartais mergaitė vaizduodavosi, kad, persiropštusi per pylimą, leidžiasi tekina į pievą ir pradingsta su tomis paslaptingomis būtybėmis. Ji dar niekad nebuvo mačiusi miesto, tik kartais, stojus vaiskiam orui, iš tvenkinio pakraštyje augančio buko viršūnės galėjo įžvelgti už miškų dunksančių bažnyčių bokštų smailes. Istorijos, kurias pasakojo tėvas, grįžęs iš retų išvykų į tą stebuklų pasaulį, piešė mergaitės vaizduotėje nuostabius pavojų ir nuodėmingos prabangos paveikslus.

Tėvas pasakojo ir apie laivus, didesnius už namą, kurių burės buvo iškeltos ant aukštų lyg medžiai stiebų. Vėjas, tokias bures pasigavęs, per bekraštes jūras gine laivus į svečias šalis. Vieną tokį laivą tėvas lazdyno šatra buvo nubraižęs plūktame priekluonio smėlyje, ir nuo tos dienos mergaitė svajojo leistis pavėjui štai tokiais plaukiojančiais namais. Mergaičių į laivus niekas neima, pasakė tėvas, skubiai sutrypdamas smėlyje nupieštą paveikslą.

Paskui jis nuėjo nuvesti abiejų karvių į ganyklą už tvenkinio. Tėvas nenorėjo nieko pasakoti apie jūrą, prasidedančią kažin kur anapus miesto. Bet mergaitė nuo tos dienos svajojo apie miestą ir jūrą.

Štai. Ir vėlei trelė. Įžūli melodija pasišokinėdama atskriejo pylimo atšlaite aukštyn. Mergaitė atsargiai išlindo pro paskutines gervuogių šakas ir pagaliau pamatė, iš kur

tie garsai sklinda. Pievoje greta kelio stovėjo trys vežimai, arkliai buvo iškinkyti ir rupšnojo šviežią žolytę pylimo papėdėje.

Prie vežimų pailsėti įsitaisiusių žmonių pulkelyje mergaitė iškart atrado tą moterį. Moteris sukryžiuotomis kojomis sėdėjo ant medinės dėžės ir grojo kažkokiu daikčiuku, panašiu į švilpynę, bet vis dėlto visai kitokiu nei ta, kurią sekmadieniais, ateidamas pasisvečiuoti, atsinešdavo Tobijas. Moters švilpynė buvo ne medinė, ji žibėjo lyg nušveistos žvakidės Vandsbeko bažnyčioje, saulės spinduliams pro stiklo langus pataikius į altorių. Ir Tobijas niekados neišgaudavo tokių garsų. Mergaitė kiūtojo ant pylimo ir klausėsi. Ji niekados nepamirš tų garsų ir to žibesio, o ilgesys, jų pažadintas mergaitės širdyje, po kelerių metų paskatins ją sprukti iš sodybų ir apsauginių pylimų pasaulio.

– Ei, Rozina, – šūktelėjo apkūnus vyras gelsvais pasišiaušusiais plaukais, – jau ir publika renkasi!

Pub-li-ka. Mergaitė persikėlė tą gražiai skambantį negirdėtą žodį į savo mintis, susiedama jį su fleitos garsais. Tik tada išsigandusi pašoko. Juk šitie į pažįstamus žmones nepanašūs prašalaičiai ją pastebėjo.

– Nepabėk! – šūktelėjo tas pats vyras. – Mes tau nieko nedarysim. Gal nori duonos?

Mergaitė žinojo, kad nuo svetimųjų reikia bėgti. Tačiau, pamanė ji pati sau, žmonės, gebą taip dangiškai groti, tikrai turi būti dori pirkliai. Duonos ji būtų mielai paragavusi, tačiau nedrįso nubėgti nuo pylimo ir prisiartinti prie prašalaičių.

– Eikš, nebijok!

Vyras mojo jai abiem rankom.

– Palik tą vaiką, Titai, – tarė kita moteris, sėdėjusi ant

vežimo grįžulo ir dvejomis šukomis smaigsčiusi garbanotus, rausvai rudus plaukus. – Kaimiečiams nepatinka, kai kalbiname jų vaikus.

– Et, ką ten, Helena. Kaimiečių aplinkui nė kvapo, čia tiktai smalsi mažutė panelytė.

Vyras kyštelėjo ranką į krepšį, stovėjusį žolėje šalia dėžių ir kapšų, ir mergaitė pamatė aukštyn lekiančius penkis margaspalvius rutulius, kurie, apsukę didelį lanką, vėlei grįžo vyriškiui į saują. Rutuliai vis kilo ir kilo vyrui viršum galvos, o paskui jis visus vieną po kito nusviedė į žolę.

– Gal ir tu norėtum pamėginti?

Mergaitė smarkiai papurtė galvą. Pilku sijonu tvirtai apsisukusi liesas kojas, ji sėdėjo ant išvirtusio medžio pakrūmėje ir spoksojo į prašalaičius.

Ten buvo tasai storulis su kamuoliais, moteris, sėdinti ant priekinio vežimo grąžulo, vyro pavadinta Helena, ir antroji moteris, fleitos pūtėja, Rozina. Mergaitė dar niekados nebuvo regėjusi tokių gražių moterų, ir net randas, ligi pat smakro kertąs šviesiaplaukei kairįjį skruostą, to grožio nė kiek nemenkino.

Antrajame vežime vyras padoriu žaliu durtiniu atsitūpęs mėgino sutvarkyti išsivarčiusius krovinius. Ilgi lietūs pavertė kelią begaline dumblyne. Kairysis priekinis antrojo vežimo ratas buvo giliai įklimpęs į liūną. Aukštai sukrauti kroviniai išsibarstė, bet ratas, laimė, nelūžo. Dėžės ir krepšiai gulėjo purvyne.

– Paduok man tą krepšį su žvakėmis, Gezine, – šūktelėjo vyras moteriai, stovinčiai šalia vežimo ir žiūrinčiai, kaip jis triūsia. – Čia yra dar viena tuščia ertmė, jeigu jos neužkimšim, visas krovinys vėl išsijudins.

– Fricai! – pašaukė moteris. – Padėk man. Dėžė per sunki.

Pūstažandis berniukas smulkutėm beveik visai baltom garbanėlėm aplinkui galvą ir ne ką vyresnis už mergaitę, sėdinčią ant rąstgalio, išniro iš už vežimo ir padėjo užkelti į viršų dėžę.

– Vis aš, – suniurzgė jis, – o kodėl Manonai neliepiat padėti?

– Jeigu tik nebūtum toks užsisvajojęs, būtum pamatęs, kad tavo sesuo padeda Lizai dėlioti į sausas skepetas jos žolynus. Kol tu medyje...

– Na, ką tu, Gezine, – nuo vežimo pasakė vyras. – Juk jis tik norėjo pasižiūrėti, ar jau matyti Hamburgo bokštai. Kada gi vaikai turi laiko pasikarstyti po medžius?

– Esi jam per daug atlaidus, Rudolfai. Jis turi mokytis ranką pridėti. Knygomis nebus sotus.

Ji nusigręžė pyktelėjusi, o vežime triūsiąs vyras, Rudolfas, nieko netaręs vėlei palinko prie savo darbo.

Mergaitė ant rąstgalio klausėsi patenkinta. Prašalaičiai kalbėjosi tokiu pat tonu, kaip ir josios tėvai. Storulis, mokėjęs taip gražiai svaidyti rutulius, dar sykį pakėlė akis į mergaitę, paskui gūžtelėjo pečiais ir vėlei nusigręžė į kitus. Moteris, jo pavadinta Helena, nušoko nuo grąžulo. Nusipurčiusi duonos trupinius nuo sunkaus pilko audeklo sijono, ji apsižvalgė aplinkui.

– Ar tu viena? – paklausė.

Mergaitė nieko neatsakė. Tik sėdėjo nejudėdama ant rąstgalio ir žvelgė į prašalaičius, apimta ilgesio ir baimės. Helenos plaukai žvilgėjo lyg kaštonai, kuriuos kaimiečiai rudenį renka gyvuliams žiemą šerti. Skara, kuria ji buvo apsirišusi pečius, nebuvo panaši į jokią, mergaitės lig tolei matytą. Jos spalvos švietė tarytum žibutės, šviežia bukų žaluma, purienos ir ramunės. Skarą mergaitė būtų kone labiau norėjusi pačiupinėti nei fleitą.

Fleita jau buvo dingusi. Rozina suvyniojo ją į baltą audeklą ir padėjo į medinę dėžutę.

– Gaila, – tarė jaunas vyras, vedžiojęs po pievą smėlio spalvos kumelę juodais karčiais, o dabar rišąs ją prie vežimo. – Mūsų mažoji viešnia tikrai norėtų dar pasiklausyti. Ir aš.

Jo plaukai buvo tos pačios spalvos kaip ir kumelės, ant sprando surišti žvilgančiu juodu kaspinu. Vyrukas nusivilko rudą švarką, ir mergaitė pamatė, kad jis vilki spalvotu siūlu apvedžiotais baltais marškiniais su plačiom rankovėm.

Vyrukas pažvelgė į mergaitę ir šyptelėjo.

– Eikš, Mutai, – pašaukė paskui, – atsisveikindami surengsim princesei dar vieną mažutį, visai privatų spektakliuką.

Rudaplaukis kokių dvylikos metų berniukas viepdamasis nušoko nuo vieno vežimo. Pasitraukęs kelis žingsnius atbulom, jis įsibėgėjo, pašoko, lyg koks gyvas kamuolys persivertė ore kūlvirsčiomis – ir abiem kojom nutūpė tiesiai vyrukui ant pečių. Jų abiejų rankos susilietė, o paskui berniukas jau vėlei nėrė žemyn galva ir, persivertęs ore, nušoko į žolę.

Mergaitė sulaikiusi kvapą žiūrėjo į šį žaibiškai atliktą triuką. Jai irgi būtų knietėję paskraidyti ore, bet dabar jos daugiau niekas nebekvietė. Žmonės pievoje susispietė apie mažesnįjį ir didesnįjį akrobatą. Visi plojo rankomis ir šūkavo vienas per kitą: „Sebastijanai, kada jį to spėjai išmokyti?“, „Mutai, tu jau tikras artistas!“, „Ak jūs, slapukautojai! O ką dar mokat?“

– Argi pradžiai negana? – juokdamasis, gaudydamas kvapą ir kedendamas pasišiaušusius Muto plaukus gynėsi Sebastijanas. – Čia jo vieno nuopelnas. Tas mažasis

kipšiukas lankstus kaip katė ir drąsus kaip erelis. Na, sakykim, kaip vanagas.

Kiti susižavėję ir kvatodamiesi plekšnojo Sebastijanui per nugarą, žnaibė Mutui į petį. Tik pats Mutas nieko nekalbėjo, nors visi juk jį klausinėjo. Jis be balso juokėsi pravira burna ir spindinčiomis akimis. O paskui, lyg Velykų ėriukas šėliodamas, skėsčiodamas rankomis ir kažką be garso dainuodamas, pasileido per pievą.

Helena pažvelgė jam įkandin, ir mergaitė negalėjo suprasti, kodėl akimirką jos veide pasirodė liūdesys.

Netrukus dėžės, maišai ir krepšiai, visur kėpsoję žolėje, buvo sukrauti į vežimą. Sebastijanas su Rozina pradėjo kinkyti arklius, kurie ligi tol snūduriuodami stovėjo žolėje po medžiais.

Jie iškeliauja, pagalvojo sau mergaitė, karštai trokšdama, kad Rozina dar bent vieną vienintelį kartelį išsitrauktų fleitą ir pagrotų tą dainą su trelėmis, – bet staiga pasijuto šiurkščiai pastverta ir trūktelta atgalios už apykaklės.

– Valkatos, – suriko tėvas, nirtulingai grūmodamas kauptuku žmonėms pievoje, – nelemti komediantai, dinkit iš mūsų sklypo. Čia nėra ko vogti. O jeigu jūs bent prisilietėt prie vaiko, tai jau tegu Dievas jūsų pasigailės...

– Nesiskeryčiok taip, kaimo stuobry! – riktelėjo atgalios storulis. – Anapus pylimo gal ir tavo sklypas, bet šita pieva priklauso visiems, kas tiktai traukia keliu...

– Nurimk, Titai, – smarkiai timptelėjo įniršusį komediantą už alkūnės Helena. – Kas iš to? Važiuojam!

Arkliai trūktelėjo, ir sunkiai pakrauti vežimai išriedėjo iš pievos į kelią. Niekas nesižvalgė atgalios, tik Titas rėkavo taip garsiai, kad mergaitės tėvas jį aiškiai galėjo girdėti.

– Tai badmirys nelaimingas, tai kaimo jurgis! Turguj sulig kiekvienu saiku grikių po žiupsnį nusuka, gyvena su kiaulėm vienam garde, o dar mėgina į mus iš aukšto žiūrėti...

Mergaitė dar būtų norėjusi valandėlę žvelgti vežimams įkandin. Tačiau tėvas nepermaldaujamai nusitempė ją pro gyvatvorę, pylimo atšlaite, per ariamą lauką ir kiemą ligi pat židinio namų priemenėje. Ten, pykčio apimtas, dukart sušėrė jai per veidą. Mergaitė nežinojo, kad jis taip daro iš baimės, nuogąstaudamas, kad prašalaičiai taikėsi pavogti jo vaiką.

Dabar jau mergaitė buvo mačiusi valkatas ir nuo tos dienos tikėjo nebe viskuo, ką pasakojo josios tėvai.

Komediantų draugija, pagal savo principalą, arba šeimininką, Žaną Bekerį visų vadinama Bekeriške, skubinosi važiuoti. Iki Hamburgo dar dvi valandos, o tamsūs debesys, dabar pradėję traukti dangų iš pietų, grėsė prapliupti lietumi. Žanas šįsyk nevažiavo drauge su visais sunkiai pakrautame vežime. Jis dar praeitą savaitę iškeliavo pirma visų karieta iš Liubeko ruošti grupės atvykimą. Reikėjo gauti miesto tarybos leidimą vaidinti, parengti nakvynę Fulentvytėje pas Kregerienę. O komediantų pašiūrė, hamburgiečių duodama naudotis klajojančioms komediantų draugijoms, po ilgos, itin lietingos žiemos, be abejo, buvo visa skylėta. Reikėjo laiku pasimeilinti dailidėms ir aukso moneta paskimbčioti, kad meistrai nepriverstų artistų pernelyg ilgai laukti.

Rozina su Helena sėdėjo ant pirmojo vežimo pasostės. Titas, vis dar iš įniršio suraukęs kaktą, valdė antrąjį. Vieta šalia jo buvo tuščia. Senoji Liza prisiglaudė jam už nugaros, tarp dviejų karklo krepšių įsitaisiusi sėdimą

vietą, pakankamai patogią jos nutirpusiai nugarai. Ji sielojosi dėl savo žolynų. Aukštai sukrautoms dėžėms ir krepšiams pradėjus slankioti ir galiausiai nuvirtus nuo vežimo, žolynų krepšys prasižiojo ir pažėrė savąjį turinį ant šlapio kelio. Buvo ten tik keli maišeliai ir ryšeliai, nes dabar, pavasarį, gydomųjų žolynų ir šaknelių atsargos kone visai baigėsi, bet kaip tik todėl jos buvo tokios brangios. Vakare, šiltame Kregerienės užeigos kambaryje, ji galės išsidžiovinti savo turtus. Tik šalavijų veikiausiai nepavyks išgelbėti.

Trečiąjį vežimą vadelėjo Rudolfas. Nors ir pavargęs, jis žingsniavo pėsčias šalia arklių. Atsisėdus ant pasostės prie Gezinės, toji vėl imtų su juo toliau vaidytis. Kaip ir visi komediantų vaikai, Fricas ir Manona, vienas dešimties, antroji – vienuolikos metų, jau buvo šaunūs artistai. Vaidino nedidelius vaidmenis, o balete tiko gležniems elfams ir pūstažandžiams kupidonams. Abu mokėjo skaityti, rašyti, skaičiuoti, buvo jau ir prancūziškai pramokę. Moljero kalba jų motinai regėjosi itin svarbi. Sebastijanui prisidėjus prie draugijos, Rudolfas paprašė studentą pamokyti Fricą filosofijos ir lotynų kalbos. Tegu jo sūnus vieną dieną galės pats nuspręsti, ar panorės likti komediantas. Tačiau kada gi komedianto sūnui yra pavykę įsitvirtinti miestiečių pasaulyje? Tai pasisekdavo tik tokiems, kurie, būdavo, iš universitetų pasprunka pas komediantus, tik nuotykių ieškoti išsileidusiems miestiečių vaikams. Kai kurie jų po kelerių metų grįždavo atgalios. Bet gal ir Gezinės teisybė: tokiems kaip Fricas, kurio jau ir proseneliai klajojo su vežimais, jokios galimybės nebuvo.

Rudolfas nuolankiai kaip Jobas kentė savąjį komedianto gyvenimą. Nebuvo geras artistas. Bet turėjo kitokį

talentą, kartais leisdavusį jam net tikrą laimę patirti: tapė visų gražiausias kulisas ir gebėjo pridaryti fantastiškiausių iliuminacijų ir skraidymo įrenginių, įmanomų pritaikyti nedidukei klajūnų artistų scenai.

Tasai gyvenimas nebuvo iš blogųjų. Kiti smarkiau ir dažniau badavo, o matydamas laukuose nugarą lenkiančius ir plūkte besiplūkiančius bernus ir mergas, Rudolfas, būdavo, ima ir pasijunta laisvas ir išdidus.

Ir vis dėlto galvodamas apie vaikus jis svajojo, kad jiems būtų ramiau ir saugiau gyventi tarp sėslių miestiečių.

– Atleisk, Rudolfai, – į jo mintis įsismelkė tykus Gezinės balsas. – Juk žinau, kad tu gero nori, bet man baugu. Fricas – komediantų vaikas, ir tokiam durys anapus scenos užvertos. Net kaimiečiai gena mus šalin kaip vagis.

Ji valandėlę patylėjo.

– Mūsų gyvenimas nėra lengvas, – galiausiai vėl prabilo, – bet ir ne iš prastųjų. Prastas gyvenimas darosi tik tam, kuris nežino savo vietos. Neskiepyk berniuko širdin svajonių, dėl kurių gyvenimas jam gali pradėti rodytis prastas. Kitokio jis nesuras. Tegu žino savąsias ribas.

– Ribos kinta, Gezine. Tuokdamiesi mudu buvom dar tik kvaili valkatos, krečiantys šiurkščius pokštus. Miestiečiai mus niekino, kunigaikščiai mėgo tik italų operą...

– Ir vieni, ir antri ir dabar tą pat tebedaro.

– Bet jau nebe taip labai.

Gezinė nieko neatsakė. Žvelgė į jo siaurus pečius, į vis retėjančius plaukus. Visai neįspūdingas vyras. Visados elgėsi su ja pagarbiai, bet buvo truputėlį svajoklis, menininkas ir fantazuotojas, kurį ne visados lengva suprasti. Tačiau Gezinė jį mylėjo ir žinojo visados mylėsianti. Be josios ryžto ir stiprybės jis, ko gera, būtų pražuvęs šiame

atšiauriame pasaulyje. O su ja buvo stiprus. Bet juk taip, pamanė ji pati sau, ir turi būti. Užtenka, kad mudu drauge esame stiprūs.

Fricas ir Manona drauge su Mutu bėgo lenkčių nedidelės vežimų vilkstinės priekyje. Manona pasikaišė sijonus, o jos šuoliai buvo tokie pat patrakėliški kaip ir berniokų. Gezinė šyptelėjo. Ir jos vaikai stiprūs. Jie atras savąjį kelią.

Kaip atrado jį ir Rozina, tiesi sėdinti šalia Helenos ant priekinio vežimo pasostės. Gezinė nelabai apsidžiaugė, kai Rozina prieš penkerius metus vieną šaltą lietingą vakarą išdygo jų buveinėje. Buvo permerkta ir murzina, bet Gezinė iš pirmo žvilgsnio pamatė, kad mergina meluoja, sakydama esanti nuo šeimininkų pabėgusi tarnaitė. Švelni oda, išlavinta kalba ir daili eisena rodė, kad Rozina nėra pratusi sunkiai triūsti kūtėse ar virtuvėje. O dabar šit toji gležna mergaitė pavirtusi į tvirtą jauną moterį. Iš rankų galėjai matyti, kad jos dažnai laiko vadeles.

– Paprasčiausiai nekreipk dėmesio, Rozina. Tas žmogus buvo tik kvailas kaimietis.

Helena draugiškai uždėjo ranką jaunesniajai moteriai ant peties.

– Taigi, – linktelėjo Rozina, – kvailas kaimietis, kvailas miestietis, kvailas girininkas, kvailas pastorius – turėčiau jau būti prie tokių dalykų pripratusi. Bet negaliu. Kiekvieną sykį baisiausiai nirštu...

– Netrukus būsim Hamburge. Ten žmonės duos mums ramybę. O jeigu gražiai pavaidinsim ir padainuosim, dar net paplos. – Helena nusijuokė. – Prisimink praeitą kartą. Vienas net siūlėsi tave vesiąs.

– Ar tai tas kuoktelėjęs nukaršėlis, „Gotlandiečių" smuklininkas?

– Tas, tas, tas kuoktelėjęs turtingas nukaršėlis, „Gotlandiečių“ smuklininkas.

– Tam reikėjo ne manęs, o iškabos savajai smuklei, padavėjos, viliojančios vyrus ir dainomis bei gilia iškirpte jiems iš kišenių pinigą traukiančios.

– Miestiečiai ir kunigaikščiai savo dukras irgi pardavinėja. Visur tas pat.

Rozina linktelėjo.

– Žinau.

Tada ji smagiai pliaukštelėjo vadelėmis per plačius arklių pasturgalius.

– Bet manęs niekas nepardavinės! – šūktelėjo ji ir balsiai uždainavo.

3 skyrius

Antradienio popietė

Pavasaris šiemet pasiskubino. Alsterio pievose jau paskutiniosiomis vasario dienomis pražydo pirmosios raktažolės. Kovo pabaigoje krūmai pasipuošė gležna žaluma, ir visi manė, kad išburkę vyšnių pumpurai tuoj išsprogs. Tačiau šv. Petras buvo nenuspėjamas. Dar sykį kyštelėjęs ranką žiemos skrynion, jis drauge su balandžiu pasiuntė žemėn tikras šalto lietaus liūtis. Paskutinę savaitę naktimis net pašalo, ir buvo nežinia, ar šiemet prisirps pakankamai vyšnių.

Popietę vežimai pasiekė Švento Jurgio priemiestį. Bekeriškės draugijos komediantai pravažiavo Liubeko užkardą ir išorinę senojo Hanzos miesto Hamburgo gynybinę sieną, o dabar riedėjo ilgąja Guobų alėja Akmenų vartų linkui.

Dulksnojo, ir komediantai sužvarbo. Jų drabužiai buvo šlapi, o galvose mintys sukosi tik apie šiltą kambarį ir garuojančios sriubos lėkštę. Vien Rozina patyliukais patenkinta niūniavo kažkokią užstalės dainą. Ji nebūtų

galėjusi pasakyti, ar didmiestis ją baugino, ar džiugino, bet aiškiai jautė: toji nuolatinė daugybės tautų žmonių spūstis, tasai nesibaigiantis vežimų dardesys ir šūksniai skersgatviuose, begalinė daugybė smuklių ir kavinių, rinkų ir krautuvių, siūlančių viską, ko tik gali įsigeisti moteris, darė ją labai guvią ir budrią. Paskutinioji kelio atkarpa iki vartų regėjosi jai tokia pat jaudulinga kaip dramatiškas gero spektaklio finalas.

Nors buvo šlapia ir šalta, grūstynės prasidėjo dar prieš vartus. Kelyje vienas paskui kitą rikiavosi vežimai, du dirglūs juodžiai sparčia risčia pro aukštai prikrautus vežimus nutempė prabangiai kaustytą karietą. Ūkininkas ir jo vaikas su penkiomis kiaulėmis ir visu pulku žąsų keliavo į turgų prie katedros arba į skerdyklą prie Šventosios Dvasios tilto. Alėjos gale, miniai stūgaujant, meškininkas šokdino savo gauruotąjį žvėrį, ir visur liesas murzinas rankutes praeiviams tiesė elgetaujantys vaikai.

Vartų sargybiniai šiandien nebuvo labai linkę tikrinti varvančio trijų vežimų krovinio. Jeigu jie būtų žinoję, kad po sunkiais storo, alyvoje mirkyto popieriaus tentais paslėpti ne rugių, druskos ar lipnių pavasarinio kirpimo vilnų maišai, o margaspalvių kostiumų prikimšti krepšiai ir keistų prietaisų pridėtos dėžės, ko gera, vežimų jie būtų išvis neįleidę į miestą. Šiomis dienomis klajojantys komediantai Hamburge buvo nepageidaujami.

Bet dabar vežimai jau prariedėjo tarp storulių apskritų Akmenų vartų bokštų ir nelygiu Akmenų gatvės grindiniu nudardėjo tolyn, pro Šv. Jokūbo ir Šv. Petro bažnyčias ligi pat Vidinio Alsterio. Judėjo į priekį pamažiukais, visas Hamburgas rodėsi sukilęs ant kojų ir būriavosi gatvėse, šalia kurių rikiavosi aukštakraigių namų eilės. Prie gėdos stulpo priešais kalėjimą, nusvarinusi galvą,

stovėjo liūdna stovyla, murzina ir lietaus permerkta, bet niekas į ją nekreipė dėmesio. Rozina, važiavusi pirmajame vežime, pliaukšėdama liežuviu, ragino arklius. Pagaliau komediantai nuo Mergelių tako pasuko kairėn į Viršutiniąsias balyklas. Ten, kur kitados buvo balinamos drobės ir kartūnas, dabar jau seniai gretas buvo suglaudusi fachverkinių namų eilė. Nors lijo, ir čia ankštose, purvinose gatvelėse kirbėte kirbėjo rankiniai vežimėliai ir arkliais traukiami vežimai, tarnaitės ir ponios, vyrai palaikiais apsiaustais ir geriausiais vilnonais, raiteliai ir visokiausių rūšių namų gyviai.

Pagaliau trys vežimai pasiekė Fulentvytę ir, įsukę pro siaurus vartus, dingo kieme netoli nuo „Bremeno raktų" smuklės.

Rozina su Helena nušoko nuo pasostės. Helena, į ketvirtąją dešimtį įžengusi putli Venera liaunu liemeniu, šviesios odos ir tamsių akių, scenoje vaidino pagrindinius moterų vaidmenis, išdidžiu stotu ir oria laikysena kaip tik tikdama į karalienes, mūzas ir visokios rūšies tragiškas herojes.

Rozina, beveik dešimčia metų jaunesnė ir energingesnė, vaidino karščiausias meilužes arba įžūliausius jaunikaičius, – kaip kada prireikdavo. Balete ji buvo primabalerina, o jai dainuojant klausytojų širdys irgi alpėjo. Tačiau dabar, vilkėdamos lietaus permerktais apsiaustais, jos abi atrodė kaip paprastos moterys, susirengusios turgun. Rozina vešlius šviesius plaukus, keliaudama vieškeliais, buvo susipynusi į praktišką kasą, o kaštonines Helenos garbanas slėpė juodas velto vilnono gobtuvas.

Abi moterys apsižvalgė. Nė vienos kiemo durys neatsivėrė, niekas neišėjo laukan pasveikinti atvykėlių.

– Koks nemeilus sutikimas, – tarė Helena, trindamasi nuo lietaus ir vėjo paraudusias rankas. – Kodėl čia nieko nėra? Kur galėtų būti Žanas?

– Smuklėje, – juokdamasi atsakė Rozina, nusikrėtė lietų nuo pečius dengusios sunkios skaros ir atbloškė vežimo brezentą. – Lipkit lauk, – šūktelėjo. – Atvažiavom.

Mutas, lietaus nugintas po brezentu, Sebastijano pašonėn, iškišo galvą, apsižvalgė mieguistomis akimis ir supyko pats ant savęs. Tokiame dideliame mieste jis dar niekados nebuvo. Bet dabar šit pramiegojo tą laiką, kai vežimas važiavo pro miesto vartus, o paskui riedėjo gatvėmis. Tačiau to jis niekam negalėjo pasisakyti.

Titas, storulis neklusniais gelsvais plaukais, stenėdamas nulipo nuo vežimo ir pasirąžė, mankštindamas nutirpusius sąnarius.

– Ei, žmonės, – sušuko. – Kur gi jūs visi? Komediantai atvažiavo.

Jis elegantiškai nusilenkė, brūkšteldamas koja, vangokai šoktelėjo ir apsižvalgė.

– Ir tikrai. Nieko nėra. Kur tas Žanas?

Vienas po kito iš vežimų išlipo ir visi. Titas buvo tikras pokštininkas ir scenoje, ir gyvenime. Jau tiek metų buvo juokdariu, kad nė pats gerai nebežinojo, kas iš tikrųjų yra. Tik taip gali ištverti, kai turi vis tą patį netikšą vaidinti, mėgo sakyti jisai. Gal ir teisybę kalbėjo.

Rudolfas nekreipė dėmesio į šaltą sutikimą. Pasišaukė sūnų, ir jiedu drauge palindo po antrojo vežimo brezentu. Rudolfo nuolatinis rūpestis buvo jo dažų puodynėlės ir įrankiai, kulisos, velenai ir virvių pynės, reikalingos skraidymo triukams.

– Ar kostiumų krepšiai liko sausi?

Gezinė, nuolatos ir dėl visko susirūpinusi, kyštelėjo galvą po brezentu. Kostiumai buvo josios aistra. Net iš visai nudrengto skuduro ji lyg burtų lazdele mostelėjusi mokėjo pasiūti karališką suknią, iš truputėlio nėrinių, blizgučių ir aksomo skiautės – tokią galvos puošmeną, kad ji ir valdovo rūmuose būtų atkreipusi į save dėmesį.

Dabar jau ir paskutinis vežimas riedėjo į kiemą. Ankštų gatvelių šurmulys įaudrino jauną kumelę. Raminamai murmėdamas, Sebastijanas atsargiai įvedė ją į paskutinį ankštą plyšį. Tai buvo liesas, išstypęs vyras, dar kone berniokas, tačiau tvirtų rankų, sutramdančių bet kurį arklį, o statant lentų sceną – atstojančių du darbininkus. Su draugija jis keliavo tik nuo praeito pavasario. Anksčiau buvo studentas. Greičiausiai tėvams baigėsi pinigai universitetui apmokėti, o jis neturėjo noro dulkėti kokioje nors raštininko kontoroje.

Tačiau tai buvo jo vieno reikalas. Jeigu tik mokėjai gražiai deklamuoti, pūsti fleitą arbą trimitą ir šiek tiek dainuoti ir nebijojai nei permainingų orų, nei darbo, – galėjai čia praversti.

Sebastijanas nemokėjo raiškiai deklamuoti, jaunasis meilužis, kurį jis vaidino scenoje, irgi išeidavo jam ne itin meilus ir galantiškas, tačiau jis buvo visų geriausias akrobatas, kada nors turėtas Bekerio trupės. Rankomis vaikščiojo taip, kaip kitas ir kojomis nelabai įstengtų, o jo šuoliai buvo aukšti ir ilgi kaip didžiulės katės.

– Pažiūrėk, ar kūtėje arkliams pakrėsta šviežių šiaudų, Mutai, – šūktelėjo jis berniukui, kuris susijaudinęs apžiūrinėjo visas kiemo kertes.

Berniukas energingai linktelėjo, nusivožė nuo rausvų plaukų kuokšto skrybėlę ir mikliai įsmuko pro girgždančias kūtės duris.

Liza kyštelėjo žilą galvą iš po trečiojo vežimo brezento ir nepatenkinta apsidairė. Šiandien jai buvo prasta diena, nepadėjo nė jos pačios gydomieji menai. Liza pažinojo visus žolynus ir gėrimus, galinčius žmogui praversti gyvenimo pavojuose. Žinojo, kokios priemonės gelbsti nuo kosulio ir nevaisingumo ar pernelyg dažnų nėštumų, nuo vočių, akių uždegimo ar vandenės. Kalbėta, kad ji, būtinai prireikus, gebanti ir kerėti. Ypač tvarkant meilės reikalus. Tačiau to Bekerio draugijoje dar niekas nebuvo patyręs. Liza buvo protinga moteris. Vokiečių žemėse vis dar retkarčiais, būdavo, sudega viena kita ragana.

Taigi jie taip stovėjo kieme, rankomis lygindamiesi susiglamžiusius, sudrėkusius apdarus ir žvalgėsi aplinkui lūkesčio kupinomis akimis. Sebastijanas kaip tik pradėjo kinkyti arklius, kai antrajame namų aukšte atsivėrė langas. Apkūni moteris iškišo pro siaurą angą galvą, papuoštą didžiuliu baltu gaubtuvu.

– Ak, ponia Helena! – sušuko ji. – Tai jūs čia. Nė nepradėkit krauti mantos iš vežimų. Čia negalėsit pasilikti. Šįsyk neišeis vaidinti komedijų.

Helena su Rozina apstulbusios susižvalgė.

– Josios didenybė vėl prastai nusiteikusi, – suurzgė Titas. – Ir net kraupiai prastai.

– Patylėk, – sušnypštė Rozina, – mums ji reikalinga. Malonios ir gražios dienos tamstai, ponia Kregeriene! – sušuko ji, pasigręžusi baltojo gaubtuvo pusėn. – Tai vis juokaujat? Kodėl gi...

Tačiau langas, garsiai pokšteldamas, jau užsivėrė.

– Kažkas čia ne taip, – tarė Rozina ir, pasikėlusi ilgus šlapius sijonus, dideliais žingsniais peršokavusi dumbliname kieme telkšančias balas, smarkiai pasibeldė į duris.

Ilgokai užtruko ir nemažai saldžių žodžių kainavo, iki Kregerienė vis dėlto atvėrė duris ir įsileido į namus sužvarbusius komediantus.

Per tą laiką Sebastijanas su Mutu, Manona ir Fricu iškinkė arklius ir sausai nutrynė juos kūtėje. Visam ketvertui įžengus vidun, ant stalo stovėjo garuojanti sriuba, kepalas juodos duonos ir pašildyto alaus ąsotis. Kregerienė atsiminė, kad senoji Liza prieš dvi žiemas savo žolynais išgelbėjo ją nuo ispaniškosios karštinės ir kad Rozina praeitą rudenį surašė jai raštą miesto tarybai, kuriame buvo pakankamas kiekis lotyniškų žodžių įspūdžiui padaryti. O ponas Žanas juk vis dėlto visados buvęs labai malonus ponas, kuris, nors tiktai komediantas, mokėjęs deramai elgtis su damomis. Trumpai drūtai tariant, Kregerienė prisiminė krikščioniškąją dėkingumo priedermę ir savo ištuštėjusį kapšį, tad leido komediantams pasilikti vieną naktį. Arba ir dvi naktis, šiaip ar taip, tiek, kad Helena galėtų išsiaiškinti, kas nutiko Žanui.

Ne, tvirtino Kregerienė, ji, be abejo, negalinti patikėti, kad ponas Žanas padarytų tokį baisų darbą ir suvarytų ilgą peilį doram Hamburgo raštininkui į krūtinę. Ir už ką? Bet jeigu sargyba, girdi, vis dėlto mačiusi...

Galbūt, svarstė ji, vis dėlto būsią geriau, jeigu visi išsyk vėl išvažiuosią. Vis tiek būsią metami su ponu Žanu į vieną krūvą. Kur vienas komediantas padaraęs piktadarybę, kiti, be abejo, irgi įsimaišę. Šventos Kotrynos bažnyčios pastorius Gezė dar užpraeitą sekmadienį iš sakyklos dėstęs, kad komediantai nesą krikščionys.

Šioje vietoj Titas rėžė kumščiu į stalą ir suriaumojo, girdi, nejau jisai nemokąs geriau Biblijos aiškinti už pačią ponią Kregerienę? Ir vaikai jo esą krikštyti. Saksonijoje komediantai nelaikomi dykaduoniais ir plėšikais. Tik čia,

tik čionykščiai pipirmaišiai nevertiną teatro meno, gerbią vien čirpinimą smuikais per koncertus ir dar operą. O nejaugi operistai esą labiau gerbtini? Arba geresni? Hamburgo opera juk bankrutuoja, tai irgi visiems esą žinoma.

Daug vargo ir maišelį kavos pupelių kainavo Helenai su Rozina įtikinti Kregerienę, kad Titas visai nenorėjęs jos užgauti. Girdi, jis tik pavargęs po kelionės ir suimtas rūpesčio dėl principalo.

Bekerio komediantų draugijos atvykimą į Hamburgą 1765 metų balandžio mėnesį lydėjo nelemta žvaigždė.

Tiesa, Žanas sveikas ir gyvas atvyko į Hamburgą prieš dvi savaites, tačiau, kaip buvo papasakota, užuot rūpinęsis teatro reikalais, girtuokliavo ir nudūrė vieno turtingiausių miesto pirklių pirmąjį raštininką. Dabar jis sėdėjo šaltojoje ir laukė teismo, kurio baigtis niekam nekėlė abejonių.

Tai buvo nebe pirmas kartas. Niurnbergiškiai buvo jį vieną naktį uždarę cypėn už tai, kad jis su burmistro tarnu susimušė dėl nepaprastai žavios kambarinės. Vitenbergiškiai Žaną paleido tiktai tada, kai – visų miestiečių nuostabai – jį užtarė pats hercogas. Pastoriai piktinosi. Tas, kuris maldingajame Liuterio mieste tris teologijos studentus sugundo svaigalais ir tabaku ir drauge su jais Šv. Marijos bažnyčioje, kurioje kitados pamokslus sakė pats reformatorius, vidury nakties vargonais groja užstalės dainas, neturėjo teisės tikėtis, kad teismas paskelbs jam švelnų nuosprendį.

Paskutinį kartą Žanas nakvojo ant Celės kalėjimo gultų. Teatro skelbimuose buvo žadėtas baletas. Jo nebuvo – kas šiandien dar atmins kodėl? – o Žanas įsišėlusiai publikai nebuvo linkęs grąžinti dalies pinigų už bilietus.

Žanas buvo plevėsa, didelis vaikas lengvabūdiškų pokštų pramušta galva.

Bet žmogžudys?

– Niekados! – tarė Rozina, jiedviem su Helena drauge traukiant iš krepšių mantą ankštame palėpės kambarėlyje. – Gal jis ir pagyrūnas, gal ir linkęs pūstis, be to, tasai didvaikis retsykiais mėgsta ir dorai pasipešti. Bet jis ne iš tų, kurie griebiasi peilio.

Ji atsargiai išvyniojo iš storos drobės skepetos dėžutę su rašalu, plunksnomis ir popieriumi ir pasidėjo ją ant stalo.

– Ar Žanas apskritai turi peilį?

– Nežinau.

Helena rymojo prie lango angos ir žvelgė į dulksną lauke. Jau temo, ir ją buvo apėmęs vien smarkus alpulys. Nejuto nei turėjusio sukilti įniršio, nei rūpesčio dėl Žano ar įprasto nuovargio po kelionės. Ją kaustyte kaustė ledinis abejingumas.

– Nežinau, Rozina, – pakartojo Helena po valandėlės, – nors aš ir esu... – ji akimirką stabtelėjo. – Nors ir esu jam beveik žmona, nežinau, ką jis galėtų padaryti, prisiplempęs alaus ir vidury nakties su kuo nors susiginčijęs. Greičiausiai nė jis pats to nežino.

Rozina tylėjo. Ji negalėjo įsivaizduoti, kad Žanas būtų žmogžudys, – net jeigu jo galva būtų nuo įniršio užkaitusi ar pilvas pilnas alaus. Nuo alaus niekas kitas nesidarydavo toks linksmas kaip Žanas. Tuomet jis pamiršdavo visus tragiškuosius vaidmenis, kuriuos, amžinai erzindamas Titą, blaivus skelbė esant vienintelį didį meną. Tuomet pasidarydavo tikras komediantas, tol linksminąs žmones grimasomis, strykčiojimu ir įžūliomis dainomis, kol griausmingas juokas prišaukdavo miesto sargybą.

Bet galbūt Žanas pralošė pinigus, kuriuos turėjo sumokėti už leidimą vaidinti, teatro nuomą ir kambarius Kregerienės užeigoje? Gal, nevilties apimtas, nebematė kitos išeities, kaip tik atimti iš raštininko jo kapšelį? Galbūt jiedu susigrūmė, ir raštininkas išsitraukė peilį, kurį Žanas paskui per peštynes netyčia suvarė jam į pilvą? Rozinai nepatiko, kai jos mintyse sukosi vien klausimai be atsakymų.

– Kregerienė žino tik tuos gandus, kuriuos pati išgirdo turguje, – pasakė ji, stumteldama atgalios taburetę. – Gal viskas kitaip buvo. Turime pasikalbėti su Žanu. Šaltosios kameroje, be abejo, yra langas. Ar Kregerienė minėjo, kam tarnavo tas raštininkas?

– Kažkokiam pirkliui. Heimanui. O gal Hermansui? Tam pirkliui, kaip sakė Kregerienė, priklauso gražiausi namai Naujojo Vandramo gatvėje. Toks nesikalbės su komediantėmis.

– Dar pažiūrėsim. Bet pirmiausiai turime pasišnekėti su Žanu. Jis geriausiai žino, kas nutiko.

– Jeigu tik dar įstengia prisiminti, – niauriai sumurmėjo Helena.

Ji geriau už visus pažinojo Žaną.

– Tikrai apgailestauju. Jis buvo uolus raštininkas ir šaunus vaikinas.

Joachimas van Štetenas rimtai pažvelgė į draugą.

Klasas Hermansas atsiduso.

– Dėkui, Joachimai. Bermano mirtis – didelė nelaimė. – Jis stovėjo prie lango ir žvelgė laukan, į lietų. – Pamažu pradedu tikėti tuo, ką žmonės kalba.

– O ką gi žmonės kalba?

Van Štetenas pasiėmė portveino grafiną ir prisipylė

taurę, stovinčią priešais jį ant didžiulio gludinto ąžuolo stalo.

– Kalba, kad juodoji žvaigždė persekiojanti visus mano darbus, – nesmagiai nusijuokė Klasas. – Tai, žinoma, gryni prietarai. Bet kas žino? Gal Dievas galų gale pamatė, kad esu nusidėjėlis, ir sužlugdydamas nusprendė nubausti mane.

– Juk tai visiški niekai, Klasai. Be tavęs nebūtų nei naujųjų namų Maro kieme, be tavęs tylėtų Šventos Kotrynos vargonai, daugybė vargšų, dabar sočių ir lovose gulinčių, be tavęs badautų ir šaltų. O reikalus tvarkydamas esi stačiai nemaloniai garbingas. Kiekvienam pasitaiko nesėkmių ruožų, pirklys nuo jų taip pat neapdraustas, kaip kiškis nuo medžiotojo. Dabar štai tavo eilė. Bet nesėkmės ir vėl baigsis. Išgerk šlakelį Porto vyno, ir palengvės.

– Turbūt tavo teisybė, Joachimai. – Klasas lėtai ir nerangiai, pasiramsčiuodamas lazda, perėjo per kambarį ir gurkštelėjo iš savo taurės. – Juk, šiaip ar taip, turėčiau dėkoti Dievui. Niekas nesuprato, kaip manęs nesutraiškė statinės Sent Obeno prieplaukoje. Stebuklas, kad tebesu gyvas. Manasis angelas sargas buvo budresnis už Bermano.

– Tave lydėjo sėkmė, be to, turėjai gerą chirurgą ir buvai kuo geriausiai slaugomas.

Klasas linktelėjo. Tos nelaimės jis visai neatsiminė. Kai po dešimties dienų atgavo sąmonę ir suvokė, kas jam nutiko, žaizdos jau buvo pradėjusios gyti. Anė Sent Roberts, išblyškusi, su ratilais paakiuose, sėdėjo prie jo patalo. Dar kelios savaitės praėjo, iki jis tiek pasitaisė, kad galėjo grįžti į Hamburgą.

Per tą laiką jam bent pavyko įtikinti Polą, kad Emili reikia leisti ne už jo, bet už josios tapytojo.

Van Štetenas pastebėjo, kad Klasas šysosi.

– Štai taip ir gerai. Ar turi naujų žinių iš Lisabonos?

– Užtenka man ir senųjų. Vis dar negaliu suvokti, kad barkas nuskendo po sprogimo. Audros ir korsarai paskandina laivus, net kokia jūrų pabaisa man būtų labiau įtikima.

Joachimas nusijuokė.

– Panašu, kad prietarais vis dar tebesi linkęs tikėti, Klasai. Man sprogimas visai neatrodo toks neįtikimas. Kiek patrankų buvo „Katarinoje"? Trisdešimt?

– Tik dvidešimt. Ir parako dėžių ne daugiau, nei būtinai reikalinga.

– Kur parakas, ten ir sprogimų pasitaiko.

Klasas susimąstęs papurtė galvą.

– Bet patrankų denis toli nuo kambuzo. O daugiau ugnies laive niekur nėra.

– Kas ten žino, gal koks jaunas vaikinukas sumanė slapčia pypkę išrūkyti. O tada bum! – ir viskas.

– Galbūt.

Klaso tokie aiškinimai neįtikino. Jeigu būtų užsidegęs parako sandėlis, visas barkas būtų išlėkęs į orą. Tačiau skylė atsirado tokioje žemoje laivo liemens vietoje, kad sunkiai pakrautas tristiebis išsyk paskendo.

– Tada, ko gera, dar turiu džiaugtis, kad tik trylika vyrų žuvo. „Katarina" tebebuvo Težo žiotyse. Dauguma jūreivių suspėjo iššokti per bortą ir išplaukė į krantą arba, įsikibę lentgalių ir plūduriuojančių statinių, sulaukė, kol buvo išgriebti iš vandens. Ir vis dėlto, – niauriai nusijuokė Klasas, – jeigu dar viena tokia nelaimė, tu galėsi perimti mano verslą, Joachimai.

Van Štetenas pasitampė nėriniuotą rankogalį, kyšantį iš elegantiško pilko aksomo surduto rankovės.

– Kalbi tokias nesąmones, kad, tikiuosi, nelauki mano atsakymo, senasis bičiuli? Ir tas sprogimas tau buvo laimė nelaimėje. Buvai juk vienas pirmųjų, dar sausio mėnesį įsirašęs į naujosios draudimo kompanijos sąrašus.

– Teisybė. Tačiau draudimas, žinoma, padengia tik dalį nuostolių. Be to, čia juk ne vien pelno ar nuostolių klausimas.

– Liaukis galų pagalėje krimtęsis dėl žmonių, Klasai. Tas, kuris leidžiasi į jūrą, niekados nežino, ar grįš namo. Dėl to tai jau tikrai nesi kaltas.

Klasas galvojo ne tiek apie žuvusiuosius, kiek apie visą virtinę nelaimių, ištikusių jo namus. Tačiau Joachimo užuojauta jam buvo maloni. Jiedu buvo pažįstami nuo pat drauge leistos vaikystės. Danielis van Štetenas, vyresnysis brolis, buvo Klaso geriausias draugas. Iki tryliktųjų gyvenimo metų juodu mokė tas pats namų mokytojas, abu drauge krėtė visas jaunystės išdaigas. Paskui, kaip įprasta pirklių šeimose, Klasas buvo išsiųstas mokytis į Londoną, o Danielis – į Amsterdamą.

Vėliau abu paveldėjo iš tėvų kelių kartų triūsu užaugusius prekybos namus. Konkurencija nepakenkė jųdviejų bičiulystei.

Danielis prieš trejus metus mirė, ir Joachimas, iki tol atstovavęs savo šeimos interesams Londone, grįžo į Hamburgą. Perėmęs prekybos namų vairą, jis, kaip iki tol Danielis, pasidarė Klaso bičiuliu ir patikėtiniu. Klasui tie metai buvo labai niūrūs. Iš pradžių jis neteko Danielio, o paskui – Marijos. Klasas nežinojo, kaip be Joachimo būtų ištvėręs tą laiką.

Jam norėjosi, kad šią bičiulystę kitoje kartoje pratęstų ir jųdviejų sūnūs. Tačiau Joachimas vėlai vedė. Gimus jo pirmgimiui sūnui, Hermanso vyriausiasis jau buvo

išsiųstas mokytis į Bergeną. Tačiau viena iš trijų dukterų, Gritos van Šteten pagimdytų vėlesniais metais, galbūt ir tiktų į žmonas Nikolasui. Jaunėlis kaip tik neseniai atšventė dešimtąjį gimtadienį. Nuo Pelenų dienos jis buvo Kelne pas tetą Koriną, kur švelnesniame Reino slėnio klimate turėjo atsigauti nuo niekaip nenorinčio praeiti kosulio.

Duos Dievas, kad Joachimo dukterys neatsigims į savo motiną. Vėlai pradėjęs dairytis nuotakos, Joachimas dėmesį kreipė ne tiek į protą, gerumą ir širdies giedrumą, kiek į didelių vilčių teikiančius prekybinius ryšius, kuriais naudotis jam leido Gritės šeima. Klasas nežinojo, ar Joachimas kada dėl to gailėjosi. Apie savo šeimą bičiulis niekados nekalbėjo, o Klasas buvo pernelyg santūrus, kad imtų klausinėti.

Joachimas išgėrė taurę ligi dugno. Tada atsistojo ir draugiškai uždėjo ranką Klasui ant peties.

– Turiu grįžti kontoron. Jeigu iškiltų grėsmė, žinai, kad aš visados padėsiu. Pažadėk man, kad, prireikus pagalbos, mane pirmą paprašysi.

– Pažadu, Joachimai. Ačiū.

Klasas žinojo, kad Joachimas, kaip ir daugumas kitų Hamburgo pirklių, šiais laikais priverstas itin griežtai viską skaičiuoti. Pasibaigus karui, per kurį neutralusis Hamburgas turėjo gražaus pelno, pasaulis ir ypač prekyba dabar pradėjo iš naujo klostytis.

Daugumas Hamburgo pirklių daugiau nei pusę savo prekių gabenosi iš Prancūzijos uostų ir smarkiai kentėjo nuo rinkliavų, kurios buvo imamos Liudvikui XV atšaukus senąsias prekybos sutartis. Tačiau apie Joachimą negalėjai sakyti, kad jį persekioja juodoji žvaigždė. Ypač ką tik pradėta prekyba indigo dažais jam aiškiai davė nemenko pelno.

Lietus baigėsi, bet tamsūs žemi debesys dar kybojo virš miesto. Klasas uždegė žvakes, pastvėrė laiško lakštą, gulintį tarp kitų popierių ant stalo, ir nesmagus įbedė į jį akis. Kodėl gi jis sakė, kad naujų žinių iš Lisabonos nesą? Dabar jam tiesiog nesinorėjo apie tai kalbėti. Net su Joachimu.

Žinios, kurias Martinas Zyversas atsiuntė sausuma su slaptu skubiu kurjeriu, Klasą išgąsdino. Jaunasis pirklys, vadovaująs Hermansų filialui Portugalijos sostinėje, buvo užsispyręs vyras. Negalėdamas patikėti, kad sprogimas buvo nelaimingas atsitikimas, jis liepė narui apžiūrėti nuskendusią „Katariną", gulinčią netoli Lisabonos Težo dugne. Ir buvo teisus.

Nėra abejonės, kad sprogimas nebuvo nelaimingas atsitikimas, rašė Martinas. *Neturėjome tokio krovinio, kaip, sakysime, vilna, kuri gali savaime užsidegti, jeigu nėra deramai išdžiovinta ir supakuota. O parako dėžės dar tebegulėjo sandariai uždarytos ir susuktos į alyvuotą audeklą patrankų denyje. Už tai turime dėkoti Dievui. Jeigu jos būtų užsidegusios, niekas iš barko nebūtų išnešęs sveikos galvos.*

Tačiau barko šonuose buvo dvi didelės skylės, viena dešinėje, prie laivo nosies, o antra – kairėje, paskuigalyje. Vario skarda, kuria buvo apkaltas liemuo, plyšo lyg persenusi dešra. „Katarina" pernelyg greitai nuskendo, ugnis nebespėjo pasiekti parako.

Apie tokį nelaimingą atsitikimą dar niekados nesu girdėjęs, o žmonės Lisabonoje kalba, kad čia savo ugninius nagus bus prikišęs šėtonas. Pietiečių prietaringumas jau darosi panašus į ereziją, tačiau šį kartą man regisi, kad šėtonas čia tikrai bus pasidarbavęs. Tiesa, esu įsitikinęs, kad jis buvo žmogaus pavidalo.

Dar kartą kruopščiai apklausinėsiu visus, kurie liko gyvi. Pereira, mano pirmasis raštininkas, trainiojasi gatvėse, biržoje ir užeigose, klausydamasis, ką šneka žmonės. Nėra abejonės, kad netrukus žinosiu šiek tiek daugiau.

Klasas lygiai kaip ir Martinas negalėjo suprasti, kaip atsirado skylės laivo šonuose. Net tam, kuris būtų norėjęs sunaikinti laivą, paprasčiau būtų buvę susprogdinti parako dėžes.

Galbūt ten darbavosi skrupulų turįs šėtonas. Dėl tų dviejų skylių pirmgalyje ir paskuigalyje barkas nuskendo kaip leisgyvė katė. Laivas ir krovinys galutinai žuvo, bet didžioji dalis jame buvusių žmonių spėjo išsigelbėti.

Į barką buvo pakrauta daugiausiai kavos, cukraus, prieskonių ir afrikietiškos medienos, kelios dėžės citrinų, Iberijos majolikos ir šilko. Tiktai Klasas, Martinas ir vyndarys žinojo, kad tarp krovinių paslėptos ir aštuonios statinaitės Porto vyno. Vyndarys buvo patriotiškai nusistatęs, todėl stengėsi kaip įmanydamas pralaužti anglų monopolį prekiauti jo gaminiu.

Šitaip jie padarė kelių auksinų vertės nuostolį anglų prekybos bendrovei. Tik tiek. Ar galėjo būti, kad Martino neleistinas sandėris vis dėlto neliko toks slaptas ir kad sprogimas buvo anglų surengta pamoka tvarkos laužytojams?

Klasas pajuto plieninį skausmo žiedą, nuo nelaimės Džersyje retkarčiais vis apjuosiantį jam galvą. Atsilošęs krėsle, jis kelis kartus giliai atsikvėpė. Akimirką jam norėjosi, kad Martinas būtų ne toks sąžiningas. Klasui būtų labiau patikę, jeigu sprogimas „Katarinoje" būtų likęs tik nelaimingas atsitikimas.

Paskutinėmis savaitėmis jis taip džiaugėsi gyvenimu. Jautėsi pasveikęs. Jaunasis daktaras iš Altonos sakė, kad ir koja greitai nebeskaudėsianti, jeigu tik jis tvirtai ja žengsiąs, o ne tausiosiąs lyg senis. Šilta ankstyvo pavasario saulė kelias dienas išblaškė šaltį ir lygiai taip pat, kaip atgijusi prekyba, įkvėpė jam gyvenimo džiaugsmo. Tačiau dabar Klasas Hermansas jautėsi labiau išsekęs nei kada nors per visą savo gyvenimą.

Jis peržvelgė paskutinįjį pusmetį. Iš pradžių nelaimė Džersyje, bemaž kainavusi jam gyvybę. Paskui – „Katarinos" žūtis Lisabonoje, kuri, jei tik Martinas teisingai spėjo, buvo tikras pasikėsinimas. O užvakar – nužudytas Bermanas. Čia, šiaip ar taip, buvo nelaimingas atsitiktinumas, visai nesusijęs su jo verslu. Prakeiktas komediantas, iš kažkur atsibastęs valkata, nudūrė Bermaną. Dėl kelių talerių, be jokios kitos dingsties.

Prikišęs laišką arčiau prie žvakių, Klasas skaitė toliau:

Siunčiu Jums šį laišką su slaptu kurjeriu. Mat jeigu kas nors taikosi pakenkti Hermanso prekybos namams, tai tik toks žmogus, kuris, kaip ir Jūs, varo prekybą tarp Hamburgo ir Lisabonos.

Nuo to momento, kai laiškas šį rytą atėjo, Klasas daugybę kartų vis skaitė šį sakinį. Tarytum dar maža pavojų ir rūpesčių būtų dėl Alžyro korsarų, besibastančių po Vidužemio jūrą ir Atlantą ir grobiančių prekybos laivus. Patrankos, kuriomis kovai su jūros plėšikais buvo ginkluoti visi prekybos laivai, užėmė daug brangios vietos, reikalingos kroviniams. Nejaugi dabar jam biržoje ir kavinėje reikėtų vis žvalgytis į pirklius, kurių dauguma buvo pažįstama nuo mažumės, ir įtarinėti, ar tik kuris nesitaiko sužlugdyti jo verslo?

Ir kam? Tiems prekybos namams, kurie buvo pakankamai stambūs, kad galėtų varyti prekybą su Lisabona, kur kas lengviau būtų išstumti jį iš to verslo sumaniais ir klastingais sandėriais, o ne parako užtaisu jo laivo triume.

Tylus krenkštelėjimas pažadino Klasą Hermansą iš tų minčių. Jis pakėlė akis.

– Kas gi nutiko, Blomai? Juk prašiau manęs netrukdyti.

Blomas ėmė grąžyti stambias raudonas rankas.

– Žinoma, pone, bet damos nenorėjo trauktis. Jos... – vėl krenkštelėjo Blomas. – Jos daro keblumų.

– Damos? Kas per damos?

– Na, gal jos visai ir ne damos, nors ir atrodo kaip damos. Gražiai pasipuošusios, bet ne per smarkiausiai. Ir kalba mandagiai, ir neišsidažiusios, net be pudros, kuria šiaip jau tokios, na, žinote, damos, veidus barstosi...

– Blomai, baik taukšti niekus. Kas ten per damos ir ko jos nori?

– Damos sakosi atėjusios dėl Bermano. Arba dėl jo žudiko. Jos pačios, be abejo, taip nesakė, jos tvirtina, kad žudikas nesąs žudikas. Tos damos iš komediantų draugijos.

– Vyk jas lauk! O jei neįstengsi, pašauk sargybą.

Blomas paskubomis uždarė duris.

4 skyrius

Trečiadienis

Žanas kiurksojo Kalno gatvėje, netoli Šv. Petro bažnyčios, buvusiame tardomajame kalėjime ant dvokiančio šiaudų čiužinio, ir jam buvo kraupiai šalta.

Mūrai buvo drėgni ir lipnūs, tokie pat kaip ir nušiurusi antklodė, kuria jis tuščiai mėgino klostytis, kad sušiltų. Žanas klausėsi šurmulio, sklindančio vidun pro grotuotą angą. Ta anga buvo ne daugiau kaip dviejų plaštakų pločio ir įtaisyta taip aukštai sienoje, kad pažvelgti pro ją negalėjai. Žanas pasiekė ją pirštų galiukais, tačiau visi mėginimai prisitraukti iki jos rankomis nepasisekė. Sienos buvo per slidžios, jis vis čiuožė žemyn.

Žaną laikė sukausčiusi baimė.

Viskas buvo teisybė. Jis per daug išgėrė, o lošdamas kauliukais truputėlį taikėsi pagelbėti savajai sėkmei. Tikrai tik vos vos. Ir naudos iš to jokios neturėjo. Antrasis, toks pat įkaušęs kaip ir jis pats, vis tiek dažniausiai laimėdavo. Tačiau Žanas nieku gyvu jo nenudūrė. Juk jis net peilio neturėjo.

Žanas žvelgė į subraižytus šaltosios mūrus. Kad ir kaip stengėsi galvoti apie laimingesnius laikus, vis tiek sienoje prieš akis visą laiką kilo juodi pakartųjų, ketvirčiuotųjų ir paskandintųjų paveikslai.

Gimė jis vežime ir visą gyvenimą kaip klajojantis komediantas keliavo po kraštą. Regėjo viską, ką vieni kitiems geba padaryti žmonės. Iš daugybės miestų buvo išvytas itin pamaldžių pastorių ir miestiečių. Ar karvė nudvėstų, ar kūdikis negyvas gimtų, ar kiaulė pavogta būtų, – jeigu tik netoliese būta komediantų, niekas ilgai nesvarstė, kas dėl to kaltas.

Ir vis dėlto Žanui patiko klajūno gyvenimas. Jis mėgo vaidinti scenoje, jam smagu buvo girdėti žmonių riksmus, regėti jų juoką ir ašaras. Klajojančių artistų laisvė brangiai kainavo, tačiau jis nieku gyvu nenorėjo apsistoti kuriame nors pridvisusiame mieste. Beveik nieku gyvu. Ne mažiau už plojimus Žanui buvo reikalingas gyvenimas po atviru dangumi ir klajonės po pasaulį, kuris regėjosi tiesiog begalinis.

Troškimas įtraukti krūtinėn šviežio oro ir ištrūkti iš patamsių ir ankštumos šiame kalėjime pavirto tiesiog deginančiu geismu.

Užsimerkęs Žanas įsiklausė į garsus, pro angą sienoje atsklindančius iš aikštės priešais kalėjimą. Jo vaizduotėje tie garsai virto vaizdais: ratų girgždesys – krovinių prikrautu vežimu, grandinės cypimas iškėlė atmintyje paveikslą krano, kuriuo ant svarstyklių buvo keliamos statinės. Prekeiviai gyrė šviežius ungurius, už virvelių tampomus medinius žmogeliukus geriems vaikučiams, balandžius, citrinas ir Kylio šprotus. Savąsias paslaugas siūlė vandens nešėjai ir žirklių galąstojai.

Paskui miesto tarybos sargyba garsiais riksmais padarė vietos tarybos narių karietoms, važiuojančioms į netoliese esančią rotušę. Žanas girdėjo, kaip plepa ir kvatojasi virėjos ir tarnaitės, susiruošusios į turgų prie Mesbergo. Lojo šunys, o Šv. Petro bažnyčios laikrodžio dūžiai kas valandą vis primindavo, kad laikas tirpsta.

Žanas nežinojo, ar jam norėtųsi, kad laikas tirptų lėčiau, ar kad greičiau.

Praėjo vos dvi dienos, o jis jau skardžiu kosuliu pradėjo trukdyti kortomis lošiantiems kalėjimo sargams. Galų gale jie davė jam antrą antklodę. Jau seniai niekas nebuvo pakartas, ir jie nenorėjo pragaišinti tokio reginio vien todėl, kad komediantas per greit pasimirs nuo karštinės. O tai, kad žmogus, nudūręs pirmąjį Klaso Hermanso raštininką, bus pakartas, niekam nekėlė abejonių. Sargai taip pasakė ir abiem moterim, popietę panorusiom aplankyti kalinį. Jie liepė moterim keliauti iš kur atėjusiom. Vien pastoriui, girdi, valia lankyti žmogžudį. Tačiau pastorius pasirodysiąs tiktai likus valandai iki piktadario paskutinės kelionės, o tas metas dar neatėjęs. Žanas negirdėjo, kaip Helena su Rozina prisiekinėjo norinčios kaliniui vien priminti jo krikščionišką priedermę ir paraginti jį, kad prisipažintų padaręs didžiąją nuodėmę. Negirdėjo Žanas nė to, kaip sargai juokėsi iš moterų, šiurkščiomis, gosliomis rankomis stumdami jas iš sargybinės. Žanas kiūtojo ant šiaudų čiužinio ir jautėsi esąs visų paliktas kūdikis.

Blogiausia buvo, kad jis neįstengė prisiminti, kas tą naktį iš tikrųjų nutiko. Atsiminė dar, kad užsuko į „Smailiojo inkaro" smuklę An den Miuren gatvėje. Ten lošiant kauliukais buvo tik taip menkai sukčiaujama, kad jis be vargo galėjo nuo kitų neatsilikti, o alus buvo pigus, bet vis dėlto neskiestas. Gal jis buvo net per stiprus.

Visą laiką Žanas mąstė apie minutes prieš pat tą akimirką, kai miesto sargyba nutempė jį į kalėjimą. Jas kalinys kuo aiškiausiai prisiminė.

Pabudo kažkokioje tarpuvartėje ir pajuto, kad lyja. Lietus buvo šaltas, bet ne itin nemalonus. Lengvas ir smulkus lietus lyg tiulio užuolaida kone švelniai glostė jam veidą. Kodėl lyg tiulio užuolaida? Ak, atsiduso patenkintas Žanas, toji užuolaida buvo kambarėlyje viršum smuklės, kuriame jis praleido nuostabią valandą, iki prasidėjo lošimas kauliukais. Kuo gi vardu buvo toji mažytė? Vardo Žanas negalėjo prisiminti. Tačiau rankomis dar tebejuto jos tvirtą, apvalainą užpakaliuką, krūtis, šviesius lyg linai plaukus, teisybė, mažytė buvo brangi. Bet verta savo kainos.

Palengva švelnioji užuolaida vis dėlto pavirto į paprastą lietų. Žanas atsisėdo. Pasaulis išsyk pasileido suktis ratu. Jį pradėjo pykinti, o skausmas viršūgalvyje galutinai sugrąžino jį iš sapnų į tikrovę.

Pakaušyje Žanas užčiuopė didelį gumbą, o atitraukęs ranką pamatė, kad ji kruvina. Arba purvina. Tamsoje negalėjai gerai įžiūrėti. Tas pat, galvą varstė pragariškas skausmas. Jis apsidairė. Čia buvo jau ne toji siaura gatvelė, vedanti į „Smailųjį inkarą“. Uosto apylinkėse visos gatvelės atrodė vienodos, – bent jau tokiam prašalaičiui kaip jis. Tačiau ši buvo už kitas platesnė. Ir šviesesnė. Žanas pasimarkstė, protas pamažu prasiblaivė, ir jis susivokė, kur atsidūręs. Masyvus juodas šešėlis priešais pavirto į aukšto lyg bažnyčia, solidaus mūrinio statinio fasadą. Žanas suskaičiavo po šešis plačius, dabar visai tamsius langus kiekviename aukšte, o iš bokšto pavidalo antstato viršum stogo, aiškiai dūluojančio nakties dangaus fone, jis pagaliau atpažino, kad čia tie puikieji senieji

pobūvių namai, kuriuos hamburgiečiai vadino Rąstų užtūros namais.

Ir kaip gi jis čia atklydo? Rąstų užtūros namai stovėjo Elbės pakrantėje, kaip tik prie Alsterio žiočių, kur naktimis plūduriuojančių storų rąstų užtūromis vidinis uostas buvo atitveriamas nuo atviros upės. Dabar Žanas išgirdo ir tykų vandens pliuškenimą į tvirtas mūro kolonas, remiančias pastatą nuo upės pusės. Į tuos namus, vienus pačių gražiausių ir garsiausių visame mieste, Žanas niekados nebuvo įžengęs. Viršutinio aukšto salėse puotas kėlė turtingieji miestiečiai, prabangiame restorane, lošimų kambaryje ir vyno rūsyje pirkliai, kapitonai ir diplomatai tvarkė savo sandėrius, o nuo stogo terasos žvalgėsi savo laivų. Rąstų užtūros namai buvo Hamburgo miestiečių nuosavybė, o su uosto viršininku ir muitininkais, viešpataujančiais greta prisišliejusioje muitinėje, Žanas – dėkui Dievui – neturėjo jokių reikalų. Tai kodėl gi jis buvo šičia? Rąstų užtūros namai buvo ne pakeliui į jo prieglobstį, o tiesiog priešingoje pusėje.

Žanas kelis kartus giliai atsikvėpė. Stokis, pamanė jis, privalai stotis ir tiesiog drožti iš čia. Padauginai Hamburgo alaus, ir vėl padauginai. Ak, Helena. Ir vėl jis netesėjo savojo pažado.

Menka nauda buvo sėdėti lietuje ir apmąstyti nuodėmes. Žanas šiaip ne taip atsikėlė. Žemė jau tik vos vos siūbavo. Nuo čia nebuvo toli iki Kregerienės užeigos.

O paskui? Kas gi paskui nutiko?

Žanas prisiminė, kad dar valandžiukę pasėdėjo lietuje, apgalvodamas trumpiausią kelią nuo Rąstų užtūros namų iki Fulentvytės.

Tada pastebėjo tą vyrą. Pamatė jį kaip tik tuo metu, kai toptelėjo į galvą, kad, norint pasiekti Kregerienės

užeigą ir savo šiltą ir sausą patalą, tereikia pereiti tiltą Akmenų aikštės gale, o paskui visą laiką traukti palei Ponų kanalą. Vyras sėdėjo vos už kelių žingsnių, nugara atsišliejęs į muitinės duris. Purvyne greta jo gulėjo skrybėlė, vyriškio veidas ir rankos blankiai dūlavo tamsoje, jis atrodė lyg marionetė, kuriai kažkas nukarpė visas virveles.

– Kelkis, drauguži, – sumurmėjo Žanas, lenkdamasis prie žmogystos, – kelkis, kad ir kas būtum. Turim eiti namo. Ir švelnus lietus pamažu darosi šaltas.

Iš pradžių veido jis negalėjo prisiminti, bet paskui atpažino raštininką, su kuriuo lošė kauliukais. Tas, matyt, buvo pasiklydęs ir sumaišęs smukles. „Smailiajame inkare" tokių plono angliško audeklo surdutų retai tegalėjai išvysti.

– Pabusk, – sukuždėjo Žanas, purtydamas raštininką už peties, – pabusk.

Vyriškis nė nekrustelėjo.

– Negalėsiu tavęs parnešti, turėsi pats eiti, – burbtelėjo Žanas. – Šiąnakt nė pelės neparneščiau.

Jis išgirdo žingsnius. Nebuvo jokios abejonės, žingsniai vis garsėjo.

– Greičiau, – sušnibždėjo Žanas, – miesto sargyba. Turime nešdintis. O gal nori nakvoti cypėje?

Žingsniai girdėjosi vis arčiau, tačiau raštininkas nekrutėjo. Žanas tvirtai sugriebė jį už surduto ir pamėgino vilkti. Smarkus skausmas pervėrė jam petį, o galvoje ėmė būgnyti visas kariuomenės pulkas. Matyt, smuklėje jis vis dėlto bus susipešęs.

– Stok! – riktelėjo iš tamsos balsas. – Nė iš vietos!

– Na, gerai, – atsiduso Žanas. – Keliaukim šįsyk drauge nakvoti šaltojoje. Tikėkimės, kad ten bus bent sausa.

Tačiau šaltojon iškeliavo tik Žanas. Vyriškiui gero audeklo surdutu kalėjimo nebereikėjo, jam reikėjo tiktai medinės dėžės. Kažkas jam kiaurai per ploną angliską vilnoną tiesiai į širdį buvo suvaręs smailų peilį. Kyšojo tik rankena.

O dabar Žanas kiurksojo kalėjime, cypėje greta kankinimų kameros. Užsitraukęs ant galvos nešvarią antklodę, jis pratrūko raudoti.

Pažvelgusi į priešpiečio saulę, Helena stumtelėjo veidrodį šiek tiek kairėn. Taip, dabar jis pastatytas gerai.

– Manona, – šūktelėjo, – eikš, laikas matuotis.

Manonos nebuvo matyti. Tikėdamasi, kad Helena ją tiesiog ims ir pamirš, ji kiūtojo su broliu Fricu šieno prikrautoje arklidės palėpėje.

Gražius drabužius Manona mėgo labiau už viską. Tačiau nekentė jų matuotis. Kažkas jai negerai, sakė Gezinė, Manonos motina. Girdi, visos mergaitės džiaugiasi, kai reikią matuotis naujus apdarus. Ne visos, atsakė Manona, aš to nemėgstu.

Nuo to laiko Fricas vis dėstė, girdi, jo sesuo esanti ne mergaitė.

– Leisk vaikams pasidžiaugti šiuo rytmečiu. – Liza prisimerkusi taikėsi įverti siūlą į adatą. Lietus pagaliau liovėsi, ir ji su kostiumų pilnu krepšiu ir siuvimo reikmenų kapšeliu buvo įsitaisiusi įsaulyje. – Kam matuotis? Juk be Žano negalime vaidinti. Laimė tik, kad Liubeke ir Šlezvige taip šauniai užsidirbome. Kažin, ar Kregerienė būtų mus priėmusi, jeigu nebūtume sumokėję už mėnesį iš anksto.

– Bet turime vaidinti, Liza. Tegu žmonės pamatys, kad nebijome.

Liza pakratė galvą.

– Žmonėms tai neįdomu. O taryba neduos mums leidimo, kad ir kaip gražiai Rozina su Sebastijanu prašytų.

Leidimo vaidinti jie tikrai negavo.

– Bet vis dėlto galime likti mieste, iki pasibaigs procesas, – pranešė Sebastijanas.

– Galime! Nieko sau, – piktinosi Helena. – Ko gera, mūsų neišleistų pro vartus, kol Žanas sėdi šaltojoje.

– Liaukis, Helena, – skubiai apkabino ją Rozina. – Turime daug darbo. Žanas greitai bus laisvas, o iki to laiko viskas turi būti parengta. Eime į komedijų pašiūrę apsižiūrėti, ką ten reikės padaryti.

Kituose didžiuosiuose miestuose, pavyzdžiui, Leipcige, Braunšveige, Kylyje arba Heseno Frankfurte, Bekerio komediantai kiekvienoms gastrolėms iš rąstų ir lentų statydindavosi medinę pašiūrę su scena ir galerijomis kairiajame ir dešiniajame šone turtingesniems žiūrovams. Kelias savaites, o kartais ir kelis mėnesius trukdavusių gastrolių pabaigoje jie pašiūrę vėl išardydavo, o medieną iki kito karto susikraudavo išsinuomotoje daržinėje. O Hamburge klajojantys artistai, akrobatai arba lėlininkai galėjo išsinuomoti komedijų pašiūrę Fulentvytės skersgatvyje. Tiesa, kas įstengė, mieliau savo vaidinimus rodė kitados prabangioje senojoje operoje prie Žąsų turgaus, kuri jau daug metų stovėjo tuščia. Hamburgo miestiečiai pirmieji Vokietijoje jau prieš šimtmetį pasistatė operą, nors šiaip tokius teatrus turėjo tik kunigaikščiai ir karaliai. Tačiau spindesio laikai seniai buvo praėję. Dar šį pavasarį didžiulis apnykęs pastatas turėjo būti galutinai nugriautas.

O komedijų pašiūrė anapus Fulentvytės buvo tikra pašiūrė.

– Atsargiau!

Rudolfas stovėjo scenoje ir matuokliu rodė skylę lentų grindyse. Helena, Rozina ir Sebastijanas sustojo ir ėmė žvalgytis.

– Jeigu vaikščiosit palei sienas, galėsite žengti drąsiai. Tik per vidurį kelios lentos įlūžusios, – tarė Rudolfas. – O stogas, – jo matuoklis kilstelėjo aukštyn, – praleidžia daugiau oro, nei mes norėtume.

– Ar jau buvai galerijose? – įtariai nužvelgė stačius laiptus Sebastijanas.

– Atrodo blogiau, nei iš tikrųjų yra.

Negalėjai būti tikras, kad Rudolfas sako tiesą, tačiau, jei nekalbėsime apie Gezinę, didžiausia jo meilė buvo dailidės amatas. Helena su Rozina susirūpinusios apžiūrinėjo dulkių nugultą suskeldėjusių lentų bei kitų komediantų paliktų senų suplyšusių kulisų krūvą ir kiaurą kaip rėtis stogą, Rudolfui šiame chaose jau regėjosi teatras.

– Tikrai ne taip baisu kaip atrodo. Ir mums vėl pasisekė. Melė mums padės. Jam nerūpi visi tie plepalai apie Žaną. Raštininko jis sakosi nepažinojęs. Užtat pažinojęs Žaną. O tas, girdi, niekam pikta negalįs padaryti.

Helena, Rozina ir Sebastijanas tylėjo.

– Galėtumėt ir labiau džiaugtis. Melė – geras stalius. Rytoj jis ateis su pameistriu ir mokiniu, o tada ir pradėsim. Medienos jis irgi gali duoti. Vėliausiai po dviejų savaičių čia stovės komedijų pašiūrė, prilygstanti bet kurio kunigaikščio teatrui.

Tai taręs, Rudolfas nusigręžė ir vėl įniko viską matuoti.

– Kad taip man kas tavo pasitikėjimą, – atsidususi tarė Helena.

– Tau jo nestinga, – nepakeldamas akių nuo darbo, atsakė Rudolfas, – tik turi labiau pasistengti, kad pati tai pastebėtum.

Pradaręs duris, Klasas įžengė į patalpą, net mėlyną nuo tabako dūmų. Kaip visada pietų metą, Jenseno kavinėje šalia biržos buvo daugybė žmonių.

– Klasai! – Iš vienos nišos už biliardo stalo šūktelėjo Joachimas van Štetenas. – Ar jau girdėjai? – paklausė jis, Klasui atsisėdus. – Žmonės kalba, kad Archangelske jau išėję ledai. Vėliausiai po mėnesio galim tikėtis pirmųjų rusų laivų.

Klasas linktelėjo. Jis kaip tik atėjo iš uosto, o ten visi kalbėjo, kaip anksti šiais metais išplaukę ledai. Nedidelis lankstas Dambos gatve ir per Apynių turgavietę jį atgaivino ir išblaškė niūrias mintis. Jis vėlei pajuto senąjį pasitikėjimą savimi. Kojos šiandien neskaudėjo, Klasas jautėsi atjaunėjęs ir kupinas ryžto veikti.

– Ačiū, Jensenai, – tarė jis, imdamas iš šeimininko kavos puodelį. – Su kardamonu?

– Su kardamonu, – linkteldamas atsakė kavinės savininkas, – kaip visada.

– Žiūrėk, dar įjunksi, bičiuli senasis.

Klasas nusijuokė.

– Tokie jau mes, kavos gėrovai, esam, Joachimai. Jeigu jau geriam, tai geriam.

Nurijęs gurkšnį, jis aiškiai patenkintas atsilošė.

– Naujienos iš Lisabonos? – paklausė Joachimas.

– Ne, jokių. Bet „Klementina“ turi greitai atplaukti, ji, be abejo, atgabens man laišką iš Martino.

– Tą vyruką paimdamas, tikrai gerą laimikį pastvėrei. Kas būtų pamanęs dar prieš dvejus metus?

Martinas, jaunėlis vieno saldumynų kepėjo sūnus, prieš aštuonerius metus pasirodė Klaso kontoroje ir

pasiprašė, kad šis priimtų jį pasiuntinuku. Klasas jau turėjo vaikinuką, nešiojusį jo paštą tarp kontoros, biržos ir uosto. Tačiau tiesianosis, giedrų pilkų akių berniokas padarė jam gerą įspūdį.

Anuomet Martinui nebuvo dar nė šešiolikos, tačiau jis stojo prieš galingą pirklį kaip žmogus, galįs jam šį tą pasiūlyti. Mažučių prakaito srovelių, tuo metu tekėjusių bernioko nugara, Klasas nepastebėjo, bet jos ir nebūtų pakeitusios jo nuomonės. Klasas nemanė, kad žmonės, nepažįstą nei baimės, nei abejonių, yra pranašesni už kitus. Ir jis neapsiriko. Martinas greitai tapo protingu ir vis dėlto nutrūktgalviškai drąsiu pirklio parankiniu. O prieš trejus metus Klasas išsiuntė jį Lisabonon. Rizika nebuvo didelė, nes prekyba su Lisabona jau senokai vyko gana vangiai. Lisabona buvo vienas pagrindinių uostų, per kurį plūdo prekės iš užjūrio kolonijų, iš Šiaurės Amerikos, Brazilijos ir Karibų jūros salų: kava, cukrus, tabakas, medvilnė arba spalvotoji mediena, o drauge ir banginių taukai, auksas ir deimantai. Tačiau prekybą Lisabonoje valdė anglai. Todėl buvo pigiau pirkti tas prekes tiesiog Londone, Plimute arba Bristolyje.

Klasas tik dėl gryno sentimentalumo dar nebuvo uždaręs senosios kontoros prie Težo, nors niekados nebūtų prisipažinęs, kad turi tokių pirkliui nederamų paskatų. Maždaug prieš dešimtį metų pusę Lisabonos sugriovė smarkus žemės drebėjimas. 1755 metų Visų Šventųjų dieną įvykusi katastrofa nusinešė dešimčių tūkstančių žmonių gyvybes, ir šiurpus gandas apie ją sukrėtė visą Europą. Kad Hermanso namai tos nelaimės liko beveik nepaliesti, atrodė bemaž stebuklas. Klasui tai buvo ženklas, kad nereikia nutraukti ryšių su Portugalija.

Martinas pateisino pasitikėjimą. Prekyba su Lisabona dabar jau buvo tapusi svarbiu plačiai išsišakojusių Klaso prekybinių ryšių ramsčiu.

Sofi turės dorą ir tinkamą vyrą, nors Martinas ir negali pasigirti nei turtais, nei priklausymu senai Hanzos pirklių giminei.

– Bonjour, Messieurs, turbūt neprieštarausite?

Senas ponas, kuris, sunkiai keldamas kojas, tarno prilaikomas, atšlepsėjo prie jų, nelaukdamas atsakymo dribtelėjo į krėslą šalia Klaso.

– Gerai jau, gerai, Moze, atnešk man šokolado, o paskui duok man ramybę. Esu tik senis, bet ne kūdikis.

Tarnas, ne ką jaunesnis ir miklesnis už savo poną, nenoromis apsigręžė daryti, ką liepiamas.

– Mesjė Telemanai, kaip smagu jus vėlei matyti kavinėje, – tarė Klasas. – Vadinasi, pamažu taisotės?

– Argi aš negalavau? Vien todėl, kad nevaldau kojų ir kad mano akys nusilpusios, juk dar nesu miręs. Taip greit manimi neatsikratysite, – piktai sukikeno senis, – turėsite dar kurį laiką pabūti man dėkingi.

– Mes ir esam dėkingi, ir džiaugiamės tuo. Kas gi yra mums kada nors padovanojęs gražesnės muzikos už jūsiškę?

– Nereikia komplimentų, drauguži mielas. – Senasis kantorius ir miesto muzikos direktorius pakėlęs galvą nekantriai pasižvalgė, kur jo šokoladas. – Arba gerai, žarstyk komplimentus! Jie šildo man širdį. Ji vis dėlto pamaži vėsta, – pridūrė muzikantas, niūriai atsidusdamas.

– Širdis, kurianti tokias oratorijas kaip „Mesijas“, niekados neatvės. O naujoji kantata...

– Užmiršai operas. Tikras vargas su jumis, miestiečiai, jūs amžinai pamirštat operas. – Kyštelėjęs smailų smilių

po senu susivėlusiu peruku, Telemanas pasikasė kaktą virš smilkinio. – Tavo teta man pasakojo, kad prie Žąsų turgaus, kur kaip tik griaunama opera, turės būti pastatytas teatras?

Klasas apgailestaudamas skėstelėjo rankomis. Jis irgi buvo apie tai girdėjęs. Juk visas Hamburgas apie tai kalbėjo, tačiau jis nesidomėjo. O Bermanui žuvus – juo labiau.

– Teisybė, – tarė Joachimas van Štetenas. – Nuolatinis teatras dramos vaidinimams, kaip ir tas, kurį planuojama statyti Leipcige. Vasarą turės būti baigtas.

Joachimas naujaisiais komedijų namais džiaugėsi. Londone jis dažnai lankėsi teatre, ir čia pasiilgdavo tų triukšmingų ir smagių valandų.

Klasas prielankiai apžiūrinėjo senąjį pašnekovą. Jis gerai prisiminė tuos laikus, kai Telemanas jam, dar negrabių pirštų, apkūniam Šv. Jono mokyklos mokiniui, mėgino perteikti muzikavimo meną. Tuščios buvo tos pastangos: kad ir kaip stengėsi, Klasas taip ir neišmoko pataikyti į reikiamus klavišus, o chore iš jo irgi nebuvo jokios naudos.

Tačiau muzikas nuo to meto pasidarė dažnas svečias Hermansų namuose Naujojo Vandramo gatvėje. Klaso tėvas buvo atžarus žmogus, menai jam menkai terūpėjo. Tačiau jis labai mėgo miesto muzikos direktorių, su kuriuo buvo galima taip gyvai pasiginčyti.

Kad ir 84-erių metų, kad ir paliegęs, Telemanas tebebuvo šviesaus proto, o ypač – šviesių akių, gebančių perprasti žmones, jei tik nekalbėsime apie jo ypatingą silpnybę Klaso tetai Augustai. Kad muzikantas garbstė ją kaip švelnią gėlelę, dėl to galbūt buvo kaltas Porto vynas, kurio jis tą vakarą truputį padaugino. Bet kad

Telemanas tetą Augustą jau kuris laikas garbino kaip dievišką mūzą, tikrai nebuvo blaivaus žvilgsnio ženklas. Augusta buvo protinga, maloni sena dama, tačiau tokia pat nemuzikali kaip ir jos karietą traukiantys juodžiai.

– Ar pažįsti antai tą jaunuolį, Klasai? – pertraukė bičiuliška abiejų vyrų ginčą Joachimas van Štetenas. – Tą, su pilkšvu atlaso surdutu, greta Tomo Metju?

Pirklys Tomas Metju, tebelaikydamas savo gimtojo Londono laikraštį rankoje, sėdėjo prie stalo su jaunu vyriškiu, kurio Klasas iki šiol dar nebuvo matęs. Prašalaitis čia jokia naujiena, Jenseno kavinėje būrėsi ne tik pirkliai, literatai ir muzikantai, bet ir visi keliauninkai, išgalintys susimokėti už kavos ar šokolado puodelį.

Kaip tik tą akimirką Metju su svetimšaliu atsigręžę pažvelgė jų pusėn. Negi būtų apie jį kalbėjęsi? Nesąmonė, pamanė pats sau Klasas, greičiau jau apie įžymųjį senąjį muziką, nuolatos dominantį prasilavinusius kavinės lankytojus.

Ir kodėl jie turėtų apie mane kalbėtis? – mąstė jisai, drauge vis dėlto jausdamas, kad Martino persergėjimas padarė poveikį. Prieš dvejus metus įsikūręs Hamburge, Metju gana nesėkmingai mėgino įsitvirtinti tarp tų, kurie prekiavo su Archangelsku. Ir, be abejo, turėjo ryšių su Džersiu. Visai neseniai Joachimas užsiminė, girdi, Klasui derėtų būti atsargiam su Metju. Londone jis garsėjąs kaip intrigantas ir nešvarių sandėrių mėgėjas.

Klasas tada nesiklausė, jis nelabai vertino gandus, susijusius su asmeniniais reikalais. Tačiau dabar, gavus Martino laišką, viskas pradėjo regėtis kitaip.

Jis nejučia papurtė galvą. Nelaimė Sent Obene buvo tiesiog nelaimė, jis stengėsi nesileisti, kad įtarinėjimai apnuodytų jam gyvenimą. Be to, nors ir laikydamas

Tomą tuščiu dabita, Klasas negalėjo patikėti, kad anglas griebtųsi nusikaltimų.

Telemanas kilstelėjo prie akių lornetą ir pažvelgė ton pusėn, kur krypo Klaso žvilgsnis.

– Tikrai dailus jaunuolis, – sukikeno jisai, – labai dailus, ypač blakstienos. Luktelkit, kol jis atsikels, esu įsitikinęs, kad jo užpakaliukas nelyg abrikosas.

Joachimas su Klasu smagiai susižvalgė. Senis vis dėlto palengva darėsi keistuolis.

Klasas nesuklydo. Priėjęs su prašalaičiu prie jų staliuko, Tomas Metju tik greitosiomis linktelėjo abiem pirkliams, o paskui žemai nusilenkė Telemanui.

– Metre, ar leisite pristatyti jums šį jauną jūsų meno gerbėją? Frydrichas Reichenbachas iš Leipcigo. Jis tiek daug girdėjęs apie jūsų muziką, kad nenorėtų praleisti progos su jumis susipažinti.

Jaunuolio blakstienos tikrai buvo itin gražios, ir Klasas nejučia sugavo save truputėlį betiesiąs kaklą pasižiūrėti, kaip ten su tais abrikosais.

5 skyrius

Trečiadienio popietė

Laikrodis tyliai tiksėjo. Jis rodė ketvirtį po trečios. Sofi vis žvilgčiojo į aukso rodykles, svarstydama, ar mechanizmas vis dėlto nebus sugedęs. Klaso Hermanso dukteriai nebuvo kito darbo, kurį dirbant laikas slinktų taip kankinamai lėtai, kaip siuvinėjant.

Augusta Kjelerup, žilagalvė sena dama, prie gaubtuvo ryšinti jos amžiui ir našlės luomui visai nederamą blizgančią juostą, sėdėjo priešais savo patogiame krėsle, apsimesdama labai atidžiai skaitanti *Hamburgo korespondentą*. Galų gale ji liovėsi apsimetinėti, kad negirdi vis gilėjančių sūnėno dukters atodūsių, ir, nusiėmusi lornetą, meiliai pažvelgė į merginą.

– Ar džiaugiesi, kad išteki?

Sofi nustebusi pakėlė akis.

– Žinoma, teta Augusta. Bus tiek sujudimo, tiek nuotykių, ir visados švies saulė. Lisabona, rašo Martinas, jau vėl visiškai atstatyta ir puošnesnė už Paryžių, o jūra tokia žydra kaip suknelė, kurią aš vilkėjau, kai mudu paskutinį kartą matėmės...

– Per atsisveikinimo vakarienę? Argi tavo suknelė buvo ne žalia?

– Juk tai nesvarbu. Diržas buvo žydras.

– Ištisi metai – ilgas laikas.

– Dabar juk jau tik devynios savaitės liko. Ir tik penkios iki tos dienos, kai Martinas vėlei bus čia.

– Ne, vaikeli, turiu galvoje ką kita. Judu jau ištisus metus nesimatėte. Per metus daug kas gali pasikeisti.

– Manai, kad aš pagražėjau?

Augusta nusijuokė.

– Tu tikras kūdikis. Žinoma, kad pagražėjai, bet tai nėra itin svarbu.

– Netiesa. Tai svarbiausia. Kur kas lengviau mylėti gražią merginą.

– O tau Martinas gražus?

– O taip! Ir toks vyriškas. – Sofi, vos pastebimai atsidususi, pasirėmė delnu skruostą ir ilgesingai pažvelgė pro langą. – Jis, be abejo, irgi pasidarė dar dailesnis.

Tikėkimės, pamanė pati sau Augusta, mėgindama elegantiškesniu paveikslu pakeisti atmintyje išlikusį išblyškusio, šiek tiek per siaurų lūpų Martino portretą. Jis buvo darbštus, patikimas ir be jokios abejonės labai garbingas. Grožio ar juolab aistros Augusta ligi šiol Martino bruožuose nebuvo pastebėjusi. Ji linkėjo, kad Sofi santuoka būtų tokia pat laiminga, kokia buvo jos pačios, tačiau abejojo, ar su Martinu tai yra įmanoma. Bet kas gi perpras keistuosius meilės kelius?

– Ar jis gražius laiškus rašo?

Sofi vėl ėmėsi rankdarbio ir įniko adata krapštinėti drobę.

– Gražius. Jis rašo net labai gražius laiškus. Ir tokius protingus. Dabar jau tiek daug žinau apie prekybą Portu-

galijoje ir apie visus laivus, stovinčius Lisabonos uoste, apie tai, kas į juos kraunama, ir...

– Atleisk, kad klausinėju, Sofi. Bet ar jis rašo ir apie tai, kaip tave myli?

– Beti sako, kad tik moterys rašo apie meilę. Tačiau su paskutiniuoju laišku jis man atsiuntė eilėraštį. Apie gėles ir piemenaites, apie pavasarį.

– Vis šis tas, – patenkinta linktelėjo Augusta, – bent eilėraštis. Su vyrais, kurie net prieš pat vestuves nesugeba suregzti popieriuje tegu nors nusirašyto eilėraščio, ir po vestuvių nebūna labai smagu.

– Tavo liežuvis palaidas.

– Esu sena, vaike, todėl galiu ir liežuvį paleisti. O tau, – kilstelėjo ji pirštą, – tas nevalia! Siuvinėk, siuvinėk, kitaip dar ir sidabrinėms vestuvėms nebūsi baigusi.

Ir Augusta vėl įbedė akis į laikraštį.

Sofi siuvinėjo monogramą plonytėje drobėje. Kalbant visai tiksliai: kaip tik ardė, ką buvo išsiuvinėjusi.

– Tikrai negaliu patikėti, kad Martinas mane labiau mylės, jeigu pati išsiuvinėsiu visą tą daugybę monogramų, – tarė ji, piktai numesdama siuvinį ant kelių. – Juk jos niekados nebus tokios dailios kaip madam Florenten.

– Madam Florenten jau dvi dešimtis metų nieko daugiau ir nedaro, ir jai už tą darbą mokama. Bet jeigu nori tekėti, turi ir pasiuvinėti. Tai labai sena patarlė, – griežtai pažvelgė pro laikraščio kraštą į mergaitę Augusta.

– Tokios patarlės niekados nesu girdėjusi. O net jeigu ji iš tikrųjų būtų, kodėl turėčiau jos paisyti? Paklausiu Anekę, ar tu anuomet pati siuvinėjai savo patalynės monogramas. Esu įsitikinusi, kad nė vienos neįstengei išsiuvinėti.

Nuleidusi laikraštį, Augusta atsiduso.

– Gal malonėtum pagarbiau kalbėtis su savo tėvo teta? Be to, Anekė jau visai galudienė, ji nieko nebeprisimena. Bent jau tokių dalykų, kaip mano kraičio ruošimas. – Padėjusi laikraštį ant rožės medžio stalelio, ji čiuptelėjo drobę, kuri, suglamžyta ir nebe visai švari, gulėjo ant Sofi kelių. – Siuvinėji kraupiai. Dėkok Dievui, kad turi pakankamai kitų talentų. Kiek dar liko iki vestuvių? Devynios savaitės?

– Devynios savaitės ir dvi dienos. Būk gera, leisk nors servetėles ir patalynę nunešti madam Florenten. Ji siuvinėja tokiais gražiais raštais, o man dar tiek visokių kitų darbų likę.

Sofi žinojo, kad jau pasiekė, ko troškusi. Niekas geriau už Augustą nesuprato, kad darbuotis adata ir siūlais Sofi yra tikra kankynė. Ji tiesiog neturėjo kantrybės vis dygsniuoti ir dygsniuoti be pabaigos.

– Būgštauju, kad pernelyg daug ką būsi paveldėjusi iš manęs. Tavo motina buvo neprilygstama siuvinėtoja, – atlaidžiai pažvelgė į sūnėno dukterį Augusta. – Bet Martinui tikrai bus tas pat, kas išsiuvinės monogramas. Pasišauk savo sielvartingąją kambarinę, tegu pasiųs ką nors madam Florenten pakviesti. Liaukis, vaike, aš galą gausiu, į tavo kančias žiūrėdama.

Ji juokdamasi stvėrėsi už gobtuvo, gelbėdama jį nuo audringo Sofi glėbesčiavimo.

Mergina kaip viesulas išrūko pro duris ieškoti Berbelės, namų tarnaitės, kurią Augusta mėgo pašaipiai vadinti „kambarine“.

Augusta vėl įniko į laikraštį. Tačiau dabar jai kažkodėl visai neįdomus pasidarė mokslingas profesoriaus Bodmerio straipsnis apie puikią jauno poeto Klopštoko kūrybą.

Jai sunku buvo apsiprasti su mintimi, kad Sofi netrukus bus ištekėjusi moteris. Kad ir aštuoniolikos metų, mergina jai vis dar rodėsi per jauna ir išdykusi. O juk pati vos šešiolikos metų ištekėjo už Torbeno Kjelerupo. Sofi apsiriko. Augusta stropiai pati sudygsniavo visus dygsnelius, drobės atraižas paverčiančius į garbingam luomui deramą patalynę. Ji šypsodamasi sulankstė audeklą ir padėjo į atvirą skrynią, stovinčią šalia stalo. Augusta buvo siaubingai uoli jauna moteris. Gal būtų tokia ir likusi, jeigu taip anksti nebūtų tapusi našle. Ji džiaugėsi, kad Sofi linkusi kliautis savo galva, nors dėl to merginai gyvenimas ne visados bus lengvesnis.

Augustos tėvai neklausė, ar ji nori tekėti už danų pirklio ir gyventi su juo Kopenhagoje. Tačiau jai pasisekė. Šis ryšys, naudingas abiejų šeimų verslui, tapo santuoka iš meilės.

Kartais, pabudusi vidury nakties ir atsisėdusi ant suolo palangėje pasižiūrėti į Šv. Kotrynos bažnyčią anapus plataus užtakio, Augusta su rūpesčiu svarstė, ar teisingai nusprendė Klasas, nusileidęs įsimylėjusiai dukteriai. Mat dėl to, kad ši santuoka buvo Sofi troškimas, nekilo jokių abejonių. Martinas pernelyg pagarbiai žvelgė į Hermansų turtus ir senos patricijų šeimos garbingumą, kad, pats kilęs iš menkos giminės ir beturtis, būtų išdrįsęs paprašyti vienintelės dukters rankos. Šiaip ar taip, jis buvo ne koks lengvapėdis, bet rimtas ir protingas jaunas pirklys. O gal jis ten, pietuose, bus šiek tiek pasidaręs ne toks pastiręs. Sofi buvo reikalingas vyras, linkęs į humorą ir kilniadvasis, o ne pedantas, kuriam rūpi, kad monogramos linijos būtų tiesiai išsiuvinėtos.

Sofi buvo dar visai vaikas, kai Klasas išsiuntė Martiną į Lisaboną. Merginos atmintyje Martinas tapo romantišku

herojumi, pažįstančiu pasaulį ir galinčiu jai pasiūlyti nuotykių kupiną gyvenimą. Augusta tuo ne per labiausiai tikėjo. Tačiau jos abejonės net nepasiekė įkarščio pagautos Sofi sielos. Augusta Sofi mylėjo kaip tikrą anūkę, kurios pačiai neteko turėti. Iš keturių jos vaikų trys labai anksti mirė nuo skarlatinos. Penkiolikmetį jaunėlį Sveną jau per pirmąją jo kelionę pasiglemžė jūra. Vos po dvejų metų iš kelionės į Santanderą negrįžo ir Torbenas. Biskajos dugne gulėjo daugybė laivų, nepaleidžiančių iš gniaužtų savo žuvusiųjų.

Pirmaisiais metais po vyro mirties Augusta dažnai tarėsi reginti savo sūnų. Čia jis ėjo per Kopenhagos turgų, čia maža valtele yrėsi per sąsiaurį į Kristianshavną. Kitą sykį, Augustai važiuojant į Pirmonto kurortą, sūnus, susisupęs į juodą apsiaustą, prajojo pro jos karietą. Tačiau ten vis buvo kiti jaunuoliai, į Sveną panašūs tik išsidraikiusiais, šviesiai rusvais plaukais ir liesais kūnais berniokų, netrukus tapsiančių vyrais.

Kad ir keista, Augustai niekados nesivaideno, kad ji regi Torbeną.

– Ar nesutrukdysiu tavęs, Augusta?

Klasas Hermansas įžengė į saloną ir pasilenkė prie tetos rankos.

– Ne, Klasai, aišku, kad nesutrukdysi, – tiriamai nužvelgė Augusta sūnėną. – Šiandien atrodai atsigavęs.

– Tai nuo pavasario saulės, – atsakė Klasas, sėsdamasis ant suolo ir atremdamas lazdą į atkaltę. – Noriu su tavim pasitarti, Augusta. Vakar gavau laišką iš Martino, – padavė jis popieriaus lakštą. – Paskaityk ir pasakyk, ką apie tai manai.

– Laišką iš Martino? Dėl vestuvių?

– Ne, dėl sprogimo „Katarinoje“. Tu, tiesa, visaip

stengiesi apsimetinėti, kad nieko neišmanai apie pasaulį anapus šio kambario sienų, – kalbėjo jis toliau šypsodamasis, – bet mudu abu žinom, kad tai netiesa. Paskaityk ir pasakyk man, ką apie visa tai galvoji.

Augusta prisinešė laišką arčiau lango ir ėmė skaityti.

– Nelemta istorija, – tarė paskui. – Ar ką nors įtari?

– Ne, – dvejodamas atsakė Klasas, – iš tikrųjų – nieko.

Augusta pakankamai gerai pažinojo savo sūnėną, tad pajuto, kad šis atsakymas nėra visai nuoširdus.

– Martinas jau keleri metai nebuvo Hamburge, jam lengva įtarinėti, kad mūsų kontorose įsitvirtino priešiškumas ir išdavystės. Bet kas žino, gal jo teisybė. Laikai pasidarė rūstesni.

Augusta pasiėmė nuo stalo porceliano Kolombiną ir ėmė iš lėto sukioti ją rankose, lyg ieškotų tame dažytame veidelyje kokios ydos.

– Nesupyk, kad taip klausiu, bet... Ar gali pasitikėti Martinu?

Klasas su baime laukė to klausimo, todėl nieko neatsakė. Jis slapčiomis pačiupinėjo laišką, laikomą vidinėje surduto kišenėje. Apie jį Augustai jis nenorėjo pasakoti. Tai buvo anoniminis laiškas, tik keli paiki sakiniai, kuriuos jam užvis mieliausia būtų buvę čia pat ir užmiršti. Nors tai jau buvo ir antras tos pat rūšies. Reikės rytoj dar kartą paklausinėti Jenseną. Kas nors juk turėjo pastebėti, kas padėjo jam adresuotą laišką ant kavinės prekystalio.

– Ar jau išprotėjai! Visiems mums nelaimę užtrauksi! – Helena su trenksmu uždarė Kregerienės užeigos namų palėpės kambario langą, kad niekas negirdėtų jų vaido. – O jeigu tave kas būtų pažinęs?

– Kas mane ten pažins? Net Auerbacho rūsyje niekas neatpažino. O leipcigiečiai mane juk dažnai buvo matę.

Jaunas vyras pilku surdutu nusiėmė nuo galvos skrybėlę, o po ja pasirodė tankių šviesių plaukų kupeta.

– Tavo plaukai išsileido! O jeigu taip būtų nutikę kavinėje?

– Nesibark, Helena. Tai buvo tik menkutis pokštas.

Lieknoji figūra nusivilko pilką atlaso surdutą ir baltas kelnes, nusipešė nuo viršutinės lūpos siaurus ūsiukus ir apsivilko žydrai dryžuotą kartūno suknelę. Jaunasis komivojažierius iš Saksonijos vėl pavirto į komediantę Roziną.

– Vaikigalis! – nesiliovė burbėjusi Helena. – Esu įsitikinusi, kad tau čia dar ir pramoga buvo!

Piktai sugriebusi surdutą ir kelnes, ji pakabino drabužius ant dviejų medinių vagių sienoje.

– Pasakok pagaliau, ką šitaip sumanei padaryti.

Prieš pasiversdama į jauną komivojažierių ir įsimaišydama tarp miestiečių Jenseno kavinėje, Rozina buvo sumaniusi daugybę dalykų. Pirmiausiai ji norėjo tiktai patirti, kas mieste kalbama apie Bekerio komediantų draugiją ir jos principalą. Tų kalbų ji nedaug teišgirdo, užtat žmonės juo daugiau šnekėjo apie tai, kad Klasą Hermansą paskutiniaisiais mėnesiais jau net per daug nesėkmių užgriuvę. Ypač apie tai kalbėta per vidurdienio spūstį prie biržos. Užuojauta ir piktdžiuga buvo pasidalijusios daugmaž po lygiai.

Mergelių take vandens nešėjas pasakojo paukščių prekeiviui apie nelaimingą atsitikimą, per kurį pirklys vos galvos nepadėjo, ir apie vieną jo laivą, nuskendusį Lisabonos uoste.

Žąsų turguje vežėjas ginčijosi su svogūnus pardavinėjusia moterimi dėl to, ar komediantas, nudūręs Bermaną,

buvęs burtininkas, kurio kaulus užvis geriausiai būtų išsyk ištempti ant rato. Aukso monetas, dėl kurių ir pribaigęs raštininką, komediantas kerais padaręs nematomas, tvirtino vežėjas. Kitaip argi būtų, girdi, galimas daiktas, kad nebeturėjęs jų tuo metu, kai sargybiniai jį aptikę gatvėje?

Nesąmonė, dėstė svogūnų pardavėja, juk su raganavimu šiandien jau baigta, – čia moteriškė persižegnojo, – bet, girdi, ten, kur esąs vienas plėšikas, esąs ir antras. Bendrininkas, be abejo, bus palikęs komediantą nelaimėje ir dingęs su grobiu.

Du raštininkai, po viena ranka pasibrukę trikampes kepures, o po kita – biržos dokumentus, svarstė prie rotušės, kiek negandų dar turėsią ištikti Hermansą, kad jis iš stambaus pirklio pavirstų į smulkų.

Rozina žingsniavo sau toliau ir prie Šv. Jono vienuolyno atsisėdo įsaulyje ant akmens Alsterio pakrantėje. Jai reikėjo gerai viską apgalvoti. Tačiau tam vieta buvo netikusi, nes kiekviena išsipusčiusi mergaitė, traukianti į Mergelių taką siūlyti praeiviams pirmųjų saulučių, žibuoklių ir itin asmeniškų paslaugų, būtinai geidė ką nors įpiršti tokiam neįprastai dailiam jaunikaičiui.

Galiausiai Rozina spruko į Šv. Petro bažnyčią. Ten iš pažiūros maldoje paskendusio dievobaimingo ponaičio niekas nebetrukdė.

Mergina pamėgino prisiminti viską, ką buvo išgirdusi. Nelaimingas atsitikimas tolimoje saloje vos nekainavo pirkliui galvos. Sprogimas dar tolimesnėje Lisabonoje sunaikino vieną jo laivų. Galų pagalėje, kažkas nudūrė jo pirmąjį raštininką. Visa virtinė didelių nelaimių pirkliui Klasui Hermansui.

Pirklio Rozinai nebuvo gaila, pernelyg šiurkščiai jis liepė jiedvi su Helena vyti iš savo namų. Be to, jeigu

žmogus jau toks turtingas, tai veikiausiai jo sielos nekaltybę bus suteršusi viena kita tamsi dėmelė. Juk Dievas vis dėlto teisingas.

Bet jau veikiau šėtono išmonės reikėtų ieškoti, – mergina atsiprašomai dirstelėjo virš altoriaus kabančių šventųjų paveikslų pusėn, – jeigu čia būtų vien atsitiktinumai. Tiek metų drauge su komediantais keliavusi per daugybę miestų ir kaimų, Rozina liovėsi tikėjusi atsitiktinumais. O apie raganavimą buvo tos pačios nuomonės kaip ir svogūnų pardavėja.

Juk iš esmės gyvenimo klostymasis ne itin skyrėsi nuo komedijų. Vienas turi tai, ko ir kitam norisi, – gražią nuotaką, maišą pinigų arba karalystę. Ir pradedama muštis, intriguoti, apgaudinėti ir sukčiauti. Visados vienas esti geras, o antras – blogas. Visados dedasi gausybė sumaišties, iki pagaliau nugali gėris. Klausimas buvo tik tas, kas šiame žudikiškame vaidinime buvo blogasis, kas apgaudinėjo, o kas buvo apsuktasis. Ir kokia to vaidinimo kaina.

Tasai blogasis turėjo būti galingas, jeigu galėjo kelti nelaimes net Lisabonoje ir toje anglų saloje. Ir gudrus. Be abejo, ne atsitiktinai ir Žanas drybsojo lietuje greta negyvo raštininko, kai miesto sargyba pasirodė gatvėje. Nė vienas miestietis nesuabejos, kad komediantas dėl poros talerių gali užmušti žmogų. Rozinos tėvas tuo irgi tikėjo.

Merginai staiga nusviro rankos. Kaipgi ji suras žudiką? Kaip išsiaiškins, kokios klastos ir pinklės rezgamos pirklių kontorose ir tolimuosiuose kambariuose?

– O koks velnias tave nunešė į kavinę? – pertraukė pasakojimą Helena.

– Visai paprasta. Traukiau nukabinusi nosį per miestą, nebežinodama, kas daryti, ir staiga išvydau priešais save

duris. Nesibark, Helena. Kurgi daugiau sužinosi kontorų naujienas? Ten vyrai sėdi, skaito laikraštį, žaidžia bilijardą ir lošia kortomis, geria kavą ir šokoladą, pliauškia lyg svogūnų pardavėjos ir dedasi esą kažin kas. Tai vienintelė vieta dideliame mieste, kur kiekvienam valia įeiti, jeigu tik jis turi kuo susimokėti. Ir jeigu tik jis – vyras, – niauriai pridūrė Rozina. – O aš kaip tik buvau vyras, kelias monetas irgi turėjau. Dėkui Dievui, su niekuo neprireikė lošti kortomis. Sugrįžęs pas mus, Žanas būtinai turės išmokyti mane bent kelių gudrybių. Mat ten, kur buvo lošiama kortomis, daugiausiai ir pliaukšta.

Tačiau ji, girdi, ir be kortų apsiėjusi, o galiausiai net sušnekusi su pirkliu Hermansu. Jis vienintelis mieste, kuriam, lygiai kaip komediantams, būtinai reikia išsiaiškinti, kas čia dedasi. Tikrai išpruseęs vyras, tik apie teatrą tai nieko nenutuokiąs. Rozina su juo smarkiai susiginčijusi dėl to, ar vaidinimai esą menas, o galiausiai susitarusi su juo susitikti Fulentvytės komedijų pašiūrėje, kai tik būsiąs rodomas pirmasis vaidinimas.

Čia Rozina vos neišsidavusi, nes Hermansas niūriai nusijuokęs ir patikinęs, kad šį pavasarį komedijų nebūsią. Juk tasai valkata principalas tupįs šaltojoje už žmogžudystę.

Bet tai dar nesąs tikras dalykas, karštai atkirtusi Rozina, mažne pamiršdama savąjį vaidmenį. Tačiau Hermansą jos karštakošiškumas pralinksminęs, ir jis pažadėjęs tuo atveju, jeigu komedija iš tikrųjų būsianti vaidinama, ateiti ir pasižiūrėti, ar komediantai moką ką nors daugiau už paprastus gatvės juokdarius.

– Žodžiu, apskritai padariau gerą įspūdį, – užbaigė Rozina, nutaisydama miną katės, pagavusios itin riebią pelę. – Jaunasis ponas Reichenbachas iš Saksonijos jam

pasirodė labai įdomus. Vos vos spėjau laiku pasišalinti, kitaip jis būtų mane ir į namus pasikvietęs. O tokį kvietimą priimti man rodėsi būsią pernelyg įžūlu.

– Tu baigsi gyvenimą kartuvėse, – tarė Helena, tačiau jos pyktis jau buvo išblėsęs. Nuolat dvejodami ir padoriai elgdamiesi jie juk niekados nesurastų įrodymų, kad Žanas nekaltas.

– O kur dingę pinigai? Jeigu Žanas raštininką iš tikrųjų dėl monetų nudūrė, pinigai juk turėjo būti jo kišenėse. O jeigu sargybiniai jų nerado, vadinasi, turėjo ten dar kas nors kitas būti. Tas, kuris ir pabėgo su savuoju grobiu.

– Gal raštininkas nė neturėjo pinigų. Gal buvo juos pametęs ar pralošęs.

– Turim paklausinėti žmonių, tą vakarą buvusių smuklėje. Ar nemanai, kad Sebastijanui atėjo laikas ir vėlei išmaukti bokalą alaus?

– Žinoma. O Titui reikia naujos mylimosios. Virėjos – geriausios žinių nešiotojos. Be to, joms patinka stambūs, apkūnūs vyrai.

Klasas vylėsi, kad Augusta nustums šalin jo rūpesčius kaip pertemptų nervų žmogaus fantazijas. Ji visados buvo gera patarėja, o veidus mokėjo skaityti ne blogiau, nei jis savąsias sąskaitų knygas. O dabar ji šit ėmė ir paklausė: ar jis galįs pasikliauti Martinu? Kas žinos, kas dedasi toli nuo namų atsidūrusio jauno garbėtroškos širdyje?

Pasičiupęs lazdą, Klasas leidosi uosto linkui. Tyras oras dabar jam į naudą. Saulė kybojo jau įkypai, vėl padvelkė gaivesnis vėjas. Purūs balti debesys vaikėsi danguje kits kitą, palikdami pilkšvas draiskanas. Perėjęs

Mergelių tiltą, pirklys energingai pasileido žingsniuoti gatve, vadinama Palei Mūrus.

Balandžio vėjas maloniai gaivino, su kiekvienu žingsniu Klasui Hermansui darėsi vis lengviau ant širdies.

Ne Martinas, mąstė jis. Martinu jis visados pasitikėjo, pasitiki ir dabar. Taškas.

Klasas džiaugėsi, kad Sofi taip pasirinko. Ne menka dalimi ir todėl, kad tai buvo įrodymas, jog duktė neturi tuščios puikybės kaip kai kurios jos draugės, kurios vyro sau dairėsi tik pačiose pirmosiose šeimose. Giliai paskendęs mintyse, Klasas perėjo Aukštąjį tiltą, o paskui, pasukęs į Prieplaukų gatvę ir perkirtęs Akmenų kiemą, nusileido ligi Rąstų dambos gatvės vidinio uosto gale. Čia vėrėsi erdvus daugybe atšakų tarp žalių salų vinguriuojančios Elbės reginys. Kitoje pusėje, mažoje žalioje saloje, jau ganėsi avys su ėriukais. Netruks ateiti pavasarinio kirpimo metas. Akmenų kiemo gale, nuo prieplaukos greta Rąstų namų ką tik atsiskyrė paskutinis everas, plaukiąs į Harburgą pietiniame Elbės krante. Plati burė, išsipūtusi vėjyje, įžambiai guldė nedidelį laivą tarp bangų.

Iš niekur miesto ir plačių Elbės pakrančių reginys nebuvo toks gražus kaip nuo užeigos terasos ant senojo uosto muitinės pastato. Sofi, apsipylusi ašaromis, prieš metus iš ten mojavo įkandin „Katarinos“, kuria po paskutiniojo apsilankymo atgalios į Lisaboną išplaukė Martinas. Klasą nukrėtė šaltis. Su Rąstų namais jį siejo daugybė prisiminimų. Vandens pusėje esančiame priestate būta, teisybė, ir ginčų dėl vieno ar kito krovinio vertės su muitinės tikrintojais, bet tai kasdienybė. O pirmiausiai Rąstų namai kėlė jam prisiminimus apie smagias valandas su mylimais žmonėmis: apie koncertus arba karnavalus su

Marija viršutinėje salėje, apie susitikimus su tokiais bičiuliais kaip Zoninas, Kenigas, Reimarusas ir Joachimas stogo terasoje. Atsidūręs tokioje aukštybėje viršum miesto stogų ir tirštos stiebų ir rėjų raizgynės uoste, Klasas visada pasijusdavo laisvas. Jeigu jam apskritai kada nors teko grumtis su lengvabūdiškomis mintimis, tai tik ten, viršuje, kur griežtos garbingų pirklių taisyklės ir pareigos regėjosi nebe tokios neišvengiamos. Praeis dar pora savaičių, ir bus vėl pakankamai šilta sulošti su bičiuliais partiją kortomis ar išlenkti vieną kitą taurę vyno altanoje.

Bet jau niekados nebebus taip, kaip buvo ligi šiol. Jis negalėjo įsivaizduoti, kad ateityje žengs pro portalą, neprisimindamas, kad čia gulėjo kraujais paplūdęs Bermanas. Raštininko mirtis prislėgė jį smarkiau, nei pats manė.

Klasas stovėjo, veidą atgręžęs prieš vėją. Į vėją jis šiaip niekados nekreipė dėmesio, pačioje pakrantėje vėjas juk visados pūtė. Bet dabar tasai vėjas jam pasirodė lyg bičiulis, išbudinąs iš pernelyg niūrių minčių ir švelniai stumčiojąs, pernelyg dideliam tingumui suėmus. Šiaurys šį vakarą atnešė dar vieną, jau paskutinį, žiemos šalčio dvelktelėjimą. Tačiau Klaso nebekrėtė šiurpas. Patempęs pečius, jis tvirtai žengė gatve. Elbės pakrantėje vis dar būriavosi žmonės, rankiniai vežimėliai ir arklių traukiami vežimai. Prie Tolimosios krantinės prisišvartavo brigas. Šaunuoliškos išvaizdos dvistiebyje dar viešpatavo džiugus bruzdesys. Keturi jūreiviai kaip tik stūmė nuo denio į krantą ilgas lentas. Dabar, balandžio mėnesį, prieplaukos pačiame uosto pakraštyje dar buvo laisvos. Netrukus atplaukę laivai turės mesti inkarus toliau, Elbės viduryje, ir kelias į sausumą, nenorint vargti ir plaukti irklinėmis valtimis, pavirs keburnėjimusi per kelias gretas arčiau kranto stovinčių laivų.

Prisimerkęs prieš žemai pasvirusią saulę, Klasas mėgino įskaityti laivo vardą pirmgalyje: „Anė Viktorija“.

– Gražus laivas, – tarė jam už nugaros minkštas balsas, ir Klasas, net atsigręžti nespėjęs, atpažino Tomo Metju tarseną.

Jis linktelėjo.

– Taip, itin gražus laivas. Bet mažokas.

– Be abejo, – atsakė anglas. – Jūsų barkai veža kone dvigubą krovinį. Tačiau toks brigas paslankus ir greitas, neįveikiamas jokiuose vandenyse. Nelabai tinkamas plukdyti iš Švedijos Anglijon anglį ir medieną, bet geras šilkui ir prieskoniams iš Arabijos, stiklui iš Venecijos, persikams, citrinoms ir vynuogėms iš Ispanijos gabenti. Ir keliems maišams kavos iš Martinikos arba Ispanjolos. – Jis sukikeno. – Karibų jūroje greitis – užvis svarbiausia. Ne tik kovoje su piratais.

Klasas nesmagiai kilstelėjo pečius ir įbedė žvilgsnį į burlaivį. Vyras, stovįs paskuigalyje prie relingo ir kalbąsis su vienu iš karininkų, aiškiai buvo kapitonas. Jis atrodė per pusę galvos aukštesnis už visus kitus žmones denyje, buvo be peruko, nepudruoti juodi plaukai su atsainia elegancija surišti ant sprando viršum baltos, nėriniuotos apykaklės, žemiau aukštos kaktos veide itin išsiskyrė tvirta, kumpa nosis.

Keli vaikai, šunys ir dvi merginos strėnas aptempiančiais sijonais ir pernelyg didelėm iškirptėm apspito pirmuosius vyrus, kurie siūbuojančiu žingsniu lentomis išlipo į krantą. Vyras, kurį Klasas laikė kapitonu, pradingo kajutėje. Vėl pasirodęs, jis vedėsi už parankės elegantišką aukštą damą. Nusikvatojęs vyras pakėlė damą ir lengva eigastimi išnešė linguojančiomis lentomis į sausumą. Anė Sent Roberts stovėjo prieplaukoje,

ir nuo Klaso ją skyrė mažiau nei trys dešimtys žingsnių.

– Ane! – šūktelėjo jis ir, bardamas save už tokį pernelyg intymų kreipinį, dideliais žingsniais pasileido krantine.

– Madmuazele Sent Roberts, tai bent netikėtumas. Nė nežinojau...

– Mesjė Hermansas...

Džiugus žybtelėjimas jos akyse užgeso taip greitai, kad Klasas jo nė nepastebėjo. Anė nužvelgė jį, mandagiai šypsodamasi, tokiu lediniu žvilgsniu, kad vėjas nuo Elbės tiesiog speigu padvelkė.

Elegantiškasis vyras stambia nosimi aiškiai mėgaudamasis ir šypsodamasis iš pasitenkinimo stebėjo šį nenusisekusį susitikimą.

– Kadangi tamsta, matyt, netekai žado, turbūt man reikėtų pačiam prisistatyti.

– Niekai, Žiuli, – protestuodama tarė Anė ir, tvirtu, bičiulišku mostu padėjusi ranką palydovui ant peties, nutaisė mandagią šypseną. – Mesjė Hermansai, štai ir atvežiau tamstai kapitoną Branifą, kurio taip ilgai ir veltui laukei per nelaimingąją viešnagę Džersyje. Jis daug ką turės su tamsta apšnekėti, bet tikrai dar suspės ir rytoj.

– Žinoma, – vis dar mikčiodamas, atitarė Klasas, – aš tuoj pasiųsiu vežimo tamstų lagaminams. Kambariai mano namuose tamstoms visuomet prirengti...

– Nevarkit, mesjė. Aš esu laukiama, o Žiulis... – ji kerimai nužvelgė šalia stovintį gražųjį vyrą, – Žiulis visados linkęs gyventi užeigoje. Ak, o štai juk ir Tomas! – šūktelėjo ji. – Tomai, kaip malonu vėlei tave išvysti!

Metju, stovėjęs už kelių žingsnių ir iš ten stebėjęs šį keistą susitikimą, skubiai žengė artyn ir karštai pabučiavo Anei abi rankas.

– Jeigu tamsta neprieštarausi, artimiausiomis dienomis tamstą aplankysiu, – šūktelėjo Anė per petį, ir, paėmusi Metju už parankės, energingai timptelėjo jį prie karietos su šauniai išraityta „M“ ant durelių.

Klasas žvelgė įkandin nuvažiuojančios karietos, svarstydamas, ar visa tai nebus jam tik prisisapnavę. Ko gero, vis dėlto ne. Kapitonas Branifas, pašaipiai šypsodamasis, tebestovėjo šalimais. Bent gėdos turėtų, pamanė pats sau Klasas.

– O lia lia, mesjė Hermansai. Ar gali būti, kad tamsta kada būtum supykdęs mūsų žaviąją bičiulę?

– Nesąmonė! Ji man gyvybę išgelbėjo. Esu jai be galo dėkingas ir kupinas didžiausios pagarbos. Nė sapne man nešautų galvon jos įskaudinti. – Klasas irzliai pasitrynė rankas. – Greičiau jau aš galėčiau blogą nuotaiką rodyti. Ji neatsakė į mano laiškus.

– Į laiškus? – suraukė kaktą Branifas. – Kada gi juos rašėte?

– Be abejo, vos grįžęs iš Džersio. Dėkodamas už kelių savaičių slaugymą ir kamėją jai nusiunčiau. Galbūt jai nepatiko akmenyje išraižyti rožė ir vabalas. Šiaip ar taip, ji neatsiliepė.

Žiulis Branifas susimąstęs nukreipė žvilgsnį viršum laivų į vandens platybes.

– Rožė ir vabalas... Gal ji negavo tamstos siuntinio?

Klasas nieko neatsakė. Jis širdo pats ant savęs, kad tam prašalaičiui, su kuriuo Anė taip bičiuliškai elgėsi, kurį ji net vardu vadino – ir apskritai, kas čia per juokingas vardas – Žiulis? – ėmė pasakotis savo asmeninius reikalus.

6 skyrius

Trečiadienio popietė

– Bloomai! – Sunkūs portalo vartai užsitrenkė Klasui už nugaros. – Bloomai!

– Aš dar ne kurčias, – suniurnėjo senis, skubiai atšlepsėjęs priemenėn.

– Atleisk, Blomai. Nė pats nežinau, kodėl taip rėkiu. Turbūt šiandien rytys pučia. Eik atgalios į šiltą virtuvę, bet atsiųsk Betę su arbatinuku šalavijų arbatos. Aš būsiu pas Augustą.

Blomas linktelėjo.

– Arbatos bus. Bet ponia Augusta išėjusi. Ir nesakė, kur einanti.

– Vis tiek atsiųsk arbatą į jos kambarį. Aš jos ten palauksiu.

Augustos salonas antrajame aukšte buvo jaukiausias namų kambarys. Pasišildęs rankas prie olandiško fajanso koklių krosnies ir atsisėdęs į žalią krėslą prie lango, Klasas pajuto, kaip jaukiame kambaryje palengva atsileidžia jį gniaužusi įtampa. Pasitrynęs tvinksinčius smilkinius, jis atlošė galvą į priegalvį ir giliai atsikvėpė.

Įniršio tvinksniai kaktoje jam pradėjo regėtis juokingi ir visiškai nepagrįsti. Kažkokia ledi iš mažutės anglų salos su smėlėtu uosteliu nemeiliai su juo elgėsi. Na, ir kas?

Be abejo, labai jau nemandagu buvo tiesiog ignoruoti jo laiškus ir dailųjį niekutį. Juo labiau kad tomis savaitėmis, kol Klasas Džersyje taisėsi, Anė rodėsi jam itin maloni – kur kas labiau, nei reikalavo svetingumo priedermė. Net labai maloni, jei kalbėsim visai atvirai.

Anuomet jam būtų norėjęsi taip pat be galo maloniai atsiliepti į trikdomai šiltą jos pilkšvai žalsvų akių žvilgsnį. Tačiau elgėsi su Ane kaip su bičiuliu. Ne kaip su bičiule. Tiesiog ignoravo jos kvapą ir švelnų odos žvilgesį. Toji moteris, kuri buvo visai ne tokia kaip visos kitos jo pažįstamos, kuri triumuose ir sandėliuose orientavosi geriau už ne vieną vyrą, bet šoko lengvai lyg plunksnelė, švelniai kvepėjo jazminais ir...

– Klasai Hermansai, – suvaitojo jis, – tu esi idiotas.

– Na, jau na, mielasis sūnėne, taip blogai tai jau tikrai nėra.

Augusta juokdamasi stovėjo tarpduryje.

– Ne, ne, sėdėk sau. Panašu, kad tave reikėtų truputuką paslaugyti.

Padėjusi ant rožės medžio staliuko padėklą su arbata, priemenėje perimtą iš Betės, Augusta atsisėdo priešais sūnėną.

– Atsigerk arbatos, o paskui papasakosi man, kodėl esi idiotas. Nujaučiu, kad išgirsiu įdomią istoriją.

– Ak, Augusta. Angelas sargas atsiuntė tave į mano namus. Nuo vieno tavo žodžio dangus prasiblaivo. – Išmaišęs puodelyje šaukštuką medaus, Klasas nugėrė didelį gurkšnį. – Sakyk, o kodėl gi tu anuomet atsikėlei pas mudu su Sofi? Juk galėjai ramiau gyventi savuose

namuose. Be to, Korina Kelne tave būtų irgi su džiaugsmu priėmusi.

– Kad būtų kas man šituos šlykščius ankštus batus nuauna. Būk toks geras, Klasai.

Iškišusi pėdas iš po sijono, ji prašomai pažvelgė į Klasą.

– Man patinka matyti tave tokią bejėgę, – šyptelėjo jis ir atsiklaupęs išlaisvino jos kojas.

Augusta pakrutino nykščius, atsilošė krėsle ir patenkinta atsiduso.

– Korina dabar būtų siaubingai priblokšta. Dama niekados nerodo kojų. Pas tavo seserį Pareinėje oras, tiesa, geresnis nei čia, šiaurėje, bet ji pernelyg panaši į jųdviejų tėvą. Manasis brolis man irgi buvo pernelyg sausas ir perdėm įsitikinęs, kad jam garantuota vieta danguje. Ne, Klasai, – pasilenkusi palietė Augusta sūnėno ranką, – tai, ką tu vadini ramiu gyvenimu, iš tikrųjų yra ne kas kita, o tik nuobodi vienatvė. Man pas jus smagu. Tu niekados nesielgi su manimi taip, lyg aš būčiau silpnaprotė arba perdėm trapi, lyg mane reikėtų laikyti kuo toliau nuo visko, kas gyvenimą daro įdomų. Bet nepradėkime lieti ašarų iš jaudulio, verčiau paaiškink man, kodėl esi idiotas.

Ir Klasas, pasakodamas apie susitikimą su Ane ir kapitonu, – tiesa, prisiminimus apie žvilgsnius, kvapus ir bailiai pražiopsotas progas jis vis dėlto nutylėjo, – visai užmiršo paklausti Augustą, ko ji šią popietę buvo išėjusi aplankyti.

Augusta, tiesa, nusprendė, kad nelemtoji scena uoste ne visai pakankama Klasui šitaip save kaltinti, tačiau ji pakankamai išgirdo, kad suprastų, jog, viena vertus, klausinėti dabar nedera ir, antra vertus, kuo skubiausiai reikia susipažinti su Ane Sent Roberts.

Juk turėjo būti kokia nors priežastis, jeigu Klasui, kalbant apie ją, ausys raudo lyg Šv. Jono gimnazijos mokiniui, susirengusiam į čiuožyklą su savo pirmąja meile.

Trečiadienio naktis

Ką tik išmušė vienuoliktą. Uostas plytėjo nurimęs nakties tamsoje, girdėti buvo tik stiebų girgždesys ir tykus vandens pliuškenimas į išsipūtusius laivų liemenis, kažkur kniaukė katė, o iš smuklių anapus rotušės retkarčiais atskambėdavo juokas ir riksmai. Slinkdami iš šiaurės vakarų, stori debesys beveik visai užklojo pilną mėnulį.

Vyras, kuris, susisupęs į juodą apsiaustą su kapišonu, išsiropštė iš portugalų brigo, kone be garso perbėgo lenta ir nušoko ant žemės, tamsoje jautėsi saugesnis. Laivas išmetė inkarą vos nusileidus saulei, tačiau jis ligi šiol pasiliko denyje.

Skubiai smukęs už vežimo, jis luktelėjo kelias minutes. Tačiau niekas net nekrustelėjo. Jūreiviai, pavargę nuo krovinių kėlimo į krantą, miegojo po deniu įtaisytuose hamakuose arba skubėjo smuklėse atsigriebti už tai, ko jiems taip stigo jūroje praleistas savaites.

Gerai, pamanė sau vyras, niekas manęs nepamatys. Ir vis dėlto jį ėmė neaiški baimė. Visus metus jis buvo išvykęs iš Hamburgo ir per tą laiką dažnai svajojo, kaip grįšiąs į gimtąjį miestą. Į namus su triumfu grįžtąs, plataus pasaulio regėjęs vyras, vilkįs brangaus audinio apdarais, neims juk rodyti džiūgavimo, ne, jis, kaip ir dera sėkmės lydimam pirkliui, ramus ir tiesus stovėsiąs prie relingo. O paskui, išvydęs ją apačioje, sutramdysiąs

besidaužančią širdį ir tik oriai pasisveikinsiąs rankos kilstelėjimu.

Jis tiek sykių piešė vaizduotėje savo grįžimo sceną. Ir vis troško pasirodyti orus, pirmiausiai – orus.

O dabar šit lyg vagis paslapčiomis ropštėsi į krantą.

Juo aukščiau kilo Elbe laivas, juo labiau prislėgtas rūpesčio jis jautėsi. Tiktai kapitonas žinojo, kas jis per vienas. Jūreiviams jis liko kažkoks turtingas ponaitis, grįžtąs namo iš ilgos studijų kelionės po visą Europą. Vyras šyptelėjo. Net jeigu jis ir būtų galėjęs skirti laiko tokiai kelionei, nebuvo šeimos, galėjusios ją apmokėti.

Dar kartą atsargiai apsidairęs, jis leidosi į Naujojo Vandramo gatvę. Hermansas dar tikrai tebesėdės savo kambaryje prie didžiojo ąžuolinio stalo, o jeigu jau ir būtų užmigęs, Blomui teks jį prikelti.

Nuo Elbės padvelkė šalto vėjo gūsis. Vyras tvirčiau susisiautė apsiaustą ir ėmė žingsniuoti platesniais žingsniais.

Ar tik ten kas nors neina jam įkandin? Stabtelėjęs jis įsiklausė, kokius garsus atneša gaivus vėjas. Bet jam už nugaros nieko nebuvo. Bus tik savo žingsnių aidą išgirdęs. Pro šešiaaukštį akmeninį Hanoverio pašto stoties pastatą vyras skubiai žengė ant Aukštojo tilto. Jo batų bildesys senaisiais rąstais jam regėjosi garsus lyg patrankų griausmas. Prisiglaudęs Naujojo krano šešėlyje, jis sulaikė kvapą.

Tik vanduo tyliai teliūskavo pakrantėje.

Dabar jau nebetoli. Tik paėjėti Palei Mūrus gatve, pereiti ties Šv. Kotrynos bažnyčia Mergelių tiltą su gelsvai smilkstančiais ropių aliejaus žibintais, o tada jau bus ir matyti gausiai papuoštas namų portalas.

– Nurimk, – sušnibždėjo vyras, – nurimk pagaliau. Viskas gerai.

Baimė gniaužė jį nelyg kietas kumštis. Vyrui dėl to darėsi gėda. Juk jokio pavojaus nebuvo. Niekas nežinojo, kad jis yra Hamburge, ir niekas negalėjo žinoti, ką jis rengiasi pranešti Klasui Hermansui. Dar kelios minutės, ir Blomas atvers didžiąsias duris, o jis vėlei galės pasijusti saugus. Tada jis bus namuose.

Tačiau jis apsiriko. Žingsniai jam už nugaros nebuvo tik jo paties žingsnių aidas. Vėzdo smūgis lyg ugnies sprogimas pervėrė jam galvą. O paskui jis jau nieko nebejuto. Negirdėjo nė trumpo tų dviejų vyrų ginčo, ar dabar jis jau bus pakankamai gavęs, ar verčiau dar sykį jam vožti. Tik dviejų gatve ateinančių girtuoklių rėkaliojimas išgelbėjo jį nuo antro smūgio.

– Jam jau bus gana, – sukuždėjo šiurkštus balsas.

Ir abu siluetus lyg šešėlius prarijo nakties juoduma.

Pirmasis dviejų jūreivių, netrukus pasukusių už kampo, kluptelėjo, užkliuvęs koja už tilto pradžioje susirietusios žmogystos.

– Ei, – šūktelėjo jūreivis, – tas bus dar daugiau ir už mudu prisisiurbęs. Stokis, brolau, gatvėje šiąnakt sėdimąją nušalsi. Stokis.

Bet paskui, pamatęs iš po kapišono tekantį tirštą ir juodą kraują, jūreivis stingte sustingo.

– Eime, – sušnypštė antrasis, – tegu sau guli. Kas mums darbo tas poneliukas. O gal nori būti ant rato tempiamas, kai bus pamanyta, jog tai mudu jį užmušėm?

Tiktai kitą rytą, panaktiniui šeštą valandą apeinant miestą, Martinas Zyversas buvo aptiktas ir nuneštas į Hermanso namus.

– Negyvas, – tarė panaktinis, – negyvas lyg kačiukas, pakliuvęs po vežimo ratais.

– Dar ne, – pasakė virėja, tokią ankstyvą valandą atidariusi duris, – dar ne visai.

Daktarai Eizermanas ir Kleterichas, kuriuos Klasas dar prieš pusryčius paliepė versti iš šiltų guolių, aptvarstė Martino galvą švariomis drobulėmis, sumurmėjo kelis lotyniškus žodžius ir nutaisė rūpesčio kupinus veidus. Paskui nuleido pacientui kraują, pareikalavo šiltų antklodžių ir uždraudė atverti langus, kad ligonis nuo gaivaus, vėsaus oro dar labiau nenusilptų. Daktarai patarė melstis ir sukaupti visą kantrybę.

Nė vienas jų netikėjo, kad šis nublyškęs ponaitis kada nors dar atsigaus. Tačiau abu vylėsi, kad jis dar pakankamai ilgai bus gyvas ir leis jiems įsikišti kišenėn kelis auksinus.

Ketvirtadienio rytas

Rytas dar tik vos vos brėško, kai Augusta ir Klasas susitiko prie pusryčių stalo. Nė vienas neturėjo apetito.

– Kodėl jis atvyko taip paslapčiomis, naktį? – klausinėjo Augusta. – Juk jo laivas turėjo išmesti inkarą dar dieną. Naktį uostas uždarytas. Kur jis tiek laiko buvo?

– Nežinau. – Klasas nuvargęs persibraukė ranka kaktą. Galva tiesiog plyšte plyšo. – Tikrai nežinau.

Dar vos pradėjus aušti jis nuėjo į uostą ir greitai išsiaiškino, kokiu laivu Martinas vakar atplaukė.

– Kapitonas sako, girdi, Martinas reikalavęs, kad niekas laive nesužinotų, kas jis toks ir kur keliauja. Jo mantoje nebuvo nei laiško, nei dokumento, – nieko, kas galėtų šiek tiek paaiškinti sprogimą barke. Ničnieko.

– Tas žinias jis turėjo galvoje, – atsiduso Augusta, – savo vargšėje sudaužytoje galvoje.

– Viešpatie! Jam nevalia numirti! Turiu sužinoti, ką jis man norėjo pranešti. Jeigu jau taip paslaptingai leidosi į kelią, vadinasi, buvo kažką išsiaiškinęs. Jis tikriausiai žino, kas visų tų įvykių kaltininkas.

Pastūmęs atgal krėslą, Klasas, sunkiai pasiramsčiuodamas lazda, nuėjo prie lango.

Augusta pažvelgė į sūnėną. Ji žinojo, kad Klasui rūpi ne tik Martino žinotoji paslaptis. Klasas vaikiną mėgo. Žavėjosi Martino uolumu ir pirklišku apsukrumu, ir nedaug tebuvo šeimai nepriklausančių žmonių, kuriais sūnėnas būtų taip pasitikėjęs, kaip Martinu.

– O čia, Hamburge, turi būti žmogus, – tyliai pratarė Augusta, – kuris Martino bijosi. Vadinasi, mes visi tą žmogų pažįstame.

Pirštais be garso barbendamas langą, Klasas linktelėjo. Jis žvelgė žemyn, į gatvę, matė sunkiai pakrautus vežimus, važiuojančius iš uosto, matė virėjas ir tarnaites, su krepšiais skubančias į Daržovių turgų prie Mugių kalno; pro šalį buvo pranešti neštuvai, o kažkoks vaikas Naujojo Vandramo gatve ginė kelias kiaules, nors taryba visai neseniai buvo uždraudusi leisti kiaulėms laisvai lakstyti po miestą.

Čia buvo Klaso namai. Jam buvo pažįstami Londonas ir Amsterdamas. Buvo jis lankęsis ir Švedijoje, Danijoje, Portugalijoje, Ispanijoje ir Prancūzijoje. Pasiekė net rusų Archangelską ir Sankt Peterburgą. Bet joks miestas jam nepasirodė gražesnis už Hamburgą. Net ant kalvų palei Težo upę baltai tviskanti, tamsiai žydro Pietų dangaus gaubiama Lisabona.

Nebent Venecija, nors jos margaspalviai rūmai ir buvo visai kitokie nei aukštakraigiai raudonų plytų pastatai

arba be galo seni fachverkiniai namai, plačiai išsikėtę priešais jo langus po pilkšvu dangumi. Ir vis dėlto – pirmiausiai turbūt todėl, kad Venecija, kaip ir Hamburgas, buvo vandeny pastatytas miestas. Todėl, kad ten žingsniai viršum gausybės didesnių ir mažesnių kanalų aidėjo lygiai taip pat kaip čia. Migla, nuolatos visai netikėtai apgaubianti lagūnoje įsikūrusį, pelkių supamą miestą, Klasui labiausiai primindavo šiaurę.

Ir Hamburgas dunksojo pelkėse, kuriose prašalaitis greitai galėjo pasiklysti. Arba aštuonerių metų vaikas. Jeigu Blomas jo anuomet nebūtų aptikęs leisgyvio, smelkiamo drėgno šalčio ir baimės susitikti čia klaidžiojančią Didžiojo Medžiotojo šmėklą, – juk pamėkliškųjų šunų lojimas jau buvo girdėti visai netoli, – jis niekuomet nebūtų sugrįžęs iš pelkių.

Blomas, anuomet dar buvęs didelio maršų ūkio bernas, plokščiadugne valtimi paryrė drebantį berniuką atgal į miestą. Dėkodamas už išgelbėtą sūnaus gyvastį, Klaso tėvas išpirko Blomą, ir šis nuo to laiko visados buvo šalia Klaso. Maršų gyventojai baisūs užsispyrėliai, ir Blomas net pasiekė, kad jam būtų leista lydėti jaunąjį Klasą, vykstantį į mokslus Londone.

Vaiduokliais Klasas jau seniai nebetikėjo. Žvelgdamas žemyn, į miestą, jis pirmą kartą pasijuto jame svetimas. Žiūrėjo pro langą lyg į naują svetimšalio dailininko paveikslą. Saugumo jausmas, ligi šiolei jam čia toks savaime suprantamas, kad suvokiamas tik sugrįžus po ilgos kelionės, tą rytą apleido Klasą. Čia gyveno ne vien jo draugai, žinoma, ne vien; buvo juk ir konkurentų, o anksčiau, kai Klasas dar buvo jaunas, būta ir priešų, atsiradusių dėl kokių nors meilės varžybų. Buvo mieste vyrų, kurių jis nemėgo, buvo ir tokių, kurie nemėgo jo.

Galbūt jis per keturias dešimtis su kaupu savo gyvenimo metų sužadino daugiau nepasitenkinimo, nei pats tatai suvokė. Taip jau buvo, jei varei plačią prekybą, budriai stebėdamas miesto ir komercijos atstovybės tarybų darbą. Bet kad būtų radęsi priešų? Vyrų, kurie jo taip nekęstų arba bijotų, kad imtųsi žudyti jo patikėtinius ir skandinti jo laivus?

Klasą ūmai nukrėtė smarkus šaltis. Kojos ir peties skausmas priminė jam nelaimingąjį nutikimą Džersyje. Ir ten jis susidūrė vien su maloniais žmonėmis. O vis dėlto kažkuris jų mėgino jį nužudyti.

Kodėl?

Staigiai apsigręžęs, jis grįžo prie stalo.

Augusta vis dar įdėmiai tebežvelgė į sūnėną.

– Tu svarstai tą patį, ką ir aš, Klasai. Skaičiuoji nelaimes, nutikusias per paskutiniuosius mėnesius, ir supranti, kad neįmanoma per tokį trumpą laiką šiaip sau patirti tiek nesėkmių.

– Mielai patikėčiau, kad virš mūsų namų pakibusi juodoji žvaigždė, tačiau nuo to momento, kai kažkas pasikėsino į Martino gyvastį, jau nebegaliu. Negaliu patikėti nė tuo, kad nelemtį siunčia Dievas ar velnias. Čia visas gijas rankoje laiko labai jau žemiška būtybė.

Vėl atsisėdęs prie stalo, Klasas susimąstęs ėmė knaibyti šaukšteliu miežių košę.

– Padėk man aiškintis, Augusta. – Jis energingai stumtelėjo šalin dubenėlį. – Tik tavimi galiu aklai pasitikėti.

– Nekalbėk taip karčiai, Klasai. Iš tikrųjų esama tik vieno, kuriuo tu negali pasitikėti.

– Galbūt. Bet kol nežinau, kas jis, turiu būti atsargesnis, negu pats norėčiau. Paskutiniųjų mėnesių balansas ir taip jau gana liūdnas. Iš pradžių – nelaimė Džersyje. –

Jis padėjo šaukštelį į stalo vidurį. – Čia, – pristūmė prie šaukštelio druskos dubenėlį, – sprogimas Lisabonoje. Ir dar pasikėsinimas prieš Martiną. – Sviestinė atsidūrė greta druskinės. – Trys nutikimai, įvykę taip toli vienas nuo kito, kad pažiūrėti negali būti niekaip susiję.

Klasas nubrėžė smiliumi nematomas linijas, sujungusias šaukštelį, druskinę ir sviestinę.

– Pačiame šio trikampio viduryje tūno žmogus, kuris ryšis bet kokiam žingsniui.

– Jis turi turėti kokią nors priežastį.

– Visą naktį sukau galvą, Augusta. Nuo to momento, kai Martinas, mirtimi vaduodamasis, guli šių namų apatiniame aukšte, nieko daugiau neveikiau, tik vis svarsčiau, kas gali manęs taip smarkiai nekęsti. – Abiem rankom parėmęs galvą, Klasas užmerkė akis. – Ir neradau tokio.

– Negi esi šventasis, Klasai?

Pirklys kone prieš savo valią šyptelėjo.

– Žinoma, ne. Kas gi bus šventasis. Bet ar tai pakankama priežastis griebtis žmogžudystės? Tikrai esama kelių prekybos namų, kuriems verslas geriau seksis, jeigu manęs nebebus. Tačiau būtų per didelė rizika šitaip mus žlugdyti. Mes, tiesa, dideli Hamburge, bet mažiukai pasaulyje. Juk žmogus, galįs surengti tokią gausybę pasikėsinimų skirtingose šalyse, privalo turėti bendrininkų, kurie jam darosi pavojingi. Esama kitų prekybos namų, kurių bankrotas duotų daugiau pelno.

– Pasaulis platus, Klasai. Pirmiausiai turėsi ieškoti šičia.

Klasas nekantraudamas linktelėjo.

– Žinoma. Tačiau Martinas mums dabar nieko nebegali pasakyti. O jis vienintelis, galįs pastūmėti į priekį mūsų svarstymus.

– Ar esi tuo tikras?

Klasas klausiamai pažvelgė į tetą.

– Pamiršai Bermano nužudymą. O gal vis tebemanai, kad tai buvo atsitiktinumas?

Suraukęs kaktą, Klasas patylėjo.

– Ne, – tarė paskui tvirtai. – Juk jau, matyt, nebegaliu taip manyti.

Jis iš lėto pastūmė pieno ąsotėlį prie šaukštelio, sviestinės ir druskinės.

– Greta Bermano lavono buvo rastas tasai komediantas, – sumurmėjo. – Tasai šunsnukis turi žinoti, kas...

– Galbūt, Klasai. O gal ir ne. Tas, kuris taip įnirtingai geidžia tau pražūties, negaili pastangų. Jo ranka siekia per visą Europą. Šis piktavalis yra protingas, jo išpuoliai buvo gerai suplanuoti. Argi nėra neįtikėtina, kad toks samdys žmogžudžiu girtuoklį? O paskui dar leis jam gultis pamiegoti tiesiog šalia savo aukos, kur panaktiniai jį išsyk ir aptiko? Argi piktavalis neturėtų tikėtis, kad žmogžudys, gelbėdamas savąjį kailį, išduos užsakovą?

Klasas gūžtelėjo pečiais.

– Tokio kvailumo jis greičiausiai negalėjo nė įsivaizduoti. O galbūt skubėjo, galbūt jokio kito galvažudžio nesurado.

Augusta tylėjo, bet iš jos minos buvo matyti, kad jos toks aiškinimas nepatenkina.

– O galbūt Bermano žūtis kaip tik yra atsitiktinumas, – toliau kalbėjo Klasas. – Kad kažkas kėsinasi mane nužudyti, mėgindamas sužlugdyti mūsų prekybos namus, kad kažkas sunaikina vieną didžiausių mano laivų, šitaip stengdamasis man žalos pridaryti, – čia viskas aišku. Bet kodėl Bermanas? Bermanui buvo žinomi

visi mano sandėriai, jis buvo mano dešinioji ranka ir pusė mano galvos. Jo mirtis – didelė nelaimė, tačiau pirmiausiai tiems, kuriems jis buvo brangus. Kad ir netikusiai skamba, bet mano verslas klesti toliau ir be Bermano. Radosi šiek tiek sumaišties, truputėlį daugiau vargo kontoroje, galbūt ir nuostolių. Tačiau dėl jų mes nesužlugsime, o už kelių savaičių kitas žmogus su jo darbu nė kiek ne prasčiau susitvarkys. Tiesa, Tonbrinkas dar jaunokas...

Jis ūmai nutilo ir išblyško.

– Ne, Klasai. Tonbrinkas yra garbėtroška. Tačiau sykiu ir malonus jaunuolis. O po kelerių metų jis grįš į Liubeką ir gaus gerą vietą savo šeimos prekybos namuose. Kam jam žudyti Bermaną? Vien tam, kad metus ar dvejus būtų pirmuoju kontoroje?

Klasas atsiduso.

– Tavo teisybė, Augusta, turiu saugotis, kad neimčiau laikyti sąmokslininkais visų, kas tik bent kiek susiję su mano verslu.

– Ar negalėtų būti, kad Martino užpuolimas buvo atsitiktinumas? Plėšikas, kuris tamsią naktį galėjo jaustis saugus ir užmušė prašalaitį, tikėdamasis jo kišenėse rasti kelias monetas?

– Tokia mintis simpatiška, Augusta. Bet mudu žinome, jog tai – tik trupinėlis vilties, kad mūsų pasaulyje vis dar viešpatauja tvarka. Martinas apsiausto kišenėje turėjo penkias aukso monetas, o žiedą ant dešinės rankos ir bet kuris plėšikas būtų pastebėjęs. Ne, tik Martinas gali padėti mums stumtis į priekį. Reikia kviesti Štrunzę iš Altonos. Jis išgydė mano koją, kai Eizermanas ir Kleterichas jau buvo pasirengę mane nurašyti. Martinas turi atsigauti – ir atsigauti greitai.

– Gera idėja. Pasiųsk Blomą jaunojo daktaro. Man jis atrodo truputėlį trenktas, bet jeigu tik moka gydyti žmones, tegu sau būna koks nori.

Klasas, apsidžiaugęs, kad gali ko nors griebtis, pakilo.

– Verčiau tegu Blomas pasiunčia arklininko parankinį, tas bus greitesnis.

Senis, aišku, murmės, kad ne jam pačiam leista vykdyti tokį svarbų pavedimą, bet diena buvo šalta ir drėgna, ir Klasas nenorėjo, kad tarną imtų kamuoti podagra.

– Luktelk, Klasai. – Augusta valandžiukę padvejojo. – Tarkime, kad komediantas vis dėlto yra samdytas žudikas. Tada turėtume ne vieną Martiną.

Klasas nekantriai suraukė kaktą. Jis žinojo, ką pasakys teta, bet dabar nenorėjo to daugiau girdėti.

– Tada turėtume ir komediantą. Juk ką tik pats sakei. Jeigu jis Bermaną iš tikrųjų nužudė ne dėl kelių auksinų, o mėgindamas tau pakenkti, vadinasi, turi turėti užsakovą. Juk tu tai ne blogiau už mane supranti. Kodėl komediantas turėtų tau kenkti? Jis nuolatos keliauja iš vienos vietos į kitą ir apie Klasą Hermansą veikiausiai niekados nėra nė girdėjęs. Jeigu jis iš tikrųjų yra samdytas žudikas, kas nors jam už tą darbą turėjo mokėti. Arba čia, Hamburge, arba kuriame nors kitame mieste, kur jis paskutiniaisiais mėnesiais rodė savo komedijas. Nueik pas jį, pažadėk jam auksiną ar ką kita, ko jis paprašys už tai, kad pasakys tau, kas jį nusamdė...

– Niekados, Augusta! Dėl manęs tasai vyrelis tegu sau supūna kalėjime. Ir jeigu tos dvi damos, tos mergšės šokėjos, mano, kad aš kada nors su jomis kalbėsiuosi, tai jų viltys tuščios, visiškai tuščios. Kas iš to, kad jos buvo tvarkingai apsigarbsčiusios, kai stovėjo už mūsų durų...

– Pala, Klasai! Kokios dvi damos arba – kaip ten sakei? – mergšės šokėjos?

– Nagi dvi komediantės. Buvo atėjusios ir norėjo su manimi pasišnekėti. Išsyk liepiau Blomui vyti jas šalin. Juk mes, galų gale, gyvenam ne Bremene, kur dori miestiečiai kviečiasi į savo salonus ištisas artistų šutves, nors kunigai paskelbė, kad su jais privalu elgtis kaip su atstumtaisiais...

– O žinai, gaila. Kai kurie juk rodo visai gražius vaidinimus. Mano jaunystėje visos komedijos buvo gerokai nešvankios, bet šiandien man regisi, kad teatro menas gana rimtai keičiasi. Galbūt mes tiesiog truputuką senamadiški, Klasai. O gal ir truputuką per daug didžiuojamės, pernelyg pučiamės.

– Tai jau labai prašyčiau, Augusta. Mes ne... senamadiški, kaip tu sakai. Mes gyvename laikydamiesi savų tradicijų. Jos – mūsų gyvenimo būdo pamatas, malonėk to nepamiršti.

– O tu malonėk nepamiršti, kad aš – ne kūdikis, o tavo sena teta, kurią privalai gerbti.

– Atleisk, Augusta. Šiomis dienomis visai nebesitvardau. Bet kartais, – vos pastebima šypsena sušvito jo lūpų kampučiuose, – tu man atrodai jaunesnė ir paikesnė už Sofi.

– Ak, mielasis, ar nemanai, kad tai žavus komplimentas senai moteriai? Jeigu niekada neleisi sau truputuką papaikioti, širdis atvės, o protas pavirs į sąskaitų knygą.

Klasas nusijuokė.

– Tu – slapta poetė, Augusta.

Jis nusilenkė, padarydamas atsiprašomą mostą, ir pabučiavo jai pirštų galiukus.

– Net be batų. Tačiau dėl komediantų aš vis tiek laikausi savo nuomonės. Ar šiaip, ar taip, nėra prasmės su

tuo niekadėju kalbėtis. Jis prisispyręs tvirtina esąs nekaltas ir nieko neprisimenąs. Veikiausiai buvo toks girtas, kad iš tikrųjų nebeatmena, ką padaręs. Tasai skarmalius vien nelaimes neša. Po kelių dienų prasidės procesas, ir jis, ištemptas ant suolo, tikrai prašneks. Jei tik turės ką pasakyti.

– Ant suolo ištempti žmonės visko prišneka, bet retai kalba teisybę, – jie šneka tai, kas jiems iš siaubo galvon ateina. Kankinimų suolu gali tiek pat kliautis kiek žaltvykslėmis pelkėse.

Klasas pajuto bekylantį pyktį, kūjis jo galvoje pradėjo smarkiau plakti.

– Galbūt. Tačiau ir už pinigus žmones pripasakoja visko, ką tik tau norisi išgirsti. Neketinu leistis į kalėjimo rūsį pas tą mėšliną nuskarėlį. Ir norėčiau, kad joks kitas mano šeimos narys to nedarytų.

Jis piktai nusigręžė ir žengė iš kambario. Durys pokštelėjusios užsitrenkė jam įkandin.

Tik vyrai, priblokšta pamanė pati sau Augusta, kartais būna tokie neprotingi. Moterys – ne. Bet galbūt vyrai ir moterys tik skirtingai supranta, kas protinga, o kas – ne.

Ji gurkštelėjo šalavijų arbatos. Ši buvo ataušusi.

– Kokia nuobodybė, – sumurmėjo Augusta, nė pati gerai nežinodama, ar turi galvoje arbatą, ar tradicijas. O paskui ji, nors lauke buvo šalta, nusprendė nueiti į dvi vietas.

Kristofą Gotlibą Holenderį sykiu ir šaltis krėtė, ir prakaitas pylė. Liga prasidėjo dar naktį. Pažadinęs žmoną, jis paliepė atnešti antrą antklodę, tačiau ši ne ką tepadėjo. Tiesa, kažkaip jis vis dėlto iš naujo užmigo, bet rytą jam skaudėjo galvą, sąnariai buvo sustingę, o mintis apie

sočius pusryčius, apie miežinių kruopų sriubą ir kiaušinienę su lašinukais, kėlė tiesiog šleikštulį.

Influenca, pamanė jis pats sau, o žmonai pasakė, girdi, esąs per daug nusidirbęs. Mat ji išsyk imtų rėkti, kad reikia gydytojo, o gydytojo Holenderis bijojo labiau nei dantisto.

Apypiete jis pasidavė. Daktaras Kleterichas – žinoma, ir vėl prastai išgaląstu peiliu – nuleido jam kraują, griežtai uždraudė keltis iš patalo ir paliepė dėti šaltus prievilgus ir daug miegoti. Gydytojas padėjo ant stalo maišelį žolelių, iš kurių virėja privalėjo virti ligoniui stiprią arbatą.

– Kiek laiko turėsiu taip gulėti? – šalčio purtomas ir nuožmiai dantimis kalendamas, paklausė Holenderis.

– Tai vienam Dievui žinoma. Gulėk, tamsta, šiltai užsiklojęs, laikyk langus gerai uždarytus ir melskis. Jeigu karštis imtų kilti, tegu tamstai uždeda ant kaktos drėgną skepetą, tik per ilgai jos nelaikyk. Nuo to palengvės, Dievas teisingas.

Kleterichas buvo pamaldus vyras.

Kristofas Gotlibas Holenderis paprastai melsdavosi tik sekmadienio rytą, su žmona ir septyniais vaikais nuėjęs į bažnyčią. O šiaip labiau kliovėsi žemiškuoju teisingumu. Buvo vyriausiasis Žemutiniojo teismo teisėjas, griežtas vyras, ir kaip tik šiomis dienomis reikalingas stambiam procesui vesti. Kiti procesai gal ir svarbesni, bet nė vienas jų nesukels tokio žmonių susidomėjimo.

Jau kelias dienas jis vaizdavosi reginių ištroškusią minią, laukiančią, kada jis, Kristofas Gotlibas Holenderis, paskelbs ištarmę ir pasmerks komediantą mirti kartuvėse.

Tai bent spektaklis! Žmonės – kas skarmalais, kas šilkais vilkėdami, kas medpadžiais barškėdami, kas minkštose karietose riedėdami, – tūkstančiais plūs pro

Akmenų vartus į Kartuvių lauką greta Šv. Jurgio priemiesčio. Kaip visada, kai kariamas nusikaltėlis, mokiniai bus paleisti iš mokyklos ir būriuosis pirmoje eilėje, kad pamatytų, kur veda nedori darbai.

O galbūt jis pasmerks tą valkatą ir ant rato ištempti. Dėl to minia net padvigubėtų.

Kalėjime sėdįs vyras tikrai kaltas. Holenderis jau gebės prašnekinti tą nusmurgusį komediantą. Praėjusiais metais matė jį komedijų pašiūrėje šokinėjantį lentomis. Ne dėl malonumo ten nuėjo, bet juk jam, vyriausiajam teisėjui, privalu buvo žinoti, kaip linksminasi prastuomenė. Triskart Holenderis ėjo atlikti tos sunkios pareigos ir nors truputį nusivylė dėl to, kad vaidinimas scenoje nebuvo nė perpus toks nešvankus, kaip jam kuždėta, bet apie tai nekalbėjo. Sodoma ir Gomora, pareiškė pačiai ir griežtai uždraudė jai sekti kai kurių orumą pamiršusių draugužių pavyzdžiu ir lankytis komedijų pašiūrėje. Tiesa, paskutiniuoju laiku tam tikruose sluoksniuose teatras buvo laikomas dorovinga pramoga, bet teisėjas niekino naujas madas.

Teisybė, minia principalo eilėms plojo kur kas mažiau nei nešvankiems storojo juokdario pokštams ir kūno spalvos kojinėmis aptemptoms balerinų kojoms, bet kai komediantas stos prieš jo, prieš teisėjo, krėslą, žmonėms neberūpės, ar jis buvo velnias, ar karalius, ar graikų dievas. Teismas buvo Holenderio scena, ir čia jis karaliavo. Komediantui dabar liko tik vienas, tik atgailautojo vaidmuo. Ir jis turės būti tam valkatai paskutinis.

O dabar šit jis, Holenderis, gulėjo patale lyg nukaršusi bedantė boba, parblokštas influencos, tos pačios karštinės, kuri paskutinėmis savaitėmis kiemuose ir lūšnose aplink Šv. Mykolo ir Šv. Jokūbo bažnyčias taip smagiai

pasidarbavo, talkindama giltinei. Ir ko influencai prireikė jo paties namuose? Dievas teisingas? Dievas galėjo kokį sykį imti ir apsirikti.

Kristofas Gotlibas Holenderis niršte niršo. Prisiekė pats sau, kad neleis kitam teisėjui pasiglemžti šio gražaus proceso, šio seniai neregėto didžiausio spektaklio, – nors ir kiek karštis jam kiltų.

Hermanso raštininko žudiko procesas privalėjo palaukti, iki jis pasveiks. Net jeigu viskas užtruktų kelias savaites.

– Linde!

Teisėjo pati dūsaudama padėjo ant stalo kavos puodelį. Moteriškė vylėsi, kad jis pagaliau bus užmigęs, valandėlę duodamas ramybę jai pačiai ir visiems šeimynykščiams. Pasitaisiusi gaubtuvą prieš veidrodį viršum konsolės, ji nuėjo pas įsiligojusį niurzglį vyrą.

Nuo karščio jam, matyt, protas pasimaišė. Vyras pavedė jai liepti, kad komediantui šaltojoje būtų duotas šviežių šiaudų čiužinys ir dvi šiltos antklodės. Be to, kas dieną – dubuo šiltos riebios sriubos, padori riekė duonos ir kaušas alaus.

Teisėjas kuo puikiausiai suvokė, kokį įsakymą duoda. Jis troško savojo proceso ir kartuvių spektaklio. Žmogžudžiui komediantui nevalia buvo pasimirti anksčiau.

7 skyrius

Ketvirtadienio priešpietė

Išsyk po pusryčių Helena, Rozina ir Gezinė susivaidijo. Jos buvo vienos. Rudolfą iš komedijų pašiūrės galėjai prisivilioti tik valgyti ir miegoti. Titas, Sebastijanas ir Mutas su didžiuoju vežimu gabeno remontui reikalingą medieną. Kur pradingusi Liza, niekas nežinojo. Ji visuomet vaikščiojo savais keliais.

Praeitą vakarą Rozina atidarė didžiąją tekstų dėžę ir išrinko tris pjeses pirmiesiems vaidinimams. Gezinė piktinosi.

– Taigi čia vien tos kvailos pjesės apie piemenaičius! Nė vienos pamokomos dramos. Tau rūpi tik savo kojas parodyti...

– Mano kojos man visai nė motais, – susierzinusi pašoko nuo suolo Rozina, ir Helena vos spėjo pastverti bevirstančią pieno puodynę.

– Jeigu nori pramisti, turi žmonėms duoti pramogų. Pamokymų jie prisiklauso iš sakyklos. Bet jeigu taip jau nori, gali pati rinkti pjeses. Aš ir taip turiu kas veikti.

Gezinė, net paraudusi iš pykčio, sėdėjo ant taburetės, tačiau, jai nespėjus nieko atsakyti, Helena plaštaka trenkė per stalą.

– Abi liaukitės! Rodysime piemenaičių pjesę ir baletą. Kaip visados. Ir dar vaidinsime vieną anglų arba vokiečių dramą. Kaip visados. Iš pradžių piemenaičių pjesė, paskui menas, pabaigoje – baletas. Sėskis, Rozina.

Gezinė nurijo seilę.

– Atsiprašau, Rozina. – Vardan šventos ramybės ji visados buvo greita nusileisti. – Paminėdama kojas, nenorėjau pasakyti nieko pikta.

– Bet juk tavo teisybė, – lygiai greita ir supykti, ir taikytis, jau vėl nusikvatojo Rozina. – Man jas tikrai smagu rodyti.

Tolesniame pašnekesyje jos aptarė tik dalykinius klausimus, pavyzdžiui, ar pono Lesingo drama *Mis Sara Simpson* tinka hamburgiečiams.

Paskui Helena ėmė murmėti, kad Rozinos raštas neįskaitomas, bet čia pat pripažino, kad Rozinai perrašinėti teko paskubomis, naktimis, žvake pasišviečiant.

Galiausiai Rozina pareiškė, kad šiandien, matyt, nedaug būsią naudos atsidėti tekstams.

– Mes visos trys susinervinusios ir pasišiaušusios. Eisiu į miestą pasiklausyti, ką žmonės šneka.

– Tiktai atsargiau, Rozina. Nebūk vėl tokia lengvapėdė.

Tačiau Rozina jos jau nebeišgirdo, o Gezinė tik nusistebėjo, kodėl Helena staiga ėmė taip rūpintis Rozina.

Rozina, vėlei pasivertusi į Frydrichą Reichenbachą, nepastebimai išsmuko pro užpakalines duris. Tik Sebastijanas, Titas ir Helena žinojo, kad ji žaidžia šį dvigubą

žaidimą. Kitiems ji nenorėjo pridaryti papildomų rūpesčių. Apsivilkusi gražų pilką surdutą, pajutusi po pažastimi trikampę kepurę ir mėgaudamasi tuo, kad išsivadavo iš suvarstomo korseto, ji kartais ir pati pamiršdavo, kad iš tikrųjų yra vardu Rozina. Tada ji būdavo tiktai Frydrichas Reichenbachas, komediantų bičiulis.

Stovėdama gatvelėje už Žąsų turgavietės, ji žiūrėjo, kaip darbininkai ardo senojo operos pastato likučius. Darbas buvo kone baigtas, sienos jau dingusios, o lentos, kurias dar įmanoma panaudoti naujojo teatro statybai, gulėjo sukrautos į rietuvę viename statybų aikštelės kampe. Jų buvo nedaug. Statinys buvo senas, bemaž šimto metų, o naujasis teatras turėjo būti daug didesnis, be to, jam reikėjo patvarios medienos.

Teatras, kurį savo kaštais statydino įžymusis principalas Akermanas, turėjo būti baigtas dar šią vasarą. Drąsus sumanymas, sunku buvo įsivaizduoti, kad hamburgiečiai taip mėgsta vaidinimus, jog pajėgs užtikrinti pragyvenimą Akermanui ir jo didžiulei draugijai, turinčiai daugiau nei dvi dešimtis narių. Tačiau Hamburgas įsigys tikrą teatrą. Ar tada dar bus pakankamai žiūrovų pasotinti ir keliaujančius komediantus, – to niekas negalėjo numanyti.

Užgniaužęs beišsprūstantį atodūsį, Reichenbachas nužingsniavo toliau. Būna dienų, kai žmogus visai praranda ryžtą. Tenka jas iškęsti ir vis tiek daryti tai, kuo tiki.

Mergelių take viešpatavo visai įprastos darbo dienos šurmulys. Hamburge gatvės visados regėjosi pilnos žmonių. Tiesiog tarp ankštų miesto sienų jų gyveno pernelyg daug. Iš tolo Reichenbachas išvydo Klasą Hermansą, plačiais žingsniais žengiantį rotušės linkui. Trumpai stabtelėjęs prie gėlininkės iš Fyrlando ir neryžtingai pasižvalgęs į jos krepšius, pirklys nuskubėjo tolyn.

Pro gražiai raižytą medinį portalą plačių fachverkinių namų, kurie šioje gatvėje rikiavosi prie pat vandens, išėjo Tomas Metju. Jam įkandin pasirodė gracinga moteris su kupeta pelenų spalvos plaukų, elegantiškesnė už daugelį hamburgiečių ir nenustygstanti lyg laumžirgis. Reichenbachas šyptelėjo. Neįprastai ankstyva valanda drauge išeiti iš vienų namų vyrui ir moteriai, gyvenantiems ne tuo pačiu adresu. Moteris buvo prastai nusiteikusi. Greitais, smarkiais mostais ji vėsinosi vėduokle, nors nuo Alsterio dvelkė gana vėsus vėjas.

Užsilindęs už vežimo, Reichenbachas įsiklausė.

– Tamstos pusseserė! Galbūt. Nors tamsta man niekados nepasakojai turįs giminaičių Džersyje. Tačiau nepamiršk, tamsta, kad ji – Hermanso bičiulė.

Metju atsakymo jau nebebuvo įmanoma suprasti. Viską užgožė bildesys karietos, kuria nuvažiavo pora.

Reichenbachui būtinai parūpo išsiaiškinti, kas toji moteris ir ko ji taip pyksta.

O Rozinai būtinai parūpo išsiaiškinti, kas tą moterį sieja su Klasu Hermansu.

– Štai kur jūs visi.

Gezinė stovėjo kūtės tarpduryje ir piktai žvelgė į Heleną, Roziną ir Rudolfą, sutūpusius ant šieno krūvos. Komediantų arkliai ir storas nešulinis Kregerienės ponis neramiai kasė kanopomis žemę.

– Kodėl gi slapstotės kūtėje?

– Uždaryk duris ir sėskis prie mūsų. – Pasislinkusi truputėlį į šalį, Helena plaštaka tekštelėjo per šieną. – Komedijų pašiūrėje labai šalta, o namuose viską girdi didelės Kregerienės ausys.

Gezinė atsisėdo šalia Helenos.

– Gal kalbėjotės su Žanu?

– Dar ne, – šiurpdama tvirčiau susisupo į šiltą vilnono skarą Rozina. – Kalėjimo sargai nelinkę mūsų nė sargybinėn įsileisti. Į patį kalėjimą veikiausiai valia įžengti tik teisėjui ir viešpačiui Dievui. O prie lango angos tupi svogūnų pardavėja. Visa aikštė priešais kalėjimą prieš-pietę buvo pilna žmonių. Lyg per mugę.

– Šįvakar, – toliau kalbėjo Helena, – kai visi susės sriubos srėbti, dar kartą pamėginsim. Net jeigu negalėsim su juo pasikalbėti, galiu pamėginti įmesti jam laiškutį pro angą sienoje. Tada jis bent žinos, kad mes čia ir ištrauksim jį iš šaltosios. Net jeigu niekas mums nenori padėti.

Po susitikimo su Tomu Metju ir prastai nusiteikusia dama Mergelių take Rozina parsiskubino atgalios į Kregerienės namus. Ūmai jai praėjo noras vaidinti šnipę.

Pastogės kamarėlėje, kurioje jiedvi gyveno su Helena, Rozina apsivilko savo prabangiausią suknelę. Apsisiautė pečius tamsiai raudono aksomo skara, kuri šiaip buvo išimama iš dėžės tik tada, kai Helena vaidino karalienę, ir vėlei leidosi į kelią. Ir antrasis mėginimas pasikalbėti su Hermansu nepavyko. Tarnas jai išsyk užtrenkė prieš pat nosį duris. Tačiau buvo ir kitų, ne tokių siaurakakčių, miestiečių, kurie praėjusiais metais susižavėję plojo jų vaidinimams, kalbėjo apie naujus laikus ir su komediantais elgėsi ne kaip su iš kažin kur atsibasčiusiais perėjūnais, o kaip su žmonėmis. Ypač Žakas Klapmejeris, turtingas namų savininkas, apie kurį žmonės kalbėjo, kad jam priklauso pusė Naujamiesčio. Tikrai gebąs meną suprasti vyras ir naujųjų dvasios srovių šalininkas, proto garbintojas, žmones vertinąs ne pagal jų luomą, o pagal gabumus ir nuopelnus.

Galbūt jis truputėlį ir per dažnai kaišiojo rankas prie Rozinos. Bet tikrai tiktai truputėlį, o dabar ne laikas buvo demonstruoti ypatingą jautrumą. Rozina ieškojo pagalbos, o Žakas Klapmejeris, turtingas miestietis, turėjo būti įtakingas.

Kada tiktai jai prireiksią, įtikinėjo Klapmejeris pernai, karštai bučiuodamas jai ranką, jis visados atsirasiąs šalia. Atsiuntė statinaitę raudono prancūziško vyno, pridėdamas labai ilgą savos kūrybos eilėraštį. Vynas buvo puikus.

Rozina pasibeldė į Klapmejerio namų duris Greningo gatvėje. Niekas jų neatidarė, bet kas nors turėjo būti namuose – bent koks tarnas ar virėja, galiausiai nors virėjos parankinis. Rozina pasibeldė smarkiau. Pagaliau sunkios durys vos vos prasivėrė. Klapmejerio tarnas – Rozina jį iškart pažino, nes tai jis atnešė vyno statinaitę ir įteikė ją, uoliai lankstydamasis, – iškišo laukan nosį.

– Pono nėra namie, – sušnibždėjo jis, žvitriomis akutėmis dairydamasis kairėn ir dešinėn į gatvę.

– Tada įleisk mane vidun, aš jam parašysiu laiškutį. – Rozina pamėgino stumtelti duris, tačiau tarnas jas laikė užrėmęs. – Juk žinai, kas aš tokia, Putovai. Tavo ponas...

– Pono nėra namie. Jis išvykęs. Ilgam. Eik sau!

Tarnas sumosavo abiem rankom, lyg gindamas šalin įkyrią musę. Paskui sunkios durys užsitrenkė. Rozina vos spėjo patraukti į šalį savo sijonus.

Žengusi atatupsta gatvėn, ji pažvelgė viršun, į aukštą frontoną. Už vieno antrojo aukšto lango ji įžiūrėjo vyriškį, nervingai timpčiojantį rankogalius. Pastebėjęs į save įsmeigtą jos žvilgsnį, vyriškis skubiai atsitraukė į kambario šešėlį.

Matyt, Žako Klapmejerio pažadai tvėrė ne ilgiau kaip vieną sezoną.

Pas Astridą Belrich ji irgi tiek pat tepešė. Ir toji praėjusiais metais rodėsi esanti karšta mūzų garbintoja. Visi tie nykūs pirkliai, šaipėsi ji, nieko nesuprantą apie meną, apie menininko sielos jautrumą ir nė truputėlio jai nerūpį. Girdi, ji mėgstanti teatrą ir gerbianti artistus, nes menas galįs rastis tiktai iš Dievo. Visai nesvarbu, ką skelbią pastoriai iš sakyklų, juk tų senių sielos iki pat gelmių pridulkėjusios.

O dabar ji savo kambarinei liepė prie durų persakyti, girdi, ji nesveikuojanti. Be to, žvelgdama iš aukšto, pridūrė tarnaitė, madam šiemet domisi tiktai gėlininkyste ir tapyba. Komediantai jai esą nepakankamai mokyti.

Ir vėl durys užsitrenkė.

– Nepakankamai mokyti, – pasipiktino Gezinė. – Kvaila žąsis. Ar dar atsimenat, kaip ji, užsidėjusi ant galvos laurų vainiką, deklamavo Moljerą? Ir visai nepastebėjo, kad ten – Rasino eilės? Deklamavo lyg surūdijusi ryla, stačiai darė gėdą šiam menui!

Rozina, Helena ir Rudolfas abstulbę pažvelgė į ją.

– Gezine! – plačiai išsišiepė Rudolfas. – Kaip gražiai tu moki plūstis!

– Ir dar kaip garsiai, – tarė Sebastijanas, tą akimirką pravėręs kūtės duris, – net visame kieme girdėti. Kodėl gi sėdit prie arklių? Gal jiem eiles deklamuojat?

– Kad Kregerienė mūsų negalėtų pasiklausyti, – sukikeno Helena. – Kur buvai, Sebastijanai? Mes tavęs ieškojom. Jeigu skubiai nesugalvosim, kaip surasti žmogžudį, gelbėti Žaną bus jau per vėlu.

– Aš buvau...

– Žinom, žinom, – šiurkščiai pertarė jį Helena. Jai visai nerūpėjo patirti, ant kokio tilto Sebastijanas svajojo. –

Buvai išėjęs pavaikštinėti prie vandens. Dabar atsibusk, sėskis ir padėk mums galvas sukti.

– Bent paklausyk...

– Ne, dabar tu klausykis. Nėra laiko.

Sebastijanas abejingai gūžtelėjo pečiais ir atsisėdo ant statinės. Mutas, įsmukęs jam įkandin pro duris, įsitaisė šalimais ant žemės.

Rozina nervingai vaikštinėjo pirmyn ir atgal.

– Sustok. Tavęs arkliai baidosi.

Piktokai dirstelėjusi į Sebastijaną, ji nenustygdama atsirėmė į stulpą.

– Apgalvokim, ką iki šiol nuveikėm ir ką dabar turim padaryti. Mėginom pasikalbėti su Klasu Hermansu. Jis išsyk liepė vyti mus lauk. Mėginom pasikalbėti su Žanu, bet kalėjimo sargai buvo dar bjauresni už pirklį. Aš mėginau prašyti pagalbos mūsų įtakinguosius meno gerbėjus. Dabar žinome, kad jie nėra mūsų draugai. Kai tik prireikia parodyti truputėlį drąsos, jie nedvejodami leis pražūti ir mums, ir menui, ir visoms mūzoms.

– Ar buvai ir pas Jakobsus?

Rozina pakratė galvą.

– Juk jie praeitą pavasarį tik porą kartų buvo teatre.

– Bet atsiuntė krepšelį persikų.

– Tačiau niekados nekalbėjo, kad galime jais kliautis. Man pakako, kad buvau dukart pavaryta nuo durų lyg džiovos suriesta elgeta. Galime kliautis tik savo jėgomis.

– Tai jau šis tas, – burbtelėjo Rudolfas. – Bent žinome, kokia mūsų padėtis.

– Gal Žanas ir be jokios pašalinės pagalbos greitai atgaus laisvę, – tarė Sebastijanas, paglostydamas galvą Mutui, kuris snūduriuodamas padėjo galvą jam ant kelių. – Jeigu tik Rozina leistų man šį tą pasakyti...

– Taigi sakyk. Gal žudikas surastas?

– Ne, tas nesurastas. Bet jis užpuolė dar vieną auką.

– Tai Hermansas negyvas?

– Ne, ne Hermansas. Pirklys, kuris Lisabonoje tvarkė jo verslo reikalus, čia, uoste, kone mirtinai primuštas. Praeitą naktį. Galbūt dabar jis jau ir pasimiręs. Žmonės gatvėje tikrai to nežinojo. O patį pirklį klausti man pasirodė nederama.

– Bet juk tai įrodymas, kad Žanas nekaltas. Jeigu žudikas vėl ką nors nudūrė...

– Šįsyk jis griebėsi ne peilio, o vėzdo, – pertarė Sebastijanas jaudulio apimtą Heleną.

– Visa istorija gana mįslinga. Vakar popietę jis atplaukė portugalų brigu, ir žmonės kalba, kad slapstėsi laive tol, kol visai sutemo ir miestas nurimo. Vieni mano, kad jis bijojo, kiti, kad užkrečiama liga subjaurojusi jo veidą. Mergaitė, pas kurią daktaro Kletericho virėja perka žuvį, pasakoja, kad Zyversas guli Hermanso namuose, neįstengia net krustelėti ir grumiasi su mirtimi. Tačiau daktaras mano, kad jis veikiausiai nebeatsigaus.

– O iš kur tu pažįsti tą žuvų pardavėją? – pašaipiai paklausė Rozina.

– Ant tiltų nesunku užmegzti kalbą.

Rozina griežtai pažvelgė į jį. Apie Sebastijaną ji ligi šiol niekada nebuvo rimtai susimąsčiusi, bet dabar pamatė, kad per dvylika mėnesių, pragyventų Bekerio draugijoje, vaikinas pasikeitė. Per ilgas klajones skersai išilgai krašto čiuplutis išblyškęs studentas pavirto lieknu jaunu vyriškiu. Kad ir nekalbus, jis nebebuvo vien niekieno nepastebimas pilkas siluetas. Sebastijano akyse švietė smalsumas, užuojauta ir energija, pečiai paplatėjo, kitados sulinkusi nugara išsitiesė. Judesiai pasidarė lengvi ir tvirti.

Sebastijanas nebuvo geras artistas. Scenoje jo kalba buvo lyg medinė, gestai sukaustyti. Patetika jam nebuvo prie širdies, jis vis painiojo eiles. Tačiau, visus nustebindamas, jis netrukus pasirodė esąs drąsus akrobatas. Už scenos ir kelyje Sebastijanas darė viską, ką tik reikėjo, jokia dėžė nebuvo jam per sunki, joks darbas neatrodė jam nešvarus, o arkliai tapo jam broliais. Kaip ir Mutas, tasai keistokas nebylys berniukas, niekados nesitraukiąs nuo Sebastijano.

O dabar jis šit prasideda su žuvų pardavėjomis, pamanė sau Rozina ir nepatenkinta suraukė nosį. Matyt, baigia suaugti. Čia ji didžiadvasiškai užmiršo tą aplinkybę, kad Sebastijanas visais metais vyresnis už ją pačią.

– Mikliai apsisukai, Sebastijanai, – pagyrė vaikiną Helena. – Ar ji žinojo, kas tu toks?

– Jei būtų žinojusi, tikriausiai nebūtų su manimi nė kalbėjusi. Gatvėse apie komediantus girdėjau ne pačių geriausių nuomonių. Tačiau čionykščiai žmonės manęs nepažįsta. Juk tik vieną kartą buvau šiame mieste, o mano artistiniai gabumai, – patenkintas nusišiepė jis, – tikrai nepadarė jiems didelio įspūdžio.

– Ir tu manai, kad dabar, kai dar vienas Hermanso namų žmogus buvo užpultas, pipirų maišai paleis Žaną? Kodėl?

– Todėl, kad vargu bau čia slankioja du žmogžudžiai, nusprendę kėsintis į Hermansą ir jo žmones. Žanas vakar sėdėjo kalėjime. Jis negalėjo niekam trenkti vėzdu per galvą. Vadinasi, tai padarė ne jis, o kažkas kitas. Be abejo, tas pats, kuris ir raštininką nudūrė.

Helena atsidususi sunėrė skreite rankas.

– Nemanau, kad čia atsiras žmonių, gebančių taip protingai mąstyti.

Šis miestas buvo didžiulis ir pilnas kits kitam nepažįstamų žmonių. Bado ir skurdo niekur nestigo, tad mieste tikrai buvo daugiau nei du plėšikai, už kelis grašius galį žmogui perskelti galvą arba perverti peiliu širdį.

– Čia juk Hamburgas, o ne Vitenbergas ar Celė.

– Ir vis dėlto, – vėl neramiai leidosi vaikštinėti po kūtę Rozina, žengdama du žingsnius pirmyn ir du atgal, nes daugiau vietos kūtėje nebuvo. – Ir vis dėlto, – pakartojo ji stabtelėjusi. – Tai šioks toks ženklas. Kažkas nori pakenkti pirkliui. Dabar tai jau net aklas turėtų matyti. Laivo katastrofa, raštininkas, dabar šit – žmogus iš Lisabonos. Argi ir laivo katastrofa nutiko ne Lisabonoje?

Visi linktelėjo.

– Atrodai taip, lyg visa ta istorija tau būtų smagi.

– Smagi? Ne, Helena. Bet argi ji iš tikrųjų nėra geresnė už bet kurią eiliuotą tragediją? Komediantas ir pirklys, žudiko paieškos.

Savo žodžius Rozina palydėjo trumpute, skubia šarada; suraukusi veidą, nutaisiusi juokdario grimasą, ji mimika iš pradžių pavaizdavo pasipūtusį miestietį, o paskui – kraujo ištroškusį žmogžudį.

– Ak, – šūktelėjo ji tada ir juokdamasi išskėtė rankas, – galbūt ši nelaimė galiausiai vis dėlto išvirs į laimę. Žanui nė kiek nepakenks kelias dieneles patupėti tamsiojoje. O mes iš to, kai viskas baigsis, padarysime nuostabią komediją. Žmonės mušis dėl vietų. Mokės bet kokius pinigus...

– Nepiktžodžiauk, Rozina, – sušuko Gezinė. – Čia kalbame ne apie eiles, o apie žmones. Apie Dievo kūrinius, – pridūrė ji, valandžiukę pamaldžiai nuleisdama akis. – Ir apie mus. Jūs kai ką pamiršote. Argi žmonės nekalbėjo, kad Žanas turėjęs pagalbininką, kuris nusinešęs raštininko pinigus? Argi dabar jie nekalbės, kad tai

tasai pagalbininkas užpuolęs atvykėlį iš Lisabonos? Ir ar nepuls jo pirmiausiai pas mus ieškoti?

– Šventoji Talija! – sušnibždėjo Rozina. – Apie tai aš nepagalvojau.

Džiugios viltys, kad nelemtoji istorija greitai ir laimingai baigsis, pradingo lyg vėjo nuneštas šiaudas.

– O kurgi Liza ir Titas? – nejaukioje tyloje paklausė Sebastijanas.

Liza, kaip pranešė Rudolfas, sėdėjo pas Kregerienę prie krosnies. Ji užkalbinėjo kelias karpas, žiemą užaugusias namų šeimininkei ant kaklo, ir pranašavo ateitį iš popietinės kavos tirščių.

Kur buvo pradingęs Titas, – to niekas nežinojo.

Elzbeta jau kone visą savo gyvenimą nugyveno Hermansų namuose. Aštuonerių, o gal ir devynerių metų, – tiksliai ji jau nebeprisiminė, – ji buvo iš našlaičių prieglaudos atsiųsta į Naująjį Vandramą. Artimųjų neturinčiam vaikui tai buvo didelė laimė.

Pro šonines didžiulių namų duris ji drebėdama įžengė į virtuvę. Našlaičių prieglaudoje sklido šiurpios istorijos apie vaikus, mirtinai užkamuojamus turtingose šeimose. Tačiau ir nuostabios istorijos apie kambarius, kuriuose visados šilta, apie savus drabužius ir kalnus pieniškų kukulių su cinamonu ir medumi.

Tačiau Elzbetos baimė buvo sumišusi su viltimi. Ji buvo įpratusi sunkiai dirbti, o alkis, nuolatinis jos naktų palydovas, irgi vargu bau galėjo pasidaryti didesnis. Gyvenimas tokiuose gražiuose namuose tikrai nebus kartesnis nei utėlių privisusiuose tūkstančio našlaičių miegamuosiuose ir darbo salėse netoli Šaro vartų.

Jai pasisekė. Ir naujasis gyvenimas nebuvo rojus. Tačiau nuo šiol jai niekados nebeteko badauti. Turėjo šiltą vietą prie židinio, visados švarų apdarą, ir niekas jos nemušė.

Virėja, liesa, nešneki Gerda, greit pastebėjo, kad ta mergaitė, kurios tėvų niekas nežinojo, yra guvaus proto ir turi virėjos talentą. Po pusmečio ji pasiuntė paieškoti naujo vaiko, turėsiančio kūrenti ugnį ir nešioti laukan atmatas. Elzbeta, vos prasistiebusi viršum virtuvės stalo, dabar virė padažus, mokėsi kepti pyragus, o prieskonių daržas, prižiūrimas jos mažų rankučių, klestėjo kaip niekados.

Virėja išmokė mergaitę visko, ką pati mokėjo. Tą itin drėgną žiemą, kai Elzbetai sukako aštuoniolika, Gerda pasimirė nuo karštinės, ir niekam nekilo abejonių, kad Elzbeta užims jos vietą. Mergina ilgai gedėjo griežtosios moteriškės, suteikusios jai šiltą vietą pasaulyje.

Elzbeta niekados nepamiršo alkanųjų metų, praleistų našlaičių prieglaudoje. Ji prisiminė daugybę berniukų ir mergaičių, kurie troškiose salėse vis labiau blyško ir lyso, o paskui mirė nuo džiovos, karštinės, choleros, tymų ir difterijos ar tiesiog nuo liūdesio. Tik ištvermingiausi išgyvendavo, ir Elzbeta nežinojo, ar būtų buvusi iš tokių.

Visa tai nutiko daugiau nei prieš tris dešimtis metų, bet Elzbeta, absoliuti Hermanso namų virtuvės, daržo ir rūsio valdovė, niekados nepamiršo, iš kur ji atėjusi. Našlaičių prieglauda ir dabar tebesiuntinėjo į darbus sulysusius vaikus, ir visiems jiems ši virėja buvo griežta, bet prielanki viršininkė.

Kartais, kai naktį užeidavo audra ar perkūnija, jai sapnuodavosi skurdas ir nešvara, vaikų gargaliavimas ir kosulys naktimis, nusikasytos odos niežulys. Tada

pabudusi, pastirusi iš baimės ir prakaitu apsipylusi, ji, būdavo, ropščiasi iš šilto patalo ir, užsidegusi žvakę, dėkoja Dievui už jo malonę, atvedusią ją į šituos namus. Elzbeta tikėjo, kad Dievas meilus ir geraširdis, ir stengėsi juo sekti, nors jai tas nelengvai sekėsi, mat ji buvo ne mažiau karšto temperamento ir ne mažiau aštraus liežuvio už savo mokytoją. Retsykiais pikti liežuviai sakydavo, kad čia, girdi, tikrai ne atsitiktinis sutapimas. Juk ir našlaičius moteriškės gimdančios.

Elzbeta tvirčiau susiautė skarą ant apkūnių pečių. Vėsus vėjas dvelkė palei Šv. Kotrynos bažnyčią. Buvo balandis, bet orai tikrai per šalti. Nenuostabu, kad Blomą ir vėlei kamavo podagra. Dirstelėjus į savo krepšį, ant Elzbetos nosies susimetė raukšlė. Reikia palaukti dar kelias savaites, tada pasidarys šilčiau, ir Fyrlando ūkininkės, su savo plokščiadugnėmis valtimis stojančios prie Paguodos tilto, vėlei pradės siūlyti šį tą daugiau, o ne vien svogūnus, kopūstus, suvytusius burokus ir džiovintas pupeles.

Elzbetos virtuvėje ant ugnies katile virė riebi višta. Ligoniui už vištienos sultinį nieko nėra geresnio. Martino sąmonė regėjosi visai nepasiekiama. Tačiau Elzbetai pavyko sugirdyti jam kelis lašus sultinio. Kol jis gebėjo nuryti, buvo vilties, kad gyvens.

Svarbiausia, kad Kleterichas nenuvarytų jo į kapus.

Ji paknaibė pirštu menkę, kurią, suvyniotą į švarią skepetą, buvo užsidėjusi ant daržovių. Irgi ne kažin kas, pamanė pati sau, bet, pridėjus gerą žiupsnį džiovintų krapų ir šlakelį grietinėlės ar sviesto, bus visai gardi.

Elzbeta nemėgo balandžio. Rūsys buvo beveik visai ištuštėjęs, žolynai dar menkai tekvepėjo, o šiltos saulutės ilgesys buvo beveik toks pat smarkus, kaip ir troškimas

pajusti burnoje šviežių morkų, laiškinių svogūnų ir ką tik nuskintų petražolių skonį. Apskritai Elzbetai nepatiko būti apniktai ilgesio. Ilgesys kėlė nerimą, darė žmogų neryžtingą, trikdė širdies ramybę ir neleido užmigti.

– Kad tave kur, utėliau, taigi žiūrėk, kur leki...

Smarkus stumtelėjimas pažadino Elzbetą iš minčių. Žuvis, lyg tebebūtų gyva, su visa skepeta iškrito iš krepšio ir dabar gulėjo gatvės purvyne.

– Tučtuojau pakelk žuvį ir atsiprašyk, nevėkšla!

Stambus vyras tankiais gelsvais plaukais pastvėrė už ausies besitaikantį sprukti šalin berniūkštį ir tempė jį prie Elzbetos. Vaikas, garbanotas ir pūstažandis lyg Kupidonas, vaitodamas pastvėrė žuvį, įmetė ją atgal į krepšį ir didžiuliais šuoliais pasileido tolyn.

– Tikiuosi, kad tamstai nieko bloga nenutiko, – susirūpinęs nužvelgė prašalaitis Elzbetą. – Tamsta visa perbalusi. Nesakau, kad blyškulys tamstos nepuošia, nes tamstą, galiu prisiekti, tiesiog viskas puošia. Tačiau pirma, kol tas patrakėlis nebuvo į tamstą atsitrenkęs, tamstos veidas vis dėlto buvo rausvas lyg gegužės aušra. Duok, tamsta, man krepšį ir kibkis man į parankę. Palydėsiu tamstą ligi namų. Ne, nesiginčyk, tamsta, toks išgąstis ne į sveikatą. Nůo jo kraujas tirštėja ir kojos ima siūbuoti. Dabar tamstai reikalinga tvirta atrama...

Taip tad Elzbeta, kurios rausvaskruosčiame, apskritame veide ligi to ryto dar niekas nebuvo pastebėjęs gražaus blyškulio, įsitvėrė į parankę apkūniam ponui ir leidosi palydima iki pat virtuvės. O žinodama, kad dėkingumas yra dorybė, ji pakvietė savąjį palydovą sočių pusryčių. Šiaip prašalaičių į savo virtuvę ji niekados neįsileisdavo, – bet juk šitas ją išgelbėjo, kas žino, ar kelyje į

namus jos nebūtų ištikęs silpnumo priepuolis, o kad jis yra doras žmogus, ji išsyk pastebėjo.

Žiulis Branifas jautėsi kuo puikiausiai išsimiegojęs. „Imperatoriaus rūmų“ viešbutis buvo pirmarūšis. Švarūs patalai, garbingi svečiai ir tikrai dėmesio vertas vyno rūsys.

Jam atsisakius pasinaudoti Metju svetingumu ir pareiškus, girdi, jis labiau mėgstąs gyventi užeigos namuose, anglas, rodydamas vyrišką supratingumą, pamerkė jam akį. Tačiau Metju spėlionės buvo neteisingos. Ne merginos ir vynas darė kapitonui nakvynę apmokamame patale tokią malonią. Tiesiog ten jis jautėsi smagiau nei miestiečių namuose su visomis jų taisyklėmis ir griežtais ritualais.

Branifo sesers spėlionė, kad ilgiau gyventi pas padorius žmones jis vengiąs iš baimės vis dėlto pajusti šeimos gyvenimo skonį, be abejo, buvo grynas absurdas.

Į Hamburgą Branifas buvo tik kartą atplaukęs – ir tai prieš daugybę metų. Europoje jo uostai buvo Londonas, Bristolis, Santanderas, Bordo, o pirmiausiai – gimtasis Sent Obenas Džersio saloje. Retsykiais dar – Lisabona. Tačiau smagiausia jam būdavo Karibų jūros salų pakrantėse. Kada nors jis ten ir apsigyvens – gal Martinikoje, o gal Ispanjoloje, labiausiai klestinčioje iš visų salų.

Virdžinijos ir Merilendo pakrantės jam dar labiau patiko, o po kelerių metų ten bus galima užsidirbti daug pinigų. Tačiau tie Naujosios Anglijos puritonai vis labiau stūmė į šalį senąją prancūzų gyvenseną. Branifui jie neatrodė tinkama draugija maloniai sau gyventi.

Sustojęs ant Muitinės tilto, jis žiūrėjo į dviejų sunkiai pakrautų baržų vairininkus, mėginančius kartimis

prastumti pro kits kitą savo plokščiadugnius luotus. Potvynis pripildė flėtus. Stojus atoslūgiui, mažesnieji flėtai vėl pasidarys pernelyg seklūs, tad baržų vairininkai skubinosi nugabenti prekes iš uoste stovinčių laivų į sandėlius.

Valandėlę Branifas klausėsi vyrų šūkavimo. Jis suprato vokiškai ir olandiškai, bet, nors tų dviejų vyrų dialektas truputėlį buvo panašus ir į vieną, ir į antrą kalbą, negalėjo pagauti, ar jiedu kits kitą plūsta, ar padeda kits kitam manevruoti.

Priėjęs Hermanso namus Naujojo Vandramo gatvėje, kapitonas pro dantis švilptelėjo. Visai nieko sau. Jis tikėjosi išvysti vienus iš tų siaurų, aukštų namų, kuriuose ankštoje erdvėje spaudėsi ir šeima, ir kontora, kur gyvenamųjų kambarių beveik negalėjai atskirti nuo sandėlių, o atviras židinys priemenėje kiekvieną išeinantį svečią išlydėdavo senos dešros aromatu.

Tačiau šioje gatvėje dauguma namų atrodė kitaip. Solidžiai sumūryti iš plytų, tinkuoti ir dvigubai platesni už senesniuosius fachverkinius, susispietusius ankštose gatvelėse tarp katedros ir Šv. Mikalojaus bažnyčios, jie liudijo savininkų turtingumą. Mūrinis Hermanso namų portalas ir dvivėrės durys buvo gausiai išpuoštos vynuogienojų girliandomis, raižytomis kriauklėmis ir gėlių ornamentais. Pačiame viršuje budinti kalakutė kviečiamai žvelgė iš aukštybių į šių namų lankytojus.

Branifas prisimerkė, nes namų šūkis viršum portalo jau buvo truputėlį vėjo ir lietaus išėstas: „Facilis est repraehendere quam imitari“. Sugraibęs primirštas lotynų kalbos žinias, kapitonas vargais negalais išsivertė šūkį: „Lengviau peikti, nei padaryti tą patį“. Ar kažkas panašu.

– Ar tamstai patinka mano namai? Senelį dėl kažkokių priežasčių, matyt, sąžinė graužė, – nepatenkinta mina nužvelgė savo šeimos namų šūkį Klasas. – Ar tamsta manęs jau laukei? Iki antros Hamburge visados esti biržos metas.

Žiulis visai nesuko sau galvos, kuri dabar valanda. Jūroje jis tai visados žinojo, bet sausumoje laiko jausmas jam visai dingdavo.

– Tikiuosi, kad tamstos vyrukui iš Lisabonos bent šiek tiek geriau.

– Tamsta nepaprastai gerai informuotas, kapitone.

– Niekas taip greit neplinta kaip blogos naujienos.

Klasas linktelėjęs atvėrė duris.

Kontoroje viešpatavo smarkus sujudimas. Tonbrinkas, dabar kaip pirmasis raštininkas užėmęs Bermano vietą, su kitais penkiais raštininkais stovėjo prie koklių krosnies. Klasui su Branifu įžengus vidun, jų susijaudinę balsai nuščiuvo.

– Kad ir ką būtumėt girdėję, – kirste nukirto Klasas, – Martinas gyvas. Jo būklė ne kokia, bet esu įsitikinęs, kad jis visiškai pasveiks. O dabar – prie darbo. O gal nebeturit kas veikti?

Niauriai perėjęs raštininkų kambarį, jis nuėjo į savo kontorą.

– Kas čia?

Greta rašomojo stalo stovėjo statinė.

Tonbrinkui nespėjus paaiškinti, kad ankstų rytą tą statinę atgabeno du vyrai, Branifas energingai uždarė duris.

– Čia mano pasveikinimas. – Jis abiem rankom švelniai paglostė storus medinius apvalainumus. – Mūsų bendras bičiulis Polis paprašė mane atgabenti tamstai kelias tokias

statines. Kaip mėginį. Jeigu tamstai jos patiks, galėsim daryti sandėrį. Juk tai turbūt ir buvo tamstos paskutinės viešnagės Džersyje priežastis. Kai mano laivas išmetė inkarą prie Sent Obeno, tamsta, deja, gulėjai niekaip neprabusdamas ir įtaisydamas mūsų gražuolei Anei juodus ratilus paakiuose. Štai, – padavė jis Klasui mažutį laužtuvą, – atidaryk, tamsta.

– Ar tamsta visados nešiojiesi kišenėje tokį instrumentą?

Branifas juokdamasis pakratė galvą.

– Tik tada, kai jis reikalingas. Atidaryk, tamsta.

– Cukrus! – sušuko Klasas, pagaliau atplėšęs dangčio lentą. Jis skeptiškai palaižė nedailų tamsrudį luistą. – Ir ne pačios tauriausios rūšies. Be to, prašom atleisti, ne dėl cukraus aš buvau nuvykęs į salą.

Pastvėręs nuo Klaso rašomojo stalo dramblio kaulo liniuotę, Branifas parausiojo ja lipniuosius kristalus ir patenkintas linktelėjo.

– Prašom, – padavė jis liniuotę Klasui, – pabandyk, tamsta, pats.

Klasas įtariai įbedė liniuotę į cukrų ir netrukus pajuto, kad ji į kažką atsirėmė.

– Visose statinėse – cukrus, – paaiškino kapitonas, – ir kiekvienoje jų po cukrumi paslėptas vaškytinio audinio maišas. Cukrų įsiūlykit kokiam priešui arba suverskit į kurį nors jūsiškį fletą, kad lašišos geriau įmistų. O iš maišų turėsite gražaus pelno. Kavos pupelės, drauguži. – Branifas patenkintas nusijuokė. – Tiesiai iš plantacijų, ir jokiam karaliui nereikia tų atgrasių mokesčių mokėti.

Šventos Kotrynos bažnyčios laikrodis jau išmušė trečią, kai saulė prasismelkė pro pilkus debesis. Elzbeta atšovė skląstį ir atstūmė į šalį medines grotas. Daržas, kurį Hermansas nuomavo už Akmenų vartų, buvo nedidelis. Tačiau tai buvo vienos Elzbetos valdos, jos pasididžiavimas ir virėjystės meno paslaptis.

Tiesa, tiktai iki birželio. Tada bus baigtas statyti namas naujame didžiajame sklype su daržu ir sodu prie Hamo, ir šeimai nebereikės leisti vasaros troškiame, pernelyg ankštame mieste.

Senąjį sklypą Horno pievose Klasas pardavė po kraupios Marijos Hermans žūties mediniame vasarnamyje. Pardavė už menką kainą, nes niekas visame mieste nenorėjo statytis vasarvietės ant pelenų namo, kuriame sudegė Marija.

Nuo tos tragedijos Klasas nė sykio nebuvo kojos įkėlęs į sodus už miesto sienos. Nuo to laiko jis vengė net vasaros švenčių, turtingųjų Hamburgo miestiečių pobūvių.

Tik praeitą rudenį, kai vėlyvi karščiai lyg dusinanti antklodė kelias savaites laikė užgulusi miestą ir iš flėtų ir kiemų kylanti smarvė pasidarė tiesiog nepakenčiama, jis nupirko naują sodą anapus miesto vartų. Ankstesnysis savininkas, olandų pasiuntinys, susirengė grįžti į Amsterdamą. Jo vasarnamis buvo daili masyvių plytų vila. Meistrai jau pradėjo ją remontuoti ir naujai rengti.

Elzbeta norėjo ir ten įsitaisyti daržą, tačiau negalėjo įsivaizduoti, kad Hamo smėlynai jos žolynams suteiks tą patį nuostabų aromatą, kaip trąši maršų žemė anapus Akmenų vartų. Permainos Elzbetai visados kėlė nerimą.

Ji atsargiai pastūmė į šalį glėbelį šiaudų, kuriais buvo prieš žiemą pridengusi žolynų lysves. Netrukus šiaudus bus galima mesti į mėšlo krūvą. Kai kuriems žmonėms pavasaris prasidėdavo Velykų sekmadienį, kitiems – pirmosioms purienoms pražydus ar strazdams pragydus. Elzbetai pavasaris prasidėdavo tą dieną, kai ji išvaduodavo daržą iš sutręšusių žiemos kailinių.

Nugara jausdama malonią balandžio saulę, ji atsargiai kėlė drėgnus, kone visai perpuvusius šiaudus nuo petražolių ir salierų. Tarp nudžiūvusių pernykščių stagarų jau rodėsi pirmieji žalsvi daigeliai.

– Jums, matyt, jau pakankamai šilta, – murmėjo ji, stumdama šiaudus į šalį.

Pirštais užčiuopusi kažkokį akmenį, ji ištraukė jį iš žemės. Jau buvo bemetanti jį ant tako, bet pajuto, kad akmuo nepaprastas. Atsargiai patrynus radinį prijuostės kampeliu, tas sušvito rausva spalva. Pro purvus Elzbeta įžiūrėjo kamėją aukso aptaisais. Meistras auksakalys raudoname akmenyje išraižė pusiau prasiskleidusį rožės žiedą ir mažutį vabalą. Aptaisai dabar sužibo saulėje, ir Elzbeta įniko iš visų pusių apžiūrinėti brangenybę.

Kamėja negalėjo būti nei Sofi, nei ponios Augustos nuosavybė. Abi čia niekados neateidavo. Sofi visai nemėgo daržininkystės, o josios tėvo tetai kelias už miesto vartų buvo pernelyg tolimas. Savuosius hiacintus ji augino Naujajame Vandrame, didžiulio priekinio lango palangėje.

Elzbeta nė truputėlio neabejojo. Tos kamėjos ji ligi šiol niekados nebuvo regėjusi. Galiausiai, įsidėjusi puošmeną prijuostės kišenėn, ji pasiėmė iš krepšio trišakį ir įniko purenti drėgną juodą žemę aplink dygstančias petražoles ir salierus.

8 skyrius

Ketvirtadienio popietė

Tai buvo visiškai neįmanomas daiktas. Klasas glostinėjo pirštais rožę ir vabaliuką. Nebuvo abejonių. Puošmena jo rankoje buvo toji kamėja.

Kada jis ją išsiuntė? Prieš aštuonias savaites? Prieš devynias? Kaipgi akmuo, kurį jis tarėsi paniekintą gulint Anos Sent Roberts skrynelėje, Džersio saloje, galėjo atsirasti čia?

– Po šiaudais, kuriais prieš žiemą užklojai lysves?

– Prie petražolių, – linktelėjo virėja. – Nušveičiau ją, ji buvo visa apsinešusi daržo žemėm.

Klasas dar kartą atidžiau apžiūrėjo kamėją popietės šviesoje, krintančioje į priemenę pro didžiulį priekinį langą.

– Ačiū, Elzbeta, – pasakė paskui. – Aš žinau, kam ji priklauso. Kada tu paskutinį kartą buvai prie savo petražolių?

– Gerai nebeatmenu. Žiemą darže nėra kas veikti. Buvau ten, paskutiniam sniegui nutirpus, pasižiūrėti, ar

šiaudai dar pakankamai storai lysvę apkloję. Bet dar buvo per anksti juos nuversti. Galėjai tuo metu ten visą lobį paslėpti, aš nieko nebūčiau pastebėjusi.

Klasas įsidėjo kamėją į švarko kišenę ir išsiuntė Elzbetą atgalios į virtuvę, nusprendęs paprašyti Augustą, kad ši išrinktų virėjai dovaną.

Staiga jis pasijuto be galo išsekęs. Jau seniai jam buvo gana visokių mįslingų nelaimių ir paslapčių. Kaip puošmena pateko į petražolių lysvę? Kas žinojo, kad jo virėja turi daržą už miesto vartų? Ir kas galėjo žinoti, kuris tų mažučių, tvora aptvertų sklypelių yra kaip tik tas?

Galbūt viskas buvo tik beprotiškas atsitiktinumas, gal auksakalys melavo, tikindamas, kad antro tokio papuošalo nėra? Net jeigu Anei jis pasirodė šlykštus ir ji padovanojo jį savo kambarinei, jeigu jis buvo perparduotas kokiam nors Džersio brangenybių pirkliui, – kaip gi jis galėjo grįžti atgalios į Hamburgą? Ir kada? Ir kodėl būtinai į Klaso sodą? Juk drėgnuose šiauduose jis tikrai pragulėjo ne vieną savaitę.

Sausio pradžioje, netrukus po to, kai grįžo namo, jis išsiuntė tą kamėją į Džersį. Bermanas kaip visados nešė paštą į uostą, ir jis paprašė į šį paketėlį atkreipti ypatingą dėmesį.

O paskui? Nejaugi jis, pats nieko nenutuokdamas, taip būtų supykdęs Anę, jog ši būtų pavedusi kam nors išmesti dovaną į jo paties daržą, kad ji kada nors ten būtų atrasta lyg kokia šiukšlė?

Absurdiška mintis. Anė per daug protinga, kad leistųsi į tokius vaikiškus žaidimus.

Ar jis tikrai ją taip gerai pažinojo? Kodėl atvažiavusi ji taip šaltai su juo elgėsi? Ir kodėl apsistojo pas Metju, o ne pas jį, seną brolio bičiulį? Kodėl Džersyje ji Klasui

nepasakojo, kad yra taip gerai pažįstama su Tomu Metju?

O gal visai ne atsitiktinumas, kad Anė ir josios kapitonas, apsistojęs nežinia kokioje užeigoje, atkako į Hamburgą vos kelias valandas prieš pasikėsinimą į Martiną?

Nesąmonė, barė pats save Klasas, iš kur gi tiedu galėjo žinoti, kad Martinas mieste? Niekas to nežinojo.

Tiktai portugalas kapitonas.

Argi visi kapitonai nebuvo vienas su kitu pažįstami?

Nelaimingas atsitikimas Džersyje, Martino užpuolimas, – o Anė vis buvo netoliese. Klasas nė kiek nebūtų nustebęs, jeigu būtų paaiškėję, kad sprogimo barke metu Branifo laivas kaip tik stovėjo Lisabonos uoste. Klasas atsiduso. Šiaip ar taip, tiedu buvo labai toli, kai buvo nužudytas Bermanas.

Tačiau argi Metju, žmogus, kurio namuose dabar gyveno Anė, ne visą laiką buvo Hamburge?

Tūkstančiai klausimų. Bent už vieną atsakymą Klasas būtų kažin ką davęs.

Jis nusileido laiptais ir patyliukais pravėrė Martino kambario duris.

Martinas tebemiegojo tuo pačiu giliu, į mirtį panašiu miegu. Tačiau dabar jis kvėpavo ritmingai ir nurydavo po kelis šaukštus sultinio, kuriuo jį girdydavo Elzbeta arba Sofi. Klasas buvo kupinas pasitikėjimo. Martinas jaunas ir stiprus. Jis atsigaus ir pasveiks. Ir prašneks. Klasas buvo girdėjęs, kad vyrai, gavę stiprų smūgį per galvą, visai prarandą atmintį, neatsimeną net savo vardo. Jis vylėsi, kad Martinui taip nenutiks.

Komercijos atstovybės posėdis šiandien buvo trumpas. Ir vėl svarstytas senasis ginčas su Danijos karūna, vis dar

pretenduojančia į Hamburgą kaip į savo valstybės dalį ir nepripažįstančia jo laisvu Vokietijos imperijos miestu. Derybos vyko jau daugelį metų. Turbūt nebus daugiau kas daryti ir teks brangiai išsipirkti iš danų karaliaus, nuolatos kamuojamo nemalonaus pinigų stygiaus.

Niekam nekrito į akį, kad Klasas nesigilina į reikalą.

– Tamsta atrodai susikrimtęs, drauguži Hermansai. Gal vėl koks ištikimas ir prietaringas miesto pilietis, sutikęs tamstą, perėjo į kitą gatvės pusę?

Architektas Zoninas sveikindamasis kilstelėjo pirštus prie trikampės kepurės. Dulkės ant jo aksominio Burgundijos raudonio spalvos surduto ir kelius siekiančių pilkų kelnių rodė, kad jis atėjo tiesiai iš statybos aikštelės katedroje. Bet galėjo būti ir taip, kad jis tik per smarkiai pudra pasibarstė plaukus. Zoninas buvo nevedęs, o jo šeimininkė neprimatė.

Liūdnai šyptelėjęs, Klasas padavė architektui ranką. Pagaliau atsirado žmogus, balsiai pasakęs tai, ką jis tarėsi tiktai vaizduojąsis: buvo žmonių, kurie traukėsi Hermansui iš kelio, būgštaudami, kad jo nelaimė gali ir juos kliudyti.

– Taip blogai dar nėra, Zoninai. Bet keli mano seni bičiuliai paskutinėmis dienomis iš tikrųjų itin santūriai reiškia savo draugystę.

– Spjauk, tamsta! Tokie jau yra žmonės. Štai aną savaitę vėl kažkoks kvailys paliko traktatėlį mano kabinete, katedroje. Jis žinąs, kad aš sudaręs sąjungą su velniu, ir Dievas mane nubausiąs. Be abejo, vyrutis pamiršo išvedžioti po ta rašliava savo vardą. Kol jis nemėgina tapti Dievo rūstybės įrankiu, tegu sau rašinėja. Dievas, kurį aš tikiu, džiaugiasi, kad aš tiesinu jo bažnyčių bokštus. Žmonės nieko neišmano apie architektūros matematiką,

o tai, kas jiems regisi neįmanoma, pernelyg greit paskelbiama šėtono darbu.

Zoninas, kaip visada šnekus, patenkintas nusijuokė ir nusitrynė dulkių dėmelę nuo rankovės.

– Bet daugeliui ir tamstos cecho žmonių tai, ką tamsta padarai bokštams, yra tiesiog stebuklas, – tarė Klasas, džiaugdamasis, kad gali pašnekėti apie dalykus, nė truputėlio nesusijusius su jo paties rūpesčiais. – Kiek laiko dar tamsta užtruksi katedroje? Mūsiškis Šventos Kotrynos bokštas ir grėsmingai pasviręs. Ne visus tris metrus, kaip katedros, bet pakankamai, kad pradėtume būgštauti, ar jis išsilaikys. Kaip tamsta manai, ar galėtumei jį ištiesinti, baigęs darbus katedroje?

– Ak, vis bažnyčių bokštai. Man jau tikrai įgriso nuolatiniai vaidai su juodaskverniais. Gaila, kad tamsta pirkai Grothuso vasarnamį. Mielu noru būčiau pastatydinęs tamstai dailutę vilą. Bet jeigu tamsta pasirūpinsi, kad Gezė ir jo bažnyčios seniūnai sutiktų ir gerai sumokėtų, galiu pagalvoti. Katedrą beveik baigiu. Ką manai tamsta apie puodelį kavos ir partiją bilijardo? Jie padėtų man užmiršti dulkes ir skaičius, o tamstai – visus rūpesčius.

Dviem valandom praėjus nuo biržos uždarymo, Jenseno kavinėje didysis bruzdesys jau buvo pasibaigęs. Prie stalų greta priekinių langų, leisdami pypkių dūmus iš už didžiulių laikraščių, sėdėjo keli svečiai. Tolimesnėse patalpose girdėjosi trumpas, šaižus susitrenkiančių bilijardo rutulių kaukšėjimas.

Zoninas užsakė kavos, Klasui – su kardamonu, o sau pačiam – su grūstu cukrumi, žiupsneliu gvazdikėlių ir daug pieno, o tada abu vyrai susėdo prie laisvo staliuko.

Klasas seniai nebuvo susitikęs Zonino, kurį jau daugelį metų brangino kaip bičiulį ir protingą, šmaikštų

pašnekovą. Architektas mieste buvo ir visų graibstomas, ir visaip apkalbamas. Paskutiniaisiais mėnesiais jis su tėvu ir sūnumi Reimarusais, Biušu ir keliais kitais miestiečiais rūpinosi įsteigti Hamburgo draugiją manufaktūrai, menams ir naudingiems amatams skatinti. Buvo paskelbta, kad steigiamasis susirinkimas įvyks kitą savaitę, balandžio 11 dieną.

Skambus juokas atsklido iš bilijardo kambario.

– Voilá, laimėjau.

– Kaip tokių metų, tamsta velniškai geras žaidėjas, Reichenbachai.

Klasas pažino Joachimo balsą. Tas balsas jam suskambo keistai. Pasirodė ledinis ir kupinas tramdomo įtūžio.

Vadinasi, mažasis saksas žaidė bilijardą su Joachimu ir laimėjo partiją. Klasui tas retai tepavykdavo. Verslo reikalais jis būdavo tvirtas ir ambicingas, bet žaisdamas nebuvo didelis grumtynių mėgėjas. Tada jis norėdavo tik pailsėti ir paplepėti. Todėl labiausiai mėgo žaisti su Zoninu. Kad Zoninas visados laimėdavo, dėl to Klasui galva neskaudėjo.

Frydrichui Reichenbachui ir Joachimui žengiant iš bilijardo kambario į baro salę, mažasis saksas kaip tik brukosi kažką į surduto kišenę, nes pasigirdo tylus skimbtelėjimas. Joachimas visados buvo karštas ir pralaimėti nemokąs lošėjas, jiedu su Danieliu dėl to Joachimą vaikystėje dažnai erzindavo. Dabar Joachimas beveik visados laimėdavo. Nepakenks jam, kad buvo įveiktas tokio jaunuolio.

Abu lošėjai atėjo prie jų staliuko, Klasas su Zoninu truputėlį susiglaudė, padarydami vietos dar dviem kėdėm.

Klasas susimastęs stebėjo Reichenbachą. Dailus jaunikaitis, temperamentingas, išpruses ir nestokojąs sąmojo,

tačiau, nors ir su randu skruoste, vis dėlto truputėlį moteriškas. Reichenbachas pakėlė prie lūpų kavos puodelį. O gal vis dėlto ne, pamanė sau Klasas. Rankos daug pasako apie vyro charakterį. O Reichenbacho rankos buvo plačios ir tvirtos. Aiškiai matei, kad jis verčiau pats ims vadeles į rankas, nei leisis vežiojamas.

– Kaip jaučiasi tamstos būsimasis žentas? Ar turi, tamsta, vilties, kad išgyvens po to užpuolimo?

Jaunojo sakso akyse buvo matyti nuoširdus dėmesys ir užuojauta. Nors Klasui klausinėjimai apie Martiną šiandien jau pradėjo įgristi – gražu būtų buvę, jeigu kas nors būtų pasiteiravęs, kaip jis pats jaučiasi, – Reichenbacho parodytas dėmesys jam buvo toks pat malonus, kaip pirma Zonino džiugus pasveikinimas gatvėje.

– Mes kupini tikėjimo. Ypač nuo to meto, kai mūsų virėja atsivedė į namus savo seną tetulę. Tiesa, senoji daro viską, ko Kleterichas nebūtų daręs, tačiau tas, dėkui Dievui, susigriebė influencą, o tetulės gydymas padeda Martinui. Bent taip atrodo.

Tardamas paskutiniuosius žodžius, Klasas atsargiai paplekšnojo Reichenbachui per nugarą. Jaunuolis smarkokai užspringo. Tačiau greitai atgavo amą, ir tik Joachimas, pagautas įtarumo, pastebėjo, kad jis pernelyg jau susidomėjęs klausinėja apie Klaso reikalus ir šeimą. Tačiau saksai, pamanė pats sau Joachimas, visados juk linkę smalsauti.

Iš kavinės Klasas išėjo smagiai nusiteikęs. Tokia valanda atgaivina ir yra gera priemonė žmogui, apniktam pernelyg liūdnų minčių. Klasas nusprendė dažniau tos priemonės griebtis.

Jaunojo Reichenbacho draugija, pamanė jis pats sau, yra be galo maloni. Truputėlis Reichenbacho šmaikštumo

ir žavumo išeitų į naudą Martinui. Kol saksas dar nesileidžia tolimesnėn kelionėn į Londoną, Klasas sumanė pasikviesti jį kuklių pietų į savo namus. Augustą Reichenbacho nepagarbios šnekos apie literatūrą ir literatus tiesiog sužavėtų. Bet paskui jis prisiminė Emili ir jos liepsningą, tačiau visai nederamą meilę savajam tapytojui, tad nusprendė atidėti kvietimą iki to meto, kai Sofi bus susituokusi su Martinu.

Vakarienė, jo laukianti rytojaus dieną, arba, tikriau, į tą vakarienę pakviesti svečiai, truputį prigesino gerą jo nuotaiką. Vakaras su Ane Sent Roberts ir Žiuliu Branifu jam atrodė nelabai viliojamas.

Penktadienio popietė

– Amen, – su šventu įkarščiu sukuždėjo, o paskui smarkiai nusičiaudėjo antrasis pastorius Fošeringas.

Paprastai jis čiaudėdavo tik per arti priėjęs prie šviežių šiaudų. Šiaudai, gulėję ant kalėjimo grindų, buvo sulipę, drėgni ir be galo seni. Viešpatie Dieve, meldėsi jis patyliukais, jeigu panorėsi mane nubausti, atsiųsdamas influencą, aš, būdamas kantrus tavo tarnas, kantriai nešiu savąją lemtį. Bet gal dar gali truputį palūkėti. Tik penkias dienas, iki pastorius Gezė sugrįš iš Danijos.

Pastorius Fošeringas nuolankiai atsiduso, atsargiai nusišnypštė nosį ir griežtai pažvelgė į kalinį Žaną Bekerį.

– Na, sūnau mano, mūsų malda atvers tau Dievo ausį. Tačiau Dievas pirmiausiai padeda tiems, kurie ir patys sau padeda. Taigi nebūk užsispyręs, apgailėk ir išpažink man savąsias nuodėmes.

Fošeringas buvo savimi labai patenkintas. Jis prabilo derama intonacija. Griežtai ir vis dėlto tėviškai. Pasitraukęs sargybinių jam į kamerą atneštą kėdę arčiau Žano, jis ėmė pešti iš surduto kišenės prikvėpintą nosinę.

Nuo Žano trenkė dar baisesnė smarvė negu nuo šiaudų prikimšto čiužinio, ant kurio jis kiūtojo.

– Aš klausausi, – sumurmėjo Fošeringas per nosinę. – Bet kalbėk tyliau. Sargybiniams nereikia žinoti, ką tu man pasipasakosi.

Žanas dvejodamas pažvelgė į jaunąjį dvasininką spuogų nubertu kūdikio veidu.

– Ką gi man tamstai pasakoti? Juk žinau tik tiek, kad vidur nakties pabudau gatvės purvyne greta raštininko. Tas buvo negyvas, o paskui atėjo miesto sargyba. Nuo to laiko sėdžiu ir kankinuosi šičia...

– Tu jo nenudūrei?

– Ne.

– Man regis, tu nieko neprisimeni.

– Tai aš tikrai prisiminčiau.

Fošeringas nutilo. Jis nebuvo pratęs kalbėtis su žmonėmis, kurie nežino, ką turėtų jam pasipasakoti. Parapijos vyrai ir moterys nuolatos užversdavo jį plepalais ir aimanomis. Išklausinėk jį apie kiekvieną nakties minutę, paliepė pastoriui ponia Augusta. Ir jam nieko daugiau neliko, kaip tik tą ir daryti. Fošeringas jautėsi poniai Augustai skolingas, mat be jos pagalbos niekados nebūtų gavęs Šv. Kotrynos bažnyčios antrojo pastoriaus vietos. Dar sykį giliai atsiduseęs, jis pamėgino iš naujo pradėti kalbą.

Per artimiausią valandą jaunasis pastorius, niekados neregėjęs moters be apdarų ir niekados neišgėręs daugiau nei taurę vyno ar alaus, patyrė žinių apie nuodėminguosius šio pasaulio džiaugsmus.

– Prarajos, – sumurmėjo jis, pagaliau vėl atsidūręs gatvėje.

Ir vis dėlto: geram sielų ganytojui privalu buvo žinoti, kaip gyvena nusidėjėlis, todėl jis dar sykį padėkojo Dievui už jam skirtus išmėginimus. Ponia Augusta bus patenkinta. Tiesa, Žanas vis dar negalėjo prisiminti, kas nutiko gatvėje. Tačiau prisiminė, kaip lošė su raštininku kauliukais.

Bermanas, kaip ir komediantas, buvo išgėręs gerokai per daug alaus ir degtinės, ir juo toliau gėrė, juo liūdnesnis darėsi. Be paliovos paistė kažką apie nuodėmę ir neteisybę, kurią jis padaręs broliui. O jo tėvų istorija irgi buvo kažkokia neaiški.

Žanas klausėsi neatidžiai. Jis degtinės gėrovus skirstė į dvi rūšis. Vieni sulig kiekviena taure vis linksmėjo – toks buvo ir pats Žanas. Kitiems degtinė atverdavo sieloje sielvartų skrynią, jie pradėdavo skųstis ir aimanuoti, žadėdami nuo rytojaus pasitaisyti. Toks buvo raštininkas.

Tiesiog nebuvo naudos klausytis. Kitą dieną, vos galvos skausmui praėjus, jie likdavo vis tiek tokie patys.

Tačiau, pasižadėjo Žanas pastoriui, jis pasistengs kiek įmanydamas įtempti atmintį. Gal ponas pastorius galėtų rytoj dar kartą ateiti? Jis tikrai tada bus dar šį tą prisiminęs. Be to, mąstyti, girdi, kur kas lengviau, jeigu turi šiltėlesnę antklodę ir galbūt gauni tirštos sriubos su plaukiojančiu padoriu gabalu mėsos.

Ir dar žiupsnelį uostomojo tabako.

Fošeringas dideliais žingsniais praėjo pro rotušę ir siauromis gatvelėmis pasuko žemyn, Šv. Kotrynos bažnyčios linkui. Jeigu pasiskubins, dar užtiks ponią Augustą, begeriančią vėlyvą popietės kavą. Pastoriaus namuose ši puikioji Dievo dovana buvo patiekiama tik

sekmadieniais. Be to, pastoriaus tarnaitei niekados nepavykdavo iškepti tokių gardžių pieniškų bandelių kaip Hermansų virėjai.

Ponia Augusta bus patenkinta. O rytoj, išsyk po ankstyvųjų pamaldų, jis vėl nueis į kalėjimą. Paslaptis jau greitai bus atskleista, ir tai bus vien jo, antrojo pastoriaus Fošeringo, nuopelnas.

Fošeringas buvo per daug paskendęs mintyse apie pieniškas bandeles ir jo laukiamus pagyrimus, kad pastebėtų, jog jam įkandin, šiek tiek atsilikę seka du liesi, juodai apsirengę vyriškiai. Pastoriui skubiai žengiant Šv. Kotrynos tiltu, vienas tų vyrų lyg šešėlis pasuko į Doveno flėtą ir dingo siaurame take greta sandėlio, kurį prieš kelias savaites buvo papildomai išsinuomojęs Klasas Hermansas. Antrasis sekė paskui Fošeringą iki Naujojo Vandramo.

Šeštadienio vakaras

Nuo Šv. Kotrynos bažnyčios vėjas atnešė šešis laibus varpo dūžius, o „Bremeno rakto" smuklėje pirmieji svečiai jau kiurksojo, gurkšnodami vakarinį bokalą alaus. Titui su Sebastijanu įžengus vidun, visos kalbos apie orus, naujas velykinių avinėlių kainas arba nelaimes, paskutiniuoju laiku persekiojančias Hermansą, ūmai nutilo.

– Titai, senasis juokdary! – suriko vyras, stovėjęs prie prekystalio ir pilstęs iš statinės į bokalus rudą alų.

Nusišluostęs į odinę prijuostę rankas, tikras letenas, statines kilnojančias taip, lyg jos būtų kiaušinių krepšiai, vyras džiugiai patapšnojo per pečius abiem komediantam.

– O jūs, – riktelėjo jis savo svečiams, – rūpinkitės savo alum ir savo plepalais. Kam mano draugai nepatinka, gali sau eiti anon gatvės pusėn į „Gotlandietį“ ir visiems laikams tenai pasilikti.

Fulentvytėje niekas negalėjo prisiminti, kad greta Kregerienės kiemo stovinčių namų pirmajame aukšte kada nors būtų buvę kas kita, o ne smuklė. Tik keli svečiai dar žinojo, kad senasis šeimininkas prieš pusę šimtmečio pasimirė per paskutinįjį marą, ir smuklę perėmė Jakobo Jakobseno tėvas, užeigos namų savininko sūnus iš Huzumo. Tasai tėvas irgi seniai buvo miręs, ir nors jo sūnus daugiau nei tris dešimtis metų stovėjo už „Bremeno rakto“ prekystalio ir pats seniai buvo senelis, Naujamiestyje jis tebebuvo vadinamas jaunuoju Jakobsenu.

Jakobsenas buvo geras šeimininkas. Lošė kauliukais ir gėrė su savo svečiais, bet niekados nepasigerdavo pirmiau nei pasiimdavo pinigus už paskutines taureles. Gerai žinojo, kam gali duoti skolon, ir neprieštaravo, jeigu kuriems nors dviem prireikdavo pasimušti, tačiau, vos pasirodžius pirmajam kraujui, pats būdamas ne vyras, o tikras lokys, trumpai drūtai nutraukdavo spektaklį. Tik labai prastais laikais arba jeigu prieš pat uždarant smuklę paskutinieji svečiai būdavo jau pernelyg įkaušę, skiedė degtinę šaltu ąžuolo žievės nuoviru.

Prašalaičiai, net jūreiviai, retai teužklysdavo į šį Fulentvytės kampą. Jakobsenui beveik visi svečiai jau daugelį metų buvo pažįstami. Su daugeliu jų jis vaikystėje lakstė takais – taip čia buvo vadinamos ankštos gatvelės – ir nardė po Naujamiesčio kiemus, nuklysdamas ir toliau – per Kapčiaus tiltą ir Redingo turgavietę iki pat uosto. Ten jie sėdėdavo prie vandens, greta Prieplaukų, prie Rąstų dambos arba prie Naujojo krano greta Aukštojo tilto,

veltui mėgindami suskaičiuoti stiebus ir sutrauktas bures ir prašinėdami jūreivių ryklio danties ar jūreivišku mazgu sumegzto virvagalio. Dar keleri metai – ir jie, girdi, būsią tarp tų, kurie siūbuojančiu žingsniu ir šiurkščiai pakirptomis barzdomis lipa iš laivų ir pasakoja apie platų pasaulį, jūros korsarus ir tolimų pakrančių laukinius. Apie stambiakrūtes moteris, romą, geriamą iki nuvirstant, ir nuošaliose salelėse paslėptus lobius.

Dauguma liko sausumoje ir pamiršo savo svajas. Jakobsenas nieko nepamiršo, o kadangi jo plačioje širdyje vis dar išliko senojo ilgesio likučių, jis mėgo žmones, gebančius išgyventi anapus saugių miesto sienų. Ypač Jakobsenas mėgo Titą, kuris, Bekerio trupei vaidinant Hamburge, savo alų visados gėrė „Bremeno rakte".

Kai abu, būdavo, pasigeria, tuoj ima kits kitam plekšnoti per plačius pečius, su ašaromis akyse vadina kits kitą broliu ir slapčiomis pavydi vienas kitam. Prieš daugelį metų Jakobsenas norėjo ištekinti už Tito savo seserį, tačiau Titas nenorėjo atsisakyti klajūno gyvenimo, o Jakobseno sesuo komediantui nebuvo linkusi nė rankos paduoti. Rankos ji ir šiaip niekam neatidavė, bet tapo linksma sena panele. Dabar ji viešpatavo anapus baro esančioje virtuvėje, o Jakobsenas buvo įsitikinęs, kad Dievas kaip tik to ir norėjo. „Bremeno raktas" buvo vienintelė smuklė mieste, kurioje Bekerio komediantus džiugiai sveikinta ir tomis nelemtomis balandžio dienomis.

Sebastijanas su Titu susėdo prie vieno tolimesnių stalelių, ir padavėja atnešė jiems alaus. Prieš dėdama ąsotį ant stalo, ji smarkiai pasilenkė ir smarkiu mostu brūkštelėjo per medį drėgnu skuduru.

Titas nusišypsojo.

– Stalas visai švarus, Linute. Bet jeigu leisi Sebastijanui dar giliau žvilgtelti į savo iškirptę, bernaitis, nė neparagavęs alaus, nuvirs po stalu.

Sebastijanas nukaito kaip ugnis.

Linutė vėl pasitaisė iškirptę dengiančią skepetaitę, valiūkiškai gūžtelėjo pečiais ir pradingo virtuvėje.

Jakobsenas anapus baro nusijuokė kimiu balsu:

– Nedrausk mergaitei linksmintis, senasis drauguži. Ji čia retai pamato tokių dailių vyrukų kaip jūsiškiai akrobatai. Ar norit degtinės?

– Bet tik vieną! – šūktelėjo Titas.

Sebastijanas papurtė galvą. Titas žvalgėsi po smuklę, lyg būtų čia pirmą kartą užsukęs. Smuklė buvo gera, grindys rytą pašluotos, kiekvienas svečias gavo švarų bokalą, pro langus vidurdienį vidun valandžiukę pašviesdavo saulė, o sriubos, verdamos Jakobseno sesers, buvo šviežios, riebios ir dorai pagardintos prieskoniais. Svečiai – Titas graudžiai parėmė galvą abiem rankom.

Jai čia tiesiog buvo ne vieta. Smuklė buvo jo pasaulio dalis – kaip aikštės, kaip lentų scena ir vežimai. Ir jo tėvas buvo juokdarys. Savo meno Titas išmoko iš jo, o jis – irgi iš savo tėvo, venecijiečio arlekino, prieš daugybę metų per Alpes atkeliavusio į šiaurę. Titas tikrai nežinojo, bet buvo įsitikinęs, kad ir jo italas senelis mokėsi iš savo tėvo.

O dabar šit Titui buvo jau per keturias dešimtis metų, bet jis neturėjo sūnaus, galėsiančio pratęsti tradiciją. Jis niekados nemąstė, kad reikėtų pradėti sėslų gyvenimą. Tačiau juk buvo dar ne vėlu. Gera užeiga, kurioje lankytųsi garbingi svečiai. Su delikačia Elzbetos virtuve.

Mintyse išbaręs save ir pavadinęs save svajotoju ir senstančiu pamaiva, Titas ryžtingai išlenkė bokalą.

Kai jis vakar, antrą kartą apsilankęs, jai pasisakė, kas esąs, ji tik ilgai ir tiriamai pasižiūrėjo. Kalbėk, tamsta, toliau, tarė galiausiai ir tylomis klausėsi, užuot iškart išvariusi. Davė jam dubenį pieniškų kukulių su cinamonu ir medumi ir pasirodė jam kaip tikras angelas. Tarytum angelas galėtų gyventi su pokštininku?

Smuklė palengva prisipildė. Nors niekas nedrįso niekinamai elgtis su senu Jakobseno bičiuliu Titu, komediantai prie savo stalo vis dėlto liko sėdėti vieni.

Iki atėjo Vandenfeldė. Kiekvieną šeštadienio vakarą, grįždamas iš skerdyklos prie Šventosios Dvasios tilto į savo guolį viename Kaulaskaldžių tvytės kiemų prisiglaudusioje pašiūrėje, skerdikas skalaudavo gerklę, slopindamas joje užsilaikiusį kraujo skonį.

– Nusirišk savo šlykščią prijuostę, Vandenfelde, – apibarė jį Jakobseno sesuo, kaip tik atėjusi iš virtuvės pasiimti alaus ąsočio vakarienei.

Skerdikas atsisėdo prie Tito su Sebastijanu ir viepdamasis atsirišo kruvinos prijuostės raištį. Tiesa, marškiniai mėlynais ir baltais dryželiais po prijuoste atrodė ne ką geriau.

– Na? – sugriaudėjo jis. – Tai ar jau paruošėt kartuves savo principalui?

Sebastijanas buvo piktai bepašokąs, bet Titas, timptelėjęs už rankos, pasodino jį atgal ant kėdės.

– Ramiau, vaikine. Skerdikas visados linkęs taip netikusiai pokštauti. Galėtų eiti pas komediantus juokdariu.

– Netikusiai? Nesvarbu, kas tą darbą padarė, jeigu komediantas randamas greta žmogaus, kuriam tarp šonkaulių stirkso peilis, tada jam jau galas. Linute, atnešk man degtinės.

Nugėręs didelį gurkšnį, lyg taurėje būtų vanduo, skerdikas nusibraukė atgalia ranka lūpas ir su palengvėjimu atsiraugėjo. Vandenfeldė mėgo savo darbą skerdykloje. Greitai ir švariai paskersti gyvulį jam buvo menas. Tą meną jis tobulai gebėjo, ir dėl to buvo patenkintas. Tačiau nuo troškaus oro, kraujo ir išmatų smarvės, baimingo gyvulių maurojimo jo skrandis kasdien susitraukdavo, pavirsdamas kietu gumulu.

– Neširsk, vaikine, – prisimerkęs nužvelgė jis Sebastijaną. – Ir aš nemanau, kad tavo principalas nužudė raštininką. Juk jis net ėriuko negali paskersti. Praėjusį pavasarį daviau jam avinuką už kelis posmus manajai Mechthildai, – ir posmai gražūs, ir avinukas gražus, viskas būtų gerai. Bet jeigu ne jūsų senoji Liza, gyvulėlis ir šiandien tebegyventų. Gerk, – tarė jis, stumteldamas savo taurę per stalą. – Dar per žalias degtinei? Tada aš pats išgersiu.

Ištuštinęs taurę, jis trinktelėjo ja į stalą ir pasilenkė prie Tito.

– Yra ir kitų, kuriems Bermanas skersai kelio stovėjo, sakau tau. Visai kitų. Tačiau jie iš tokių, kokie niekados į kartuves nepatenka. Žinau, ką žinau, bet jeigu nori ramiai gyventi, laikyk koserę užčiauptą.

Titui teko pastatyti dar tris taures geriausios Jakobseno degtinės, iki Vandenfeldė galiausiai pradėjo pasakoti savąją istoriją. Toji istorija nebuvo itin įdomi. Ir net visai kasdieniška.

Bermano motina, kaip buvo girdėjęs Vandenfeldė, dar jaunutė mergaitė tarnavo turtinguose Hamburgo namuose virėjos parankine. Nebuvo ji itin daili, bet vis dėlto turėjo gražias duobutes skruostuose ir dideliais troškimais žibančias akis.

Paskui nutiko tai, kas dažnai nutinka ir apie ką niekas nenori girdėti: mergina pradėjo blykšti ir storėti. Vieną dieną ji dingo, ir dingo nežinia kur. Viską žinojo tiktai virėja. Toji sakė, girdi, ponas merginą išsiuntęs atgalios pas josios tetą į Ependorfą, iš kur ji prieš metus atkakusi. Tėvų mergina nebeturėjo, todėl tetai ji seniai buvo kaip savas vaikas.

Mergina pasiligojusi nuo miesto oro, kalbėjo virėja, tačiau, išskyrus poną ir virėją, anksčiau to niekas nebuvo pastebėjęs.

– Bet juk dar nežinia, – iki ausų išsišiepdamas, tarė Vandenfeldė, – ką žmonės kada vadina liga.

Trumpai kalbant, po pusmečio mergina Ependorfe pas savąją tetą vėl suliesėjo ir pasirodė beturinti vaikelį. Tačiau gyvenimas jai neblogai susiklostė. Mat pas tetą ji parvyko ne tik su storu pilvu, bet ir su pakankama suma pinigų karvei ir didokam žemės sklypui nusipirkti. Šit kaip viskas buvę.

– Ir kaip jūs manot, kas ne tik įtaiso virėjos parankinei storą pilvą, bet dar duoda ir tiek pinigų, kad jų užtenka žemės sklypui nusipirkti ir savo berniukui mokyklon leisti? Tai jau ne arklininkas.

– Na? Sakyk jau, sakyk, Vandenfelde. Kas buvo tasai dosnuolis? Kieno namuose ji tarnavo?

To Vandenfeldė tikrai nežinojo.

– Bet iš kaimiečių, atgabenančių gyvulius, gali visko prisiklausyti, ir aš tau pasakysiu tai, kuo pats tikiu, Titai. Dosnuolis buvo senasis Hermansas, Klaso tėvas. Jis, o ne kas kitas.

– Ar jau visai išsikraustei iš proto, Vandenfelde! – piktai trinktelėjęs kaušą į stalą pabaksnojo sau pirštu į kaktą Jakobsenas. – Ir sugalvok taip – senasis Hermansas! Juk

jis dar gyvas būdamas su aureole viršum galvos vaikščiojo. Jeigu jis bus įtaisęs vaikų ne tik savo pačiai, bet ir dar kam nors, aš sutinku visas smuklės grindis išlaižyti.

– Linute, – suriaumojo Vandenfeldė, – nešluok rytoj grindų, Jakobsenas jas pasižadėjo išlaižyti.

Vyrai, kurie, nenorėdami pražiopsoti paskutinių naujienų apie Bermano mirtį, jau seniai buvo pakilę nuo suolų ir susispietę aplink stalą, prapliupo griausmingai kvatotis. Ir garsiausiai kvatojosi smuklės šeimininkas Jakobsenas.

9 skyrius

Šeštadienio vakaras

Anė su Žiuliu buvo graži pora. Per Hanzos pirklio namų priemenę jiedu žengė lyg per pokylių salę. Tauri jųdviejų elegancija vertė Klasą jaustis taip, lyg jis pats vilkėtų netinkamą surdutą. Anės pasisveikinimas jam pasirodė keistas ir dirbtinai džiugus. Branifas kaip visados laikėsi lyg mandagus, slapčiomis šypsąs stebėtojas.

Pusvalandis, praleistas salone, iki Blomas pakvietė valgyti, Klasui prailgo kaip visa amžinybė. O Augusta, tiesiog apžavėta Branifo galantiškumo, su pasigėrėjimu klausėsi jo pasakojimų apie nutrūktagalviškus nuotykius Suriname ir Karibų jūroje.

Anė sėdėjo krėsle lyg šypsanti statula.

Sofi pasisveikino su svečiais, parodydama deramą mandagumą ir nederamą smalsumą. Tačiau po kelių minučių atsiprašiusi išėjo. Ji buvo reikalinga Martinui.

– Ar jis vis dar nepradeda taisytis? – paklausė Anė, durims paskui Klaso dukterį užsivėrus.

– Tamsta labai susirūpinusi, – atsakė jis atžagarokai, – nors visai nepažįsti vaikino. Tai tikrai malonu.

Augusta atsiduso. Gal ir ne visai klydo Klasas, vadindamas save idiotu.

– Žinoma, kad esu susirūpinusi. Jis juk tamstos šeimos narys. Ir tai, kas jam nutiko, mane verčia prisiminti kitą ligonį, kurį man teko kelias savaites slaugyti.

– Jis vis dar neatgavęs amo, – stojus nemaloniai tylai, tarė Augusta. – Bet mes neprarandam vilties. Jo miegas ramesnis, o šįvakar jis jau nebekarščiuoja. Kaip mano sūnėnas pernai, – griežtai dėbtelėjo ji į Klasą, – taip ir Martinas pasiaukojamai slaugomas. Ir jis, kaip ir mano sūnėnas, tikrai grįš pas mus.

Blomas, įžengęs į saloną, pranešė, kad vakarienė paruošta, ir kadangi Anė, neva nepastebėjusi Klaso pasiūlytos rankos, į valgomąjį leidosi vedama Augustos, jam nieko daugiau neliko, kaip palydėti prie stalo Branifą.

Elzbeta nunešė Sofi į ligonio kambarį padėklą su jos mėgstamiausiais gardumynais. Sofi turinti valgyti, pasakė virėja, kas gi slaugysiąs sveikstantį Martiną, jeigu ir ji pati susirgsianti? Taigi Sofi pavalgė, ir Elzbeta patenkinta grįžo į virtuvę.

Kada tik nutaikiusi progą, ji vis ėjo ir ėjo pasižiūrėti į Martino kambarį. Paliegęs ir išblyškęs, jis dabar Elzbetai vėl buvo panašus į drovųjį vaikinuką, išdrįsusį ateiti į Hermanso kontorą. Jau anuomet Elzbeta jį pamėgo. Sėkmė padarė jį šiek tiek perdėtai orų, ir greičiausiai jis vieną dieną bus geresnis pipirmaišis už visus, kurie tam luomui yra gimę. Tačiau nenustygstanti kaip gyvsidabris, nieko nepaisanti Sofi jau kaip nors pasirūpins, kad jis neužspringtų savuoju išdidumu.

Elzbeta turėjo ir dar vieną priežastį nerimauti. Ji bus kalta, jeigu Martinas vis dėlto pasimirs. Ji, ir niekas kitas. Tačiau jeigu Martinas atsipeikės ir pasveiks, – o tuo Elzbeta tvirtai tikėjo, – ji visados žinos, kad vaikinas būtų numiręs, jeigu ji nebūtų sumelavusi. Dėl to vertėjo surizikuoti.

Kletericho gydymu ir kraujo leidimais ji niekados nepasitikėjo. Jie buvo priešingi prigimčiai, nuo to niekas negalėjo pasveikti. Martinas nuo to tik vis labiau silpo.

Daktaras Štruenzė negalėjo atvykti. Juo Elzbeta pasitikėjo labiau nei bet kuo nuo tada, kai jam pavyko išgydyti našlaičius nuo niežų. Tačiau Štruenzė keliavo po Pinebergo apylinkes, kur tikrino kaimo vaistines.

Žiniuonė, kurią į jos virtuvę vakar atvedė Titas, atrodė trupučiuką įtartinai, tačiau Elzbeta pajuto, kad ji turi tokių galių, kokių Kleterichas niekados neturėtų.

Senė žvalgėsi po virtuvę ir glostinėjo vario puodus taip, lyg po ilgos kelionės būtų sugrįžusi į savo namus. Kalbėjo ji nedaug, bet galiausiai pasiteiravo, ar Elzbeta į šeivamedžių saldėsius irgi įminkanti imbiero, kaip josios sena draugė Gerda.

Elzbeta negalėjo įsivaizduoti, kaip moteris, jau dešimtmečius klajojanti po šalį su komediantais, tapo artima Hermansų virėjos bičiule. Tačiau jeigu jau Gerda jai patikėjo savąjį šeivamedžio saldėsių receptą, vadinasi, turėjo būti labai artima. Ir apskritai žmogus, kuriam griežtoji Elzbetos globėja patikėjo savo receptus, negalėjo būti nedoras.

Elzbeta nemanė, jog taip lengva bus įtikinti ponią Augustą, kad ši leistų senę prie Martino patalo.

– Jeigu tu ja pasitiki ir gerai žiūrėsi, ką ji daro, – tarė Augusta, – tegu pamėgina pritaikyti savuosius menus. Ne

ką teturime prarasti. Ir tegu ji ateina vidurdienį, kai mano sūnėnas biržoje.

Elzbeta vylėsi, jog Augusta niekados nesužinos, kad Liza – tuo vardu buvo žolininkė – yra prašalaitė, o ne draugės teta. Ir poniai Augustai ne viską reikėjo žinoti.

Elzbeta greitai suvokė, kad komediantams gyvo Martino reikia lygiai taip pat žūtbūtinai kaip ir Hermansui. Prasikamavusi ilgą naktį ir nesudėjusi bluosto, ji ryžosi prašyti Augustą leidimo, ir netrukus Liza jau stovėjo prie Martino patalo.

Žolininkė ilgai žvelgė į ligonį.

– Atidaryk langą, mergele, – tarė ji, kreipdamasi į Sofi, – lauke šviečia saulė, o čia kvapas lyg triušidėje.

Liza gerai apklostė Martiną ir atsargiai šilta skepeta apdangstė jam galvą nuo skersvėjo. Elzbeta nesuprato, ką žiniuonė padarė paskui. Liza švelniai uždėjo rankas ligoniui ant išburkusio veido ir pradėjo patyliukais murmėti kažkokius nesuprantamus žodžius. Skambėjo nepanašiai į maldą, tačiau Martinas netrukus pradėjo lygiau alsuoti, atgniaužė visą laiką suspaustus kumščius, ir regėjosi, kad jis nebe toks mirtinai išblyškęs.

Elzbeta, apsipylusi prakaitu, susinėrė rankas ant krūtinės, stengdamasi prisiminti, kad raganų ir juodosios magijos jau seniai nebėra.

Paglosčiusi Martino rankas, Liza kilstelėjo ligonio antklodę ir apčiupinėjo pėdas.

– Dabar jau uždaryk langą, – sumurmėjo, – kad nepasidarytų per daug šalta. Ir atnešk švarių drobulių ir didelį dubenį šilto vandens. Niekas neatsigaus, jeigu jam nosį ries toks pašvinkęs savas nesveikas dvokas.

Žolininkė išaiškino Elzbetai, kokių žolelių ir šaknelių reikią išvirti gydomajai arbatai, ir kokias ryte, per pietus ir vakare privalu sudeginti smilkyklėje.

– Tik nepadauginк dūmų, kad neužsikosėtų, bet jų turi būti tiek, kad išsklaidytų nuodingus karštinės garus.

Elzbetą liovėsi mušęs prakaitas. Visos suminėtos žolelės jai buvo žinomos, daugumos jų gražiai surištos puokštelės kabojo ant sijos josios virtuvės palubyje. Tikrai nė viena negalėjo pakenkti Martinui.

– Ar jis tave myli? – griežtai pažvelgė Liza į Sofi.

Sofi padvejojusi linktelėjo. Kodėl senoji to klausia? Žolininkė merginą trikdė. Atrodė neturtinga, bet laikėsi taip, lyg būtų įpratusi, kad jos visur klausoma.

Nuo to momento Sofi pasidarė lengviau slaugyti ligonį.

– Jeigu jis tave myli, tai klausysis, – tarė Liza, liepdama jai kalbėtis su Martinu.

– Pasakok jam ką tik nori, tik nekalbėk apie rūpesčius. Aimanuoti bus laiko, kai būsite susituokę, o dabar palūkėk. Dainuok jam meilės dainas, kalbėk apie viską, ką jam patinka girdėti.

– Bet juk jis manęs negirdi.

– Iš kur žinai? Jis stovi prie tamsios upės, už kurios prasideda anas pasaulis. Daugybė balsų vilioja jį plaukti į kitą krantą. Jeigu nešauksi jo atgalios, tie balsai nugalės.

Taip tad Martinas Zyversas, iki tol skaitęs vien kontorines knygas, biržos skelbimus ir dar retsykiais Bibliją, buvo supažindintas su romanų ir pastoralinių dainų pasauliu.

Tuo metu, kai apatiniame aukšte buvo patiektas ketvirtasis patiekalas – vengriškas jautienos kepsnys, gausiai pagardintas obuoliais, kadugio uogomis, pipirais,

imbieru, muškatu, kmynais ir šafranu, – Sofi skaitė Martinui naują romaną *Dono Silvijo iš Rozalvo nuotykiai, arba Prigimties pergalė prieš fanatizmą.*

Knyga buvo Augustos dovana, o joje buvo pasakojama apie smagias, itin įžūlias ir keblias meilės painiavas. Sofi knygą skaitė jau antrą kartą. Žinoma, garsieji *Robinzono Kruzo nuotykiai* buvo kur kas tinkamesnė lektūra sergančiam sužadėtiniui nei šito nežinomo pono Vylando romanas. Tačiau Sofi būgštavo, kad sunki laivo sudužimą patyrusio jūrininko lemtis ir mirtinai pavojingi nuotykiai gali Martiną galutinai pastūmėti kelionėn į aną tamsiosios upės krantą.

Apie tą metą nuotaikos valgomajame pagaliau šiek tiek prasiblaivė. Augusta stengėsi kaip įmanydama sugrąžinti gyvybę lyg mietą prarijusiam sūnėnui. Sekėsi jai nelabai, bet tų pastangų užteko pradėti kalbai.

Branifas, kaip po valandėlės nusprendė Klasas, gal ir nebuvo toks atgrasus.

Kapitonas valgė pasigardžiuodamas ir mėgavosi sodriu burgundišku vynu, dalyvavo pokalbyje neverčiamas ir kitų nestelbdamas, nesigyrė savuoju pasaulio pažinimu ir pasirodė besąs protingas pašnekovas, kai kalba pasisuko apie politiką ir prekybą.

Iki ketvirtojo patiekalo. O tada jis prabilo apie tokius asmeniškus dalykus, kad Klasui tas pasirodė visai nederama.

– Ane, nagi imkim ir pasikalbėkim apie paslaptį, susijusią su paštu tarp Hamburgo ir Džersio.

Švelnus raudonis nudažė Anės veidą, ji suraukusi kaktą pažvelgė į Branifą.

– Nesuprantu, apie ką kalbi. Aš nežinau jokios paslapties.

– Tada leisk man pasakyti. Nors manęs tie dalykai, žinoma, visiškai neliečia.

Vėl pašaipiai šyptelėjęs, jis pažvelgė į Klasą, gurkštelėjo iš taurės burgundiškojo ir įžūliai ėmė jai pasakoti, ką jų atvykimo dieną uoste pasipiktinęs išklojo Klasas. Papasakojo apie laiškus, į kuriuos ji nieko neatsakė, apie kamėją, už kurią ji net nepadėkojo.

Klasas užvis mieliausiai būtų skradžiai žemės prasmegęs.

– Bet aš tamstos siuntinio niekados negavau, – sušuko Anė, pirmą kartą pažvelgdama Klasui tiesiai į akis.

– O laiškų? Gal ir mano laiškų tamsta negavai? Buvau labai įsiskaudinęs, kad tamsta man taip nieko ir neatsakei. Bent gerų dienų būtumei palinkėjusi. Juk to būtų jau ir pakakę. Bet kad šitaip – nė eilutės po ilgų drauge praleistų savaičių...

Klasas iš tikrųjų negavo nė vieno Anės laiško. Ir kaip tik tą akimirką į kalbą įsiterpė Augusta, pareikšdama, kad būtinai turinti parodyti Branifui savo hiacintus.

– Duok man, tamsta, ranką, kapitone, – tarė ji. – Žinau, kad tamsta mėgsti hiacintus. Ne, nesiginčyki, man tai joks vargas. Senai gėlininkei vienas malonumas grožėtis savaisiais globotiniais.

Hermansas su Ane išsyk pakilo vykdyti senosios damos užgaidų, nors toks jos įnoris ir buvo lyg perkūnas iš giedro dangaus, kaip tik prasidėjus jų neapsakomai svarbiam pokalbiui.

– Oi ne, – sušuko Augusta, – iš tamstos akių matau, mieloji Ane, kad tamsta nepakeli stipraus žiedų kvapo. Tamsta pasiliksi čia, o mano sūnėnas palaikys tamstai draugiją. Jis gėlėmis nelabai domisi. Duok, tamsta, ranką, kapitone!

Branifas pasiskubino patenkinti Augustos pageidavimą, ir be galo rimtai, itin keistai pabrėždamas žodžius, pasakė:

– Tamstos taktas tiesiog nepaprastas, ponia Augusta. Iš tikrųjų madmuazelė Anė visai neseniai vien išvydusi nupieštą hiacintą kone nualpo. Ji tokios jautrios sielos...

Sulig tais žodžiais durys įkandin Augustos ir kapitono užsivėrė.

Po pusvalandžio sugrįžę – taurelė rozmarinų trauktinės iš Augustos spintelės itin pakėlė jų nuotaiką, – jiedu išvydo žavų paveikslą. Anė su Klasu jau visai nebe priešiškai, o kuo gražiausiai, iš tikrųjų kuo nuoširdžiausiai sutardami sėdėjo ant minkštasuolio. Anei ant krūtinės švietė kamėja, pagaliau pasiekusi jai skirtąją vietą. Kad akmens spalva visai nedera prie žalios Anės suknelės, pastebėjo tik vienas Branifas. O jis savimi ir Augusta buvo toks patenkintas, kad nuotaikos jam jau niekas negalėjo sugadinti.

Giliai atsikvėpęs, Titas klestelėjo ant suolo Kregerienės kieme.

– Vandenfeldė pasmirdęs lyg odminys. Tikiuosi, kad mūsų sriuboje nėra mėsos iš jo mirkyklų.

Sebastijanas atsisėdo greta Tito ir pažvelgė į tamsius miegamųjų kambarių langus. Visi miegojo. Rozina, tiesa, truputėlį mėgo puikuotis savo išmintimi, bet, pasitelkus jos blaivų protą ir minties laisvę, būtų lengviau įvertinti Vandenfeldės istoriją. Be to, ji žinotų, ką reikia daryti.

– Ji jau sapnelius sapnuoja, – akimis pasekęs Sebastijano žvilgsnį, mieguistu balsu sumurmėjo Titas. – O ką tu manai apie šią istoriją?

– Ji gali būti ir teisinga.

Titas kyštelėjo ranką į lietaus vandens statinę ir atsivėsino nuo degtinės įraudusį veidą.

– Galėtų! Bet kam po tokios daugybės metų kas nors turėtų žudyti Bermaną vien todėl, kad jo tėvas buvo pipirų maišas?

– Kas nors? Juk Vandenfeldė mano, kad nužudė pats Hermansas. Gal raštininkas reikalavo palikimo dalies.

– Dalies? – nusijuokė Titas. – Toks žmogelis dalies niekados negaus. Jeigu istorija tikra, jo motina džiaugėsi neatsidžiaugė, kad nebaigė savo dienų verpykloje prie Alsterio vartų, o jos kūdikis nesupuvo našlaičių prieglaudoje. Štai deramos vietos puolusioms virėjų parankinėms ir jų išperoms. Tikras pragaras. Žemės sklypas ir sauja talerių yra tiesiog karališkai lengva atgaila už palaidumą.

– O jeigu Bermanas mėgino pagarsinti šią istoriją? Jeigu mėgino šantažuoti Hermansą?

– Tu vis dar neperpratai šio pasaulio, vaikine. Ką Bermanas būtų pešęs? Būtų netekęs gražaus ir minkšto raštininko krėslo ir padorios kilmės. Apie ateitį verčiau nė nepradėkim kalbos. Tačiau tai, ar senasis Hermansas paleido į šį pasaulį vieną ar dešimtį benkartų, čia niekam nerūpi. – Titas nusižiovavo. – Einu miegoti. Rytoj papasakok šitą istoriją Lizai. Jai šis miestas buvo pažįstamas jau tada, kai tavęs dar nė šiame pasaulyje nebuvo. Gal ji ką nors žino.

Sebastijanas nemanė, kad Hermansui geras tėvo vardas buvo nesvarbus, ypač dabar, kai rengiamasi pakelti jį į miesto tarybos narius. Žinoma, turtingas miestietis galėjo įtaisyti kiek tinkamas vaikų virėjų parankinėms ir padavėjoms. Bet kalbėti apie tai buvo nevalia. Bent jau šiame mieste, kur daugeliui vien raudono šilko liemenė reiškė pirmąjį žingsnį į pragarą.

Ir vis tiek nieko nebuvo galima suprasti. Ar Bermanas apskritai žinojo, kas buvo jo tėvas? Kodėl gi jis būtų nuėjęs tarnauti ne kur kitur, o pas savo netikrą brolį? Juk tikra kankynė turėjo būti diena iš dienos lankstytis to paties tėvo vaikui, vien todėl tiek daug turtingesniam ir įtakingesniam, kad jo motina mūvėjo žiedą, o taviškė – ne.

Bet galbūt Hermansui istorija buvo žinoma, o pirmojo raštininko vieta buvo atlygis Bermanui už tylėjimą. Juk kalbėta, kad jokiam raštininkui nebuvo taip gerai mokama kaip Bermanui. Galbūt... Bet čia Sebastijanas užsnūdo.

„Bremeno rakto“ smuklėje tebeviešpatavo šurmulys. Jakobsenas grindų nelaižė, užtat pastatė visiems po kaušą degtinės. Dabar vyrai sėdėjo prie stalų, plekšnojo sau per šlaunis ir vis garsiau trankė kaušais per stalą. Nors Vandenfeldė, gausiai atlygintas už savo įdomią istoriją, jau seniai knarkė, įbedęs veidą į stalą, Bermano gimimo mįslė buvo paišoma vis ryškesnėmis spalvomis. Toji paslaptis darėsi vis didesnė, įdomesnė ir nešvankesnė, o tėvu galinčių būti pirklių skaičius be paliovos didėjo.

Kai Jakobsenas prieš pat stojant nakties tylos valandai išstūmė į tvytę paskutinį svečią, įtariamųjų virtinėje jau buvo atsidūrę ir du pastoriai bei muzikas Telemanas. Hermanso tėvas, senasis, nuobodusis Hermanas, buvo kone visai pamirštas.

Tačiau tai buvo nesvarbu. Svarbiausia buvo, kad skerdikas papsakojo vieną savo gražiausių istorijų ir kad juokdarys ja patikėjo.

10 skyrius

Šeštadienio naktis

Danguje švietė kone visai pilnas mėnuo, balta jo šviesa įstrižai krito pro langą į kambarėlį trečiajame Kregerienės namų aukšte. Švento Petro bažnyčios varpas pradėjo mušti valandas, ir Rozina, jau antrą sykį skaičiuodama dūžius, žinojo, kad jų bus dvylika. Niekas ramiai nemiega per pilnatį, pamanė ji, nejučia klausydamasi gilaus, lygaus Helenos alsavimo.

Patyliukais iščiuožusi iš patalo, ji apsimovė kelnes iki kelių, apsivilko marškinius ir vilnono švarką. Tankius plaukus susirišusi į kasą ant sprando, ji atsargiai nusėlino laiptais žemyn. Miestas jau seniai buvo nugrimzdęs į gilų miegą. Kažkur klaidžiose Naujamiesčio gatvelėse ir kiemuos kniaukė katė, o iš Tito ir Sebastijano kambario retsykiais atsklisdavo krenkštimas ir knarkimas. Šiaip visur buvo tylu. Naktinės rimties valanda nutraukė net vyrų rėkavimą „Bremeno rakto“ smuklėje.

Atsisėdusi ant kaladės palei namą, Rozina atsirėmė į šiurkščią fachverkinę sieną. Pasisukęs vėjas atnešė iš

pietvakarių drungną pavasario orą, net dabar, naktį, jis buvo švelnus lyg šilko skepeta. Palei sieną besivejantis rožės krūmas jau buvo apkibęs stambiais sprogstančių lapų pumpurais. Dar kelios šiltos dienos, ir pasirodys pirmieji žali lapukai.

Ir kaip Helena galėjo sau ramiai miegoti? Popietę jai galiausiai pasisekė įmesti sveikinimo raštelį pro grotomis apkaltą kalėjimo lango angą. Dabar Žanas žinojo, kad jie yra Hamburge ir stengiasi surasti raštininko žudiką. Tiesa, raštelyje nebuvo paminėta, kad Helena su Rozina įsigijo netikėtų sąjungininkų. Dama, užvakar staiga atsiradusi Kregerienės kieme, įtikino jas, kad kol kas būsią geriau jos apsilankymą laikyti paslaptyje. Rozina nebuvo linkusi pasitikėti ta puošniai apsidariusia ponia. Bet Helena buvo teisi. Atsisakyti tokio pasiūlymo jos negalėjo. Tačiau Rozina stengėsi laikytis atsargiai.

Ar Žanas irgi miega? Ji niekada nepamirš tos dienos, kai Žanas suradęs priglaudė ją kelyje į Leipcigą, – peršlapusią, alkaną ir iš baimės pasišiaušusią lyg sulaukėjusią katę. Žanas palaikė ją berniuku, pažu, pabėgusiu iš Altenburgo pilies ar kurio nors didžiūno rūmų.

Tai nutiko prieš penkerius metus, nuo to laiko ji klajojo su komediantais ir vadinosi Rozina. Kad ir kaip ji stengėsi pamiršti savo tikrąjį vardą ir tėvą, randas kairiajame skruoste jai to neleido.

Roziną suėmė miegas, ir kaip tik tą akimirką, kai pravėrusi namų duris jau buvo begrįžtanti į patalą, ji išgirdo kažkokį krebždesį. Mergina stabtelėjo ir įsiklausė. Šit ir vėl pasigirdo tas pats krebždesys ir čežesys. Skubiai ir kone be garso perbėgusi kiemą, ji stabtelėjusi įsiklausė prie kūtės durų.

Prie arklių buvo tylu. Garsai sklido iš komedijų pašiūrės, stovinčios už kūtės. Matyt, ten Mira. Storulė ruda Kregerienės katė nuo vakar buvo kažkur pradingusi. Gal ji įsmuko į skylę sutręšusiose grindyse ir neberado kelio ištrūkti.

O jeigu ten ne katė?

– Mira,– pašaukė Rozina patyliukais, – Mira?

Dabar vėl visur buvo tylu.

Ryžtingai atvėrusi kūtės duris, Rozina sustingo. Tarp visur primėtytų senų ir naujų lentų sėdėjo vyras juodu surdutu ir balta apykakle. Sėdėjo atsirėmęs nugara į apvirtusį suolą, ir ryški mėnesiena, krintanti jam ant veido, apšvietė siaubo iškreiptą burną ir išsprogusias, praviras akis.

Nespėjus prasiveržti riktelėjimui, jau sukutenusiam Rozinos gerklę, tvirta ranka apglėbė ją per krūtinę, o delnas stipriai užspaudė burną. Mergina pajuto, kaip jai linksta keliai, o paskui nugrimzdo juodon pragarmėn. Rozina, niekados ir nieko nebijojusi, pirmą kartą gyvenime apalpo.

Klasas buvo pernelyg sudirgęs, kad išsyk galėtų užmigti. Anė su Branifu paliko namus, patikimai lydimi dviejų tarnų su žibintais. Ir kaip jis galėjo kada nors pamanyti, kad Anė įsivėlusi į tą žudikišką sąmokslą? Klasas šiaip jau kliovėsi savo gebėjimu pajusti kitą žmogų, tačiau nuo Agnesės istorijos jautėsi nebe toks tikras.

Tačiau Anė buvo kitokia. Anė. Jis vėl išvydo priešais save jos veidą, šiltą jos akių žvilgesį, jam atidavus kamėją. Jautė jos siaurą delną ant peties ir vėl kvėpė krūtinėn tą patį švelnų jazminų aromatą. Kai jiedu praeitais metais

susipažino, Anė jam pasirodė atžaroka. Jis, matyt, buvo tiesiog aklas ir kurčias.

Paėmęs laiškus, kuriuos Anė jam atvežė iš Džersio, Klasas šypsodamasis padėjo Emili rašytąjį atgal ant stalo ir pirma perlaužė Polio antspaudą.

Senasis gerasis Polis. Apvalaina gražia rašysena jis pliauškė apie visokius nereikšmingus savo giedrų dienų nutikimus. Atrodė, kad verslas jam niekados nekelia rūpesčių. Klasas pavydėjo Poliui lengvo būdo ir gebėjimo visur įžiūrėti gerąją pusę.

Net Emili vestuvės su jos mylimuoju dailininku jau spėjo jam pavirsti į tikrą laimę. Davidas, girdi, esąs šaunus žmogus. Ir mokąs taip kantriai klausytis. Jam ne tik pasisekę palenkti savo pusėn madam Meinor, įtariąją gydytojo žmoną. Ir Frederikas, kuris kiekvienam, kas tik mėginęs gretintis prie jo numylėtinės Emili, rodęs net ir labai senam tarnui nederamą šaltį ir rūstybę, atvėręs Davidui savąją širdį.

Be to, esą tiesiog nuostabu turėti šeimoje portretistą. *Kai Emili vasarą paliks mano namus, aš juk galėsiu kas dieną žiūrėti į jos portretą. Davidas meilės kupinomis akimis ją tikrai puikiai nutapė.*

Anės portretas, deja, likęs nebaigtas, nes jo užgaidžioji sesuo ūmai ir be savaites trunkančių pasirengimų, kurių šiaip jau moterims prireikią tokiai tolimai kelionei, užsispyrusi plaukti su Branifu į Hamburgą.

Prašau Tave, drauguži, rašė Polis, *nepaleisk iš akių jos ir Metju. Jis, teisybė, per daugybę lankstų kažkoks mūsų giminė, bet man vis dėlto būtų labiau patikę, jeigu ji būtų apsigyvenusi Tavo namuose. Bet juk žinai, kokia mano sesuo, ji vadovaujasi savo galva, ir Metju jai, regisi, labai kritęs į akį. O Londone sklinda gandai, kad*

jis – vėjo pamušalas. Ką žmonės apie jį kalba Hamburge?

O Branifas, rašė dar Polis, elgiąsis kaip koks vėjavaikis, bet esąs šaunus, patikimas ir protingas vyras. Klasas prisiminė apsimetėlį išradėją, kuriam Polis jųdviejų drauge Londone praleistais jaunystės metais kažkokiai mechanikos revoliucijai daryti atidavė krūvą pinigų. Ir jų nebeteko. Tą išradėją Polis irgi laikė patikimu ir protingu vyru.

Žvakės beveik visai sudegė ir pradėjo neramiai plazdenti. Klasas įstatė naujas į žvakidę.

Blomas buvo iš anksto jų padėjęs nakčiai ant stalo. Jis žinojo, kad Klasas šiomis dienomis prastai miega ir prieš guldamas mėgsta dar valandžiukę pasėdėti vienas savo kambaryje, kol nurims jo įsisiūbavusios mintys.

Metju. Ką žmonės apie jį kalba Hamburge?

Pirmą kartą Klasas apgailestavo, kad niekados nekreipė dėmesio į paskalas, sklindančias biržoje, kontorose ir miesto salonuose. Tomo Metju jis nemėgo, nors ir nebūtų galėjęs pasakyti kodėl. Jaunasis pirklys jam buvo pernelyg slidus, pernelyg lankstus. Klasas įtarė, kad nuolatos besišypsąs Metju veidas slepia ne ką kita, o mėginimą įsiteikti svarbiems žmonėms.

Visi žinojo, kad Metju nelengvai vertėsi, bet atrodė, kad tos grumtynės jo neslegia. Londoniškė jo šeima praturtėjo varydama prekybą su Brazilija per portugalų uostus. Visa portugalų prekyba jau kelis dešimtmečius buvo tvirtose anglų rankose. Brazilijos auksas ir gausus pelnas iš deimantų kasyklų tekėjo į anglų kasas, o Porto vynai, vienintelė prekė, kurią rinkon tiekė skurdi Vakarų Iberijos šalis, beveik be išimčių buvo parduodami vienai Londono prekybos bendrovei.

Ir tas portveinas, kuriuo buvo prekiaujama Hamburge, nešė pelną ne portugalų, o anglų pirkliams. Jeigu kada prancūzų, olandų ar vokiečių prekeiviams pavykdavo nusipirkti kelias statinaites tiesiai iš portugalų, tai vis būdavo prastos kokybės vynai. Pirmarūšis portveinas tose statinėse, kurios drauge su barku dabar gulėjo Težo upės dugne, atvirai kalbant, buvo kontrabandinė prekė.

Portugalija! Kodėl jis išsyk apie tai nepagalvojo? Metju turi turėti itin gerų ryšių Lisabonoje. O apie miestą prie Težo sklido prasta šlovė. Portugalijos karalius ir jo vasalai buvo laikomi turtingiausiais valdovais visoje Europoje, jų rūmai buvo tokie pat prabangūs kaip prancūzų diduomenės.

O prastuomenė badmiriavo irgi kaip niekur kitur visame žemyne. Lūšnų kaimuose, tuose sostinės pakraščius juosiančiuose dvokiančiuose maro gumbuose, gyvenimas buvo dar skurdesnis nei Londono priemiesčiuose. Užpuolimai ir įsilaužimai, vagystės ir žmogžudystės buvo kasdienis dalykas. Šitos skurdo ataugos ant valdovės Lisabonos kūno buvo vienintelė priežastis, kodėl Sofi vedybos su Martinu kėlė Klasui rūpestį.

Žmogui, turinčiam tokių ryšių kaip Metju, turėtų būti lengva nuskandinti Lisabonoje laivą.

Klasas nusprendė paklausinėti Joachimą. Be abejo, ir prie bilijardo stalų Jenseno kavinėje šnekama apie Metju.

Gaila, kad Joachimas atsisakė šįvakar ateiti. Kaip tik pirmąją sunkią vakaro valandą jo žvalumas ir artuma būtų Klasui buvusi tikra pagalba. Bet jeigu kas nutinka Dušesei, jeigu jai, kaip šiandien, ima vidurius pūsti, Joachimui daugiau niekas neberūpi. Brangiąją juodąją kumelę jis parsigabeno iš Londono ir mylėjo ją, kaip berniūkštis myli savo pirmąjį ponį. Kasdien, vos išaušus,

Joachimas leisdavosi jos prajodinti palei dambas. Klasas nesuprato, kad galima šitaip garbinti gyvulį, tačiau toks garbinimas jam darė įspūdį.

Joachimu jis galėjo pasitikėti. Klasą nukrėtė šiurpas. Ar tikrai gali? Ir dabar, išgirdus naujienas iš Londono, papasakotas Branifo?

Nuo tos dienos, kai Joachimas grįžo iš Londono ir, mirus Danieliui, ėmėsi vadovauti Štetenų prekybos namams, Klasas juo aklai pasitikėjo. Tikra paguoda buvo brolišką draugystę su Danieliu van Štetenu paprasčiausiai pratęsti toliau bičiuliaujantis su jaunesniuoju jo broliu. Tiesa, Joachimas – kaip ir Metju – jaunystėje buvo laikomas lengvapėdžiu, ir nors daug kuo į brolį panašus, vis dėlto – ne Danielis. Tačiau per metus, praleistus toli nuo Hamburgo, Joachimas pasikeitė. Pasidarė ramesnis, patikimas pirklys. Ir ištikimas bičiulis. Tatai jis daug sykių įrodė ypač sunkiais mėnesiais po Marijos mirties.

Juo nepasitikėti būtų išdavystė. Vien todėl, kad kapitonas Branifas, pažintis su kuriuo dar netvėrė nė keturių dienų, pasakojo avantiūristiškas istorijas iš Londono, tos istorijos nebūtinai turėjo būti teisybė. Juk anglas vis dėlto buvęs piratas, o ir dabar, praėjus dvejiems metams nuo didžiųjų karų Europoje pabaigos, vertėsi kontrabanda. Ir ne bėdos spiriamas, o aiškiai todėl, kad jam tai buvo malonu.

Branifas galėjo ir paprasčiausiai apsirikti. Taip, kaip jis, Klasas, apsiriko įtarinėdamas Anę.

Ir kas jam apskritai darbo, jeigu Joachimas Londone net būtų sukčiavęs prie kortų stalo? Tai nėra labai garbinga, bet dėl to juk Joachimas dar nepasidarė nedoras žmogus, dėl to nėra pagrindo abejoti jo bičiulyste.

Greičiausiai prie Temzės jis buvo patekęs į prastą draugiją. Bet čia, namuose, Hamburge, Joachimas bičiuliavosi su savo luomo žmonėmis ir rūpinosi vien savo verslu.

O gal ne?

Suaimanavęs Klasas susirado surduto kišenėje butelіuką, kurį jam šią popietę davė Sofi. Dvejodamas jį apžiūrėjo, atsargiai ištraukė kamštelį ir prisikišo buteliuką prie nosies. Nebjauriai kvepia. Sofi nežinojo, kokias esencijas senoji žiniuonė sumaišė jam nuo galvos skausmų, bet aromatas buvo malonus. Patrynęs lašelį į aliejų panašaus skysčio, Klasas ėmė traukti šnervėmis gaivų kvapą. Mėtos, gal dar ir čiobreliai. Tikriausiai negali pakenkti.

Klasas atsilošė ir užsimerkė.

Viskas buvo per daug sudėtinga. Jo gyvenimas visados buvo paprastas ir aiškus. Iki tos nelemtos kelionės į Džersį. Nuo jos viskas prasidėjo. Tačiau jo barkas, be abejo, būtų vis tiek susprogęs, net jeigu jis nebūtų keliavęs į Džersį.

Bermano mirtis su šia kelione irgi neturėjo nieko bendra. Tačiau kažkaip viskas turi būti susiję. Turi būti visus tuos įvykius jungianti grandis. Bermanas turėjo žinoti, kas čia dedasi. Ištikimasis, uolusis Bermanas.

Tik dabar Klasas susivokė, kaip mažai jis apie Bermaną žinojo. Raštininkas buvo kilęs iš kažkurio kaimo į šiaurę nuo dambų (iš kurio – Klasas pamiršo) ir tarnavo mokiniu pas vieną Liubeko pirklį. Atrodė, kad paskutiniaisiais metais be Hermanso prekybos namų Bermanui daugiau niekas neegzistavo. Klasas jį mėgo, tam tikra prasme Bermanas jam nuo pat pradžių buvo artimas. Tačiau kontora buvo kontora. Asmeniniams reikalams ten nebuvo vietos.

Gal Bermanas pavydėjo Martinui?

Klasui niekados nebuvo atėję galvon paklausti Bermaną, ar tas norėtų posto Lisabonoje. Ne dėl to, kad būtų Bermanu nepasitikėjęs, o todėl, kad raštininkas buvo tokia pat neatskiriama jo kontoros dalis kaip rašalinė ir biržos žinios. Klasui jis atrodė nepakeičiamas. Reikėjo jam kada nors tai pasakyti. Spartus Martino kilimas turėjo užgauti Bermaną.

O sužadėtuvės su Sofi? Ar Bermanas mąstė apie galimybę vesti Sofi? Tikrai ne. Klasas šyptelėjo. Bermano jis negalėjo įsivaizduoti įsimylėjusio ar vedusio vyro. Bet kas žino, kokios aistros slėpėsi už korektiško, visados šiek tiek popierinio fasado.

Klasas ištrynė dar lašą aliejaus ant smilkinių. Mikstūra tikrai malšino veriamą skausmą. Kad ji dar padėtų ir blaiviau mąstyti. Buvo kažkas, ką jis stengėsi prisiminti, – kažkoks sakinys, kažkokia mintis, kažkoks žodis.

Paveikslas?

Galbūt reikėtų paklausyti Augustos ir pasikalbėti su šaltojoje sėdinčiu komediantu. Tas pokalbis nepakenktų. O jeigu jis susiimtų ir įstengtų klausytis, o ne išsyk prapliuptų plūstis, pasirodžius, kad tas vyrutis jam ne prie širdies, – galbūt išgirstų netikėtų dalykų ir patirtų tai, ką dabar stengiasi išsiaiškinti.

Klasas įsipylė dar taurę portveino, jau tikrai paskutinę šį vakarą, ir atvėrė langą. Nakties oras buvo malonus, pavasaris šit jau tikrai atėjo. Mėnesiena atsispindėjo flėte, o gatvės gale plazdėjo ant Mergelių tilto degančių žibintų atšvaitai. Sunku įsivaizduoti, kad Martinas buvo kone mirtinai sumuštas čia, vos per kelis metrus nuo saugių jo namų.

– Tėveli!

Tarpduryje susijaudinusi stovėjo Sofi.

– Ačiū Dievui, kad dar nemiegi. Eime greičiau pas Martiną.

Vilnono skara nuslydo merginai nuo pečių, bet ji nekreipė į tai dėmesio.

– Jis kalba, o aš tiesiog negaliu jo suprasti. Eime! Greičiau!

Sofi vėl dingo iš tarpdurio ir skubiai pasileido laiptais aukštyn į Martino kambarį.

Martinas užsimerkęs gulėjo plačioje lovoje. Nors šešių žvakių šviesa menkai teapšvietė kambarį, Klasas pastebėjo, kad blyškiame vaikino veide buvo atsiradęs gyvybės dvelksmas.

Tačiau Martinas nekalbėjo. Ramiai alsavo ir nepratarė nė žodžio.

Sofi maldaujamai žvelgė į jį.

– Ką tik jis kalbėjo. Buvo labai susijaudinęs, šnekėjo kažką apie Farerus ir apie kažkokį Gambio Hansą. Ar tu supranti ką nors? Kodėl jo galvoje dabar Farerų salos? Ar mes su jomis prekiaujame? Oi, tėveli, ar tiki, kad jis taisosi? Juk jeigu prašneko, vadinasi, jam jau geriau.

– Žinoma, kad geriau, Sofi. Tai vis dėl tavo rūpestingos slaugos. – Klasas raminamai apglėbė ranka drebančius dukters pečius. – Sakai, Farerai? Neįžvelgiu jokios prasmės. Bet kai ligoniai kalba kliedėdami, dažnai neįmanoma jokios prasmės įžvelgti. Kas žino, ką jis dabar sapnavo?

Džersyje Klasas irgi kalbėjo kliedėdamas. Apie jazminus, vėliau jam papasakojo Anė, vis apie jazminus. Jokios prasmės irgi nebuvo galima įžvelgti. Bet šįvakar Klasas pagaliau ją įžvelgė.

Martinas suvaitojo ir neramiai pajudino galvą ant priegalvio. Akimirką pramerkė akis, bet žvilgsnis liko

tuščias ir neįstengė ties niekuo apsistoti. O paskui vėl prašneko, paskubom, neramiai sumurmėjo kelių beveik visai nesuprantamų, painių sakinių nuotrupas.

– Maldauju, Martinai, – karštai tarė Sofi, – pabusk, mielasis. Kalbėkis su manim. Maldauju.

Tačiau Martinas tiktai atsiduso. Jo alsavimas vėl pasidarė ramesnis, ir iš to galėjai suprasti, kad jis vėl nugrimzdo į gilų miegą.

Sofi ir dabar nesuprato Martino žodžių. Klasas apgailestaudamas gūžtelėjo pečiais.

– Nesirūpink, dukrele. Tai gali būti tik geras ženklas. Man irgi regisi, kad jis jau nebe taip toli nuo mūsų. – Jis paglostė karštą dukters skruostą. – Ar nereikėtų ir tau pamiegoti?

– Tuoj eisiu, tėveli. Elzbeta pakeis mane vidurnaktį. Nenorim, kad jis pabudęs pamatytų esąs vienas.

Klasas linktelėjo, prisimindamas, kaip pats andai pirmą kartą atsibudo Džersyje, kelias dienas pragulėjęs be sąmonės. Negalėjo prisiminti, kur jis ir kas jis per vienas, jautė skausmus ir buvo apimtas baimės, persekiojusios jį, kol kliedėjo karščiuodamas. Tačiau, išvydus Anės veidą žvakių šviesoje, viskas išsyk pasidarė gerai, ir baimės nebeliko.

Tarpduryje jis dar kartą atsigręžė. Sofi laikė Martino ranką, atidžiai žvelgė į jį ir murmėjo raminamus žodžius. Duktė grūmėsi, kad Martinas grįžtų nuo tamsybės pakrančių į jos šviesų pasaulį.

Paskutiniosiomis dienomis nenustygstanti mergina pavirto į tvirtą jauną moterį. Į mylinčią moterį. Sofi suaugo. Aišku, ne tik paskutiniosiomis dienomis, tiesiog Klasas anksčiau to nepastebėjo.

– Sofi!

– Ką, tėveli?

Be galo žavi, nors pavargusi, duktė atsigręžė į Klasą. Tykus jos šypsnys ir įdėmus žvilgsnis pasiekė tokią Klaso širdies kertelę, kurią jis trejus metus laikė tvirtai užrakinęs.

– Tu labai panaši į savo mamą. Aš didžiuojuosi tavimi.

Paskui jis patyliukais uždarė duris.

Farerai ir Gambio Hansas. Klasas suraukė kaktą, čiupo plunksną, rašalą ir užrašė tuos žodžius popieriaus lakšte. Tiesą sakant, to visai nereikėjo. Klasas nedaug tesuprato iš tų žodžių, kuriuos sumurmėjo Martinas, jų prasmės irgi neįstengė perprasti. Bet tie du buvo visai aiškūs.

Sofi jų negalėjo suprasti, nes tokių žodžių jos pasaulyje nebuvo. Bent jau Klasas taip vylėsi. Martinas klejodamas kalbėjo ne apie Farerus ir kažin kokį Gambio Hansą. Jis kalbėjo apie „faraoną“ ir apie *Gambling House*.

Visuose miestuose, kuriuose gyveno anglai, buvo lošimo landynių, o jose buvo lošiamas „faraonas“. Šis azartinis lošimas galėjo per naktį pragaišinti visą lošėjo turtą.

Įžymiausi lošimo namai buvo Londono „Gambling House“. Tie lošimo namai buvo pasiekiami perkirtus į akis nekrintantį purviną kiemą priemiesčių pakraštyje. Niaurūs tarnai sergėjo niekuo neišsiskiriančias duris. Tik tam, kurį manė būsiant tinkamą, kitaip sakant – pakankamai turtingą, jie leisdavo įžengti į raudonu aksomu išmuštą fojė. Veidrodžiai aukso rėmuose ir nesuskaičiuojamos gausybės žvakių žibesys krištolo šviestuvuose, prislopintas kokečių juokas, aidįs iš lošimo kambarių ir uždarų kabinetų, sunkus muskuso kvapas ir taurių bei smuikų skambesys veikė lyg kaljano dūmai Rytų

turguose. Viskas regėjosi įmanoma. Neįmanoma rodėsi tiktai pralošti šiame rojuje.

Klasui tąsyk tikrai pasisekė.

Ką apie tuos namus žinojo Martinas? O gal jis Lisabonoje pats įkliuvo į profesionalų lošėjų pinkles? Gal tik todėl taip paslapčiomis grįžo į Hamburgą, kad bėgo nuo kreditorių?

Martinas buvo jaunas ir nepatyręs. Kas galėjo žinoti, kokioms pagundoms jis pasidavė Pietų kraštų karščiuose?

Tačiau laiškas, kurį Martinas pirma savęs išsiuntė su slaptuoju kurjeriu, buvo visiškai aiškus. Kad ir kokios lošimo landynės būtų temdžiusios Martino sapnus, jis žinojo, kaip ir kieno užsakymu nuskendo „Katarina". Ir tik tai dabar buvo svarbu.

Dar sykį metęs žvilgsnį į atšvaitus, krintančius nuo Mergelių tilto, Klasas užvėrė langą. Martinui nepakako Sofi slaugos. Martiną privalu buvo saugoti. Niekam, išskyrus šeimos narius, nevalia įžengti į Martino kambarį. Nevalia nė Branifui. O Anei? Ne, nė Anei. Visos namų durys turi būti nuolatos sergimos, o Augustai ir Sofi daugiau nevalia be palydos išeiti iš namų.

Jau pakankamai žmonių buvo nužudyta.

– Atsipeikėk, – sušnypštė susijaudinęs balsas, – prašau, maldauju, nagi atsipeikėk.

Vėsi ranka įkyriai ir neskaudžiai pakaitomis plekšnojo jai čia per vieną, čia per kitą skruostą. Rozinai nieko daugiau neliko, kaip atmerkti akis. Vadinasi, ji nesapnavo. Buvo komedijų pašiūrėje, ir vyriškis juodu surdutu vis dar tebesėdėjo atsirėmęs į parverstą suolą. Tačiau jis taip kraupiai jau nebedėbsojo į Roziną, kažkas jam buvo uždengęs galvą skepeta.

– Dėkui Aukščiausiajam, – sukuždėjo balsas, – vieną akimirką jau buvau bemanąs, kad niekados nebeatgausi amo. Ar jau geriau?

Iš tamsos išniro Sebastijano veidas. Jis atsargiai nubraukė Rozinai nuo kaktos susivėlusius plaukus.

– Kas čia toks? – nustūmusi šalin jo ranką, paklausė Rozina, rodydama į vyriškį. – Ar jis negyvas?

– Tsss! Tyliau. Nejau nori, kad mudu būtume aptikti šalia negyvėlio? Tada verčiau išsyk žygiuok į kalėjimą.

Mergina išsigandusi pažvelgė į Sebastijaną, o jo veidas buvo beveik nebeatpažįstamas. Jis buvo uždaręs duris, o pro lentų pašiūrės plyšius vidun tik kur ne kur smelkėsi mėnesiena. Rozina mėgino blaiviai mąstyti, tačiau galva visiškai nebuvo blaivi. Ji prisiminė tiktai tą vyriškį, jo kraupiai iškreiptą veidą ir tvirtą ranką, užčiaupusią jai burną.

– Tu vos manęs neuždusinai!

– Juk nežinojau, kas čia sėlina pro duris vidun. Ir kam vaikštinėji vyriškais drabužiais? Vos vieną sykį tau riktelėjus, per kelias minutes čia būtų susirinkusi pusė miesto. Jeigu būtum pakėlusi tokį triukšmą, kaip vargšė persekiojama Meluzina *Trakijos dievų šventėje*, gal net ir žudikas būtų sugrįžęs atgalios.

Rozinai vėl ėmė svaigti galva.

– O gal manai, kad šis vyras mirė nuo influencos? Ne aš jį nugalabijau, bet kažkas nugalabyti jį turėjo. Ką čia apskritai veiki vidurnaktį?

Rozina nieko neatsakė. Pasilenkusi prie numirėlio, ji atsargiai dirstelėjo po skepeta.

– Ar tu jį pažįsti?

– Tik man vėl neapalpk, – sukuždėjo Sebastijanas. – Nė numanyti nenumanau, kas jis toks. Bet pažvelk į jo drabužius. Ar jis nepanašus į pastorių?

Rozina linktelėjusi vėl nuleido skepetą ant pamėlynijusio veido.

– Kada jį radai?

– Prieš pat mušant vidurnaktį.

Sebastijanas po apsilankymo „Bremeno rakto“ smuklėje pasiklojo patalą kūtėje. Alaus ir degtinės pilnu pilvu Titas tiesiog kraupiai knarkdavo.

Sebastijanas nežinojo, kas jį pažadino, tačiau sunerimę arkliai ir kažkokia grėsmės nuojauta privertė jį išsyk pakirsti iš visų miegų. Tada jis išgirdo girgždant lentas ir paskubomis tolstant tylius žingsnius.

– Išlindau iš šieno ir aptikau jį.

– Reikėjo pirma pasišaukti pagalbos. O jeigu jis tebebūtų čia buvęs...

– ... būčiau jam padaręs tą patį, ką tau, – šyptelėjo Sebastijanas. – Ir žudikas, be abejo, būtų apalpęs.

Rozina mielu noru būtų piktai į jį dėbtelėjusi, bet jai tas nepasisekė. Ūmai ją apėmė didžiulis džiaugsmas, kad Sebastijanas šalia.

– Tu drebi, – tyliai tarė jis, nusivilkdamas švarką ir užmesdamas jį merginai ant pečių.

Rozina, traukdama šnervėmis šieno ir arklių kvapą, įsirausė į šiltą milą ir šįsyk net nesipriešino, kai Sebastijanas prisislinko visai arti ir šildydamas apglėbė ją.

– Turim juo skubiai atsikratyti.

Sebastijanas linktelėjo.

– Jeigu jis čia bus aptiktas, galėsim vorele žygiuoti į kartuves.

– Ar jis plūdo kraujais?

– Ne, laimė jis buvo ne nudurtas.

Atsigręžęs Sebastijanas kilstelėjo skepetą ir sumurmėjo:

– Pasmaugtas. Tiesa, niekados ligi šiol nebuvau matęs pasmaugto žmogaus, bet pasižiūrėk pati.

– Tikiu ir taip.

Rozina dar giliau įsirausė į šiltą švarką.

– O ką mes su juo darysim? Juk negalime paprasčiausiai nuvilkti jo į miestą ir įmesti į flėtą. Ten visur sukinėjasi sargybiniai, o naktis vis dar šviesi...

– Bet jau nebe ilgai. Vėjas jau neša debesis.

Sebastijanas su Rozina stingte sustingo. Lyg iš po žemių prieš juodu išdygo tamsi, apsigobsčiusi žmogysta. Kilstelėjusi savo skepetą, žmogysta tyliai sukikeno. Be garso išnirusi iš šešėlio, ji pasilenkė prie vyriškio.

– Liza! Iš kur tu čia staiga atsiradai?

– Po vidurnakčio prasideda šmėklų valanda, Rozina. Argi nežinai?

Nudengusi skepetą, Liza ėmė apžiūrinėti vyriškio veidą. Ploni jos pirštai apčiupinėjo jį visą nuo smilkinių ligi kaklo, stabtelėjo paausiuose, slystelėjo po apykakle, užgriebdami pečių raumenis.

– Negyvas, – sukuždėjo ji, – bet dar neseniai pasimiręs. Žinau tau gražią vietelę, – sumurmėjo, bičiuliškai plekštelėdama numirėliui per petį. – Palauksim, kol mėnuo pasislėps. Melskitės, kad tas, kuris šitaip padarė, miesto sargybą atsiųstų tiktai rytoj.

11 skyrius

Sekmadienio priešpietė

Ryški saulės šviesa apakino Klasą, drauge su Augusta išėjusį iš Šv. Kotrynos bažnyčios. Bažnyčioje tvyrojo prieblanda, ir nors jis labai stengėsi klausytis pamokslo, vis dėlto retsykiais vis knapsėjo galva. Dėl jaudulio praėjusią naktį jis miegojo prastai ir trumpai, o pastoriaus Meisnerio pamokslas buvo pernelyg nuobodus, kad neleistų jam šį rytą snūduriuoti. Kai jo galva, būdavo, jau linkteli priekin, Augusta švelniai baksteli jį į pašonę. Naudos iš to buvo nedaug.

Lieka tik viltis, kad Gezė greitai sugrįš iš viešnagės danams priklausančiame Šlezvige. Pirmasis pastorius buvo griežtas ir juokauti nemėgstąs vyras, tačiau įspūdingas kalbėtojas, ir jo pamokslai, dažnai rūsčiai smerkę menų nepadorumą, bent jau niekados nebuvo nuobodūs. Klasas nepritarė rūsčiai smerkiamam Gezės požiūriui į pasaulietines pramogas. Tačiau Meisnerio saldžialiežuvavimas, palyginti su pirmojo pastoriaus perkūnais, buvo tiesiog niekų vertas.

Gezė visados sukeldavo sujudimą. Koks spektaklis buvo, kai jis privertė miesto tarybą konfiskuoti Drejerio kandžių epigramų knygelę ir įsakyti ją budeliui sudeginti ant Paguodos tilto. Tiesa, miestiečiai pasistengė, kad miesto sargyba iš atspausdintojo tūkstančio knygynuose rastų tik vieną kitą egzemplioriių, tačiau Drejeris gavo klausytis, kaip Gezė iš sakyklos skelbia jį esant šėtono apaštalu, o paskui ir išvykti iš miesto. Kelias savaites šis įvykis kėlė dulkes salonuose ir gyvino apkalbų, verslo reikalų ir kortų lošimo monotoniją. Sklido šnekos, kad Drejeris greitai grįšiąs, ir visas miestas įtemptai laukė, koks bus kitas veiksmas komiškosios dramos, kurioje menas grūmėsi su bažnyčia.

Klasas atsiduso. Nejau tik prieš savaitę jis su Joachimu, architektu Zoninu, Telemanu ir jaunuoju Reimarum kavinėje ginčijosi dėl teisės laisvai kalbėti, aptarinėdami visus „už" ir „prieš" bažnyčios cenzūrą ir galybę? Kokia pramoga vangioje kasdienybės tėkmėje jam regėjosi amžinieji Drejerio ir Gezės vaidai. Ir ko tik jis dabar nebūtų atidavęs, kad galėtų grįžti į tą vangią tėkmę!

– Eime, Klasai, – įsitvėrė jam į parankę Augusta. – Mergelių take jau parduodamos pirmosios žibuoklės. Pavasariškas jų kvapas bus į sveikatą Martinui, o mudviem abiem reikia tyro oro ir saulės.

Plačioje promenadoje, einančioje palei vidinio Alsterio krantą, viešpatavo guvus šurmulys. Ištisos šeimynos šventadieniais apdarais vaikštinėjo po liepomis, jaunos merginos vedžiojosi šuniukus ir demonstravo savąsias skrybėlaites, berniūkščiai su ratlankiais lakstė palei pat vandenį, gatvės pardavėjos, susėdusios ant pakrantės akmenų, siūlė migdolus, bandeles su cinamonu ir džiovintas slyvas. Liepų alėjos pradžioje stovėjo

dvi kaimietės iš Fyrlando margais tautiniais drabužiais ir plačiakraštėmis išgaubtomis šiaudinėmis skrybėlėmis. Jų krepšiai buvo beveik tušti. Augusta apsidžiaugė, nusigvelbusi paskutines keturias žibuoklių puokšteles.

Klasas žvelgė įkandin dviejų jaunų vyrų, Krogšteto ir Vagnerio sūnų, žvilgančiais sarčiais iš lėto jojančių per minią. Matė jų lanksčius judesius, galantiškus rankų mostus, kai jie, modami trikampėmis skrybėlėmis nuo šventadieniais brizgilais papuoštų žirgų, sveikinosi su pažįstamais minioje, regėjo jų nuo vėjo įraudusius, pasitikėjimo savimi kupinus veidus.

Augusta, visados gebėjusi pagauti jo minčių eigą, šyptelėjo.

– Reikėtų ir tau vėl pradėti jodinėti, Klasai. Kartais, – atlaidžiai paglostė ji sūnėno ranką, – tu elgiesi taip, lyg būtum gerokai senesnis, nei iš tikrųjų esi.

Klasas linktelėjo. Ir jis apie tai jau galvojo. Joachimas nuolatos tvirtino, kad jodinėjimas palaiko jo sveikatą ir gerą nuotaiką. Ir tikrai bičiulis, nors tik keleriais metais vėliau gimęs, atrodė kur kas jaunesnis ir energingesnis už Klasą.

Ir vėl buvo Augustos teisybė. Paskutiniaisiais metais jis apkerpėjo. Reikės bent lazdą namie palikti, ji juk tikrai nereikalinga.

Tačiau iš tikrųjų savoji sveikata jam šią priešpietę mažiau nei bet kada rūpėjo. Mintys spurdėjo jo galvoje lyg Kanarų salų paukštukai pernelyg ankštame voljere. Keistai pasimetęs paštas tarp Džersio ir Hamburgo vos nekainavo jam draugystės su Ane. Anoniminiai laiškai, kuriuose jis, grasinant Dievo bausme, kaltinamas esąs bedievis vergovės šalininkas, buvo ne mažiau keisti. Jau

trečias toks šįryt gulėjo ant jo suolo bažnyčioje. Vėliau perskaitys, juk jau žino, kas ten parašyta.

Iš tos minčių sumaišties jo galvoje į priekį vis išlįsdavo du žodžiai: „faraonas“ ir *Gambling House*.

Šiandien jis buvo netikęs pašnekovas, tad apsidžiaugė, pamatęs iš minios išnyrant pasišiaušusį Telemano peruką. Muziko karieta laukė netoli Šv. Petro bažnyčios. Augusta džiugiai priėmė pasiūlymą būti parvežtai į namus. Telemanas su ja sočiai papusryčiaus.

Klasas šypsodamasis žvelgė tiedviem įkandin. Augusta, vis dar tiesi kaip žvakė ir vilkinti elegantiška sunkaus pilko šilko suknia, įsikibusi į parankę šiek tiek kumptelėjusiam ir vargiai kojas kilnojančiam Telemanui. Jie šnekučiavosi sau ir kikeno, ir iš tolo atrodė lyg jauna pora. Jųdviejų neskyrė jokios dvejonės, jokie juodi debesys. Suvokdami, kad turi branginti kiekvieną dieną, jie sau žengė iš lėto, nušviesti pavasario saulės, lyg nebūtų daugiau ko bijoti, nebent naujo lietaus šuoro.

Senasis Mozė, pagarbiai atsilikęs nuo savojo pono per du žingsnius, kaip visados rūpesčio slegiamu veidu, tiesa, kažin ar galės garantuoti, kad abu senukai sveiki ir gyvi pasiektų Naująjį Vandramą. Tačiau, jei ištiktų bėda, Telemano vežėjas, raudonveidis vyrukas iš Horno, turi du stiprius kumščius.

Klasas ėjo promenada, mandagiai sveikinosi kairėn ir dešinėn, tačiau, sutikęs pažįstamą, nestabteldavo kaip kitais kartais.

Buvo paskendęs mintyse, tad, kai pastebėjo Agnesę, buvo vos ne per vėlu.

Nuo to meto, kai Agnesė vasario mėnesį grįžo, Klasas vengė su ja susitikti. Žinojo, kad žiemos mėnesius Londone ji praleido ne pramogaudama, o bėgdama nuo paskalų.

Kai per didžiąją miesto tarybos puotą praeitą rugpjūtį Agnesė sėdėjo jam prie šalies, jųdviejų vestuvės regėjosi jau vien laiko klausimas. Niekas nesuprato, kodėl jis staiga jos atsisakė. Net iš Hermansų ir Jostenų namų virtuvių sklido tik miglotos spėlionės.

Dabar ji žengė Klasui priešpriešiais, ir jis nėrė už storo liepos kamieno. Kada nors turės su ja susitikti, bet geriau ne šiandien.

Agnesė buvo graži moteris. Lanksti kaip beržas ir vis nenustygstanti vietoje, plačiai plevėsuojančios jos meldų žalumo suknios palos buvo apsiūtos sidabro apvadais, žibančiais saulėje ir traukiančiais į save visų praeivių žvilgsnius. Mažutis gobtuvėlis ant aukštai sušukuotų pelenų spalvos plaukų buvo papuoštas gulbės plunksnomis, ir dėl to jos švelni oda švietė lyg ką tik pražydusi balta rožė. Klasas matė ją juokiantis, drėgnos ir raudonos putnios lūpos žvilgėjo viršum nepriekaištingų dantų.

Jis atsiduso. Agnesei prie šalies jis vėl buvo pasijutęs jaunas ir linkęs ieškoti nuotykių. Geidė jos kiekviena savo kūno pora.

Bet paskui pamatė, kaip ji tol mušė savo kambarinę, kol mergaitei iš nosies kraujas paplūdo, – ir vien todėl, kad tarnaitė šliūkštelėjo jai kakavos ant naujos suknios. Ir dabar jis už tos gražios kaukės teberegėjo įniršio perkreiptą grimasą, tebegirdėjo kietus tų mažučių, neva tokių švelnių rankų kirčius.

Klasas ir šiandien nebuvo visai tikras, ar tai buvo pagrindinė priežastis atsisakyti tokių naudingų vedybų. Marija irgi kartais būdavo griežta, galėjo pasiginčyti ir tol jį erzinti, kol jis tiesiog šėlti pradėdavo. Tačiau Marija visados turėdavo priežastį. Ir niekados ji nebūtų mušusi

tarnaitės, dar kone kūdikio. Juo labiau už tokią nesėkmę, kokia gali bet kada pasitaikyti.

Prisiminus Marijos mirtį, Klasą vis dar tebeėmė pyktis.

Agnesė buvo ne viena, be abejo, ne viena, jai niekados nestigo gerbėjų, susiviliojusių jos grožiu ir kaprizais arba josios turtu. Tačiau su Tomu Metju Klasas jos anksčiau niekados nebuvo regėjęs.

Jiedu sustojo netoli liepos, už kurios glaudėsi Klasas.

– Ak, Tomai, drauguži, tamsta toks stiprus. Ir toks protingas, – Agnesė pro vėduoklės viršų meilikaujamai pažvelgė į anglą. – Ir ką aš vakar būčiau be tamstos dariusi?

Metju nuraudo lyg vaikėzas.

Vėjas nunešė šalin likusius jų žodžius. Klasui dėl to pasidarė gaila. Jis būtų norėjęs dar šiek tiek įgudviejų pasiklausyti.

Dabar ji kilstelėjo ranką ir pamojo vėduokle. Juokaudama ir flirtuodama, įsikibusi Metju į parankę, mažučiais žingsniukais ji leidosi tolyn alėja.

Klasas, sakydamas sau, kad esąs apgailėtinas bailys, tačiau šitaip plūsdamas save tik dėl akių ir labai nenuoširdžiai, išlindo iš savo slėptuvės už liepos ir pamatė, kaip kapitonas Branifas, dešinę ranką uždėjęs ant tamsiai raudono aksomo surduto tiesiai ties širdimi, žemai lenkiasi bučiuoti Agnesei rankos.

Klasas piktinosi, nors nė pats negalėjo suprasti kodėl. Tegu sau Agnesė leidžia kam tiktai tinkama jai melikauti, – juk jo visa tai nė trupučio nelietė; jam nerūpėjo nė tai, kokią paslaugą jai padarė Metju.

Ne, Klasas piktinosi ne dėl Agnesės. Jis piktinosi dėl Metju. Ir dėl Branifo. Bet kodėl? Abu visai derėjo prie Agnesės. Du avantiūristai ir viena, viena...

Ak, niekai. Jo tai tikrai visai neliečia.

Klasas taip staigiai sustojo, kad berniūkštis, jam įkandin ridenęs lanką ir per tą smagų užsiėmimą nieko daugiau nematęs, kluptelėjo, užkliuvęs jam už lazdos. Paskubomis pašokęs, jis išsigandęs spruko šalin, bet Klasas to beveik nė nepastebėjo.

Jis vis dar žvelgė įkandin Agnesės, Branifo ir Metju, kurie, smagiai šnekučiuodami, nužingsniavo vienos prieplaukos linkui ir, garsiai kvatodamiesi, sulipo į siūbuojančią pramogų baržą, į mažą, dengtą iškylų valtį.

Kas gi siejo šį trejetą?

O svarbiausia: kur Anė?

Jenseno kavinėje viešpatavo tokia pat spūstis kaip ir prie Alsterio. Namų šeimininkės po pamaldų ir promenados skubinosi namo prižiūrėti virėjų ir traukti iš spintų gerojo sidabro sekmadienio pietums, o ponai rinkosi pas Jenseną išgerti puodelio kavos ar taurės Porto vyno.

Šitos sekmadienių vidurdienio valandos kavinėje Klasui nelabai patiko. Paprastomis savaitės dienomis, kai pirkliai po biržos susitikdavo prie kavos puodelio ar bilijardo partijos sulošti, kavinės kambariai net ūžė nuo šnekų apie krovinius ir laivus, apie Komercijos atstovybės rūpesčius, paskutiniuosius bankrotus arba naujausias laikraščių žinias iš Londono, Berlyno, Amsterdamo, Kopenhagos ir Paryžiaus.

Sekmadienio priešpietę nedirbamos dienos snūdas dažniausiai apimdavo ir kavinę. Nenaudojamos lazdos gulėjo ant bilijardo stalų, šnekos buvo tylesnės, ir niekur nematei uždususio pasiuntinio, su skubia žinia besibraunančio per kavinės kambarius ir beieškančio savojo pono.

Tačiau šiandien jau ir pro uždaras duris laukan veržėsi karštų ginčų triukšmas.

– Iš kurgi tamsta žinai, kad to negyvėlio iš tikrųjų esama?

Skardus Frydricho Reichenbacho balsas nustelbė visuotinį šurmulį.

– Vaikas, murzinas ir skarmaluotas, atnešė anoniminį laišką į sargybos būstinę. Ir niekas nežino, kas tą vaiką siuntė. Girdi, komedijų pašiūrėje guljs negyvėlis! Daugiau ten nieko nebuvo parašyta. Bet kas gali tvirtinti...

– Kurgi ne! – sušuko Henbachas, storas ponas madingu žydru surdutu viršum baltų, kelius siekiančių kelnių. – Taigi ne bet koks negyvėlis, kalbama, kad ten turįs būti Šv. Kotrynos bažnyčios pastorius Fošeringas. O jis nuo vakar dingęs. Praeitą naktį nebuvo namie, o kurgi pastorius naktimis trankysis?

Aplink sugriaudėjo griausmingas kvatojimas, o mažasis Reichenbachas net paraudo iš pykčio.

– Ar jau taip gerai tamstos pažįstate savo pastorius? Gal jis nusidėjėlis, verčiau skubėkite, tamstos, altoriaus sidabro skaičiuoti. Kas žino, ar ko netrūksta, o pastorius gal su visu geru jau seniai pragaišęs...

– Jensenai!

Visas nubalęs, Klasas sugriebė už rankos kavinės savininką, besispraudžiantį per minią su nešvarių kavos puodelių pilnu padėklu.

– Kas čia dedasi? Kas per negyvėlis?

Jensenas bičiuliškai pažvelgė į Hermansą.

– Tai jau tikrai ne kas nors, kas būtų susijęs su tamsta. Sargybos būstinėn kažkas atnešė laišką. Jame buvo parašyta, kad Fošeringas, na, žinai, tamsta, tas naujasis spuoguotas antrasis Šv. Kotrynos bažnyčios pastorius, be

gyvybės žymių gulįs komedijų pašiūrėje. Tačiau miesto sargyba nerado lavono. Vien dulkės, komediantų šlamštas ir senos lentos. O gal storulis Vagneris buvo tiesiog apakęs. Žmonės kalba, kad viena moteriškių, toji blondinė, kuri visados vaidina meilužes, dainuoja ir šoka, visai susukusi jam apdujusią galvą. Patikėk, tamsta, viskas čia – tik labai nekrikščioniškas pokštas. Ir dar prieš pat Velykas.

Purtydamas galvą, šeimininkas nuskubėjo virtuvėn.

Klasui pradėjo darytis bloga. Tikrai ne kas nors, kas būtų susijęs su juo?

Ankstyvą penktadienio pavakarę antrasis pastorius, pamaldžiai lankstydamasis, skubiai užkopė jam pro šalį laiptais į Augustos saloną. Jos siuvinėtojos – o gal šįsyk ten buvo skrybėlaičių puošėja? – sūnėnas tik todėl ir gavo karštai trokštamą vietą, kad Augusta švelniai priminė pirmajam pastoriui Gezei, jog naujieji krikšto indai ilgai dar dulkėsią pas sidabro kalvį Kelne, jeigu ji nepagelbėsianti.

Klasas neklausinėjo tetą apie lankytoją. Ir kam klausinėti? Juk Fošeringas, be abejo, tik norėjo ir toliau palaikyti globėjos palankumą.

– O net jeigu jis ir būtų ten gulėjęs, kas gi apie tai galėjo žinoti? – Skardus jaunojo Reichenbacho balsas vėl prasimušė pro šurmulį. – Tai juk tik tas, kas jį nugalabijo. Kas gi daugiau? O jeigu, kaip tamstos visi manot, tai padarę komediantai, kodėl gi jie patys turėtų šaukti miesto sargybą?

Jenseno kavinėje staiga stojo tyla. Niekas nežinojo, ką atsakyti.

– Kodėl? – šūktelėjo jaunasis saksas. – Juk tai būtų tikra beprotystė!

– Na, ir kas? – pašoko Leveringas, tik neseniai praturtėjęs ir iškilęs iki prakutusių kavinės ir biržos lankytojų. – Juk jie visi pamišėliai. Jūs, sakse, pasidavęs rūmų garbstomai menų meilei, visai nieko nebematot gyvenime. Juk tai – bedieviai ir valkatos. Kai kurie jų, girdėjau, net iš padorių namų kilę, tie tai jau patys blogiausi. Kas žino, kodėl jie susidėjo su tais klajokliais. Iš jų visko galima tikėtis. Iš miesto reikėtų juos ginti...

– Nesiskubink taip, Leveringai. – Joachimas, ligi šiol Klasui buvęs nematomas, pakilo nuo vieno iš galinių stalų ir raminamai uždėjo ranką jaunajam pirkliui ant peties. – Verčiau turėtume pasirūpinti, kad komediantai slapčiomis nepaspruktų pro vartus. O Reichenbacho žodžiuose yra teisybės.

Joachimas susimąstęs pažvelgė į jaunąjį saksą.

– Kita vertus, gal koks kaimynas iš Fulentvytės matė negyvėlį ir neišdrįso pats eiti į sargybos būstinę. Naujamiestyje yra pakankamai sukčių, turinčių rimtą pagrindą lyg maro vengti miesto kareivių...

– ... ir beveik nė vienas jų nemoka rašyti ir skaityti. – Nors Reichenbachas šiek tiek apsiramino, jo veidas vis dar buvo įraudęs nuo ginčo. – Be to, argi laiškas parašytas ne tvarkingame popieriuje? Tai brangus daiktas, nė vienas tų tamstos sukčių gyvenime nėra įžengęs į popieriaus krautuvę. Ne, laišką miesto sargybai parašė žmogus, norįs pakenkti komediantams.

Vėl kilo šurmulys, ir Klasas nusialinęs prasiskynė kelią iki durų.

– Dar pamatysim, – išgirdo jis šaukiant Leveringą. – Vagneris liepė pašaukti iš Velingsbiutelio Grandovą. Jau tas tai išsiaiškins, ar valkatos ką nors užmušė. Tam nė dešimt šokėjų akių neapdums. Su moteriškėmis, – plačiai

nusiviepė jis, – Grandovas nelinkęs prasidėti, o jo šuo suras bet kurį. Ar gyvą, ar mirusį.

Išėjęs laukan į ryškią priešpietės šviesą, Klasas pasuko į Mažąją Šv. Jono gatvę ir leidosi į namus. Reikėjo būtinai pasikalbėti su Augusta.

Rūpestis dėl Anės jam visai išgaravo.

Klasas skubėjo. Todėl jis nepastebėjo, kad Frydrichas Reichenbachas lygiai taip skubiai nužingsniavo priešinga kryptimi.

Komediantai sėdėjo vidudienio saulės šviesoje Kregerienės kieme ir repetavo pastoralės *Puikioji Marieta ir žąsiaganis* tekstą.

Grandovą jie jau iš tolo išgirdo. Tas traukė gatvėmis lyg žiurkiagaudys. Vaikai ir elgetos, gatvės prekeiviai ir kelios virtuvių tarnaitės, pakeliui į turgų nusprendusios verčiau leistis paskui vyrą su šunimi, sekė jam įkandin, lyg jis vestų Našlaičių dienos procesiją. Sekė, atsilikę per pagarbų atstumą, nes ir šuo, ir vyras atrodė taip, kad verčiau prie jų nesiartinti.

– Duokit kelią, traukitės, eikit namo, žmonės, čia nėra į ką spoksoti. O gal šuns nesat matę? Jūs mums tik trukdote dirbti. Eikit namo.

Vagneris, mažasis storulis sargybos viršininkas, strikinėjo šalia šuns savininko lyg išgąsdintas triušis ir veltui mėgino išvaikyti smalsuolių palydą.

Fulentvytėje pradėjo atidarinėti langus, ir žinia lyg gaisro ugnis pasklido po visą Naujamiestį: atkako Grandovas iš Velingbiutelio, netrukus jo šuo, toji juodoji baidyklė geltonomis akimis ir drimbančiom seilėm, suras Fošeringo lavoną, o tada tai jau komediantams bus galutinai baigta.

Priešais medinius Kregerienės kiemo vartus Grandovas sustojo. Jis apsigręžė, o iš paskos plūstantys žiopliai juokdamiesi ir plūsdamiesi sugriuvo vieni ant kitų.

– Hubertai, imk! – ramiai tarė Grandovas.

Šuo, nirtulingai lodamas ir plačiai šiepdamas vilko nasrus, pasistojo, įtempė trumpą odinį pasaitą ir, niršiai stūgčiodamas, mėgino ištrūkti ir įvykdyti savo šeimininko įsakymą.

Minia spygaudama išsilakstė į šalis, žmonės griuvinėdami ir klupinėdami traukėsi atatupsti. Į orą išlėkė krepšys kiaušinių, viena žąsis prarado gyvastį, o trys kišenvagiai, kaip ir kiti vien iš smalsumo įsimaišę minion, paniškoje spūstyje sumedžiojo netikėto grobio.

– Šalia, Hubertai! – trumpai ir tvirtai timptelėjo už pasaito Grandovas, ir žvėris, ką tik dar nasrus žiojanti bestija, sunkiai alsuodamas, bet romus lyg avinėlis atsitūpė greta savo pono. Miniai nespėjus vėl pajudėti į priekį, ponas, šuo ir sargybos viršininkas dingo Kregerienės kieme, ir Vagneris iš vidaus skersiniu užrėmė vartus.

– Panele Rozina, – tapšnodamas raudona nosine prakaitu pasruvusią kaktą, elegantiškai lenkdamasis ir skėsteldamas prieš komediantus rankomis, prabilo Vagneris, – panele Rozina, – pakartojo jisai. – Atsivedu pas tamstas Kortą Grandovą, apie kurį tamstos, be abejo, girdėjote, šaunų vyrą ir jo šunį, simpatišką padarą, nors jis atrodo truputėlį piktokas...

– Kur komedijų pašiūrė? – paklausė Grandovas, sargybos viršininko meilikavimus laikęs be galo nederamais ir todėl dėmesio į juos kreipęs ne daugiau nei į komediantus, kurie be žado sėdėjo ant savo taburečių, įbedę akis į pasirodžiusį milžiną raudona kaip ugnis barzda ir veršio didumo juodąjį šunį. Grandovui jie

nerūpėjo. Gal jie ir žmogžudžiai. Bet tai buvo ne jo reikalas.

Nors moteriškutės ir tikrai buvo trąšios. Blondinė jam pasirodė truputį liesoka, bet su rudaplauke jis mielai būtų sugulęs į patalą.

Įgrūdęs raudoną kumštį kelnių kišenėn, Grandovas nusigręžė. Jiedu su Hubertu turėjo ieškoti negyvėlio, ir jeigu tik čia negyvėlis kada nors gulėjo, neprilygstama Huberto uoslė, žvėries godulys, užuodus kraują ir maitą, įstengs jį iš bet kur išrausti. Kad ir kaip giliai dabar negyvėlis būtų užkastas. Net jeigu lavonas gulėtų Ponų kanalo flėto dumble, – tasai flėtas buvo iškart už Fulentvytės, – Hubertas parodys vietą, ties kuria jis buvo įmestas. O flėtuose niekas nedings. Tuo pasirūpins artimiausias atoslūgis ir flėtų knysliai, kurie, vandeniui slūgstant, dvokiančioje kanalų marmalynėje ieško tinkamų naudoti daiktų.

– Tuoj mes būsim baigę savo darbą, panele Rozina, – sucirpė sargybos viršininkas, – prašom atleisti, pareiga yra pareiga.

Ir jis susijaudinęs nusvirduliavo parodyti Grandovui kelio į komedijų pašiūrę anapus kūtės.

Grandovas iš odinio kapšio ištraukė nebelabai švarius marškinius ir pakišo juos Hubertui po nosimi. Pašnarpštęs, pauostinėjęs ir putotais nasrais panaršęs drobinius, šuo atsiraugėjo, į visas puses drabstydamas seiles papurtė didžiulę galvą ir lūkuriuodamas pažvelgė į savo poną. Hubertas buvo pasirengęs.

– Ieškok! – sušnypštė Grandovas, plačiai atverdamas pašiūrės duris.

Hubertas nulenkė didžiulę nosį į dulkėtas teatro grindis ir ėmė šniukštinėti po visus kampus tarp lentų, suolų

ir senų kulisų. Šniukštinėjo ilgai, ir komediantams, susispietusiems palei pašiūrės duris, jau buvo benušvintanti viltis.

Staiga Hubertas sustojo, plaukai jam ant sprando palengva pasišiaušė, strėnos įsitempė, o iš gerklės ištrūko prislopintas urzgimas.

– Imk! – susijaudinęs sušuko Grandovas, ir šuo, ką tik lyg statula stovėjęs dulkėse, pasistojo piestu ir šovė į priekį.

– Imk! – vis šūkčiojo Grandovas. – Imk!

Jo akys degė tuo pačiu medžioklės įkarščiu kaip ir šuns, kuris dabar, iš visų jėgų plėšdamas diržą, nepakeldamas nuo žemės nosies, puolė iš pašiūrės ir pasileido vartų link. Skardžiai lodamas, jis ten tol šokinėjo, kol Vagneris atstūmė siją, ir vartai atsivėrė.

Hubertas lėkė Fulentvyte, lyg žaislą vilkdamas paskui save šeimininką. Prie jų prisidėjo džiaugsmingai rėkauti pasileidusi minia, vištos ir kiaulės nėrė į šalis, motinos skubėjo patraukti iš kelio vaikus, ir pašėlusi medžioklė vyko toliau Naujamiesčio takų labirintais, iki Hubertas visai uždususį, bet pergalės džiaugsmu švytintį šeimininką Javų nešėjų take tarp dviejų pakrypusių namų įsitempė į visokių užkaborių pilną kiemą. Grobuoniškas jo lojimas pavirto verksmingu inkštimu, ir Rozina, pagaliau prasibrovusi į pirmąją eilę, pamatė, kodėl minia iš pasitenkinimo kvatojasi lyg iš pačių nešvankiausių Tito pokštų.

Hubertas pasiekė savo tikslą. Tačiau jis ieškojo ne negyvėlio, o sekė karštais rujojančios kalės pėdsakais. Dabar jis uoliai darbavosi, toliau gausindamas nemenką savųjų palikuonių skaičių.

Kregerienės kieme pasiliko viena Liza. Šunys, manė ji sau, yra padarai, kurių elgesį įmanoma apskaičiuoti. Beveik kaip žmonės.

Klausydamasi kiemais ir takais atsklindančio triukšmo, ji patenkinta šypsojosi ir siuvo naujus maišelius žolelėms. Palei Ponų kanalo flėtą šįryt ji dar prieš saulėtekį aptiko pirmuosius šalpusnius. Nuostabus vaistas nuo pavasarinio kosulio ir sutinusių sąnarių.

Jeigu tik jo nepadaugini.

Kai jiedvi išėjo pro Milerno vartus, Rozina giliai atsikvėpė. Vėjas dvelkė nuo upės, ir nors jis drauge nešė šleikštų Elbės atšlaitėse esančių žuvų taukų spaudyklų kvapą, oras vis tiek regėjosi gaivus ir tyras lyg Harco aukštumose. Tik dabar ji pajuto, koks ankštas ir troškus gyvenimas žmonių perpildytame mieste tarp dumblinų jo flėtų.

Atsigręžusi ji pažvelgė į pažaliavusio vario spalvos bažnyčių ir vienuolynų bokštus, į raudonų stogų ir kraigų jūrą. Palei stačias tvirtovių sienas šviežia žolė kalėsi pro rusvus žiemos atspalvius, ir net vartų sargybiniai, griežtai patikrinę Roziną su Liza, dabar su savo raudonos ir mėlynos spalvos uniformomis atrodė lyg kokio paveikslo figūros. Iš lygumos anapus dambų miestas vidurdienio saulėje atrodė nuostabiai gražus. Rudolfui reikėtų tai pamatyti. Būtų geras motyvas naujiems kulisams, kuriuos jis ketino tapyti artimiausiomis dienomis.

– Eime, Rozina, – nekantriai timptelėjo ją už rankovės Liza. – Hamburgiečiai vartus užsidaro dar nesutemus. Nenoriu nakvoti šioje pievoje.

Varpai neseniai skambino vidurdienį. Sunkiai prikrauti vežimai, karietos ir raiteliai triukšmavo siaurame kelyje, vedančiame iš miesto Hamburgo kalno linkui, o toliau – į Altoną ir į danų žemes. Netrukus abi moterys pasuko į taką, per pievas vedantį prie namų aplink Šv. Pavilo bažnyčią Hamburgo kalno papėdėje.

Nors Liza ir ragino skubintis, ji pati vis stabčiojo ir lankstėsi žalių stiebelių apžiūrinėti. Dažniausiai tik perbraukdavo ranka per švelnią žalumą, bet retsykiais, mažučiu aštriu peiliuku nusipjovusi kelis lapelius, atsargiai kišo juos į kurį nors drobinį maišelį, kuriuos nešėsi pasirišusi prie juostos.

– Ar ji mums papasakos, jeigu ką žinos? – paklausė Rozina.

– Galbūt.

Liza pasilenkė prie geltonos gėlės su penkiais žvilgančiais apvalainais žiedlapiais ir atidžiai ją apžiūrėjo.

– Vėdrynai dar per laibi, – sumurmėjo ji ir leidosi toliau.

Liza niekados nekalbėdavo apie tai, ko niekam nerūpėjo sužinoti.

Rozina nežinojo, kad Liza nebuvo tokia rami, kokia dėjosi. Tyliai išklausiusi, ką Sebastijanas su Titu patyrė „Bremeno rakto" smuklėje, ji išsyk susivokė, ką reikėtų paklausinėti, norint daugiau patirti apie Bermano gimimo aplinkybes. Viskas buvo prieš kelis dešimtmečius. Bermanui buvo kone sukakusi trečia dešimtis, tiksliau Jakobsenas negalėjo pasakyti, tačiau istorija buvo nepaprasta, ir anais laikais apie ją turėjo būti nemažai kalbama.

Kelias prie Hamburgo kalno Lizai buvo nelengvas. Ji seniai nebuvo mąsčiusi apie tuos laikus, kuriuos praleido namuose prie Danijos sienos, ir neskaičiavo metų, praėjusių nuo tų dienų.

Vaikas dabar būtų buvęs maždaug Helenos amžiaus. Tačiau ten buvo berniukas. Kad jis gimė negyvas, Lizai pasirodė lyg Dievo malonė. Užpuolimas kelyje į Cvikau jos draugužei kainavo gyvybę, ir Liza nebūtų ištvėrusi, jeigu už šią mirtį būtų buvę atlyginta nauja gyvastimi.

Vyrai jai niekados neatrodė geistini. O kadangi ji buvo kitokia nei kitos jos kaimo moterys, tai nusprendė gyventi kitokį, laisvesnį gyvenimą ir pabėgo su pro šalį traukusiais cirko artistais. Susitikus merginą, atskeidusią jai, kad tas kitoniškumas nėra joks blogis, Lizai prasidėjo gyvenimas. Su draugės mirtimi jos širdyje mirė viskas, kas ką tik buvo nubudę.

Jauna pribuvėja po devynių mėnesių atrado Lizą sergančią ir kone mirštančią iš bado Elbės atšlaitėse. Liza manė mirsianti prie tos nepažįstamos upės, jai atrodė, kad taip ir turi būti. Ir vis dėlto moteris, kuri, per daug neklausinėdama, padėjo ir padarė visa, kas turėjo būti padaryta, pasirodė jai kaip tikras angelas.

Gimdydama Liza vos mirtinai nenukraujavo. Bet ir tada, kai ji pasitaisė ir vėl buvo pakankamai tvirta grįžti į senąjį gyvenimą, Matė jos neišvarė.

– Kodėl taip man padedi? – paklausė Liza.

– Gera nebūti vienai. Ir dar todėl, kad esi mano tolima pusseserė, – nusijuokusi atsakė Matė. – Taip bent jau žmonės mano.

O tada ji pabučiavo Lizą tiesiai į lūpas, ir gyvenimas vis dėlto prasidėjo iš naujo.

Per tuos laimingus metus Hamburgo kalno papėdėje Liza išmoko visko, ką buvo galima išmokti apie žoleles, šakneles ir gydomąsias žemės galias.

Paskui ji iškeliavo. Keliautojas į Grenlandiją, su kuriuo Matė buvo susižiedavusi ir kuris jau seniai buvo laikytas pradingusiu, ėmė ir sugrįžo.

– Gal jos čia nė nėra, – tarė Liza, juodviem sustojus prie namelio. Tas namelis atrodė dar mažesnis nei anuomet. Tiktai liepos abipus laukujų durų buvo užaugusios ir pavirtusios galingais medžiais.

Tačiau Matė atvėrė duris. Buvo tokia pat sena kaip Liza, veidas visas raukšlėtas, plaukai po gobtuvu pilkšvi lyg migla. Bet jau akys! Vis dar – lyg pirmosios žibuoklės.

– Liza, – tiek tepratarė ji.

Paskui, žvilgtelėjusi į Roziną, šyptelėjo:

– Ji ne tavo.

– Ne, – pakratė galvą Liza. – O kaip tavo grenlandietis?

– Dingęs, – atsakė Matė, – jau seniai vėl pradingęs. Ir šįsyk – galutinai.

Tokių namų Rozina dar niekados nebuvo regėjusi. Maži, bet vietoj įprasto atviro suodino židinio kambarį šildė nedidelė apvali koklių krosnis, prie kurios stovėjo trys patogūs krėslai. Palubėje eilių eilėmis kabojo ryšeliai džiovintų žolynų, iš daugelio tuščių kablių galėjai spręsti, kad po žiemos čia matyti tiktai didžiulių atsargų likučiai. Spintoje stiklo durelėmis gulėjo kelios storos knygos, tarp abiejų langų stovėjo ir tiksėjo laikrodis gludinto žalvario ciferblatu. Kvepėjo šviežia duona, kmynais ir mėtomis, o ant stalo stovėjo du balti hiacintai.

Pribuvėjos už savo darbą gaudavo menką atlygį. Bet net jeigu Matė namus, baldus ir knygas būtų gavusi palikimo, ji negalėjo būti neturtinga, jeigu augino tokias brangias gėles. Rozinos motina irgi užvis labiausiai mėgo baltus hiacintus. O tėvas, šlykštėjęsis viskuo, ką mėgo jo žmona ir duktė, išsyk po vestuvių išmetė juos į mėšlyną už kūtės.

– Rozina, – tyliai, paskendusi savo mintyse, tarė Liza. – Rozina, papasakok Matei, ką kalbėjo skerdikas.

Matė įpylė į žydrus puodelius garuojančios mėtų arbatos, padėjo ant stalo šviežios duonos ir medaus puodynėlę, ir atsisėdo klausytis prie koklių krosnies.

Iš pradžių ji negalėjo prisiminti. Bermanas? Tas vardas jai nieko nesakė. Altonoje Matė buvo garsi pribuvėja, tačiau į Hamburgą ją retai kas kvietė. Be to, Dievulėliau mieliausias, kaip seniai viskas buvo.

Bet vis dėlto apie žmogžudystę žmonės ir prie Hamburgo kalno girdėjo. Tačiau Matė nežinojo, kad vyras, tupįs šaltojoje, yra Lizos principalas. Ji apskritai nežinojo, kad Liza netoliese. Kodėl...

– Apie tai pakalbėsim paskui, – tarė Liza. – Rytoj arba poryt. Aš dar sykį ateisiu.

– Tikrai?

– Tikrai. Pamėgink prisiminti, Mate. Galbūt padėsi išgelbėti Žano galvą. O gal ir mūsų galvas.

Kas ten žinojo, ką dar sumanys tie pipirmaišiai.

Tačiau Matė negalėjo padėti. Per tokią daugybę metų daug nėščių merginų buvo išvyta iš miesto. Tai nebuvo jokia naujiena. Ir kai kurios iš tikrųjų ne spyriu buvo palydimos, o gaudavo daržo sklypelį ir kelis auksinus. Arba buvo apvesdinamos. Tarp maršų kaimiečių niekados nestigo skurdžių, sutinkančių paimti moterį su svetimu vaiku, jeigu tik už tai būdavo sumokama.

– Kas, sakai, buvo tėvas?

– Kaip tik tai ir turi mums pasakyti, – tarė Liza.

O Rozina sušuko:

– Hermansas, pirklys iš Naujojo Vandramo.

Matės veidas pasidarė labai griežtas.

– Matau, kad turiu padėti jums sveikas galvas išnešti. Kaip manot, kas atsitiks, jeigu pulkelis klajojančių komediantų ims pasakoti teisėjui, kad žudikas visai ne kuris nors jų, bet vienas pačių garbingiausių miestiečių? Jūs iš proto išsikraustėt.

– Komediantai visados truputėlį pamišėliai.

– Buvau užmiršusi, Liza, – atsiduso Matė. – Tu nepasikeitei. Bet, gerai, pažiūrėsiu, ką galėsiu padaryti.

Bermanas, jeigu tik skerdiko istorija buvo teisinga, gimė Ependorfe. Matė ten nieko nepažinojo. Užtat pažinojo kaimyninio kaimo, Vinterhudės, pribuvėją.

– Jums ji nieko nepasakos. Bet aš jau seniai ruošiausi ją aplankyti.

Vinterhudės pribuvėja irgi buvo pusseserė.

12 skyrius

Pirmadienio priešpietė

Augusta jautėsi taip, lyg ją slėgtų centnerinė našta. Eidama viduriniuoju Šv. Marijos katedros taku, ji tiriamai žvalgėsi į visas šonines koplyčias, į taką, vedantį aplink altorių, ir aukštyn, į vargonų pusę. Kaip ji ir tikėjosi, tokią priešpietės valandą katedroje žmonių nebuvo. Ir už zakristijos durų buvo tylu. Prieš sakyklą ji pasuko kairėn ir atsisėdo į paskutinį pirmosios šoninės koplyčios suolą.

Katedra jai pasirodė gera susitikimo vieta. Bokšto statyba sustojusi, be to, seniausia ir didžiausia miesto bažnyčia, kaip Hanoverio kurfiursto enklava, hamburgiečių menkai telankoma. Bet net jeigu ją dabar kas ir būtų pamatęs, niekados nebūtų įtaręs, kad po žemai ant kaktos užsmaukta vilnono skara slepiasi elegantiškoji Klaso Hermanso teta.

Augusta negalėjo prisiminti, kada ji paskutinį kartą jautėsi tokia bejėgė. Galbūt praeitą rudenį, kai atėjo žinia apie Klasą ištikusią nelaimę. Tačiau anuomet viskas buvo kitaip. Ji stačiai pasiligojo iš rūpesčio, buvo apimta

nevilties, nes nieko daugiau negalėjo padaryti, tik laukti, tačiau nesijautė kalta. O dėl Fošeringo mirties ji buvo viena vienintelė kalta. Niekas daugiau.

Augusta neabejojo, kad antrasis pastorius miręs. Kaip Bermanas. Ji mėgino įsikalbėti pati sau, kad Fošeringas staiga išvažiavęs. Galbūt jo motina susirgo, juk šiomis savaitėmis visus kamavo influenca, galbūt jis turėjo skubiai išvažiuoti į Vendlandą jos slaugyti. O per tą skubą tiesiog pamiršo pasisakyti pastoriaus namuose, kad išvyksta.

O gal jis ir pasigėrė, juk jis tikrai nedaug tegali pakelti, gal dabar tyso kokioje nors landynėje, pats nebesusigaudydamas, kur esąs. Jaunas, nepatyręs vyras dideliame uostamiestyje nesunkiai gali pragaišti. Tačiau Augusta aiškiai suvokė, kad visa tai – vien jos troškimai, bet ne tikrovė.

Fošeringas pradingęs nuo penktadienio vakaro, nuo tada, kai papasakojo jai apie apsilankymą kalėjime. Niekas jo nematė nuo to momento, kai išėjo iš jos salono ir Hermanso namų.

Augustai buvo baisu.

Bermanas miręs. Martinas grumiasi su mirtimi, Fošeringo – nė pėdsako. Jeigu anoniminio laiško autorius, apie kurį kalbėta kavinėje, rašė teisybę, Fošeringas buvo negyvas. O ši mirtis rodė, kad pastoriaus apsilankymas pas komediantą kažkam buvo pavojingas. Bermano žudikui. Kam gi daugiau?

Jeigu jau tam žmogžudžiui prireikė užmušti niekam nekenksmingą antrąjį pastorių, vadinasi, jis jaučiasi priremtas prie sienos. Taigi jis kaip pašėlęs mėgins nutildyti visus, kurie tik galėtų užčiuopti šios nusikaltimų virtinės pėdsaką.

Kad ir kokia būtų jo žudynių priežastis, kad ir koks būtų jo tikslas, viskas vienaip ar kitaip siejosi su Klasu. Ir Klasas dabar bus pirmasis baisiajame žudiko sąraše.

Ir kodėl Augusta nieko nepapasakojo Klasui apie tai, ką ji mėgino aiškintis? Be abejo, pasisakė sūnėnui, kad Fošeringas jos paprašytas buvo nuėjęs pas Žaną. Juk Klasas sutiko pastorių, beeinantį į josios saloną, ir paprašė tetą pasiaiškinti.

Tačiau visa kita ji nutylėjo. Gal ir todėl, kad Klasas jau dėl Fošeringo žygio į kalėjimą ėmė plūstis lyg ūkininko bernas. Augusta nenorėjo jo dar labiau pykdyti.

Ak, kur ten, ji tiesiog pabūgo.

Bet ne tik. Augusta juto, kad jos baimė sumišusi su užsispyrimu. Ji norėjo užbaigti šį reikalą, o todėl turėjo vaikščioti neįprastais takais. Klasas tuos žygius, be abejo, būtų sukliudęs.

Augusta troško apsaugoti jį. Jį, Sofi ir Martiną. Savo šeimą. O tai galėjo pasisekti, tik toliau vykdant sumanytąjį planą.

Bet kaip?

Ranka palietė Augustos petį, ir ji suakmenėjo. Jai vis dar buvo baisu. Kad taip būtų paskyrusi susitikimo vietą, kur esama daugiau gyvybės. Šioje apleistoje bažnyčioje niekas...

– Ponia Augusta?

Rozina įsliuogė greta jos į suolą ir išsyk pasislinko truputį į šalį, kad galėtų atsisėsti ir jai už nugaros stovėjusi Helena.

– Ar tiesa, kad manasis pastorius buvo nužudytas tamstų teatre?

Augusta stengėsi nežiūrėti į tas dvi moteris, kurios jai iki vakarykštės dienos atrodė tokios gražios, stebėtinai gerai išauklėtos ir visiškai vertos pasitikėjimo.

– Jeigu tamsta jau girdėjai apie mįslingąjį laišką, tai, žinoma, patyrei ir tai, kad nei miesto sargyba, ne tas baisusis žmogus su iltis šiepiančiu siaubūnu nerado teatre negyvėlio.

Rozinos balsas virptelėjo. Augusta atmetė atgal skepetą ir griežtai pažvelgė į merginą. Pamatė jos piktas akis ir vos tvardomą jaudulį.

– Ar dabar jau ir tamsta manai, kad mes esame žmogžudžiai? Kam mums jį būtų reikėję žudyti? Kas gi karščiau už mus galėjo laukti, ką pastorius patirs iš Žano? Sakyk, tamsta, kas?

Augusta linktelėjo.

– Galbūt aš. Ir dar Klasas.

– Mūsų tikslas vis dar tebėra vienodas. Norime sužinoti, kodėl mirė Bermanas. Ir kas jį nužudė. Bet galbūt mums bus geriau eiti savais keliais. Eime, Helena...

Rozina pakilo, bet Augusta ją sustabdė.

– Galbūt. Taip, galbūt taip ir būtų geriau. Bet prašau tamstas pasilikti. Pasitikėjau tamstomis, nors tamstų nepažinojau, o tamstų luomas šiame mieste nėra vertinamas. Ne, – timptelėjusi už rankos, ji vėl pasisodino Roziną šalia savęs į suolą, – nepyk, tamsta. Pamėgink mane suprasti. Man baisu, bet aš vis dar pasitikiu tamstomis. Ne todėl, kad būčiau labai jau protinga, o todėl, kad manau, jog mano širdis turi savąjį protą, kuriuo man valia vadovautis. – Augusta staiga šyptelėjo. – Ir todėl, kad mes dar tebesame vienos kitų reikalingos. Jūs norit apsaugoti savąjį principalą, o aš – sūnėną.

– Tačiau tamsta nebuvai pagalvojusi, kad šitaip gali užtraukti pavojų kitam žmogui, – švelniai tarė Helena. – O dabar tamstai baisu. Ir tamsta jautiesi kalta, bet nesi kalta, lygiai kaip ir mes nesame kaltos. Kaltas tik tas, kuris įvykdė visas tas žmogžudystes. Ir jeigu mes jo greit nesurasime, jis ir toliau žudys.

Rozina giliai atsikvėpė, atsilošė suole ir įsmeigė sustingusį žvilgsnį į mažąjį Marijos altorių. Ji vis dar niršo, nors nė pati gerai nesuprato kodėl. Augustos įtarumas juk nebuvo netikėtas. Juk ji turėjo jas įtarinėti. Visi įtarinėja komediantus. Tačiau dabar ne metas pradėti savęs gailėtis.

– Ar tamsta gerai pažinojai Bermaną, ponia Augusta?

Augusta pamąsčiusi papurtė galvą.

– Ar žinojai tamsta ką nors apie jo šeimą? Iš kur jis buvo kilęs?

– Juokinga. Gana gerai pažįstu visus Klaso namiškius. Žinau, iš kur jie kilę, kas jų tėvai. Žinau net apie tuos, kurie mūsų namuose negyvena, sakysim, apie kontoros raštininkus. Jie pietauja pas mus ir mėgsta pasakoti apie gimtuosius namus. Bet Bermanas? Jis visada buvo atžarokas. Jeigu kada prašnekdavo, tai tik apie verslo reikalus. Buvo tiesiog vaikščiojanti sąskaitų knyga.

Šaltas vėjo gūsis dvelktelėjo per koplyčią, ir Augusta apsižvalgė. Iš savo suolo ji galėjo apžvelgti bažnyčios portalą ir centrinį taką. Tik tiek. Bet juk ji, be abejo, būtų išgirdusi žingsnius, jeigu kas nors būtų įėjęs į bažnyčią. Ne visi juk geba vaikščioti taip be garso kaip šitos dvi komediantės.

Nuo pat to momento, kai šįryt išėjo iš namų Naujojo Vandramo gatvėje, Augusta jautėsi sekama. Bet persekiojo ją, be abejo, tik nešvari sąžinė. Nebuvo lengva išsėlinti nepastebėtai Klaso sargų. Augusta nebuvo pratusi

slapukauti. Ir vis dėlto ji davė ženklą Helenai su Rozina kalbėti tyliau.

– Sykį Bermanas kai ką vis dėlto prasitarė, – prašneko ji toliau prislopindama balsą. – Pasakojo apie Ependorfą. Tai gražus kaimelis į šiaurę nuo dambų, turbūt tamstos nė negirdėjot. Jei neklystu, jis ten gyveno pas tetą. Bet teta buvo sena ir dabar jau seniai mirusi.

– Ar tamsta žinot, kas jo tėvai?

– Ne, bet Klasas žinos. Ar tai svarbu?

– Galbūt, – atsargiai tarė Rozina.

Bet paskui ji papasakojo, kas buvo kalbama „Bremeno rakto" užeigoje ir ką Matė patyrė iš Vinterhudės pribuvėjos.

Augusta, negalėdama patikėti, išpūtė akis.

– Mano brolis? Mano pamaldusis, garbingasis brolis? Tai visiškai neįmanoma.

– Įrodymų nėra, bažnyčios knygose tėvo vardas nepaminėtas, o žmonės juk visados linkę liežuvauti. Tačiau dažnas ponas įtaiso vaiką tarnaitei.

– Nesu kūdikis, Rozina. Labai gerai žinau, ką daro ponai vyrai, nors jie ir mano, kad mes ničnieko nežinom. Bet mano brolis, tasai moralės apaštalas!

Ji pakratė galvą, o paskui staiga nusijuokė.

– O kodėl gi ne? Visados klausiau pati save, kaip toks visai negyvas žmogus gali būti mano brolis. Vadinasi, jis nebuvo toks jau visai negyvas. Bet kaip tatai gali būti susiję su Bermano mirtimi?

Rozina tylėdama įbedė akis į savo rankas.

– To mes irgi nežinom, – skubiai tarė Helena. – Gal tai ir visai nereikšminga. Bet dabar pagaliau sakyk, tamsta, ką Žanas papasakojo pastoriui? Juk tamsta su juo kalbėjaisi dar prieš tą momentą, kai jis... kai jis...

– ... kai jis pradingo. Arba kai jį kas nors nužudė. Taip, aš su juo kalbėjausi. Tiesiai iš kalėjimo jis atėjo pas mane. Jeigu jį kas nors nužudė dėl šito niekniekio, ne ką iš tos mirties tepešė.

Bermanas, kaip papasakojo Augusta, tą vakarą buvęs tikra melancholijos auka. Matyt, jį kamavo didelis rūpestis ir, jeigu tik Žanas teisingai suprato, slėgė kažkokia didelė kaltė. Žanas ir Bermanas lošę kauliukais, gėrę, pernelyg daug išgėrę, ir juo daugiau degtinės raštininkas gėręs, juo daugiau jis kalbėjęs apie didelę nuodėmę, kurią padaręs savo broliui ar kažkam, ką jis tuo žodžiu vadino.

Žanas labiau domėjęsis lošimu kauliukais ir rimtai Bermano nesiklausęs. Tačiau pažadėjęs Fošeringui dar sykį gerai viską permąstyti, idant prasiblaivytų – būtent taip jis ir pasakęs – tamsūs užmaršties debesys. Žanas buvęs tikras, kad galėsiąs daugiau papasakoti, kai Fošeringas ateisiąs rytojaus dieną.

– Fošeringas ketino nueiti, ir aš įtariu, kad būtent todėl jis pradingo. Pastorius pažadėjo man, kad šis apsilankymas liks mudviejų paslaptis, bet, matyt, bus kam nors pasipasakojęs. Tamstos, be abejo, suprantat, kad negaliu nieko kito prašyti, kad nueitų pas principalą vietoj Fošeringo.

– Be abejo, – linktelėjusios atsakė Helena su Rozina.

Augusta nepasakojo, kad dar prieš kelias dienas veltui spyrė patį Klasą išklausinėti Žaną. Visai jo būdui būtų dabar, kai toks apsilankymas pasidarė pavojingas, imti ir padaryti taip. Augusta nebenorėjo jam apie tai nė užsiminti.

– Mūsų ten, žinoma, neįleis, – tarė Helena. – Mes jau dukart mėginom. Kalėjimo sargai iš mūsų tik juokiasi.

– Ar Fošeringas anksčiau yra buvęs kalėjime? – paklausė Rozina, mąsliai žvelgdama į Augustą. – Turiu galvoje – ar yra lankęs kitus kalinius?

– Nežinau, – sudvejojo Augusta. – Bet esu beveik tikra, kad niekados anksčiau ten nėra buvęs. Turėjau jį truputėlį – na, kaip čia pasakius, – įkalbinėti. Žanas ne jo parapijos, ir apskritai pastorius eina į kalėjimą tik tada, kai kalinys pats prašo arba kai ateina paskutinės išpažinties ir komunijos laikas.

– O sargybiniai, žinoma, įleidžia vidun tik tą pastorių, kurį gerai pažįsta. Kaip Fošeringą.

Augusta pakratė galvą.

– Nemanau, kad sargybiniai pažinojo Fošeringą. Tikrai nepažinojo. Jis tik kelis mėnesius buvo mieste, o Hamburge tokia daugybė pastorių. Tačiau visiems pažįstamas dvasininko apdaras, ir jeigu jau pastorius nori paraginti kokį kalinį išpažinti savo piktadarybes, tai jam niekas negali to drausti.

Užsileidusi ant akių didelę juodą skepetą, Augusta pakilo.

– Dabar jau tikrai daugiau nieko nežinau. Ką mums daryti? Ar dar galim ką nors padaryti?

– Visados galima ką nors padaryti! – sušuko Rozina pašokdama ir sugriebdama Augustos ranką. – Atleisk man, tamsta, kad supykau pirma už tamstos klausimą. Ir jeigu tik tamsta gali, pasitikėk mumis dar truputėlį. Tiktai kokią dieną dvi. Ir sergėk, tamsta, savo sūnėną. Nevaikščiok, tamsta, viena, ypač vakarais.

Augusta linktelėjo.

– Nuo vakar jis paliepė saugoti namus, nes būgštauja dėl Martino ir Sofi saugumo. Bet pažiūrėsiu, gal man ir pavyks prikalbinti jį, kad nuo šiol vaikščiotų lydimas

Brokso. Tai stipriausias vyras mūsų sandėliuose. Be to, budrios galvos ir tikrai verčiau duosis ketvirčiuojamas, nei ims kenkti Klasui.

Švelniai paglosčiusi Rozinai skruostą, ji užčiuopė randą ir ryžtingai prakalbo toliau:

– Netrukus šitas košmaras baigsis, ir tikrasis nusikaltėlis sėdės kalėjime, laukdamas kartuvių. Tada, vaikeli, aš pagaliau galėsiu pamatyti tave su Helena komedijoje. Ateisiu į jūsiškę komedijų pašiūrę ir jau pasistengsiu, kad visa pamaldžioji Hamburgo visuomenė ateitų man iš paskos.

Ji ir vėlei – bent jau šią valandą – buvo ta pati senoji Augusta, pyktis įveikė baimę ir įkvėpė jai drąsos.

– Sergėkit vieni kitus ir jeigu patirsit ką nauja, atsiųskit vėlei savo nebyliuką su žinia pas Elzbetą į virtuvę. Bet pas nieką kitą. Pas nieką, sakau tamstoms dar kartą.

Viduriniajame bažnyčios take ji dar sykį atsigręžė.

– Atsiųskit nebyliuką, tamstos, ir tada, jeigu prisireiksit pagalbos.

Skubiu žingsniu Augusta išėjo iš Šventos Marijos katedros. Ji nesižvalgė aplinkui, ir jai buvo visai nesvarbu, ar kas nors ją atpažino.

Ką pasakė Rozina? „Kam mums būtų reikėję žudyti Fošeringą?“ Viena priežastis buvo: jeigu antrasis pastorius būtų žinojęs ką nors, kas komediantams galėjo pasidaryti pavojinga, jeigu jų principalas vis dėlto buvo žudikas arba žudiko bendrininkas. Tai būtų buvusi rimta priežastis. Tačiau Augusta žinojo, kad Fošeringas tokių paslapčių kalėjime nepatyrė.

Ji dar kartą perkratė atmintyje viską, ką pastorius pasakojo, tačiau viskas jai regėjosi taip pat nereikšminga kaip ir penktadienio vakarą. Augusta negalėjo įsi-

vaizduoti, kam šiame mieste Bermano sielvartai galėjo būti tokie pavojingi.

Kad Bermanas – jeigu tik pribuvėja sakė teisybę – buvo netikras Klaso brolis, Augusta tik gerokai vėliau sumetė.

Rozina su Helena palūkuriavo kelias minutes, o paskui irgi išėjo iš katedros. Jiedviem išėjus pro didžiulį portalą, per aikštę priešais katedrą nuskriejo šalto vėjo gūsis. Dangus papilkėjo, o iš pietryčių viršum Elbės jau kilo juodi debesys. Tvirčiau susisupusios į skepetas, abi skubiai leidosi atgalios į Fulentvytę.

Mergelių take Helena sustojo prie vienos prekiautojos ir nusipirko puokštelę žibuoklių.

– Lizai, – pasakė ji. – Už tai, kad ji taip mėgsta senas pribuvėjas.

Rozina irgi stabtelėjo, bet nesiklausė, ką kalba draugė. Ji žvelgė viršum vidinio Alsterio ir atrodė skaičiuojanti vėjo genamas smulkutes garbanotas bangeles. O iš tikrųjų žvilgsniu ji lydėjo storą, raudonveidį pastorių, kuris, plevėsuodamas apsiausto skvernais, skubiai žengė į kitame krante stovintį pataisos darbų kalėjimą.

– Rozina? – pasekusi akimis jos žvilgsnį, nejučia prislopino balsą Helena. – Ar tu pamanei tą patį, ką ir aš?

– Man regis, ta patį, Helena.

– Tai pavojinga. Bet aš padarysiu. Neturime ko prarasti.

– Mes dar turime labai daug ką prarasti, – griežtu balsu pasakė Rozina. – Tik Žanas neturi ko prarasti. Bet tai vienintelis šansas.

Ji valandėlę tiriamai žvelgė į savo bičiulę: apvalainas, putnus veidas, aistringos tamsios akys, pilnos lūpos, krūtinė, kurios, ir skepeta pridengtos, niekaip negalėjai

paslėpti. Abiem rankom nubraukusi Helenai nuo kaktos kaštoninius plaukus, ji kilstelėjo ties strėnomis sijonus ir tarė:

– Ne. Nieku gyvu. Tau neišeis. Eisiu aš, ir niekas nieko nepastebės.

Pirmadienio popietė

Žanas sėdėjo ant čiužinio susisupęs į antklodę ir ilgėjosi didelės rėčkos karšto vandens, gabalėlio muilo, savo skutimosi peilio ir šlakelio lavandų vandens.

Žanas dvokė. O dvokti jis stačiai nekentė. Sargybiniai tik pasijuokė iš jo, kai jis pareikalavo daugiau vandens, o jaunesnysis, liesas plikagalvis pajuodusiais dantimis, nuo kurio trenkė ne menkiau nei nuo kalinio, išsiviepęs nusismaukė kelnes ir nusišlapino Žano kameroje. Žanas vos spėjo nuo garuojančios čiurkšlės patraukti į saugią vietą savo čiužinį. Užvis mieliausiai jis būtų tam bernui nurovęs jo brangiausiąjį turtą. To padaryti neleido tik protas ir pasikoktėjimas. O gal dar ir du stambūs prižiūrėtojo kumščiai. Tik apie tai jis dabar nenorėjo galvoti.

Žanas dvokė, o jo veidą pradėjo dengti niežulį keliantys juodos barzdos garbiniai. Bet jis turėjo naują šiaudų čiužinį ir dvi naujas antklodes, šiurkščias, graužiančias arklių gūnias, bet vis dėlto storas ir šiltas.

Juokingasis mažasis pastorius, teisybė, daugiau nebeatėjo, – ir dėl to daug prarado, nes Žanas per tą laiką sėkmingai pagalvojo, – tačiau pasiekė bent tiek, kad Žanui galvojant pradėjo šiek tiek geriau sektis. Sulinkusi senė ir žvairaakis bamblys atnešė vakar čiužinį ir

antklodes. Senė paskubomis, nenuleisdama nuo jo akių, pastatė šalia durų puodą tirštos kopūstienės.

Nekrutėk, sušvokštė ji, Žanui pamėginus paimti iš jos puodą, neliesk manęs. Tarytum jis nebūtų prirakintas grandine prie sienos nelyg jautis skerdykloje.

Žanui teko smarkiai pasitempti, iki jis pasiekė puodą. Sriuba buvo šalta ir be žadėtojo mėsos gabalo, bet riebi ir gausiai pagardinta pipirais ir kmynais. Jau tiek dienų mitus vien duonos pluta ir pilkšva pavandenijusia sriuba, kaliniui ji pasirodė gardi lyg gulbės kepenų paštetas.

Kalėjimo sargai pasidarė nebe tokie nuožmūs. Žanas girdėjo juos ginčijantis, kodėl vyresnysis teisėjas teikiąs tokias malones netikėliui komediantui.

Sargų kvailybė be galo pralinksmino Žaną. Be abejo, senę atsiuntė mažasis pastorius. Vyresnysis teisėjas tai jau tikrai pats paskutinis, linkęs padaryti ką nors gera kaliniui. Juo labiau išbadėjęs, išsekęs ir pasiligojęs kalinys, juo greičiau jis prašneks kankinamas ant rato ir deginamas įkaitintomis žnyplėmis.

Apie tai pagalvojus, Žanui sriuba pasidarė nebe tokia skani. Jis paskubėjo nuspręsti, kad Hamburgo vyresnysis teisėjas, matyt, būsiąs kitoks, tikras krikščionis.

Ir kam čia sukti galvą? Pradėjęs pernelyg rūpintis, kas bus rytoj, komediantas pražūsta jau vien nuo to rūpesčio. Helena buvo kitos nuomonės, Helena amžinai su juo ginčijosi, girdi, geras planas lemiąs pusę sėkmės. Bet ką tos moteriškės išmano?

Šiandien senė irgi atnešė puodą sriubos, ir Žanas joje šįkart rado net gabalėlį riebių lašinių. Ilgai kramtė odelę ir jautėsi kaip karalius. Kaip tik tuo momentu, kai švariai laižė puodą, – geras manieras, kurių, ypač užeigose, uoliai paisė, šiame tamsiame urkšte Žanas netruko

pamiršti, – nelemtai aimanuojančios kalėjimo durys ėmė ir atsidarė.

Sargybinis įnešė vidun kėdę ir pastatė ją netoli Žano. Nerangiai nusilenkęs, jis pasitraukė į šalį, įleisdamas vidun lankytoją.

Žanas, slapčiomis atgalia ranka braukdamas taukus nuo lūpų, skubiai pakilo.

Pastorius vis dėlto grįžo.

– Dėkui, sūnau, – tarė vyras juodu surdutu, kurio veidą slėpė plačiakraštė skrybėlė, – dabar palik mane vieną su vargšu nusidėjėliu. Uždaryk duris ir atmink: Dievas viską mato. Ypač tave, jeigu mėginsi slapčia klausytis.

Svečias liko stovėti nuleista galva, iki durys užsivėrė jam už nugaros.

– Mano brolis Fošeringas, deja, negalėjo ateiti. Jis pavedė man toliau klausytis tavo išpažinties. Sėskis.

Žanas klusniai atsisėdo ant čiužinio, vėl susisupo į gūnią ir pakėlė lūkesčio kupinas akis į savo svečią. Silpnas vyrutis, net ir kaip pastorius. Su komediantais klajoti toks nė metų neištvertų.

Pastorius dar arčiau pasitraukė kėdę prie Žano ir balsiai ėmė kalbėti „Tėve mūsų".

Žanui pasidarė nejauku. Kodėl gi tas tipas taip užsismaukęs ant akių skrybėlę? Žanas prisiminė Bermaną, vėl išvydo peilio rankeną, kyšančią iš gero angliško audeklo, ir jį išpylė prakaitas. Čia buvo ne Fošeringas, bet galbūt tas, kuris nudūrė Bermaną, dabar taikosi pašalinti jį, nutildyti, užčiaupti jam burną.

– Sargyba! – krenkštelėjo Žanas, bet jo balsas suskambo vos kaip pelės cyptelėjimas.

– Ar pakvaišai? Užsičiaupk, tegu tie sarginiai šunys tupi sau ten, kur lig šiol.

Žanas sustingo.

Pastorius nusiėmė skrybėlę, ir prieš Žaną pasirodė besėdinti Rozina, kaip ir dera pamaldžiam vyrui, tvarkingai pudruotais ir į stangrią kasą supintais šviesiais plaukais. Juodasis surdutas. Žanas dabar jį atpažino, tai buvo kostiumas leipcigiškio teologijos kandidato, vaidinančio liūdną vaidmenį vienoje šokiais ir dainomis paįvairintoje burleskoje. Storoji Biblija, Rozinos laikoma ant kelių, buvo Helenos nuosavybė.

Žanas ėmė gaudyti kvapą, o Rozina skubiai užčiaupė jam burną delnu.

– Tsss! – sukuždėjo ji. – Nežinau, ar durys gerai užsidaro, greičiausiai abu sargai tiesiog prigludę ausimis prie jų anoje pusėje. Taigi susivaldyk ir būk komediantas. Juk tau negali būti sunku valandžiukę pavaidinti pamaldų nusidėjėlį!

Žanas vis dar išpūtęs akis tebežiūrėjo į Roziną. Giliai traukė krūtinėn nuo jos sklindantį gaivų švarios drobės, pudros ir mėtų kvapą. Ir vos juntamą apelsinų dvelksmą.

– Atrodai taip, lyg ką tik būtum sugrįžęs iš pragaro! – sušnibždėjo ji.

– Aš ir esu pragare. Kad žinotum, ką...

– Tsss! Dabar ne laikas aimanuoti. O kam reikėjo taip pasigerti ir pralošti mūsų pinigus, užuot rūpinusis teatro reikalais ir popieriais? Ne, patylėk. O broli Kristuje, – ūmai suriko ji balsiai žemu balsu, – Mane Viešpats gano: man nieko nestinga. Jis mane veda, kur vešlios ganyklos žaliuoja, leidžia man atilsėti paversmy, – ji patyliukais atsistojo, – manąją sielą gaivina, – nusėlino prie durų ir vienu trūktelėjimu jas atidarė; sargybinis klupinėdamas įvirto jai priešpriešiais ir kaip ilgas išsitiesė ant šiaudų.

– Veda mane teisingais takais savo garbei. O tu, neklusnusis sūnau mano, regis, būsi išsukęs iš teisingo kelio. Ne tik Dievas, aš irgi viską matau. Jeigu dar sykį tave nutversiu, vyresnysis teisėjas patirs, kad esi neklusnus ir nevertas tarnybos.

Dramatišku mostu Rozina ištiesė ranką ir paliepė jam grįžti į sarginę.

– Nešdinkis! Tai, ką kalba pastorius su nusidėjėliu, valia žinoti tik jiedviem ir Dievui. Ir gal dar vyresniajam teisėjui. Dar sykis, – riktelėjo ji, – ir pats atsidursi cypėje.

Sulig tais žodžiais ji užtrenkė duris įkandin sprunkančio sargo.

– Na, dabar bus ramu, sūnau mano, – neatgaudama kvapo tarė Rozina ir klestelėjo ant kėdės.

Garsiu pastoriaus balsu ji baigė deklamuoti psalmę, o paskui vėl pasilenkė prie Žano:

– Helena siunčia tau labų dienų. Liepė tau štai ką perduoti. – Atkišusi lūpas, ji greitosiomis pabučiavo jo dygų skruostą. – Fošeringas nebeateis. Ar žinai, kodėl?

Žanas pakratė galvą.

– Tai dabar nesvarbu. Turim nedaug laiko. Žinau, ką jam pasakojai. Ir kad dar kai ką žinai. Ką Bermanas tau dar kalbėjo? Tik šnekėk tyliau!

– Visą laiką vien apie savo brolį. Vis apie brolį. Broliui jis, girdi, nusidėjęs, sunkiai nusidėjęs. Jeigu neprisipažinsiąs, turėsiąs už tai pragare svilti. Brolis, aimanavo jisai, esąs taurus žmogus, o tasai šėtonas anglas jį suvedžiojęs ir pažadinęs juodąsias bestijas jo širdyje. Kalbėjo beveik kaip poetas. Ar žinai, kas per šėtonas anglas?

Rozina pakratė galvą.

– Tai juk tu turėtum žinoti. Ar jo nepaklausei?

– O kam klausinėti? Kas man darbo kažkokio raštininko šėtonai? Aišku, jeigu būčiau žinojęs...

– Mes kaip nors išsiaiškinsim. Toliau! Ką jis dar kalbėjo?

Žanas ėmė svarstyti, o Rozina, neatsimindama dar kokios psalmės, įniko deklamuoti Saliamono *Giesmių Giesmę*. Tikėkimės, kad sargai nėra tokie pamaldūs, kokiems derėtų būti, mąstė ji pati sau viena. Kitaip jie ims stebėtis, kodėl pastorius įtariamajam ne psalmes skaito, o apie karališkas aistras kalba.

Ji vos neužsimiršo, paskendusi prisiminimuose apie labai intymią valandą, praleistą su tomis eilėmis. Tačiau Žano kvapas grąžino ją į tikrovę.

Naudos iš jo mąstymų buvo nedaug. Jis prisiminė dar tik tiek, kad tas, kurį Bermanas vadino šėtonu anglu, gyvenąs ne Anglijoje, o Hamburge. Tai nebuvo kažin kokia naujiena. Kas Hamburge žmones žudo, turi Hamburge ir gyventi.

Bet paskui murzinas Žano veidas nušvito triumfu.

– Žinojau, kad dar kai ką galiu prisiminti. Ta žinia tūnojo labai atkampioje mano iškamuotos dvasios kertelėje...

– Liaukis deklamavęs, scenoje paskui galėsi pasirodyti. Ką prisiminei?

– Jis kalbėjo apie laišką. Pala.

Žanas dar valandžiukę pagalvojo.

– Sakyk, – sušnypštė Rozina.

Ji buvo įsitikinusi, kad Žanas delsia, tik norėdamas pasirodyti esąs labai reikšmingas.

– Bermanas parašė laišką savo broliui, kad ir kas tasai šventasis būtų. Ir tą laišką ketino kitą rytą įteikti, o paskui atsiduoti didžiojo vyro malonei. Taip jis kalbėjo.

Spėju, kad turėjo galvoje tą brolį. O broliukas, matyt, galingas vyras, jeigu gali teikti malones...

– Kur laiškas? Ar Bermanas jį turėjo su savimi?

– Iš kur man žinoti? Manau, kad ne. Raštininkas buvo toks šnekus ir taip verksmingai nusiteikęs, kad būtų man išsyk jį visą perskaitęs. Bet tu juk geriau už mane žinai, kas buvo rasta Bermano kišenėse. Juk visas miestas apie tai pliurpia. Man čia niekas nieko nepasakoja...

– Šnekėk tyliau. Ar dar ką nors atsimeni?

Žanas papurtė galvą.

– Ne, daugiau tikrai nieko.

Staiga Žanas pamiršo bet kokią pozą. Rozina netrukus išeis, o su ja iškeliaus ir gaivus dvelksmas, ištikimybė ir žmogiškumas, kuriuos jis, kad ir sumišusius su nekantravimu ir piktinimusi, regėjo jos akyse. Iškeliaus su ja ir viltis, kurią žmogui, stovinčiam ant bedugnės krašto, gali reikšti vienas vienintelis kitas žmogus.

– Drąsos, – sukuždėjo Rozina. – Drąsos, Žanai. Viskas greit baigsis, o tada mes visi eisim į sceną ir vaidinsim komediją. O iki tol niekam neprasitark apie laišką. Niekam, nors ir kaip tau pataikautų.

Žanas negalėjo įsivaizduoti, kad čia jam kas imtų pataikauti kaip kitaip, o ne siūlydamas įkaitintas žnyples ir kankinimų suolą. Tačiau jis linktelėjęs sušnibždėjo:

– Aš ilgai nebeištversiu, Rozina. Kartais naktimis man regisi, kad kraustausi iš proto. Jie prirakina mane grandine ankštame mediniame guolyje. Ten taip šalta, o tamsoje iš visų pašalių ima artyn tykinti šmėklos. Kai naktis tokia ilga ir niekaip nesibaigia, kai nėra šviesos, kai iš šitos landynės nė žvaigždutės negali pamatyti, tada dingsta ir paskutinė viltis. Tada esu įsitikinęs, kad turėsiu čia supūti. Kad mane visi pamiršo, lyg jau seniai būčiau

miręs. Ir kas dieną keli stuobriai anapus ana tos skylės, – jis parodė į sienos viršuje įtaisytą langо angą, – linksminasi, pasakodami vienas kitam, kaip žmogus jaučiasi, kai kartuvių virvė ima pamažu veržtis, kai jis nebegali įkvėpti oro, tik spardosi kojomis ir jau regi per aikštę atjojantį velnią. Rozina, man taip baisu.

– Žinau, Žanai, žinau. Bet kartuvių virvės gaus paragauti kitas. Ne tu.

Tvirtai jį apkabinusi, Rozina meiliai paglostė jo susivėlusią galvą.

– Greit viskas baigsis. Dar kelios dienos. Gal net rytoj. Aptikome gerą pėdsaką ir turim drąsių sąjungininkų. Esu įsitikinusi, kad Dievas mūsų pusėje. Net jeigu aš retsykiais ir nederamai naudojuosi jo tarno drabužiu.

Ji skubiai pabučiavo Žaną į lūpas.

– Laikykis, principale, – sukuždėjo, o paskui, Žanui nebespėjus nė žodžio daugiau pratarti, atidarė kalėjimo duris ir, nesiteikdama net žvilgtelėti į besilankstančius sargus, ėjo ir išėjo iš kalėjimo.

Ji pamiršo atiduoti Žanui uostomąjį tabaką. Mutui bus didžiulis malonumas įmesti tą kapšelį pro langą.

Mutui nieko nenutiks. Nėra tokio, kuris gebėtų ką nors greičiau ir tyliau padaryti už jį.

13 skyrius

Vėlyva pirmadienio popietė

Gurkštelėjusi kavos, Anė pasitaisė dažnokai nuo išmoningos aukštos šukuosenos vis truputėlį nuslystančią, plunksnomis puoštą skrybėlaitę. Ji nervingai sutrupino viršum puodelio sausainį su kalendra. Pasienyje stovinčio laikrodžio tiksėjimas skambėjo jai ausyse lyg būgnų dundesys, vykdant mirties bausmę.

Klasas stovėjo sustingęs, atsišliejęs į pašto spintą ir niauriai žvelgė į ją iš viršaus.

– Ir tamsta esi tikra, kad gali pasikliauti Branifu ir Metju? Kad jie kalba tiesą?

Anė linktelėjo:

– Visiškai tikra.

Ji nutylėjo tą aplinkybę, jog pas Metju apsigyveno ne todėl, kad šis buvo tolimas pusbrolis, o norėdama išsiaiškinti, ar jis dalyvauja sąmoksle prieš Klasą.

Tačiau šį įtarimą ji jau po kelių dienų atmetė. Tomas buvo didelis, savimi patenkintas vaikas, kuriam nebuvo didesnių džiaugsmų kaip bilijardo partija, skanūs pietūs

ir triukšmingas vakaras su bičiuliais. Jo verslo reikalai klostėsi geriau, nei numanė hamburgiečiai, ir nors Klasas Metju nemėgo, jaunasis anglų pirklys žavėjosi vyresniuoju vokiečiu kolega ir be jokių išlygų garbino jį. Tyčia Klasui jis niekados neimtų kenkti, be to, neturėjo ir jokios dingsties. Bent jau tokios, kuri būtų žinoma Anei.

Tačiau Tomas Metju, kaip ir Žiulis Branifas, buvo susidūręs su Joachimu van Štetenu tais metais, kai šis gyveno Londone. Vakar vakare, užsitęsus visto partijai, – Anės kambarinė, kaip Žiulio partnerė, atliko liepsningos, bet nesėkmingos ketvirtos lošėjos vaidmenį, – vyrai įsileido plepėti. Anė jiedviem buvo kone kaip sesuo, nebuvo reikalo pernelyg baimingai rinktis pašnekesio temas.

– Jis tamstos bičiulis, Klasai. Ir man regisi, kad tamsta myli jį kaip tikrą brolį. Žiulis tamstos nenorėjo užgauti. Tik todėl užvakar nieko nepasakojo. Bet dabar manau, kad tamsta privalai viską žinoti. Nesvarbu, ar... – ji užsikirto, ieškodama tinkamo žodžio, – ...ar tai reikšminga, ar ne. Mesjė van Štetenas Londone juk ne šiaip sau retsykiais lošė. Sumos milžiniškos, jo skolų raštuose nuliai prie nulių. O klubai, kuriuose jis labiausiai mėgo lošti, buvo, buvo...

– Na, na? Kokie gi jie buvo?

– Na, tai buvo ne *tik* lošimo klubai. Buvo ten ir damų. Kaip čia pasakius? Itin įspūdingų damų, ar supranti tamsta?

Klasas suprato. Joachimas jau ir anksčiau jaute silpnybę brangioms parsiduodančioms moterims, ir buvo labiau nei tikėtina, kad bent jau Branifas iš savo patirties žinojo apie Joachimo nuotykius.

Pasigirdo beldimas ir jauniausiasis raštininkas atsargiai kyštelėjo pro duris galvą.

– Ne, Nilsenai, ne dabar. Uždaryk duris. Iš anos pusės.

Raštininkas dvejojo:

– Svarbus reikalas, pone. Pasiuntinys iš biržos...

– Paskui, Nilsenai. Uždaryk duris ir liepk pasiuntiniui palaukti.

Nilsenas skubiai uždarė duris, o Klasas vėl įniko neramiai vaikštinėti po kontorą.

– Daug kas turi skolų. Jos yra dalis pirklio gyvenimo, net jeigu ir nesitrainioji po lošimo klubus, neleidi laiko su... įspūdingomis damomis. Dėl to žmonės išsyk dar nepuola kėsintis į kitų gyvybes. O juk kaip tik tai tamsta ir mėgini man pasakyti: mano geriausią bičiulį slegia senos ir padengti privalomos skolos iš Londono laikų ir visai panašios naujos, prisidarytos Hamburge ir Altonoje. Jis – blogas žmogus, ir todėl mėgina mane sužlugdyti. Ar net nužudyti.

Klaso balsas pasidarė garsus ir tiesiog veriamai ledinis.

Anė ūmai pakilo, užsisiautė apsiaustą ir užsimovė šilko pirštines ant virpančių rankų.

– Nereikėjo man čia ateiti. Klaida buvo tamstai apie tuos dalykus pasakoti. Tamstos labui tikiuosi, kad esi teisus, o mano rūpestis – vien šmeižikiškos apkalbos apie tamstos bičiulį. Bet ar tamsta tikrai jį taip gerai pažįsti? Ar tikrai atsitiktinumas, kad kaip tik dabar atėjo jam laikas padengti didžiausią skolą? Jis negalės jos sumokėti. Joks pirklys negali padengti tokios skolos, nesužlugdydamas savo verslo.

Anė pažvelgė į Klasą piktai žibančiomis akimis. Tikras užsispyrėlis, ištikimas lyg seteris ir toks nepajudinamas tradicijų šalininkas, kad verčiau aklomis klupinėdamas žengs į savo paties pragaištį, nei patikės, kad bičiulis turi piktų kėslų. Daugiau nė akių į jį nepakeldama, ji apsigręžė ir skubiai žengė durų link. Jeigu tučtuojau neiš-

eisiu iš tos troškios kontoros, pamanė pati sau, pradėsiu nebesusitvardžiusi rėkti.

– Ane! – Klaso balsas staiga pasidarė nebe toks griežtas. – Atleisk man, tamsta! – sukuždėjo jis kimiai. – Prašom neišeiti.

Klasas, mėgindamas ją sustabdyti, uždėjo jai ant pečių rankas, tačiau Anė pasijuto taip, lyg jis laikytųsi jos įsikibęs.

– Toks piktas esu todėl, kad tamsta balsiai kalbi tai, ko aš ir pats būgštauju ir nenoriu pripažinti. Tiesiog negaliu sugalvoti jokios dingsties, kodėl Joachimas turėtų būti susijęs su tais šiurpiais antpuoliais. Kokia jam nauda, jei aš žlugsiu? Ką aš jam padariau? O Bermanas? Bet vis tiek panašu, kad taip ir bus.

Išsitraukęs iš kontorinės spintos skrynelę, Klasas ją atvožė.

– Noriu tamstai šį tą parodyti.

Jis išėmė iš skrynelės tris laiškus ir padavė pirmąjį Anei.

– Pirmieji du manęs laukė kavinėje. Trečiasis – itin pikantiškoje vietoje, mano suole Šv. Kotrynos bažnyčioje. Prašom tamstą paskaityti.

Perskaičiusi laišką, kuriame buvo tik kelios eilutės, Anė atsiduso.

– Ką gi, – tarė ji iš lėto, – vergija – iš tikrųjų baisus dalykas...

– Žinoma. Bet ne tai dabar svarbu. Laiškus pasirašęs „Visų žmonių laisvės šalininkas“. Labai tauru.

Sudėjęs ant stalo greta kits kito visus tris laiškus, jis išlygino juos delnu.

– Rašysena vykusiai iškraipyta, negaliu jos atpažinti. Bet štai čia, matai, tamsta? – Jis parodė tris raides „a“ paraše. – Ar tamstai kas nors krinta į akis?

Anė dvejodama linktelėjo.

– Atrodo labai keistai. Kažkaip neteisingai.

– Neteisingai ir yra parašyta, kitaip tariant – atbulai. Kaip veidrodyje.

Nuėjęs prie lango, jis pažvelgė pro jį į besileidžiančias sutemas.

– Daugybę kartų perskaitinėjau tuos laiškus, nes kažkas juose man rodėsi keista. Tik šįryt susivokiau. Tai ta neteisingai parašyta „a“. Smulkmena, beveik nekrintanti į akis. Bet man ši „a“ gerai pažįstama. Vaikystėje mes dažnai iš jos juokdavomės. Danielis, aš ir... Joachimas. Kad ir kaip stengėsi, jis vis rašė „a“ atbulai. Tik tą vieną „a“, visas kitas raides – be klaidos. Iš pradžių manėm, kad jis nori paerzinti mūsų mokytoją. Bet buvo ne taip. Jis tiesiog kitaip neįstengė.

Anė, patyliukais priėjusi artyn, švelniai uždėjo abu delnus ant jo sukryžiuotų, tvirtai suspaustų rankų.

– Daug žmonių turi rašysenos ypatumų. Kodėl gi jis būtų turėjęs rašyti tuos laiškus? Net jeigu jis tamstai ir norėtų pakenkti, kokia būtų tokių laiškų prasmė?

– O kokia visko prasmė? Aš nežinau.

Klasas troško, kad ji niekados nenuimtų rankos jam nuo peties.

– Tačiau jeigu jis norėjo vien sukelti man nerimą, tai savo tikslą pasiekė. Kokią dieną net buvau bemanąs, kad kažkoks pamišėlis mėgina mane sužlugdyti ir taip išlaisvinti vergus. Nebus pirklių, perkančių cukrų ir kavą, nereikės nė vergų. Vienu mažiau – ne kažin kas, bet vis pradžia.

Ji taip gardžiai kvepia, pamanė jis, būgštaudamas, kad ji gali perprasti jo mintį ir pasitraukti atatupsta.

– Tamsta taip gardžiai kvepi, – tarė jis, o ji nusišypsojo savo pilkšvai žalsvomis akimis ir paprasčiausiai liko

stovėti visai šalia jo, vis dar uždėjusi delnus jam ant peties.

– Kaip smagu, kad tamsta tai pagaliau pastebėjai.

– Pone, – visas nuraudęs, nervingai trypčiodamas nuo kojos ant kojos, pasirodė tarpduryje Nilsenas, – biržos pasiuntinys sako nebelauksiąs.

Anės apsiaustas nuslydo ant žemės. Vėl siausdamas juo Anės pečius, Klasas pamatė, kad ji įsisegusi jo kamėją. Dėl to jis pasijuto tiesiog beprotiškai laimingas.

Bet vis dėlto Klasas nepamiršo pašaukti du tarnus su žibintais, kad Anė galėtų saugiai pasiekti Metju namus Mergelių take.

Pirmadienio naktis

Ponia Adelus gulėjo apsipylusi prakaitu. Aimanuodama ji truputėlį kilstelėjo pūkinius patalus, tačiau šviežias oras neatnešė jai atgaivos. Ir kaip gi atneš, juk oras nebuvo iš tikrųjų šviežias. Prieš keturias dienas ji tvirtai uždarė visus langus ir nuo to laiko nebuvo jų atidariusi, nes juk nuo menkiausio dvelktelėjimo ji dar labiau pasiligotų.

Vargais negalais atsisėdusi, ji stvėrė ąsotį, kurį Klara prieš naktį pastatė šalia patalo. Ąsotis buvo jau tuščias. Ponia Adelus irzliai pastatė jį atgalios ir vėlei atvirto į priegalvius.

Ji buvo veikli moteriškė. Nebuvo jai blogesnio dalyko, kaip dykomis gulinėti lovoje. Nuo karščio ji kiaurą dieną pramiegojo, o dabar, kaip jai regėjosi, šit jau kelias valandas gulėjo, nesudėdama akių ir negalėdama atsikratyti įkyriai lendančių minčių.

Jau beveik dvi savaites butas ketvirtajame aukšte buvo negyvenamas. Vėjais paleisti pinigai, niūriai mąstė ji. Pirmąją savaitę pagarbumas jai neleido išsyk išnuomoti kambarių kitam. Be to, raštininkas Bermanas buvo sumokėjęs iki balandžio galo, ir niekas nepareiškė teisių į jo palikimą.

To palikimo nebuvo daug. Drabužiai spintoje, šiaip ar taip, tikrai geri, patalynė, aksomu aptrauktas krėslas ir dvi nedidelės skrynios su visokiais asmeniniais daiktais. Nieko, kas būtų tikrai vertinga, tatai ponia Adelus jau spėjo patikrinti. Visi kiti baldai, taip pat ir stalelis su dailiu kauliniu bumbulu stalčiaus rankenos vietoje, priklausė pačiai šeimininkei.

O dabar ji šit gulėjo ligos patale, negalėdama nei buto patuštinti, nei naujų nuomininkų ieškoti. Ponia Adelus priimdavo ne bet ką. Visokie prastuoliai nebuvo įsileidžiami į jos namus, į juos patekdavo tik padorūs žmonės, užvis geriausiai – tvirtą padėtį turį viengungiai ponai. Tačiau tokių pasitaikydavo retai, ir jie greit vesdavo. Ponia Adelus buvo praradusi jau ne vieną tokį nuomininką, išsikėlusį į naujus savus namus. Jai pačiai likdavo tik džiaugtis svetimais džiaugsmais. Laimė, sutuoktinis jai nebuvo toks reikalingas. Jos namai prie Redingo turgavietės buvo patys siauriausi, tačiau keturių aukštų, solidaus fachverko, su gražiu plytų fasadu. Ir priklausė tie namai jai vienai.

Valykla pirmajame aukšte leido jai sočiai pramisti, jos menus gerbė Hamburgo ponios, o nuoma už butą viršutiniame aukšte buvo visai malonus priedas.

Nuo to laiko, kai Adelusas prieš dvylika metų dingo, išplaukęs didžiuliu burlaiviu, – jis pamiršo atsisveikinti su žmona, o paskui taip ir nebegrįžo, – ponia Adelus visai

viena su tarnaite gyveno antrajame aukšte. Buvo gera partija, bet apie tai niekam neplepėjo.

Per visus tuos metus Bermanas buvo jos mylimiausias nuomininkas. Ramus žmogus, kuklus ir mandagus, deja, pernelyg mandagus, o dabar jis šit mirė, buvo nudurtas prie muitinės, vos per kelis žingsnius nuo jos pačios namų. Bermanas buvo ne iš tų, kurie prisigeria smuklėje, ir mirtimi pasibaigusią jo eskapadą ponia Adelus laikė itin užgaulia.

Šiandien pavakare kažkas prie namų užkalbino Klarą ir teiravosi apie butą, – dailus jaunas, šviesaus veido, plačiapetis vyras. Ar jo drabužiai buvo gero audinio, o batai – plonos drobės, Klara neįsidėmėjo. Jaunos merginos niekados nekreipia dėmesio į svarbius dalykus. Klara parodė vaikinui langus trečiajame aukšte ir dar užsiminė, kad miegamojo langas išeina kiton pusėn, į flėtą, o todėl, girdi, ten esą galima ramiai pamiegoti iki pat ryto, kai tvytėje grindiniu jau pradedą dardėti vežimai. Krano suktuvas, teisybė, esąs visai šalia lango, tačiau juo retai kada naudojamasi priešpiečiais, nes tiekėjai tokią vėlyvą valandą mažiau imą už prekių pristatymą.

Ponios Adelus kojos atšalo. Vėl pasikišusi jas po patalais, ji pasivertė ant šono ir vis dėlto nugrimzdo į gilų miegą.

Neištikimasis Adelusas išniro iš tamsybių ir, kaip dažnai nutikdavo josios kerštinguose sapnuose, gavo žūtbūtinai grumtis su Skrajojančiu Olandu. Sapnas visados baigdavosi kraupiu priešmirtiniu Adeluso riksmu, ir jo paliktoji pati kiekvieną kartą nubusdavo patenkinta ir atsigaivinusi.

Šįkart riksmo nebuvo, nebyliai ir lengvai lyg šokio žingsniu abu siluetai sklendė per ponios Adelus sapną,

tik denio lentos retsykiais vis tarškėjo ir girgždėjo lyg žemėn krintančios čerpės ir senų namų grindys. Galiausiai abu kovotojus cypdamas ir stūgaudamas nusinešė pakilęs viesulas.

Ponia Adelus pabudo sunerimusi. Šis sapnas ir jo įprastinė pabaiga jai patiko, ji nenorėjo jokių permainų. Kas gi čia per gerai pažįstamas garsas jai pasigirdo? Nubloškusi šalin karštus patalus, ji, sunkiai pūtuodama, atsisėdo ant lovos krašto. Karštis nukrito, bet jai siaubingai svaigo galva.

Ir vėl tas pats girgždesys.

Šaltas šiurpas nubėgo prakaitu pasruvusia jos nugara, ji įbedė akis į duris, bet ten niekas nė nekrustelėjo. Ponia Adelus drebėdama įsispyrė į šlepetes ir nusliūkino prie lango. Nuo krano suktuvo, įtaisyto užpakalinėje pakraigėje kroviniams į palėpę kelti, smarkokame ir gaiviame nakties vėjyje tabalavo nukaręs ilgas lynas.

Ponia Adelus ryžtingai atvėrė langą. Na ir kas, kad nakties oras gali būti jai mirtinas, – kai grėsmė iškildavo jos turtui, ponia Adelus nebijojo net mirties. Reikėjo išsiaiškinti, kas dedasi lauke.

Lynas nebuvo tvirtai pririštas. Atsipalaidavęs nuo kablio, jis laisvai tabalavo vėjyje ir pliaukšėjo, talžydamas flėto vandenį. O kadangi šykštuolio įniršis visados didesnis už baimę, ponia Adelus narsiai persisvėrė per palangę ir pažvelgė žemyn.

Tamsus siluetas, didžiulis ir platus lyg meška, paskubomis stūmėsi kartimi tolyn, stovėdamas mažame, plokščiame luotelyje. Ilgas juodas apsiaustas plevėsavo vėjyje, ir ponia Adelus, apimta saldaus šiurpulio, pradėjo svarstyti, ar tik čia Skrajojantis Olandas nebus mėginęs per krano suktuvą įsibrauti į josios miegamąjį.

Kitą rytą pabudusi, ji buvo tikra, kad viską tiktai sapnavo.

Ponia Adelus nesapnavo. Tiesa, iš tikrųjų su luotu tamsoje dingo trys juodai apsidangsčiusios žmogystos.

– Na, sakyk greičiau, – iš po brezento sukuždėjo Rozina, – ar ką radai?

– Užantspaųduotą laišką, – paplekšnojo Sebastijanas sau per liemenę, kurion buvo įsibrukęs laišką. – Tikiuosi, kad tai tas, kurio mums ir reikia. Daugiau ten nieko nebuvo, kas mus galėtų sudominti. Nei popierių, nei slaptų ydų ženklų.

Jis plačiai išsišiepė, ir Rozina pamatė tamsoje žibančius jo dantis.

– Užčiaupkit koseres, – sušnypštė Titas, vyriškis, stūmęs luotelį kartimi. – Ir pasislėpkit, kad jus kur nelabasis.

Sebastijanas su Rozina skubiai sugulė į luoto dugną. Tos kelios minutės, praėjusios, iki Titas pasiekė tiltą netoli Purvo dambos, Rozinai prailgo kaip visa amžinybė. Jiems pasisekė, aplink nieko nebuvo matyti, niekas, pasišaukęs miesto sargybinius, nelaukė sugrįžtančių luoto vagių. Luotą, kuris toje vietoje drauge su daugybe kitų buvo pririštas nakčiai, jie prieš valandą „pasiskolino". Jakobsenas buvo vienintelis, kuris, nieko neklausinėdamas, vidury nakties jiems būtų paskolinęs luotą. Tačiau jie nenorėjo velti smuklės šeimininko į savo draustinus nuotykius. Be to, Jakobseno luotas buvo pririštas Ponų kanalo flėte, taigi per toli, kad nebūtų pavojaus ties kuriuo nors kampu susidurti su panaktiniu.

Titas pririšo luotą senojoje vietoje, ir visas trejetas vos girdimais, skubiais žingsniais nuniro į ankštai susiglaudusių namų šešėlį.

Kitą rytą niekas nė nepastebės, kad luotas naktį buvo pajudėjęs iš vietos. Ir niekas, nė ponia Adelus, nepamanys, jog įmanoma žmogui be nelabųjų jėgų pagalbos nepastebėtam įsiskverbti į Bermano butą. Namų vartai naktį buvo užremti sija, o tas, kuris pamėgintų lipti per kurį nors apatinį langą, jau po kelių žingsnių būtų nutvertas laiptuose. Jų negailestingas girgždėjimas bet ką būtų išdavęs.

Trejetas leidosi ne tiesiu keliu į Fulentvytę, bet, padaręs lankstą per Ilgąjį taką, nusėlino siaurais, visiškai tamsiais takais ir kiemais, praslinko pro komedijų pašiūrę ir, persiropštęs per lentų tvorą, pasiekė Kregerienės kiemą. Eidami jie pažadino kelis šunis, bet rytoj rytą to niekas nebeprisimins. Šunys visados loja, audros debesims tvenkiantis. Kaip tik jiems pasiekus kūtę, dangus atvėrė savo šliuzus ir paleido ant miesto čaižų, žiemiškai šaltą lietų.

Durys atsivėrė be triukšmo, Rudolfas vakarykščiui buvo nušveitęs ir gerai ištepęs taukais vyrius.

– Pagaliau! – pašoko nuo šieno kūlio Helena, kai Titas, Rozina ir Sebastijanas įsmuko kūtėn. – Vos nenumiriau iš baimės. Kodėl taip ilgai užtrukot? Ar radot laišką?

– Neskubėk, – burbtelėjo Titas, – viskas iš eilės. Ar nepamiršai vyno? Mirštu iš troškulio.

– Nagi tyliau jūs visi, – sušnibždėjo Gezinė, stovėdama tamsoje už Helenos ir duodama Titui ąsotį.

Sebastijanas išsitraukė iš užančio laišką ir iškėlė jį triumfuodamas aukštyn.

– Nedaug trūko, būčiau jo visai nepastebėjęs. Jis gulėjo susuktas į maišinės drobės skiautę, pačiam vieno stalčiaus gale. Gal čia visai nė ne tas...

– Duokš!

Nekantriai stvėrusi tamsoje boluojantį laišką, Helena pradingo su juo už vieno vežimo. Ten degė blausi alyvos

lempelė, pridengta tarp vežimų ištemptomis tamsiomis skepetomis, neleidžiančiomis pasklisti išdavikiškiems šviesos atšvaitams. Helena nuo lempelės užsižiebė dvi žvakes, perlaužė paprastą vaško antspaudą ir prikišo lakštą kuo arčiau žvakių.

– Sakyk greičiau, – kimiai pralemeno Rozina. – Ar čia tas laiškas?

Nužvelgusi plevenančios šviesos vaiduokliškai nutviekstus veidus, Helena padavė lakštą Sebastijanui.

– Tu jį radai, – iškilmingai sukuždėjo, – tu ir paskaityk balsiai.

Sebastijanas nugėrė didelį gurkšnį iš ąsočio ir pradėjo skaityti.

Atsargiai užvėręs Martino ligos kambario duris, Klasas nulipo laiptais žemyn. Reikėjo pagalvoti, o tai jam geriausiai sekėsi kontoroje.

Drungnos pavasario naktys vėlei pasibaigė. Popietę smarkiai palijo, šaltas nakties vėjas smelkėsi pro visus langų plyšius, vaikydamas koklių krosnies skleidžiamą šilumą. Jau susirengęs užtraukti ant langų sunkias užuolaidas, – Nilsenas ir vėlei pamiršo, kad tai vienos iš jo kasdienių pareigų, – Klasas atidžiai pažvelgė žemyn, į Naująjį Vandramą.

Nieko nebuvo matyti. Net joks katinas nesitrainiojo flėto pakrante. Naktis buvo tamsut tamsutėlė, ir Klasas su viltimi pagalvojo, kad šešėliai, prisispaudę prie didžiojo namų portalo, yra jo du sargybiniai.

Visur tvyrojo tyla. Miestas miegojo.

Pasienyje stovintis laikrodis jau rodė ketvirtį po vienuolikos, bet dabar jis žinojo niekaip neužmigsiąs. Nuo jausmų sumaišties jautėsi visiškai budrus.

Klasas be galo džiaugėsi, kad dabar jau rodėsi tikras dalykas, jog Martinas pasveiks. Tiesa, jis tebemiegojo tuo pačiu nesuvokiamai giliu miegu, tačiau karštinė baigėsi, jis kvėpavo giliai ir ritmingai, o veide vėl atsirado rausvas atspalvis.

Pasigirdo kažkoks šnaresys, ir Klasas krūptelėjo. Šiomis dienomis jis pasidarė baikštus. O gal tik budrus. Tyliai nuėjo prie durų, atsargiai jas pravėrė ir įsiklausė, sulaikęs kvapą. Nieko, namuose vėl tvyrojo visiška tyla. Greičiausiai Augusta Martino kambaryje perėjo pirmyn ir atgal per kambarį, mankštindama nuo ilgo sėdėjimo pastirusius sąnarius.

Klasas visą vakarą prasėdėjo su ja ligonio kambaryje, laukdamas, kad Martinas pabus ir pagaliau prašneks. Net jeigu jis ir nebūtų įstengęs visko papasakoti, Joachimui išteisinti būtų užtekę vieno vardo, vienos menkos užuominos. Dar niekados Klasui Martino paslaptis neatrodė tokia svarbi kaip šį vakarą. Tačiau Martinas nepabudo. Nebekalbėjo ir per miegus. Bet jis, kaip tikino žolininkė, galbūt jau rytoj pabus.

Toji raukšlėta senė padarė Martinui tikrą stebuklą. Tą šundaktarį Kleterichą reikėtų pasiųsti po velnių. Kokia laimė, kad influenca paguldė gydytoją patalan.

Keista, jis niekados nežinojo, kad Elzbeta turi tetą. Argi ji atėjo į namus ne kaip našlaitė? Ar teta, ar ne, bet ji tikrai gebėjo ne vien kūną gydyti. Jai pradėjus ligonį lankyti, ir Sofi atgavo didžiąją dalį linksmumo ir pasitikėjimo savimi. Be to, nors Klasas tai ir nenoromis pripažino, mėtų aliejus vis dėlto gerokai švelnino jo galvos skausmus.

Viltis, kad Martinas pabus, buvo vienintelė priežastis, kodėl Klasas po pašnekesio su Ane nenuėjo išsyk pas

Joachimą. Iki šiol nebuvo jokių jo kaltės įrodymų, taigi vis dar liko šansas, kad viskas – tik baisi klaida.

Klasas atsirėmė į koklių krosnį ir šiluma palaimingai ėmė smelktis per surdutą.

Vos prieš dvi savaites vienintelis jo rūpestis buvo pelningiausi kavos tiekimai, gyvenimas vyko tvarkingai, ir jo jausmų ritmo niekas nebūtų galėjęs išmušti iš takto. Nebuvo jokios dingsties apie tai nė mąstyti.

Bent jau dažniausiai. Klasas prisiminė jį suėmusį vos juntamą pavydą ir ilgesį, kai jaunasis markizas Žofrua d'Abanas Džersyje įraudusiu veidu gynė garo mašina varomų laivų idėją. Arba kai mažasis Frydrichas Reichenbachas iš Saksonijos taip aistringai pasisakė už žmonių lygybę.

Reichenbachas?

Viltis žybtelėjo ir sprogo lyg muilo burbulas.

Ne. Ne Reichenbachas. Tiesa, laiškai prieš vergiją jam būtų tikę. Tačiau dailusis mažasis saksas turėjo pakankamai drąsos ir savo nuomonės neslėpė. Reichenbachas nerašys anoniminių laiškų, Reichenbachas kaunasi pakeltu antveidžiu.

Reikia tikėtis, kad jis savo sūnums irgi perdavė bent dalelę tos dvasios, skatinančios nevengti atviros kovos.

Perdavė? O ar pats jos turėjo?

Klasas mąstė apie Anę, vis apie Anę. Jos žvilgsnis, jos delnų spustelėjimas ir dabar dar teikė jam jėgų. Taip arti jo Anė dar niekados nebuvo sustojusi. Kodėl jis jos nepabučiavo? Veikiausiai Anė palaikė jį tikru stuobriu! Lieka tik viltis, kad jo nedrąsa meilės reikaluose nebus jai vienintelis matas.

Pasiėmęs iš spintos portveino grafiną, Klasas įsipylė taurę. Nors pūtė smarkus vėjas, kojos nebeskaudėjo, o

galva šiandien irgi buvo blaivi, jos nespaudė kankinamas plieno žiedas.

Prisitraukęs prie koklių krosnies krėslą su liūto kojomis, jis atsisėdo ir dar sykį permąstė visas negandas, nelaimingus atsitikimus arba antpuolius. Ir vis tiek neatrado jokios naujos jungties, nesumąstė, kaip logiškai paaiškinti tokį mirtiną įniršį, kurio kažkas, kenkdamas jam, turėjo būti pagautas. Vis tiek užvis mažiausiai jam atrodė suprantamas Bermano nužudymas.

Jeigu iki vėlyvos priešpietės nieko iš Martino nepatirs, turės išdėstyti Joachimui savo įtarimus. Bent jau paklaus bičiulį apie jo skolas. Neįmanoma bus, kaip kiekvieną vidurdienį susitikti Joachimą biržoje ir apsimesti, lyg nieko nebūtų nutikę.

Iš gatvės jį pasiekė besiginčijančių žmonių balsai. Šiurkštusis, žemasis, be abejo, buvo Bertoldo, vieno iš dviejų sargų. O kitas – aukštas, susijaudinęs moters balsas.

Klasas pašoko. Balsas kalbėjo angliškai, ten galėjo būti tik Anė.

Peršokdamas po dvi pakopas, jis nulėkė laiptais žemyn, perbėgo priemenę, atstūmė į šoną siją ir atidarė duris.

Su sargybiniais ginčijosi ne Anė, bet Fransuaza, jos kambarinė, ir Metju kontoros pasiuntinys.

– Atleisk, pone, – tarė Broksas, tvirtai laikydamas abiem rankom besispardančią Fransuazą. – Šita pamišėlė būtinai veržiasi vidun. Sako, girdi, svarbus reikalas. Bet negaliu patikėti, juk vidurnaktis. Mes jos gerai nė nesuprantam, kalba kažkokia svetima kalba. Regis, angliškai, o gal prancūziškai. O gal ir abiem pramaišiui.

– Mesjė! Madmuazelė Anė...

– Nusiramink, Fransuaza, – pasakė Klasas, išvaduodamas ją iš Bertoldo glėbio ir stumdamas juodu su kon-

toros pasiuntiniu į priemenę. – Viskas gerai, Bertoldai. Mergina man atnešė žinią. Bet judu vis tiek gerai viską padarėt, pro judu niekas nepraeis. Blomai, ką tu čia veiki?

Tarnas, susisupęs į storą chalatą, gniauždamas rankoje kirvį malkoms skaldyti, rūsčiu veidu stovėjo priemenėje.

– Eik atgal į patalą, senasis bičiuli. Viskas gerai. Bet pasižiūrėk virtuvėje, ar nerastum ten dar kokio šilto gėrimo prie durų stovintiems abiem mūsų riteriams.

Ir jis skubiai stumtelėjo merginą ir jos palydovą laiptais aukštyn, į kontorą.

Jų atneštoji žinia buvo baisi. Pradingo Anė.

Jau buvo vėlu, tikrai po dešimtos, ir Anė kaip tik rengėsi gultis, kai atėjo tas pasiuntinys.

Klasas Hermansas laukiąs Anės savo sandėlyje prie Kremono. Laikas, teisybė, neįprastas, bet reikalas labai skubus. Tegu ji išsyk ateinanti, pasiuntinys jai parodysiąs kelią.

Anė išsyk su juo ir išėjo. Prie durų dar sykį atsigręžė ir patyliukais paliepė jai, Fransuazai, eiti pas mesjė Hermansą, jeigu ji pati negrįšianti iki vidurnakčio. Mat mesjė Branifas ir mesjė Metju išvykę į Liubeką. Bet ji, Fransuaza, ilgiau nebeištvėrusi laukti.

Ne, Fransuaza nežinojo, ar Anė pasiteiravo, kuo jis vardu. Ir kam teirautis? Juk ten buvo kažkoks pasiuntinys. Tiesa, gerai pagalvojus, niūrus tipas purvinais batais.

Hermansas linktelėjo. Tai buvo nesvarbu. Jis pasiuntinio nesiuntė, bet numanė, pas ką dabar atsidūrusi Anė.

Jeigu jai kas nors, bent kas nors nutiks, pasaulis dar pamatys, ką jis geba. O pirmiausiai – tasai vienas žmogus.

Koks velniškas sumanymas. Kodėl Anė? Juk ji mažiausiai susijusi su jo namais.

O jeigu viskas – tik klasta, tik spąstai? Jeigu ir dėl Anės jis bus apsirikęs taip pat, kaip buvo apsirikęs dėl Agnesės? Jeigu ji su Metju ir Branifu žaidžia su juo nelemtą, mirtimi jam gresiantį žaidimą?

Ir kodėl tiedu kaip tik šiandien išvyko į Liubeką? Ar jie apskritai į tą Liubeką išvyko?

Giliai atsikvėpęs, Klasas pajuto širdyje ledinę ramybę. Nesiduos to pamišėlio įvaromas į aklą paniką, elgsis protingai ir apdairiai. Jis jautė, kad Anė tebėra gyva. Tiesiog žinojo tai. Bet jeigu jis dabar nežengs teisingo žingsnio, ir jeigu nežengs jo greitai... Toliau Klasas nebedrįso galvoti.

– Augusta!

Triukšmas laiptuose privertė ją nusileisti žemyn, dabar ji stovėjo tarpduryje baimingai išplėstomis akimis.

– Kas nutiko, ar vėl kas nors...

– Anė pradingo. Bet nesirūpink, aš žinau, kur ji.

Girdi, vėliau jai viską paaiškinsiąs. Skubiai davęs jai keletą nurodymų, pirmiausiai – kad Pytas pakeltų ant kojų miesto sargybą, Klasas užsimetė apsiaustą ir stvėrė lazdą.

Pirmą kartą jis pasigailėjo neturįs pistoleto. Pasiims drauge Broksą. Du darbininkai, miegą užpakalinio sandėlio kamaroje, turės padėti saugoti namus.

Lietus ėmė čaižyti jam veidą, skrybėlė nulėkė šalin, ledinis vanduo tekėjo jam už apykaklės. Tačiau jis nieko nejuto.

Atodūsiu jis pasiuntė maldą dangui. Hermanso prekybos namai prie Kremono sandėlių neturėjo. Užtat vienas didžiausių Kremono sandėlių priklausė Joachimui van Štetenui.

14 skyrius

Pirmadienio naktis

Atrodė jis kitaip nei tie jaunuoliai, kuriuos buvo mačiusi Klaso kontoroje. Tie viršum smėlio spalvos liemenių dėvėjo, teisybė, kuklius, bet gerai sukirptus plono, tamsaus audinio surdutus, pilkšvas lyg skalūnas kelnes iki kelių ir baltas kojines. O šis – šiurkščią rudą striukę, kelnės buvo purvinos, o batai – be sagčių. Tikriausiai vienas naujųjų sargų. Anė nusistebėjo, kad jis neturi žibinto. Matyt, bus pamiršęs beskubėdamas.

Pasiuntinys žengė sparčiai, ji vos spėjo jam įkandin. Bet jai tas tiko, ledinis vėjas pūtė išilgai visiškai tamsių gatvių. Ar jis žino, kodėl Klasas nori su ja susitikti savo sandėlyje? Nedaug tėra prasmės klausinėti tarną, ką mąsto jo ponas.

Anei regėjosi, tarytum pasiuntinys eitų ne tiesiausiu, bet tamsiausiu keliu į Kremono salą. Tačiau miestas juk – tikras labirintas. Eidamas tariamai trumpiausiu keliu gali netikėtai atsidurti prie flėto, nerasti tilto ir būti priverstas daryti didelį lankstą.

Anei darėsi nejauku vienai su tuo niauriu nepažįstamuoju vidury nakties žengti tuščiomis gatvėmis. Juo toliau jiedu ėjo, juo labiau pašėlęs ir nerealus ėmė jai regėtis šis nakties nuotykis. Be abejo, ji tuoj pabus ir pamatys, kad viskas buvo vien sapnas.

Sapnas, kuris darėsi vis baisesnis ir grėsmingesnis.

Ant medinio tilto, per platų Mikalojaus Flėtą vedančio į Kremono salą, ji be kvapo stabtelėjo po gatvės žibintu ir pažvelgė atgalios. Nebuvo ko nė galvoti, kad galėtum tiesiog apsigręžti ir tekina leistis į šiltus, saugius namus Mergelių take. Ir kas gi jai gali atsitikti?

Anė ryžtingai žengė toliau. Bailė ji niekados nebuvo. Tik jos nervai paskutiniosiomis savaitėmis buvo taip sudirgę, kad viskas, kas neįprasta, jai ėmė regėtis kaip pikta išmonė. Namuose, Sent Obene, jai buvo pažįstamas kiekvienas kelias, kiekvienas veidas, kiekvieni namai. Josios sala buvo tokia tyki. Jeigu nekalbėsim apie kontrabandą šiaurinėje pakrantėje, nusikaltimų ten beveik nebuvo. O kontrabanda ten vyko jau ne pirmą šimtmetį, ir niekados nekėlė grėsmės jos ramiam gyvenimui. Klaidžiose šito miesto gatvėse ir kiemuose buvo susigrūdę 100 000 žmonių. Svetimas, grėsmingas pasaulis. Ak, niekai, fantazija pernelyg įsismarkavo. Be abejo, tik todėl, kad aplink tamsu, miestas staiga pasidarė jai toks nejaukus ir pilnas prarajų. Nutiko baisių dalykų, bet, ji, Anė, šioje tragedijoje nevaidino jokio vaidmens. Kas jai ką darys? Ir už ką?

Viskas labai paprasta: Klasas kviečiasi ją į sandėlį, nes ten kažką aptiko. Jis niekados nestumtų jos į pavojų.

Pasiuntinys skubiu žingsniu žengė per Kremoną. Siauros, pusračiu išsilenkusios gatvės gale sužvilgo juodas vidinio uosto vanduo. Laivai dunksnojo į prieplaukos

stulpus, vėjas nešė artyn jų girgždesį ir aimanas. Kažkur staugė šuo.

O jeigu ji dabar imtų ir pasileistų bėgti? Vos kelios minutės, ir ji būtų prie Klaso namų.

– Šičia! – tarė pasiuntinys, stumteldamas ją į vieną sandėlį. Dar sykį pažvelgęs į vieną ir antrą gatvės galą, jis iš vidaus skersiniu užsklendė duris.

Kvapai Anei pasirodė guodžiamai mieli. Ir Sent Obeno sandėliai kvepėjo javais, cukrum, prieskoniais ir mediena.

Sandėlyje buvo dar tamsiau nei gatvėje. Du žibintai ant statinės greta siaurų laiptų metė aplink save vien blausų šviesos ratą.

– Klasai?

Anė įsiklausė į sandėlio gilumą. Jai darėsi šalta, ir nors ji labai barė save už paikumą, plieninis baimės lankas vis stipriau veržė jai krūtinę.

– Klasai! – šūktelėjo ji dar kartą. – Kur tamsta esi?

– Viršuj, – tarė pasiuntinys, – jis trečiame aukšte.

– Tada imk žibintą ir eik pirmas.

Vyras pakratė galvą ir plačiais pečiais atsirėmė į duris.

– Jis nemėgsta laukti, – burbtelėjo, nužvelgdamas ją tuščiu žvilgsniu.

Anė piktai stvėrė žibintą, kita ranka pasikėlė sijonus ir ėmė atsargiai kopti siaurais laiptais aukštyn. Ji apstulbusi pamatė, kad beveik visi sandėlio aukštai tušti. Keista. Stambių pirklių sandėliai paprastai visados pilnutėliai.

Nuo vėjo gūsio sutrinksėjo medinės kroviniams kelti naudojamų liukų durys.

– Klasai?

Jis tuoj ateis, paduos jai ranką ir padės saugiai užkopti paskutiniosiomis siauromis pakopomis. Tuoj, tuoj – Anė tuo nebetikėjo, bet jau buvo pakliuvusi į pinkles. Nebuvo

kur trauktis, tad žengė į priekį. Pyktis pamažu peraugo baimę.

Trečiojo aukšto laiptų viršuje plazdenančioje šviesoje stovėjo lieknas siluetas. Šviesa krito ant jo iš užpakalio, todėl veidas liko tamsoje.

– Sveika atvykusi, tamsta.

Anė išgirdo tylų juoką.

– Nemaniau, kad tamsta ateisi su pasiuntiniu. Tai ne itin padoru.

Joachimas van Štetenas pakėlė žibintą ir, galantiškai mostelėjęs, pasitraukė į šalį.

– Ir pavojinga. Tamsta – nepaprasta moteris. Bet galbūt tik meilė mano senam bičiuliui padarė tamstą kvailą ir aklą. Juk tamsta jį myli?

– Tamstai tas visai neturi rūpėti. O jeigu tamsta manai, kad esu tokia paika, jog vidury nakties išėjau su nepažįstamu žmogumi, niekam žinios nepalikusi, tai esi kvailesnis, negu maniau. Mano pusbrolis ir kapitonas Branifas...

– ...šįryt išvyko į Liubeką, – tyliai, kone be garso nusijuokė Joachimas van Štetenas.

Tas juokas nuskambėjo lyg ledinis vėjo dvelktelėjimas.

Nuo to momento, kai pasiuntinys, dusliai dunkstelėjęs, skersiniu užrėmė duris ir pasiuntė ją vieną laiptais į viršų, Anė susivokė, kad bus patekusi į spąstus. Ji tik nenorėjo pripažinti šios tiesos. Bet dabar viskas buvo aišku. Ji viena stovėjo priešais pavojingiausią Klaso priešą. Dabar jis buvo ir jos priešas.

Joachimas buvo pasistatęs vaiduokliškus kulisus. Tarp dviejų brokatu aptrauktų minkštakrėslių ant apskrito raudonmedžio stalelio žibėjo taurės ir gludinto krištolo vyno grafinas. Raudonomis lyg kraujas skaromis buvo

apdangstyti keli maišai, statinės ir ryšuliai, susukti į gižiai dvokiančią alyvuotą drobę. Pačiame viduryje, lyg altoriaus paveikslas apšviestas žvakių, stovėjo kažkokios moters portretas aukso rėmuose.

– Ką reiškia tas kvailas pokštas? Ko tamsta iš manęs nori?

– Sėsk, tamsta, – paliepė jis, tvirtai sugriebdamas jos ranką ir vesdamas prie krėslo. – Noriu tamstą supažindinti su viena dama. – Paėmęs grafiną, jis pripylė abi taures. – Tamsta turėsi išgerti su manimi taurę burgundiškojo į josios sveikatą. Gerk, tamsta!

Anė dvejodama paėmė taurę. Jis pamišęs. Jeigu ji gers, jis irgi turės gerti. O jeigu jis daug išgers, galbūt jai pavyks ištrūkti.

Joachimas van Štetenas vienu kilstelėjimu išlenkė taurę ligi dugno.

– Gerk, tamsta! Gerk į Marijos sveikatą!

Anė gurkštelėjo iš savosios taurės.

– Į Marijos? Aš jos nepažįstu. Man ji ir nerūpi. Kodėl tamsta nužudei Bermaną?

Joachimas, laikęs savo taurę prieš šviesą, krūptelėjo ir įbedė į ją akis. Jo veidas pavirto įniršio kauke.

– Bermanas! Tasai benkartas buvo tikras nevykėlis, bailys ir išdavikas. Garbino Klasą lyg patį imperatorių, metų metus uoliai vaidino raštininką, buvo laimingas tarnas savo kilmingosios šeimynėlės, nieko apie jį nežinojusios ir nė nenorėjusios žinoti.

Joachimas piktai sukikeno.

– Neapykantą broliui nebuvo lengva pažadinti. Bet paskui jis visas užsiplieskė. Nuo praeitos vasaros jis buvo *mano* parankinis. O paskui, jau kone pasiekus tikslą, sumanė atgailauti! Tamstos saloje Klasą ištikusi nelaimė

išgąsdino jį. Švelniasielis bernelis susirengė atlikti išpažintį, atsiduoti brolio malonei. Malonei! Tikras kvailys! Ketino ir pats susinaikinti, ir mane pražūtin drauge įstumti. Tačiau jam nieko neišdegė. Ir jis kaltas dėl to, kad dabar tamsta sėdi čia. Gerk, madmuazele iš tyliosios salos. Gerk, tamsta.

Anė narsiai išlenkė taurę. Juk jis gėrė vyną iš to paties grafino.

– Tamsta pats vienas įstūmei save pražūtin. Tamsta viską praloši. Nesuprantu, ką tamsta čia pasakoji, bet nejau tikrai manai, kad ištrūksi iš čia? Po tokios gausybės nusikaltimų? Klasas žino, ką tamsta jam padarei, ir nesvarbu, ką esi sumanęs man padaryti, tamsta vis tiek jau seniai pralošęs.

Joachimas staigiu judesiu pasilenkė prie Anės, ji pajuto jo karštą alsavimą ir užuodė rūgštoką dėl jaudulio jį išpylusio prakaito kvapą.

– Negi tamsta nežinai, kad esu lošėjas? Nėra didesnio saldumo už tą, kai ant kortos statoma gyvybė. Bet jeigu aš pralošiu, kitas irgi tegu neišlošia.

Jis išskėtė rankas sugniaužtais kumščiais, sarkastiškas džiūgavimas ir pasitikėjimas savimi dingo lyg nebuvę, jo balsas ėmė spigiai trūkčioti.

– Jis visados išlošdavo. Visados buvo pirmas. Iš pradžių atėmė iš manęs Danielį, o paskui, – atsigręžęs piktai mostelėjo švelniai šypsančio portreto pusėn, – o paskui – Mariją. Aš ją mylėjau, aš! Jam ji buvo vien geras sandėris. Su Marija man viskas būtų sėkmingai susiklostę. Ji būtų mane padariusi tokiu žmogumi, kokiu padarė Klasą. Negi tamsta manai, kad jis už mane geresnis? Jis turėjo Mariją. Marija buvo angelas. Ji mane mylėjo, bet klusniai ištekėjo už to, kurį jai išrinko šeima. Už Klaso, vyriausiojo sūnaus

ir turtingo paveldėtojo. Ir jeigu tamsta manai, kad leisiu jam dar kartą būti mylimam, tai apsirinki!

Nuplėšęs jai dekoltė dengiančią skepetaitę, Joachimas prisimerkęs pažvelgė į ją.

– Tamsta nebe koks pumpurėlis, madmuazele, bet vis dar graži.

Jis kilstelėjo Anės smakrą į šviesą.

– Saldus, nunokęs vaisius. Ar jis mato tamstos aistrą? O gal ir tamsta jam – tik naudingas sandėris. Ar tamsta tebesi nekalta? – kimiai sukuždėjo jis. – Ilgokai užsibuvai, tamsta, bet Fytas mielu noru pataisys šitą ydą. Klasas nebegaus tokios kaip tamsta. Arba kaip Marija. Niekados. Jis gaus šaltą moterį, lygiai kaip gavau aš. Turės vaikščioti pas mergšes, namuose paguodos nerasdamas. Kaip aš.

– Tamstos žmona šalta? Su tokiu kaip tamsta kiekviena bus šalta. Paleisk mane, tamsta!

Iš visų jėgų stumtelėjusi Joachimą, Anė pašoko. Sandėlys ėmė suktis ratu, ūmai jau trys keistai miglose paskendę grafinai stovėjo blankioje dėmėje, kur ką tik buvo stalas.

– Tamsta klysti, – vos atgaudama kvapą, sušvokštė ji. – Klasas žino, kur aš. Mano kambarinė jau nubėgo pas jį.

Ją krėtė baisus šaltis, darėsi keistai sunku kvėpuoti. Kojos nebeklausė, ji susmuko atgal į krėslą. Joachimo veidas išskydo ir pavirto šokinėjančia dėme.

– Dabar tamstai nebėra reikalo meluoti.

Keistai pasikeitęs jo balsas ataidėjo iš tolybių.

– Ir net jeigu jis tamstos tikrai ieškotų, vis tiek nesuspės. Ar tamsta žinojai, kad Marija sudegė? Jis neišgelbėjo jos, neišgelbės nė tamstos.

Paskutiniuosius žodžius Anė išgirdo tik kaip duslų murmesį iš toliausių tolybių. Nuodai, įmaišyti jai į vyną, padarė savo darbą.

– Fytai, – riktelėjo Joachimas, – eikš viršun!

– Tsss!

Pakreipusi galvą, Rozina įtemptai klausėsi.

– Ten tik vėjas, – sukuždėjo Sebastijanas. – Tokiu oru čia niekas neslankios pašaliais. O Kregeriene ir jos vaikais pasirūpins Liza.

– Bet aš tikrai kažką girdėjau.

– Na, gerai, – burbtelėjo Titas, ropšdamasis iš patogaus guolio šiene.

Atsargiai pravėręs kūtės duris, jis kyštelėjo laukan galvą.

Valandėlę visi tylėdami klausėsi. Tačiau girdėti buvo tik vėjas ir monotoniškas lietaus šnaresys.

– Skaityk toliau, Sebastijanai, – sušnibždėjo Helena. – Lauke to vis tiek niekas nesupras. Lietus per garsiai šniokščia.

Bermano laišką buvo sunku įskaityti. Raštininko rašysena, be jokios abejonės, buvo tvarkinga, bet šias eilutes jis aiškiai rašė didžiai jaudindamasis.

– Paskaityk dar kartą paskutinę pastraipą. Po to, kai jis pareiškia, kad senasis Hermansas buvo jo tėvas ir kad jis visados troško darbuotis Hermansų namų labui. – Rozina papurtė galvą. – Juokingas žmogelis, nuolankus lyg vienuolis. Aš jo vietoje būčiau pasistengęs kuo toliau trauktis nuo tos šventeivų draugijos.

– Gal jis nebuvo toks tvirtas kaip tu, – švelniai tarė Gezinė. – Kiekvienam reikalinga šeima arba kiti žmonės, kuriems jis būtų saviškis. Mes turime vieni kitus, o jis, mirus motinai ir tetai, nieko nebeturėjo.

Rozina patylėjo, o Sebastijanas vėl prisikišo laiško lakštą prie žvakės.

– Taigi dar kartą paskutinė pastraipa.

Prisimerkęs, prislopintu balsu jis ėmė toliau skaityti Bermano laišką Klasui Hermansui.

Šiandien nebegaliu pasakyti, koks šėtonas mane apsėdo, kai įsitraukiau į sąmokslą prieš Tamstą. Prisiekiu Dievu, kad niekados nenorėjau kenkti Tamstos ir Tamstos namų gyventojų sveikatai ar gyvasčiai. O dėl to, kad vis tiek nusikaltau, gyvenimas man regisi nepakeliama našta.

Iš pradžių, atvykęs iš Liubeko į Hamburgą, buvau beeinąs pas Tamstą ir beatskleidžiąs savąją kilmę. Gatvėse apie Tamstą buvo kalbama kaip apie griežtą, bet sykiu geraširdį ir teisingą poną. Norėjau, kad Tamsta sužinotumei, kas aš esu. Kodėl? Nežinau, man tai atrodė svarbiausias dalykas gyvenime. Tėvo nepažinojau. Motina savo paslaptį man atskleidė vos kelias valandas prieš mirtį. Ji buvo tėvui visą gyvenimą dėkinga. Kiti ponai būtų ją pasiuntę verpyklon, o aš būčiau pragaišęs našlaityne. Tamstos tėvui esu dėkingas už savo gerą gyvenimą. Leisk man, Tamsta, čia pagaliau imti ir pasakyti: mudviejų tėvui.

Šiandien suprantu, kad slapčiomis vyliausi, jog Tamsta pripažinsi mane kaip savo brolį. Neketinau nieko reikalauti, nei teisių, nei turtų. Labai gerai suprantu, kad man niekas nepriklauso. Norėjau tik būti Tamstos namų narys. Kai Tamsta padarei mane savo raštininku, buvau laimingiausias žmogus pasaulyje. Pasiryžau padaryti Tamstai įspūdį, stropumu ir klusnumu palenkti Tamstą į savo pusę. O paskui ketinau laukti palankios dienos savajai paslapčiai atskleisti.

Žinau, kad Tamsta visados vertinai mano darbą. Bet gana greitai nebetekau drąsos. Miesto žmonės kitokie nei

anapus sienų gyvenantys kaimiečiai. Sakoma, kad miestiečiai laisvesnės dvasios, bet man regisi, kad jie žiauresni. Girdėjau visokias apkalbas smuklėse ir turguose. Ten lankosi daug prastuolių. Bet ir biržoje piktas gandas apie konkurentą ar partnerį vertinamas labiau nei palankus.

Tamsta nesi iš tų, kurie tokias apkalbas skleidžia ar bent jų klausosi, bet pamiršau į tai atsižvelgti.

Ir vis dėlto tebelaukiau palankios dienos, kai išdrįsiu kreiptis į Tamstą kaip į brolį. Bet paskui atėjo toji mergina, ar dar Tamsta pameni? Vieną dieną ji atsirado kontoroje, švariai apsirengusi, gal net truputėlį per daug išsipusčiusi, bet man ji nepasirodė pagedusi.

Tamsta įsileidai ją į savo kontorą, ir netrukus mes išgirdome rūsčius žodžius ir riksmą. Paskui Tamstos durys atsidarė, ir Tamsta piktai ir smarkiai išstūmei mergaitę per priemenę gatvėn. Ji pargriuvo į purvą. Niekados nebuvau Tamstos tokio pikto regėjęs.

Ar Tamsta pameni? Jau kitą dieną mieste kalbėta apie tai, kas ji per viena. Buvo siuvinėtojos auksu ir, kaip pati tvirtino, Tamstos tėvo duktė.

Vėliau girdėjau, kad ji ta pačia dingstimi lankėsi ir kituose prekybos namuose. Greičiausiai Tamsta taip supykai todėl, kad žinojai, jog ji apgavikė. Bet aš tąsyk pamačiau tik tai, kad Tamsta išgrūdai į purvyną merginą, kuri skelbėsi esanti neteisėta Tamstos sesuo.

Nebūčiau ištvėręs, jeigu Tamsta būtum taip pat su manimi pasielgęs. Nors Tamsta to ir niekados nepastebėjai, myliu ir garbinu Tamstą kaip brolį, kone kaip tėvą. Tamsta tiek daug už mane aukštesnis...

– Liaukis! – įniršusi pašoko Rozina. – To jau nebeįmanoma ištverti! Argi Hermansas – Viešpats Dievas?

Kaip galima šitaip šliaužioti keliais prieš savo poną? Ir nesvarbu, ar jis tau – netikras brolis, ar Brazilijos imperatorius. Savo turtus jis ne maldomis ir išmaldos dalijimu pelnė. Lygiai kaip ir visi kiti turtingas ir galingas jis pasidarė todėl, kad...

– Gerai jau, gerai, Rozina, – pasodino ją ant šieno kūlio Helena. – Bermanas taip jautėsi. Mes juk neprivalome tų jausmų suprasti. Tegu Sebastijanas toliau skaito.

– O jeigu vėl užsimanysi parėkauti, – pridūrė Titas, – tai rėkauk patyliukais. Važiuok, Sebastijanai. Man darosi šalta, ir aš noriu galų gale sužinoti, kaip viskas baigiasi.

Sebastijanas pradėjo skaityti toliau:

Tamsta tiek daug už mane aukštesnis, kad... Kelių tolesnių žodžių negaliu įskaityti. *Bet kažkoks dieglys, matyt, liko,* rašo jis toliau. Bent tiek. *Man buvo malonu, kai Joachimas van Štetenas mane pirmą kartą užkalbino biržoje. Nuo to momento jis dažnai pasirodydavo mano kelyje. Vėliau, kai jau įtraukė mane į savo rezgamas klastas, mudu susitikdavome vienoje rūsyje esančioje tamsioje Naujamiesčio smuklėje.*

Man tuo metu nekaip ėjosi. Tamstai to niekados nerodžiau, bet Tamstos bičiulis matė viską man iš akių. Kartais jis duodavo man buteliuką opijaus syvų, kad geriau miegočiau. Galiausiai jis atnešdavo po tokį buteliuką į kiekvieną susitikimą. Kartais jį pamiršdavo, ir aš drebančiais nervais gaudavau laukti, kada jį vėl susitiksiu.

Turiu skubėti, žvakė netrukus baigs degti, o šeimininkė pamiršo padėti man atsargos.

Po gražia, bičiuliška van Šteteno kauke slepiasi velniškas žmogus. Pamažu, pamažu, lašas po lašo varvino jis mano sielon pavydo, užgauto išdidumo ir aklo

kerštingumo nuodus. Bet nemėginu tvirtinti, kad pats esu nekaltas. Jeigu manoji siela būtų buvusi tokia tyra, kaip aš maniau, jis nebūtų įstengęs paversti manęs savo įrankiu.

Nebuvo sunku paskutiniaisiais mėnesiais išardyti vieną ar kitą Tamstos sandėrį. Tamsta manimi tiesiog per daug pasitiki. Paprasta buvo retsykiais ir neteisingai apskaičiuoti mokesčius ir sumas, šitaip kenkiant Tamstos geram vardui. Tačiau tai man vis dėlto buvo sunkiausia. Pragaišindavau vieną kitą Tamstos laišką arba per ilgai užlaikydavau jį pas save. Kai Tamsta perskaitysi šiuos žodžius, esu pasirengęs kuo smulkiausiai Tamstai viską suminėti.

Jis sakė man norįs Tamstą tiktai paerzinti, ne sužlugdyti ar kaip kitaip rimtai Tamstai pakenkti, bet vis dėlto padaryti Tamstai sunkių nuostolių. Jis vis mėgino man už tas paslaugas mokėti, bet aš nenorėjau imti pinigų. Vėliau, jam perėmus visus Tamstos prekybinius sandėrius, aš turėjau tapti jo pirmuoju raštininku. Man regėjosi teisinga dabar nebe Tamstai tarnauti, o visaip stengtis, kad sėkmė lydėtų Tamstos slaptuosius konkurentus.

Patikėk, Tamsta, nebuvau tuo laiku laimingas, tačiau pūliuojanti žaizda mano sieloje vertė mane ir toliau tą patį daryti. Kasdien sakiau sau, kad privalau liautis, tačiau piktas balsas mano galvoje vadino mane šiaudadūšiu ir kvailiu, ir aš nesilioviau.

Tamstą ištikusi nelaimė Džersyje mane smarkiai sukrėtė. Niekados nemaniau, kad ji galėtų būti van Šteteno darbas. Bet paskui sprogo barkas. Van Štetenas per mane kuo smulkiausiai žinojo apie Tamstos laivus, krovinius, uostus ir maršrutus. Man kilo įtarimas, kuris niekaip nesidavė apmaldomas.

Taigi, praslinkus kelioms savaitėms, aš norėjau būti tikras ir pareikalavau jį pasakyti visą teisybę. Pagrasinau priešingu atveju viską pranešiąs Tamstai. Van Štetenas, kuris dedasi Tamstos geriausiu draugu, įrodė man, koks jis iš tikrųjų nedorėlis. Nelaimė Džersyje ir „Katarinos" sprogimas Lisabonoje buvo jo darbas. Jis tik miglotai užsiminė, bet panašu, kad Sent Obene, Tamstos bičiulio Sent Robertso namuose, jis turi sąjungininką.

Nežinau, kodėl van Štetenas trokšta Tamstą sunaikinti. Ir jis tebetiki, kad būsiu jo pagalbininkas iki pat galo.

Rašau šį laišką, nes nesu tikras, ar nepristigsiu jėgų, neprarasdamas savitvardos, viską Tamstai žodžiu pranešti. Drauge tai ir raštiškas prisipažinimas, kurio Tamsta, be abejo, iš manęs pareikalausi. Tamsta manai, kad esu tik sausas sąskaitininkas, kad visos žmogiškos aistros man svetimos. Man neduota parodyti, ką jaučia mano siela, bet užtikrinu Tamstą: ji geba patirti gilių, karštų ir garbingų jausmų.

Atiduosiu Tamstai šį laišką ir sėdėsiu pas Tamstą, kai jį skaitysi. Noriu prisipažinti savo nusikaltimus ir liudyti prieš van Šteteną. Tada atiduosiu savąją lemtį į Tamstos rankas.

Sebastijanas nuleido lakštą.

– Štai ir viskas. Pasirašė jis... pala, beveik neįskaitoma, štai šitaip: *Johanesas Bermanas, Hanos Berman ir Klaso Hermanso Vyresniojo sūnus.*

– Kokia melodrama, – atsiduso Helena.

Tada visi nutilo. Laiškas buvo Joachimo van Šteteno kaltės įrodymas. Bet jis vis dar nereiškė, kad įrodytas Žano nekaltumas. Teisėjai tik pamanytų, kad Žanas žudė van Šteteno pavestas.

– Turime priversti van Šteteną prisipažinti.

– Nuostabi mintis, Rozina, – nusišaipė Titas. – Draugiškai paprašysime teisėją, kad jis mus palydėtų į van Šteteno namus. Jis tai padarys su didžiausiu malonumu, juk mes jam tokie simpatiški. O van Štetenas išsyk pasibarstys galvą pelenais ir prisipažins, kad pats savo rankomis nudūrė Bermaną.

– Šitaip mes nieko nepasieksim, Titai. – Sebastijanas sulankstė laišką ir įsibruko jį užantin. – Aš irgi nežinau, kaip turėtume viską daryti. Tačiau Rozinos teisybė. Turim ką nors sugalvoti. Helena, rytoj turėsite pasikalbėti su ponia Augusta. Kaip manai, ar ji jus priims?

Helena linktelėjo:

– Pamėginsim.

– Gerai.

Sebastijanas pakilo ir pasirąžė, judindamas nuo šalčio ir nepatogios sėdėsenos sustingusius sąnarius.

– Eime, Titai, laiškas privalo vėl atsidurti Bermano stalčiuje. Turim pasiskubinti.

– Gal pakvaišai? Dėl šito kvailo popiergalio vos nenusisukai sprando, o dabar ketini gabenti jį atgalios?

– Taip, ir kuo greičiau. Pažvelk į šitą kraupią rašyseną. Manau, kad jam baigėsi opijus, ir dėl to ranka pradėjo drebėti. Tačiau nesunku tvirtinti, kad čia visai ne Bermano rašysena. Jeigu mes pateiksime šį laišką kaip įrodymą arba jeigu jis bus atrastas pas mus, visi manys, kad patys jį parašėme, mėgindami gelbėti Žaną. Dabar turime pasirūpinti, kad koks nors garbingas hamburgietis klupteltų ties tuo laišku. Užvis geriausia– pats Hermansas.

– Po perkūnais, – nusikeikė Titas, vilkdamasis apsiaustą. – Bet Rozina šį sykį liks čia. Užteks ir to, jeigu sargyba sučiups mudu du.

– Joachimai! Atidaryk! Aš žinau, kad esi čia.

Klasas nirtulingai abiem kumščiais daužė van Šteteno sandėlio duris Kremone. Buvo užduseęs, vis gaudė kvapą, rodės, kad plaučiai tuoj pliš.

– Atidaryk duris, – rėkė jis, gaudydamas amą. – Ane!

– Pasitrauk šalin, pone.

Bruksas ramiai pasidėjo žibintą ant žemės ir pastūmė Klasą į šalį. Tada žengė kelis žingsnius atatupstas ir visu savo sunkaus kūno svoriu užgriuvo duris. Durys atsivėrė lyg pernokusi ankštis.

Stvėręs žibintą, Klasas puolė laiptais aukštyn. Visur buvo tuščia. Pašvietė į pirmąjį, į antrąjį aukštą, švokštuodamas pasiekė trečiąjį ir sustojo kaip įbestas.

Pamatė krėslus, kurių vienas buvo apvirtęs, pamatė stalą su taurėmis ir tuščiu grafinu. O tada žibinto šviesa krito ant paveikslo. Veidas jam vaiduokliškai šypsojosi iš tamsos.

– Marija, – sukuždėjo Klasas.

Tai buvo portretas, kuris prieš trejus metus sudegė vasarnamyje.

Broksas paėmė jam iš rankos žibintą ir pasišviesdamas apžvelgė visas pašales. Marijos veidas lyg šmėkla vėl dingo tamsoje.

– Čia nieko nebėra, pone.

Sandėlys buvo tuščias. Klasas sutrikęs apsidairė. Nuo plazdenančioje šviesoje išnyrančių vaizdų jam ėmė suktis galva.

– O ką dabar darysim?

Ramus Brokso balsas grąžino jį tikrovėn. Priėjęs su žibintu prie paveikslo, Klasas ranka perbraukė per sunkius paauksuotus rėmus. Marija žvelgė į jį su gerai pažįstama šypsena lūpose, kuri jam dažnai iškildavo prieš akis prisiminimuose.

Ir dabar ta šypsena įkvėpė jam drąsos. Panika liovėsi, jis vėl įstengė blaiviai mąstyti.

Pažino kėslus iš Joachimo salono. Jeigu jam dar būtų reikėję papildomų įrodymų, kad tai – Joachimo darbas, čia būtų juos gavęs.

Pro sandėlio kvapus prasismelkė vos juntamas jazminų dvelksmas. Anė čia neseniai buvo. Bet kur ji dabar? Kur?

Joachimo namuose? Vargu. Namuose pilna tarnų, ir net tokią vėlyvą valandą jie pabustų, kam nors įžengus pro duris.

– Marija, – sukuždėjo Klasas, – padėk man.

Dabar nevalia buvo suklysti. Kiekviena sugaišta minutė galėjo kainuoti Anei gyvybę. Marija šypsojosi. Rubinų kryžius jai ant krūtinės žibinto šviesoje švietė ta pačia spalva kaip ir šios kraupios scenos papuošimui panaudotos skepetos.

Kryžius.

Žinoma.

Mažojo pastoriaus mirtis.

Apie ją buvo pranešta anoniminiu laišku miesto sargybai. Klasas pašoko.

– Eime, Broksai. Žinau, kur jie. Ir meldžiu Dievą, kad mudu nepavėluotume.

Anė jautėsi taip, lyg suptųsi didžiulėse sūpuoklėse. Pasaulis buvo juodas ir kraupiai šaltas, bet jai tas nerūpėjo. Jai viskas buvo vis vien.

– Ne, – sumurmėjo ji tingiai, pajutusi, kad šiurkščios rankos kelia ją iš to daikto, kurį ji laikė sūpuoklėmis. Kas per sūpuoklės? Kur ji? Ak, kažkokios sūpuoklės.

Tai juk nesvarbu.

O kas čia per kvapai?

Keisti kvapai. Kaip Davido dirbtuvėje.

O kas tasai Davidas?

Anė negalėjo prisiminti. Tiek to, jai norėjosi būti sugrąžintai į sūpuokles. Jautė, kad dabar guli ant kažkokio kieto pagrindo.

Turi pabusti, smelkėsi galvon kažkos balsas.

Ne. Ji nenorėjo pabusti, norėjo miegoti. Suptis ir miegoti.

Pabusk!

– Patylėk, – sumurmėjo Anė, – eik šalin ir netrukdyk man miegoti.

– O! Madmuazelė atsigauna.

Kažkas papurtė ją už peties.

– Reikėjo tamstai daugiau išgerti. Nuo to tamstai būtų buvę geriau.

Išgerti? Vynas. Kažkas siejosi su vynu. Anės vokai buvo sunkūs lyg švinas. Ji mėgino atsimerkti. Tuoj, tuoj, tik dar minutėlę. Kad nors nebūtų taip tamsu.

– Rytoj rytą judu pirmieji išdrošit pro Dambos vartus.

Kas čia per balsai.

– Poli?

Burna buvo išdžiūvusi, o liežuvis toks pat sunkus kaip vokai.

– Poli!

Niekas neatsiliepė.

– Ne, – vėl sušnypštė tas pats balsas, – judu neplauksit everu į Harburgą. Ten jus pernelyg daug žmonių matys.

Plačiaburnės antrojo balso tarmės Anė neįstengė suprasti.

O kas tasai Harburgas?

– Padarysit, po paraliais, kaip jums sakyta. Gavot pakankamai. Jeigu nenorit pirktis arklių, pasivokit juos

iš Harvestehudės ganyklų. Man tas nerūpi. Bet neškit kudašius į Prūsiją. Aišku?

Juo ilgiau tasai balsas kalbėjo, juo aiškiau Anė ėmė jį suprasti. Ji nesusigaudė, kur esanti, bet pro abejingumo ūkanas ją pasiekė vis smarkesnis grėsmės jausmas.

– Ir galit atsisveikinti su šiuo pasauliu, jeigu prieš Šventąjį Mykolą vėl pradėsit sukiotis mieste.

Anė mėgino kilstelėti galvą ir pasižiūrėti, kas ten kalba. Tačiau galva buvo pernelyg sunki, o raumenys jos neklausė. Joachimas. Dabar ji atpažino balsą, ir atmintis atsigavo lyg uždangai pakilus. Ji buvo su Joachimu ir jo grėsminguoju pasiuntiniu sandėlyje, Kremone.

Bet čia kvapas buvo visai kitoks.

Prisivertusi Anė vos vos pramerkė akis. Žibinto šviesoje stovėjo trys vyrai. O gal du? Jos žvilgsnis vis dar nebuvo visai blaivus, visi kontūrai siūbavo ir liejosi, dvejinosi ir trejinosi, kaip tomis paskutinėmis minutėmis, iki jai aptemo sąmonė. Ji vėl prisiminė tris grafinus, atsiradusius ten, kur ką tik stovėjo tik vienas.

Vynas jos taurėje buvo užnuodytas. Reikėjo sprukti iš čia, greitai ir tylutėliai keltis ir dingti tamsoje. Tačiau atsikelti ji neįstengė, be to, buvo jau ir vėlu.

Du vyrai lyg šešėliai susiliejo su tamsa, tyliai trinktelėjo durys, o trečiasis, Joachimas van Štetenas, ėmė artintis, nešinas žibintu.

Anė užmerkė akis. Manydamas, kad ji vėl užmigo, jis nekreips į ją dėmesio.

– Ane?

Joachimas šiurkščiai papurtė ją už peties.

Anė nė nekrustelėjo.

– Miegok, miegok, – išgirdo ji kikenimą pašnibždomis. – Opijus gailestingesnis už mane.

Tačiau, visomis jėgomis priešindamasi opijaus syvų veikimui, miego traukai ir abejingumo saldybei, Anė nemiegojo. Ji nežinojo, ką daryti, bet gerai žinojo, kad miegas jai neša tikrą mirtį.

Joachimas buvo stiprus vyras. Prieš jį Anė turėjo tik vieną ginklą. Reikėjo jį kalbinti. Galbūt pavyks jį įtikinti, kaip beprasmiška yra žudyti. Reikia jam pasakyti, kad šitaip jis tik padarysiąs Klasui paslaugą. Kad Klasas myli ne ją, o kitą. Kokią nors kitą. Reikia ką nors išgalvoti. Nesvarbu, kad tokia idėja būtų beprotiška.

Bet kaip įtikinti žmogų, kurio sieloje dega ilgai puoselėtos neapykantos ugnis, kuris už visas savo paties gyvenimo nesėkmes, silpnybes ir ydas kaltina kitą, geresnį už jį ir jam niekados nepavejamą? Kaip įtikinti pamišėlį?

Reikia jam pataikauti, reikia...

Blanki šviesa įsismelkė Anei pro užmerktus vokus, ir ji pravėrė akis.

Joachimas buvo padėjęs žibintą ant lentų rietuvės. Pasilenkęs prie krepšio, jis atsargiai išėmė iš jo kažkokį paketą, nuvyniojo alyvuotą popierių ir padėjo ant žemės iš jo išimtą nedidelę dėžutę.

Išplėstomis akimis Anė žiūrėjo į dėžutę, ir jos dvasia, vis dar apsnūdusi ir neįstengianti atsipeikėti, grūmėsi su dabar regimu paveikslu. Joachimo rankos atidarė mažą dėžutę. Ką reiškia maža dėžutė?

– O tamsta – tikra komediantė.

Joachimas atsigręžęs pažvelgė į ją.

– Tamstai kone pavyko suvaidinti miegančią.

Jis ir vėl nusijuokė tuo pačiu begarsiu juoku, ir akimirką Anė neteko paskutinės vilties.

– Apgailestauju, madmuazele, kad negaliu tamsta pasitikėti. Neturėjau malonumo pakankamai gerai tamstą

pažinti. Bet tamsta aiškiai nesi pernelyg drovi, ir panašu, kad gali pradėti garsiai rėkti. Šis apdaras labai tamstos nepapuoš, bet patikėk, tamsta, kad, tamstą suradus, jo visai nebebus matyti. Šilkas dega beveik taip pat greitai kaip popierius.

Greitu judesiu jis užspaudė jai burną šaliu, kurį tvirtai suveržė ant pakaušio.

– Liaukis, tamsta! – piktai sugriebė Joachimas jai už rankų, mėginančių nusiplėšti skepetą.

Anė raitėsi ir nevilties padvigubintomis jėgomis mėgino ištrūkti iš tvirtų Joachimo gniaužtų, tačiau jis buvo pernelyg stiprus. Smarkiai trūktelėjęs, Joachimas diržu suveržė jai riešus ir nubloškė ją atgalios žemėn. Anės galva trinktelėjo į laiptelį, ir ji vėl prarado sąmonę.

Atsipeikėjusi pajuto, kad dabar jau ir kojos surištos. Ištrūkti pasidarė nebeįmanoma.

Joachimas regėjosi ją pamiršęs. Žibintas, skleisdamas blausią šviesą, vis dar tebestovėjo ant medienos rietuvės, ir Anė galėjo tik spėlioti, kur Joachimas bus ją atgabenęs. Gulėjo didelės lentų pašiūrės viduryje, juodasis kvadratas pašiūrės gale, matyt, buvo scena.

Lyg pro miglas josios sąmonėn smelkėsi kažkokie šnaresiai. Kas per šnaresiai? Vėjas košė siauras gatveles ir kiemus. Lietus barbeno į medinį stogą ir kažkur vos per kelis žingsnius nuo jos galvos kapsėjo ant grindų. Ar daugiau nieko nesigirdėjo? Kitų garsų? Ne, daugiau Anė girdėjo tik Joachimo žingsnius senomis, girgždančiomis lentų grindimis.

Joachimas iš lėto, vienodu sluoksneliu bėrė ant grindų dėžutės turinį. Juodasis parakas biro iš jos, brėždamas apie Anę vieną, paskui – antrą ratą, o tada dėžutė liko tuščia. Joachimas atidžiai, lyg ką tik baigtą meno kūrinį,

apžiūrėjo juodąją juostą, pataisė rato apvalainumą ties Anės kojomis. Jo veidas buvo pavirtęs balta dėme su išplėstomis juodomis akimis.

Dvelktelėjo troškus kvapas, ir Anė suprato, kas buvo dėžutėje. Kvepėjo siera. Ją juosiantis magiškasis ratas buvo iš parako. Dagtis jau buvo paruoštas.

– Jeigu tamsta, madmuazele, pageidauji, gali paskutinį kartą pasimelsti. Mažajam pastoriui, deja, laiko nebuvo likę, – patenkintas, lyg prisiminęs kokią gražią dieną, tarė Joachimas. – Tas kvailys juodaskvernis, nė pats nepastebėdamas, buvo truputėlį per toli nuėjęs mano pėdsakais. Šlakelis degtinės – ir jis paleido liežuvį, lyg savo šventąsias knygeles skaitydamas. Dar šlakelis – ir atsekė paskui mane į šitą pašiūrę lyg maldininkas, ištroškęs išvysti pagedimo buveinę. Taip jis šią vietą vadino, o jau geidė ją aplankyti lyg rujojantis katinas. Nebuvo man jo gaila.

Pakėlęs žibintą, Joachimas pašvietė juo Anei į veidą.

– Bet tamstos tai tikrai gaila. Už tamstą gautumei gerą kainą. Korsarai...

– Užčiaupk savo mėšliną koserę!

Nirtulingas balsas lyg klyksmas nuaidėjo per tuščią komedijų pašiūrę. Joachimas krūptelėjo, žibintas susiūbavo ir vos neišslydo jam iš rankos. Sugriebęs jį abiem rankom, Joachimas šoko laukan iš parako rato.

Siūbuojančio žibinto šviesoje susitaršiusiais plaukais ir permerktais drabužiais stovėjo Klasas.

– Pavėlavai, Klasai. Šį vieną kartelį pavėlavai. Nejudėk iš vietos! – Joachimas triumfuodamas pastvėrė dagčio galą. – Dar žingsnis, ir tavo mieliausioji sudegs. Ir tu su ja.

– Jeigu sudegsim mudu, sudegsi ir tu pats. Duokš žibintą, Joachimai. Viskas baigta.

– Nė iš vieto! – riktelėjo Joachimas.

Jo veidas pavirto sustingusia, neapykantos ir kerštogeismo perkreipta kauke.

– Neišeisi iš čia sveikas, Joachimai. Aš tau neleisiu praeiti, o durys čia tik tos vienerios. Duokš žibintą. Mes tavęs neskųsim, rytoj, vos pirmiesiems vartams atsivėrus, galėsi išvykti iš miesto. Gali imti net mano everą ir plaukti į Harburgą, kad ir šiąnakt...

– Nesiartink! Manai, nematau, kad mėgini man užkalbėti dantis? Kaip visados, vis tos pačios gudrios kalbelės. Būk protingas, Joachimai, nekvailiok, Joachimai. O nauda vis tau, tau vienam. Ir iš Marijos tau vienam buvo nauda. Ji norėjo manęs, o tu ją pavogei...

– Marija? Iš proto išsikraustei. Marija tavęs niekados nemylėjo. Buvo per daug protinga. Buvai jai tik lengvapėdis Danielio broliukas, kūdikis, su kuriuo privalu maloniai elgtis...

– Nutilk! Nejau manai, kad viską žinai? Nieko tu nežinai! – suriko Joachimas. – Iš pradžių jos netekau aš, paskui – tu. Bet dabar aš laimėsiu...

– Kaip Londone? Ten praradai viską, ką turėjai. Viską. Gal manai, kad ir vekseliai sudegs šioje pašiūrėje?

Joachimas įbedė į Klasą neapykantos kupinas akis. Paskui, užvertęs galvą, vėl pratrūko juoktis spigiu ir laibu balsu, o jo dantys plazdenančioje šviesoje sublizgo lyg plėšrūno nasrai:

– Aš būtinai laimėsiu! Būtinai! Net jeigu mane dėl to nelabasis griebtų!

Tą akimirką pašiūrėje pasigirdo kraupus klyksmas. Jam įkandin aidu atsiliepė griaustinis, ir laibas pratisas švilpesys, darydamasis vis garsesnis ir spigesnis, pereidamas į nirtulingą, tiesiog galvą perpus skeliantį cre-

scendo, nustelbė lietaus barbenimą į stogą. Paskui tasai švilpesys ūmai liovėsi ir ten, kur ką tik buvo vien juodas kvadratas, tarp krūpčiojančių žaltvykslių pasirodė juodas siluetas. Siluetas vis augo, augo, pasidarė milžiniškas, pasiekė lubas, susiūbavo ir, vėlei griaudžiant griaustiniui ir aidint spigiam švilpesiui, pakibo raudonų ir geltonų liepsnų atšvaituose.

Joachimas stovėjo lyg suakmenėjęs, išplėstomis akimis ir siaubo iškreipta burna žvelgė į tą pragaro reginį. Žibintas virpėjo jo rankoje. Fleitos garsai darėsi vis aukštesni, pavirto kraupiu klyksmu.

Garsus šūksnis „Johoooo!“ privertė Joachimą apsigręžti. Sidabro spalvos pavidalas lyg strėlė nuskriejo oru, didžiuliais nagais pastvėrė surištą Anę, ir tą akimirką, kai tasai pavidalas nusinešė ją į tamsą, Joachimą pasiekė smarkus smūgis. Jis griuvo su žibintu rankose į rato vidurį ir, veriamai surikęs, pradingo įsižiebusiuose liepsnų spąstuose, kuriuos pats buvo paspendęs.

15 skyrius

Viena gegužės diena

Augusta nepasitikėjimo kupinomis akimis dėbtelėjo į garuojantį puodą. Jo turinys, be jokios abejonės, kvepėjo gardžiai – cinamonu, gvazdikėliais ir vyšnių trauktine, bet reginys ne itin žadino apetitą.

– Ir tu tikrai manai, kad bus skanu?

Elzbeta gūžtelėjo pečiais.

– Ten vien geri produktai – daug kiaušinių, razinos, migdolai ir smulkiausi kvietiniai miltai. Ar tamsta manai, kad ponas Klasas pastebės, jog vietoj inkstų taukų įdėjau šviežio sviesto?

– Pastebės ar nepastebės, vis tiek labai gerai padarei. Inkstų taukai! Tai skamba tiesiog atgrasiai. O šiaip juk anglai tokie kultūringi.

Čia Elzbeta patylėjo. Nuo to meto, kai patyrė itin liūdnų išgyvenimų su vienu vairininku iš Bristolio, ji buvo susidariusi savo nuomonę apie anglus.

Augusta atsidususi uždengė puodą. Ji, teisybė, nemanė, kad prielankumui įrodyti būtina patiekti gimtinėje

įprastą desertą, – gražios segės ar delikataus žiedo irgi puikiausiai pakaktų, – bet jeigu jau Klasas sumanė padaryti Anei staigmeną ir pavaišinti ją pudingu, tegu sau vaišina.

– Paduok drauge dar ir savo puikiųjų konservuotų persikų, Elzbeta. Ir pastatyk ant stalo didelį ąsotį grietinėlės. Grietinėlė išgelbsti viską. Net tokį neišvaizdų pudingą.

Užlipusi laiptais viršun, Augusta atvėrė didžiojo valgomojo duris. Po Marijos mirties tuo kambariu beveik nebuvo naudojamasi, bet šiandien jis spindėjo visu senuoju grožiu. Meldų žalumo damasto užuolaidos, šviežiai išskalbtos ir sulaidytos, lengvai kilnojosi nuo švelnaus ir šilto gegužės vėjo, dvelkiančio pro plačiai atvertus langus. Didžioji indauja spindėjo ką tik nušveista, skleisdama bičių vaško kvapą.

Augustai regėjosi, tarytum šiandien būtų naujos jos gyvenimo atkarpos pradžia. Gal ir tikrai buvo taip, bet paskutiniųjų mėnesių baisenybės tai jau tikrai baigėsi. Iš lėto eidama aplink ilgą šventiškai padengtą stalą, vienur stumteldama peilį, kitur – taurę, ji patenkinta linkčiojo galva. Didžiulė berželių šakų ir pirmųjų ramunių puokštė stalo viduryje jai regėjosi lyg tamsybių pabaigos simbolis.

Viskas susidėstė į savas vietas. Paslaptys paaiškėjo, siaubai praėjo, žaizdos sugijo. Bent jau regimosios. Klasui, be abejo, prireiks dar daug laiko, kol atslūgs sielvartas, netekus Joachimo.

Joachimas mirė. Bet kur kas skaudesnis dalykas buvo tas, kad jis, Klaso giliai, broliškai ir bičiuliškai mylėtas, taip kraupiai jį apgavo. Augusta nerimavo dėl savo sūnėno. Nudegimų žaizdos ant rankų ir kaktos dabar jau buvo pavirtusios vien rausvomis dėmėmis. Ir tos ilgainiui

išnyks. Tačiau Klaso akyse Augusta vis dar įžiūrėjo gilų sielos sopulį. Čia Lizos metų arbatos prievilgai ir medetkų tepalas negalėjo padaryti stebuklo. Tik laikas ir, kaip vylėsi Augusta, Anė Sent Roberts galėjo grąžinti jam tą giedrą pasitikėjimą gyvenimu, kuris visados buvo toks būdingas Klaso esybei.

Kad jiedu su Ane apskritai liko gyvi, jau buvo bemaž stebuklas. Po tos nakties gaisro iš komedijų pašiūrės liko vien krūva pelenų. Smarkus lietus ir komediantų sumanumas neleido ugniai peršokti ant kaimyninių namų ir sukelti tikrą katastrofą. Kai pagaliau atvyko vyrai su vandens siurbliu, ugnis buvo beveik užgesinta. Niekas rimtai nenukentėjo.

Tiktai Joachimas. Augusta meldė Dievą atleisti jai už nekrikščionišką kietaširdiškumą, tačiau ji neįstengė gailėtis taip kraupiai žuvusio Joachimo. Gailėjosi Gritos, jo žmonos, gailėjosi vaikų. Visų, kuriems Joachimas tiek skausmo pridarė. Bet ne paties Joachimo.

– Labai gražu, Augusta.

Klasas, tyliai įžengęs vidun, apžiūrinėjo vasariškai papuoštą kambarį. Uždaręs duris, jis lėtai apėjo aplink stalą ir atsisėdo į krėslą tarpulangėje. Kairė Klaso ranka dar buvo aprišta, jis atsargiai pasidėjo ją ant ranktūrio.

– Kada ateis mūsų svečiai?

– Po dviejų valandų. Eitum dar šiek tiek pailsėti, Klasai.

Sustingęs jo žvilgsnis nukrypo pro langą viršum flėto, tačiau Augusta nebuvo tikra, ar tos akys regi everą ir krovinių vežimus.

– Augusta, ar Joachimas teisybę sakė?

– Teisybę? Kokią teisybę? Ką turi galvoje, Klasai?

– Ar jis teisybę sakė, kad Marija jį mylėjo?

– Ne, Klasai, tikrai ne! – Augusta karštai vylėsi, kad jis patikės. – Tai nesąmonės, juk tu ir pats žinai. Joachimas buvo pamišęs. Jis gyveno nesamame pasaulyje. Matė, ką norėjo matyti. Neturėtum daugiau dėl to sukti galvos. Jis troško tave sunaikinti, nesiduok, kad ir miręs jis tau dar gyvenimą nuodytų.

Klasas, mėgindamas šyptelti, linktelėjo.

– Gerai sakai, bet tai nėra paprasta. Kodėl aš nepastebėjau, kas su juo dedasi? Turėjau juk pastebėti.

– Galbūt. Bet jis buvo tikras apsimetinėjimo meistras. Niekas nieko nepastebėjo, net jo žmona. Per daug iš savęs reikalauji, Klasai, tu nesi niekuo kaltas.

– Būna dienų, kai manau, jog pradedu viską užmiršti. Bet paskui ūmai mane lyg tvanas užplūsta paveikslai. Tada vėlei regiu jį ten stovintį, matau tą jo nebepažįstamą, perkreiptą veidą, matau, kaip jis vienoje rankoje laiko dagtį, o kitoje – siūbuojantį žibintą. Vėl girdžiu jo kraupų juoką, virstantį riksmu, tuo paskutiniuoju baisingu riksmu. Ir viskas dar susipina su prieš trejus metus įvykusiu gaisru. Su Marijos mirtimi. Aš to neregėjau. Kai grįžau iš Amsterdamo, vasarnamis buvo sudegęs, o Marija jau gulėjo kape. Bet man dabar regisi, lyg būčiau pats ten buvęs ir matęs, kas dedasi, akyse man stovi Marija, ugnis, girdžiu ją rėkiant...

Jis suvaitojo, ir ašaros ėmė riedėti jo skruostais. Augusta niekados nebuvo regėjusi jo verkiant. Net skausmą ir siaubą dėl Marijos mirties jis kentė vienas. Girdėdama jo kūkčiojimą, matydama krūpčiojančius pečius, Augusta tvirtai apglėbė jį, ėmė sūpuoti lyg mažą vaiką ir murmėti raminamus žodžius, o paskui pravirko drauge su juo.

– Atleisk, Augusta, – sukuždėjo jis galų gale, – atleisk man.

– Nėra ko atleisti. Turi net per daug priežasčių verkti.

– O juk gera, – šyptelėjo jis paraudusiomis akimis, droviai lyg berniūkštis. – Niekados nemaniau, kad nuo to galėtų pasidaryti gera.

Pasiėmęs nuo stalo servetėlę, jis įsikniaubė veidu į vėsią drobę, o paskui smarkiai nusišnypštė.

Augusta atsinešė iš indaujos degtinės grafiną ir pripylė dvi taureles.

– Išgerk, – tarė, – nuo to irgi pasidaro gera. Kartais.

Vienu mauku ištuštinęs taurelę, Klasas pavargęs atsilošė krėsle.

– Tiek daug dalykų negaliu suprasti. Pirmiausiai negaliu suvokti, iš kur jis gavo Marijos portretą. Tas paveikslas sudegė vasarnamyje. Kelias dienas buvau įsitikinęs, kad jis ir vasarnamį padegė, kad ir Marija yra viena jo aukų. Jis sunaikino pačią Mariją ir išgelbėjo jos portretą. Tačiau tai neįmanoma, jis tik po gaisro grįžo į Hamburgą. Jos keliom dienom, bet vis dėlto vėliau...

– Gal tas paveikslas buvo kopija. Jeigu Mariją jis nuo pat pradžių mylėjo, galėjo užsakyti kokiam kopijuotojui. Mūsų namuose būdavo tokia daugybė svečių, gal buvo tarp jų ir žmogus, kuris tokius darbus moka ir už pakankamą sumą sutiko slapta pertapyti Marijos portretą. Zoninas galėtų paklausinėti. Jis pažįstamas su visais miesto dailininkais.

– Gera mintis. Po pietų jį paprašysiu.

Tačiau Klasas tuo netikėjo. Brangiųjų rėmų niekas negalėjo nukopijuoti. Net mažasis ornamento netikslumas kairiajame apatiniame kampe buvo, kur buvęs. Klasas gerai prisiminė, kaip dėl jo susiginčijo su Marija. Jis tą ydą pastebėjo išsyk, vos rėmai buvo atvežti, ir buvo besiunčiąs juos atgal. Bet Marija reikalavo juos palikti

tokius, kokie yra. Mažasis netikslumas kaip tik daraą rėmus itin ypatingus, tvirtino ji. Girdi, visai taip, kaip ir žmogus iki galo tampąs žmogumi tada, kai pasirodą kokie nors menki, bet nenuspėjami jo bruožai.

Priemenėje pasigirdo balsai, skubūs žingsniai artėjo laiptais, ir tarpduryje šit pasirodė Sofi. Spindinčiomis akimis ir rausvais skruostais ji menkai tebuvo panaši į išblyškusią jauną moterį, valandų valandas budėjusią prie Martino ligos patalo. Jos geltona kaip raktažolės lengvučio muslino suknelė džiugiai šokčiojo sulig jos greitais žingsniukais. Apkabinusi Augustą, pabučiavusi tėvą į kaktą, ji susižavėjusi suplojo rankomis.

– Kaip gražu! Noriu, kad ir ant mano vestuvių stalo būtų ramunių.

Pažvelgusi į tėvą, ji nutilo.

– Atrodai pavargęs, tėveli. Gal dar truputėlį pailsėtum, iki ateis svečiai?

– Augusta irgi taip mano. Bet man regisi, kad trijų savaičių poilsio bus gana. Kur Martinas?

– Dar turi reikalų. Sakėsi norįs užsukti į spaustuvę, dėl kvietimų. – Sofi sukikeno. – O juk jie seniai gatavi. Ta mintis toptelėjo jam tiesiai po meisterio Šiutės langu. Ak, jis toks mielas. Būtinai po geriausio mūsų auksakalio langu jis dedasi einąs spaustuvėn.

Augusta nuoširdžiai vylėsi, kad Sofi žavėjimasis Martino nevikrumu truks ilgai. Tas žavėjimasis jai rodėsi būsiąs reikalingas.

Martinas atsipeikėjo kitą rytą po Joachimo žūties ir gaisro komedijų pašiūrėje, o žinios, kurias jis pranešė ir kurios bemaž kainavo jam gyvybę, patvirtino tai, ką Klasas žinojo iš Bermano laiško ir Anės. Martino raštininkas Pereira vienoje Lisabonos landynėje sutiko Joachimo

sėbrą, pernelyg girtą, kad įstengtų nutylėti žinąs sprogimo „Katarinoje“ paslaptį. O gal tas žmogelis ir gėrė todėl, kad jo brolis uždegė laive dagį ir pats su juo nuskendo.

Iš plepių prie kortų stalo vienoje Lisabonos kavinėje Martinas patyrė apie itin sunkias Joachimo skolas, atsiradusias smarkiai prasilošus Londone. Išgirdo, kad šį balandį vekseliai turį būti padengti, suvokė, kad Klasui gresia didžiulis pavojus, ir, vikriai apsisprendęs, pirmu laivu išplaukė šiaurėn. Ištikimasis Martinas. Šis jo būdo bruožas, be abejo, atsvėrė tam tikrą popierinį sausumą, kėlusį nerimą Augustai.

Dvi karietos, vakare nudardėjusios Fulentvyte ir sustojusios prie Kregerienės kiemo vartų, sukėlė didžiulį sujudimą. Visi langai atsivėrė, vaikai bėgo gatvėn pažiopsoti į žvilgančius juodžius. Tokie žirgai čia retai buvo matomi.

„Hermanso karieta atvažiavo“, – šūktelėjo kažkas „Bremeno rakte“, ir visi, tebelaikydami kaušus rankose, puolė pro duris pasižiūrėti, kaip šventadieniškai pasipuošę komediantai sėda karieton.

Mutas žvilgtelėjo į aksomu muštą karietos vidų, kaip visada be garso nusijuokė ir vikriai kaip katė užsiropštė ant pirmosios karietos pasostės greta vežėjo. Jis nenorėjo praleisti progos iš tokių aukštybių pasidairyti į miestą.

Žanas, nusiskutęs, nusiprausęs, atsigynęs nuo utėlių ir toks laimingas, koks tiktai gali būti žmogus, išsisukęs nuo kartuvių, be galo gracingai nusilenkė į visas puses, pasiuntė Kregerienei oro bučinį ir karieton įsėdo pats paskutinis.

Lizos su jais nebuvo. Ji išėjo pas Matę, ir nebuvo tikrai žinoma, ar šią vasarą ji keliaus toliau su Bekerio komediantų draugija.

Nėra ir Rozinos, pamanė sau Jakobsenas, bet galbūt jis jos tik nepastebėjo per gatvėje kilusį sambrūzdį. Karietos nudardėjo per miestą, ir visur žmonės sustoję žvelgė joms įkandin. Jau seniai buvo pasklidusi žinia, kad Hermansas pasikvietęs komediantus į savo namus.

Sklido gandai, kad Hermansas net davęs lėšų atstatyti komedijų pašiūrei, kuri po gaisro, nutikusio prieš dvi savaites, buvo pavirtusi vien griuvenų krūva. Dabar jau buvo pastatyta nauja, iš geriausios tvirtos medienos. Bilietai į pirmuosius vaidinimus jau seniai buvo parduoti. Žakas Klapmejeris ir Astrida Belrich irgi vis siuntinėjo tarnus bilietų į „Bremeno raktą". Tačiau, kad ir keista, tie tarnai vis pavėluodavo.

Prie namų Naujojo Vandramo gatvėje Helena su Žanu, Sebastijanas su Titu, Gezinė, Rudolfas ir vaikai išlipo žemėn. Net Žano didybė truputėlį sumažėjo. Jis buvo pripratęs lankytis kitų miestų ir rezidencijų turtinguose namuose, pas turtingus žmones, tačiau Hamburgo durys jam taip ilgai buvo užvertos, kad šis vakaras regėjosi lyg naujo vaidinimo premjera.

O paskui viskas buvo visai paprasta. Zoninas, Anė ir Metju atvyko paskutiniai, ir staiga visi pasijuto besėdį už ilgo stalo Hermanso valgomojoje menėje. Nors namų šeimininkas sėdėjo stalo gale dar truputėlį pablyškęs ir ne per daug šnekus, jis vis dėlto buvo malonus ir atidus, lyg pas jį svečiuotųsi vien geriausi bičiuliai, o ponia Augusta kitame gale plepėjo ir juokavo lyg pačiais geriausiais savo gyvenimo metais. Ji buvo truputį nusminusi, kad Rozina neatėjo. Bet neateiti, matyt, turėjo rimtų priežasčių.

Vaikams buvo padengta valgyti prie atskiro stalo virtuvėje. Tokie buvo šitų namų papročiai. Manona pradėjo

niurzgėti, tačiau Titas, tvirtai suspaudęs jos ranką, paskubėjo užtikrinti valgysiąs drauge su vaikais, kad jie nesijaustų tokie vieniši svetimoje virtuvėje.

Klasas sėdėjo už stalo ir apžiūrinėjo savo svečius. Buvo tikėjęsis išvysti labai margą, triukšmingą pulką ir pasiryžęs narsiai iškęsti netikusias jų manieras. Tačiau kęsti nedaug ką teprireikė. Helenos dekoltė gal ir buvo – ir tikrai buvo – truputėlį per dosniai atverta, skepetaitė, pridengianti baltą ir švytinčią jos krūtinės odą būtų labiau derėjusi. Tačiau į ją vis dėlto buvo gražu žiūrėti, ji judėjo gracingai, o šiltas jos balsas tik retai kada darėsi pernelyg garsus. Rudolfas su Gezine beveik nesiskyrė nuo tų žmonių, kuriuos Klasas sutikdavo gatvėse, o santūriajam Sebastijanui, kurioziškuoju skrydžiu per teatrą ištraukusiam Anę iš mirties nagų, jis visai nieko negalėjo prikišti.

Žanas – na, žinoma, principalas visados scenoje. Braniją jis būtų labai pralinksminęs, tačiau kapitonas jau buvo išplaukęs šiaurėn. Kas jį žino, kokiais reikalais.

Kapitonas aplankė Klasą prieš pat išplaukdamas ir smagus papasakojo jam apie du Prūsijos kavos šnipus, jau kelias dienas šmirinėjusius po miestą, uostą ir sandėlius. Prūsų valstybės kasa per ilgą karą susitraukusi pavirto į tuščią kapšelį, todėl karalius įvedė naują kavos skrudinimo valstybės monopolį. Nuo to laiko po jo karalystės kaimus ir miestus slankiojo vyrai, mėginantys sušnipinėti, kur slapčiomis skrudinama kava.

Tiedu, girdi, visą laiką vilkėję vien juodai lyg kokie juodaskverniai, taręsi esą itin gudrūs. Jie mėginę išsiaiškinti, kurie Hamburgo pirkliai tiekią kavą Prūsijon, o paskui tikėjęsi pasekti paskui vežimus ir išsyk susirinkti baudas iš pirkėjų ir skrudintojų. Miesto sargyba be jokios atodairos išgrūdusi juodu už miesto vartų.

– Diletantai, – šūktelėjo kapitonas, kaip visada neprilygstamai išsišiepdamas, – mes to verslo gudriau imamės.

Klasas nejučia susivokė, kad juokiasi drauge su kapitonu.

Grįžęs kapitonas išsiveš Anę į Džersį. Klasas pažvelgė į ją, jųdviejų akys susitiko, ir širdis jam pradėjo smarkiau plakti. Tinkamo momento viską lemsiančiam klausimui iki šiolei dar nebuvo pasitaikę. Nenorėdamas jos dar kartą prarasti, Klasas turėjo pasiskubinti.

Nuo tos dienos, kai Viljamas nakties ir ūkanų priedangoje dingo lyg nebuvęs, Poliui Anė buvo reikalinga labiau nei bet kada. Ir vis dėlto Polis ateityje turės pats rūpintis savo verslo reikalais.

Kaip tik padavus į stalą antrąjį patiekalą – ant grotelių keptą lydeką su delikačiu vyno padažu, kuriam buvo nepagailėta sviesto ir obuolių tyrės, skaniai pagardintą kapariais, gvazdikėliais, muškatu ir pipirais, – Blomas priėjo prie Klaso iš užpakalio ir pakuždėjo jam, kad atėję naujų svečių. Mesjė Telemanas, kuris atsivedęs kažkokį vaiką, ir jaunas ponas, Frydrichas Reichenbachas. Jie prašąsi įleidžiami.

– Leisk juos vidun, Blomai. Ir atnešk daugiau lėkščių ir taurių. Ir dar vyno. Tik paskubėk, senasis drauguži.

Klasas džiugiai pakilo pasitikti vėlyvų svečių. Telemanas buvo pranešęs, kad ateis, ir žadėjęs padaryti netikėtą pramogą.

Kad Reichenbachas nekviestas atėjo į jo namus, Klasas nustebo. Tačiau džiaugėsi, nors tai ir buvo nusižengimas papročiams. Paskutiniosiomis savaitėmis papročių jis pradėjo nebe taip griežtai paisyti.

Niekas nebuvo matęs mažojo sakso nuo to sekmadienio, kai jis taip karštai užtarė komediantus. Klasas

apgailestavo, kad Reichenbachas taip staiga, nė neatsisveikinęs, iškeliavo toliau. Jis jautė pasiilgsiąs to narsaus ir guvaus proto jaunuolio, pasirodžiusio jam lyg naujosios kartos pasiuntinys. Nors vos keletą kartų sutiktas kavinėje, Reichenbachas Klasui regėjosi artimas žmogus. Andai, kai komediantai jį kone netekusį sąmonės vilko iš degančios komedijų pašiūrės, jis net tarėsi atpažinęs Reichenbachą tarp kitų nuo lietaus ir degėsių murzinų veidų. Siaubas ir sielvartas iškelia prieš akis keistų paveikslų.

Telemanas įstūmė pirm savęs į kambarį berniuką. Šis buvo kokių devynerių metų, vilkėjo rausvu, baltai apvedžiotu surdutu ir buvo užsidėjęs peruką, kuris regėjosi jam jau truputėlį mažokas.

– Volfgangai, mandagiai paduok ponui ranką, nusilenk visiems ir sėskis prie stalo. Ponia Augusta, – nerangiai, bet vis tiek itin galantiškai nusilenkė muzikas, – ir Klasai, bičiuli mano, atsivedu pas jus mažutį burtininką. Jis su tėvu ir seserimi keliauja į Hagą, bet influenza abu paguldė į patalą. Taip mums pasisekė patirti neregėtą pramogą. Bet tegu jis pirma pavalgo, juk turi dar labai daug paūgėti. Kokius burtus jis daro, parodysim vėliau. Tikiuosi, kad spinetas gerai suderintas.

Vaikas, savimi pasitikįs berniūkštis smalsiomis akimis ir smailoka nosimi, gražiai atsisėdo ant kėdės ir leido Augustai prikrauti jam lėkštę.

– Eime, eime, – sušuko Telemanas, dabar už surduto rankovės tempdamas į valgomąjį Reichenbachą, truputėlį neryžtingai stabtelėjusį tarpduryje.

Gezinė kaip tik tą akimirką paspringo gurkšniu burgundų vyno, Rudolfas pamiršo jai trinktelti per nugarą, o Augustą suėmė žagsulys. Tik Helena su Sebastijanu kuo

ramiausiai valgė toliau. Žanas atsargiai pakrutino sopamus kojų pirštus truputėlį ankštokuose, bet šiaip tiesiog puikiuose naujuose batuose. Niekas nepastebėjo, kad Helena su Sebastijanu jam lyg susitarę abu drauge ir labai smarkiai užmynė ant kojų.

Metju ir Zoninas pasisveikino su Reichenbachu kaip su senu pažįstamu, o Anė kuo aiškiausiai pajuto, kad čia kažkas ne taip.

Klasas bičiuliškai padavė ranką jaunajam saksui.

– Žmonės man sakė, kad tamsta jau leidaisi į kelionę. Džiaugiuosi, kad jie apsiriko. Sėsk, tamsta, ir pasivaišink su mumis.

– Prašom atleisti, kad nekviestas ateinu į tamstos namus. Bet nenorėjau... pradingti, neatsisveikinęs su tamsta.

Augusta kaip įmanydama stengėsi užgniaužti žagsulį. Tai šit koks buvo tas mažasis saksas, apie kurį jai taip šiltai pasakojo Klasas. Ne tik tas vaikas raudonu surdutu bus šį vakarą Klasui staigmena.

Vėl baigus stumdyti kėdes ir dėlioti lėkštes, įsivieš-patavo keistos įtampos kupina tyla. Tik Klasas su Žanu nieko nepastebėjo.

Tačiau, patiekus desertą – Augusta nusprendė, kad Elzbetos pudingas, užpylus ant jo truputėlį persikų sulčių, net visai puikus, – šnekos pasidarė tokios pat gyvos kaip ir iš pradžių.

– Rudolfai, padėk man, tamsta, – tarė Klasas, kai paskutinieji persikai, laukdami savosios lemties, atsidūrė mažojo Volfgango lėkštėje. – Šit jau kelias savaites suku galvą, kas tą kraupią naktį iš tikrųjų nutiko. Žinau tik, kad mums išgelbėti pasitelkėt visą savo meną. Bet kodėl gi jūs visi vidury nakties buvot komedijų pašiūrėje? Ir

kaip padarėt, kad pasirodė toji baisinga šmėkla? Net pats pamaniau, kad pragaras bus prasivėręs.

– Nelabai apsirikai, tamsta. Išvydai vieno mūsų naujo vaidinimo finalą. Gailestingoji mirtis ir Džiovanis, nedorėlis grafas. Tokia gailestinga kaip mūsų vaidinime ji, teisybė, nebuvo, bet vaidinimą ateinantį sekmadienį galės pamatyti visi, kurie turi bilietą į mūsų teatrą. Tai, kas jums skambėjo kaip pragaro orkestras, buvo ne kas kita, o fleita, griaudžiančios vario skardos lakštas, timpanai, didelės žalvario lėkštės ir medinis latakas tamstai virš galvos, kuriame ritinėjosi keli mediniai rutuliai. Taip mes visada darome griaustinį, ir mūsų publika šį triukšmą be galo mėgsta.

– O tamsta, Sebastijanai, moki skraidyti?

Vaikinas patenkintas nusijuokė.

– Rudolfo padedamas ir tamsta mokėtum. Tai vien jo nuopelnas. Kol mes, ieškodami žudiko, lakstėm po miestą, jis buvo įsitikinęs, kad žudikas sugrįš ten, kur sykį jau padarė žmogžudystę. Kai taip ir įvyko, jis jau stovėjo už scenos, parengęs šviesas, instrumentus ir net pačią mirtį. Mat vis dėlto pašiūrėje esama ir kitų durų, ne tik tų didžiųjų fasado pusėje.

Tačiau niekas neprasitarė, kad Liza buvo išpranašavusi, jog žudikas sugrįš tą naktį.

– Tiesa, skraidyklė buvo nauja konstrukcija, – toliau prakalbo Rudolfas. – Baigiau ją tik popietę ir nežinojau, ar ji išlaikys tokį greitą skrydį ir dar antrą žmogų...

– ... bet man apie tai nieko nesakei!

– Kad jau tikrai nebuvo laiko, Sebastijanai, be to, buvau tikras, kad vis tiek ryšiesi. Žinoma, nesunkiai jį būtume įveikę, – toliau kalbėjo jis, pasigręždamas į Klaso

pusę, – bet tada žibintas būtų nukritęs, parakas užsidegęs ir mus visus ištikusi tokia pat lemtis.

– O iš kur tos spalvotos šviesos? Ir kaip tasai juodasis pavidalas galėjo vis didėti ir didėti?

– Nebūk toks smalsus, Klasai, – tarė Augusta. – Tu savo verslo paslapčių irgi nepasakoji. Bet kaip gi jūs visi atsiradote ten kaip tik laiku? Buvo vidurnaktis, šalta, šlapia...

– Sėdėjome kūtėje, skaitėme Bermano laišką ir svarstėme, ką dabar reikės daryti, – tarė Helena, sukiodama rankose taurę ir apžiūrinėdama joje išraižytus raštus. – Tamstos niekados neklausėte, iš kur mes jį gavome. Dabar pasakysiu. Patyrę apie laišką, nusprendėme jį pavogti. Ne mūsų būdui vogti ir laužtis į svetimus namus, nors daugelis ir taip mano. Tačiau tą naktį Sebastijanas įlipo pro langą į Bermano butą ir rado laišką stalčiuje.

Klasas, negalėdamas patikėti, įbedė į ją akis.

– Pro langą? Juk jis beveik pačioje pastogėje. Trys ar keturi aukštai virš flėto.

– Sebastijanas – geras akrobatas.

Dar į daug klausimų teko atsakinėti tą vakarą, ir Žanui, įpratusiam visados būti pačiame dėmesio centre ir kalbėti daugiau už kitus, apmaudoka darėsi šį kartą būti visiškai nereikšmingam.

Galiausiai Augusta pakildama baigė vaišes, ir visa draugija perėjo į gretimą kambarį, kur jau laukė kava. Perleidusi Sofi namų šeimininkės pareigas, Augusta stvėrė už rankos Reichenbachą ir, murmėdama kažką apie naujas knygas savo salone, išsivedė jį laukan.

Sofi įpylė visiems kavos, o vaikas, Telemano pasodintas prie spineto, ėmė taip groti, kaip dar niekas šiuose namuose nebuvo girdėjęs.

– Vos devynerių metų, o jau geresnis, nei aš apskritai kada nors esu buvęs. Ir tai, ką groja, jis pats ir sukūręs. Tikras stebuklas. Jau dabar šitas mažutis dangiškas velniūkštis groja kunigaikščiams ir karaliams.

Telemanas, nė kiek nepasiduodamas artisto pavydui ir laimingas, kad galėjo atsivesti šitokią dovaną, tiesiog spinduliavo džiaugsmu.

– Bravo! – sušuko Augusta, stovėdama valgomojo tarpduryje. – Bravo. Eikš, vaikeli.

Berniukas klusniai nusliuogė nuo krėslo ir nubėgo pas ją. Augusta pasilenkusi pašnibždėjo jam kažką į ausį. Berniukas linktelėjo ir vėl įsitaisė ant krėslo prie spineto. Valandėlę tylomis žvelgė į klavišus, lyg klausydamasis kažkokios tolimos melodijos, o paskui pasigirdo pirmieji garsai. Johano Bacho, prieš daugelį metų buvusio Leipcigo muzikos direktoriaus ir kantoriaus, daina. Klasas kartą girdėjo jį per mugę su savo *Collegium musicum* grojantį centrinėje Leipcigo gatvėje įsikūrusioje Cimermano kavinėje. Antrasis Johano Bacho sūnus, Karlas Filipas Emanuelis, buvo Telemano krikštavaikis. Prūsijos karaliaus rūmų klavesinistas turėjo tapti senojo muzikos direktoriaus įpėdiniu Hamburge, – jeigu tik viskas priklausys nuo Telemano valios.

– Man širdį dovanoti pradėk paslapčiomis, kad niekas neatspėtų, kas dedas su mumis...

Skaidrus sopranas saldžiai uždainavo žavios vaiko muzikos lydimus meilės žodžius. Klasas dainininkės nematė, ji dar tebebuvo pasislėpusi valgomajame. Jo žvilgsnis susitiko Anės akis, ir šįkart nuo jų nebenuslydo į šalį.

– Tebūna mūsų meilė per amžius paslaptis...

Anė žvilgsniu atsiliepė į Klaso šypseną, ir jis suprato, kad dabar gavo atsakymą į savąjį klausimą. Tačiau

paslaptis jųdviejų meilė dabar jau nebebus. Niekados nebebus.

Dainininkės balsas artėjo, o sulig paskutine nata ji įžengė į kambarį.

Aidint džiaugsmingiems plojimams, solistė žemai nusilenkė, o kai išsitiesė, Klasas pamanė vėl patekęs į kokią nors Rudolfo sumanytą akių apgaulę. Tarpduryje, vilkėdamas geltonomis raktažolėmis išmargintą Sofi suknelę, įsikibęs į parankę Augustai, stovėjo mažasis keliauninkas iš Saksonijos, Frydrichas Reichenbachas. Augusta skambiai nusikvatojo.

– Neapalpkit iš nuostabos, mielieji. Ak, jūs vyrai, jūs amžinai nieko nepastebite. Kiek sykių lošėte su juo bilijardą, ginčijotės ir kavą gėrėte, ir vis tiek nepamatėte, kad šis mažutis saksas yra komediantė iš Saksonijos, žudiko ieškanti šnipė. Ne Frydrichas Reichenbachas, o Rozina.

Vakaras dar ilgai truko. Buvo dar daug kalbėta, muzikuota ir juoktasi. Be abejo, buvo ir dainuota, ir deklamuota, pagaliau ir Žanas gavo pastovėti pirmoje eilėje ir pasimėgauti plojimais. Klasas nejučiomis susivokė bemąstąs, kad tos lengvutės piemenaičių dainos jam vis dėlto visai mielos, ir patenkintas žiūrėjo, kaip Martinas slapčiomis laiko suspaudęs Sofi ranką. Viskas klostėsi kuo geriausiai.

Vėliau, karietoms jau privažiavus prie durų, Rozina dar kartą padainavo dainą apie slaptąją meilę. Šįkart prie spineto jai pritarė Sebastijanas. Tačiau į Roziną jis nežiūrėjo. Matė tik klavišus ir savo svajų paveikslus.

Mažasis Volfgangas, berniukas iš tolimojo Zalcburgo, tuo metu jau miegojo ant suolo palei koklių krosnį. Šiek tiek per mažas perukas užsismaukė jam ant veido, ir sapnavo jis laimingą sapną. Tame sapne jis kūrė didingą

dramatišką operą apie nuostabiai gražios grafienės meilę. Grafienė buvo medaus spalvos garbanomis, o dainavo skambiu sopranu.

Jis tikrai pavadins ją Rozina.

Komentarai

Akermanas, Konradas Ernstas (Ackermann, Konrad Ernst, 1712–1771) buvo vienas reikšmingiausių XVIII a. vokiečių teatro aktorių ir principalų, t.y. vadovų. Jo teatras Hamburge, prie Žąsų turgaus, atidarytas 1765 m. vasarą, jau po metų dėl lėšų stygiaus turėjo vėl užsidaryti.

Bachas, Joahanas Sebastijanas (Bach, Johann Sebastian, 1685–1750), baroko muzikas, dar gyvas būdamas kūrė muziką, neatitinkančią epochos muzikinio skonio ir XVIII a. antrojoje pusėje buvo beveik visai pamirštas. Tuo laiku daug jo veikalų dingo. XIX a. pradžioje jis buvo iš naujo prisimintas, tačiau tik tuomet, kai 1850 m. Robertas Šumanas (Robert Schumann) ir kiti jo kūrinių gerbėjai įsteigė Bacho draugiją, prasidėjo jo tikrasis pripažinimas.

Barkas – mažiausiai trijų stiebų burlaivis (dažniausiai su rėjinėmis burėmis). Barkų keliamoji galia siekė maždaug nuo 240 iki 600 tonų, jie buvo pagrindiniai ilgiems nuotoliams skirti prekybos laivynų burlaiviai.

Brigas – dvistiebis burlaivis (su rėjinėmis burėmis), mažesnis, bet užtat greitesnis ir paslankesnis už barką. Buvo naudojamas prekybos ir karo laivyne bei banginių medžioklėje.

Biušas, Johanas Georgas (Büsch, Johann Georg, 1728–1800), Akademinės gimnazijos matematikos profesorius, 1767 m. įsteigtos Prekybos akademijos direktorius, *Reimarusas, Hermanas Samuelis* (Reimarus, Herrmann Samuel, 1694–1768), teologas ir Akademinės gimnazijos profesorius, bei jo sūnus gydytojas *Johanas Albrechtas Heinrichas R.* (Johann Albrecht Heinrich R., 1729–1814), buvo garsūs Hanzos miesto švietėjai. Jie buvo Hamburgo draugijos manufaktūrai, menams ir naudingiems amatams remti steigėjai.

Drejeris, Johanas Matijas (Dreyer, Johann Matthias, 1717–1768), Holšteino-Gotorpo hercogo atstovas Hamburge, mėgo piktai šaipytis iš vyresnybės, ypač iš dvasinės. Kai jo eilėraščių knygoje *Schöne Spiele beym Weine, Punsch, Bischof und Krambamboli* buvo paskelbta ir nešvankių juokų tikėjimo klausimais, bažnyčia parodė savo galybę: Drejerio knygą budelis sudegino ant Paguodos tilto, o autorius buvo trejiems metams ištremtas iš miesto.

Everu ir *šute* vadinami atviri, plokščiadugniai laiveliai, Hamburgo regione naudojami (naudoti) kaip keltai per Elbę ir kaip krovininės transporto priemonės, plaukiojančios tarp tėkmėje stovinčių didžiųjų burlaivių ir sandėlių bei rinkų, esančių prie miestą vagojančių flėtų ir upės atšakų. Everas – vienastiebis, vikrus burlaiviukas,

o šutei išjudinti naudojama vien raumenų jėga, ji stumiama ilga kartimi.

Gulbės kepenų paštetas. Alsterio gulbės Hamburgo miestiečiams buvo šventos. To, kuris jas „užgaudavo", laukdavo sunkios bausmės. Tik per didžiąsias miesto tarybos puotas, keliamas miesto didžiūnams, – per Šv. Petro ir Šv. Mato pietus, – nuo viduramžių kaip tradicinis delikatesas buvo valgomas gulbės kepenų paštetas.

„Faraonas". Šis azartinis lošimas buvo lošiamas 52 kortomis pagal labai sudėtingas taisykles. Jis laikytas itin rizikingu ir XVIII a. buvo labai mėgiamas aukštuomenės sluoksniuose.

Flėtais (*Fleet*) vadinami grioviai ir kanalai, kuriais nuo IX a. naudotasi sykiu ir kaip grioviais vandeniui nuleisti, ir kaip kloakomis atmatoms pašalinti, ir kaip geriamojo vandens šaltiniais, ir kaip transporto keliais. Kai kurie jų buvo (ir tebėra) pakankamai gilūs ir platūs, kad jais galėtų plaukti Elbės luotai. Daugelis flėtų per atoslūgį nusenka, todėl luotai su kroviniais vandeniui kylant plaukdavo prie miesto sandėlių ir namų, o vandeniui slūgstant – vėl traukdavosi iš miesto. Ir gatvės gali būti vadinamos flėtais (pvz., Doveno flėtas), jeigu bent viena namų eilė stovi palei flėtą.

Hamburgo draugija manufaktūrai, menams ir naudingiems amatams remti. Ši greitai „Patriotų draugija" pavadinta ir ligi šiolei taip vadinama Hamburgo pirklių ir mokslininkų sąjunga radosi veikiama Švietimo dvasios. Jos tikslas buvo (ir yra) žadinti privačią iniciatyvą

ir taip skatinti miesto bendruomenės gerovę. Draugijos nariai veiksmingai ėmėsi iniciatyvos įvairiose srityse, pvz., organizavo vargšų šelpimą, steigė bibliotekas, gerino švietimo sistemą arba, sakysim, rūpinosi žaibolaidžių įrengimu ir steigė pirmąsias taupomąsias kasas „abiejų lyčių paprastų darbščių asmenų, pavyzdžiui, pasiuntinių, padienių darbininkų, amatininkų, jūrininkų ir t.t. labui".

„Imperatoriaus rūmai". Ši geru vardu garsėjusi užeiga ir viešbutis senamiesčio centre buvo pastatytas 1619 m. Jo renesansiškas fasadas laikytas pačiu gražiausiu Hamburge. Todėl 1873 m., pastatą griaunant, tas fasadas buvo nukeltas ir atstatytas Menų ir amatų muziejaus kieme. Ten jį ir šiandien galima pamatyti.

Indigas. Ši augalinė, itin patvari, tamsiai mėlynos spalvos dažomoji priemonė jau prieš 5000 metų buvo naudojama Indijoje, o vėliau – beveik visose tropinių ir subtropinių zonų kultūrose. Geriausi indigo dažai vežami iš Indijos, todėl ir yra taip vadinami, tačiau natūrali dažomoji medžiaga buvo gaunama visame pasaulyje iš maždaug 300 žirniams giminingo augalo rūšių. Europoje iš Indijos ir iš Vestindijos salų importuojami indigo dažai tik XVIII a. pakeitė iki tol mėlynai spalvai gauti naudotą razedą. Kartūno dažykloms, greta cukraus perdirbimo ir prekybos kava, tais laikais buvusioms svarbiu Hamburgo ūkio faktoriumi, reikėjo labai daug indigo dažų.

Ispanjola. Šiandien tuo vardu jau retai tevadinama antroji pagal dydį Vestindijos sala, politiškai pasidalijusi į Haitį ir Dominikos respubliką.

Kavinė. Kava, iš pradžių pradėta gerti Abesinijoje, išplito visame arabų pasaulyje ir apie 1600 m. per Veneciją pasiekė Europą. Nors ji laikyta pavojingu narkotiku ir buvo raginama ją uždrausti, Amsterdame, Londone, Paryžiuje, o paskui ir visuose didžiuosiuose Europos miestuose ėmė kurtis kavinės. Vėlių vėliausiai XVIII a. pradžioje, nors kai kuriuose regionuose vis dar kurį laiką draustas, „turkų gėralas" jau buvo laikytas madingu gėrimu. J.S. Bachas kavai net paskyrė kantatą. Hamburge ji pradėjo smarkiai konkuruoti su iki tol visais laikais įprastu alumi ir degtine. Kavinės, dar ilgai buvusios vien vyrų viešpatija, buvo vietos, į kurias rinkosi keliautojai iš viso pasaulio ir kuriose mėgo susitikinėti miestiečiai; jose galėjai palošti bilijardą ar kortomis, paskaityti vietinių ir užsienio laikraščių ir prisiklausyti gausybės ūkinių, politinių ir asmeninio pobūdžio paskalų. Pirmąją kavinę Hamburge netoli biržos ir rotušės greičiausiai įsteigė 1677 m. vienas anglų pirklys arba 1680 m. olandas, vėliau Prūsijos karaliaus asmeninis gydytojas, Kornelijus Bonteku (Cornelius Bontekoe). Nuo 1763 m. per uostą buvo įvežama kasmet maždaug 25 milijonai svarų kavos, 1777 m. mieste būta 276 kavos ir arbatos pirklių.

Kenigas, Engelbertas (König, Engelbert, miręs 1769 m. Venecijoje). Šis Hamburgo pirklys buvo G.E. Lesingo (G.E. Lessing) draugas. Lesingas 1776 m. vedė E. Kenigo našlę Evą Kenig (Eva König).

Komedijų pašiūrė Fulentvytėje. Bent jau iki 1738 m. esama įrodymų, kad pašiūrė ten egzistavo, bet greičiausiai joje ir vėliau pasirodydavo mažesniosios komediantų

arba artistų trupės. Geresnės teatro patalpos netoli dambų prie Dragūnų arklidžių apie 1765 m. priklausė garsiam klajojančio teatro principalui Frydrichui Kochui (Friedrich Koch), kuris jas tam tikram laikui nuomojo ir Akermano trupei. Tokiai mažai artistų grupėi kaip Bekerio komediantų draugija, jos dažniausiai buvo per brangios.

Komercijos atstovybė. Ši Prekybos rūmų pirmtakė buvo stambiųjų pirklių įkurta 1665 m. kaip savarankiška jūrų ir tolimus kraštus siekiančios prekybos atstovybė, ginanti savo interesus bendraujant su miesto taryba ir miestiečiais. Ji greitai ėmė daryti didelę įtaką prekybai ir politikai. 1735 m. įsteigtoje jos bibliotekoje jau po 15 metų buvo apie 50 000 knygų, ši biblioteka buvo viena pačių didžiausių ir reikšmingiausių Europoje.

Lisabona. Iki didžiojo žemės drebėjimo 1755 m. Portugalijos sostinė garbinta kaip gražiausias Europos miestas. Žemės drebėjimas ir jį lydėjusios potvynio bangos bei gaisrai sunaikino pusę miesto ir atnešė mirtį daugiau nei trečdaliui iš 110 000 gyventojų. Vadovaujant reformas itin remiančiam ministrui pirmininkui Markesui de Pombalui (Marqès de Pombal) miestas buvo atstatytas pagal anuomet itin moderniu laikytą šachmatų lentos principą. Žemės drebėjimas buvo juntamas net Šiaurės Europoje, o jo pragaištinga griaunamoji galia pakirto tikėjimą gera Dievo tvarka. Kantas, Volteras, Kleistas, Getė (Kant, Voltaire, Kleist, Goethe) ir daugelis kitų didžių mąstytojų dar ir XIX a. kūrė filosofines teorijas apie šio žemės drebėjimo reikšmę.

Maro namai. Šioje anapus vakarinės miesto sienos, bet dar Hamburgo teritorijoje buvusioje gydymo įstaigoje itin ankštai laikyta 800–1000 ligonių. Maru sergančių žmonių, pasibaigus paskutiniajai 1713 m. epidemijai, jau nebebuvo. Salėse, rūsiuose, užkaboriuose ir narvuose vegetavo daugiausiai karštinės kamuojami ligoniai, nusikaltėliai ir chroniški psichikos ligoniai. Neramūs buvo kaustomi grandinėmis, šūkaujantiems buvo užkemšamos burnos. Daktaras J.F. Štruenzė (J.F. Struensee), Altonos miesto gydytojas, 1760 m. darė tokią išvadą: „Tokiose šiurpo buveinėse greičiau protingas žmogus gali pasidaryti pamišėlis, o ne pamišėlis ateiti į protą."

Mocartas, Volfgangas Amadėjus (Mozart, Wolfgang Amadeus, 1756–1791). Nežinome, ar berniukas, šioje istorijoje taip šauniai grojąs bemaž užmiršto kompozitoriaus dainą, kada nors lankėsi Hamburge. Lygiai taip pat nežinome, ar jam, ateityje tapsiančiam įžymiausiu visų laikų muziku, graži klajojančios komediantų grupės artistė įkvėpė sukurti grafienės Rozinos Almaviva personažą operoje *Figaro vedybos*. Kultūros istorija yra užfiksavusi, kad jis nuo 1764 m. rugsėjo iki 1765 m. buvo Londone, bet ką gi mes iš tikrųjų žinome apie praėjusius šimtmečius? Užtat yra tikras dalykas, kad suaugęs V.A. Mocartas, visai nepaisydamas laikų dvasios, žinojo ir žavėjosi J.S. Bacho kūryba.

Našlaičių diena. Ši metinė liaudies šventė 1633–1876 m. vyko kiekvieną vasarą. Jos kulminacija buvo našlaičių eisena, kurios priekyje žengė „doriausias metų auginti-nis" ir keli muzikantai. Keli berniukai ant ilgų karčių nešė aukų dėžutes, į kurias miestiečiai metė pinigus našlaitynui finansuoti.

Opera. Netoli dabartinės Žąsų turgavietės, pačiame Hamburgo viduryje, 1677–1678 m. buvo pastatytas pirmasis miesto operos teatras Vokietijoje, kuriame daugelį metų buvo sėkmingai vaidinamos operos. Tik 1738 m. ši privati įstaiga turėjo užsidaryti. Pastatas buvo nugriautas 1765 m., toje vietoje pastatytas naujasis teatras (žr. Akermanas). Pasak kitų tyrinėtojų, senojo operos teatro pastato nebebuvo jau 1757 m.

Priverstinių darbų kalėjimas. Didžiulis pastatas prie Alsterio vartų, palei vidinį Alsterį, netoli dabartinės Gerharto Hauptmano (Gerhart Hauptmann) aikštės, buvo pastatytas 1622 m. Tai buvo kalėjimas ir priverstinių darbų vieta nusikaltėliams, vargšams, bejėgiams seneliams ir „visiems, kurie gali užsidirbti valgį, bet dėl tingėjimo ir dyko dienų leidimo to nedaro, verčiau eidami elgetauti“, taip pat ir „tvirtiems tinginiams, įžūlėliams, gašlūnams, bedieviams, smurtininkams ir neklusniems, prasigėrusiesiems ir alaus maišams, ir moterims, ir vyrams, užaugusiems nedorybėje, paleistuvystėje ir visokiose nuodėmėse ir pasileidime...“. 1666 m. šis kalėjimas buvo išplėstas, papildžius jį verpykla, specialiu skyriumi „jauniems vagišiams ir palaidoms moteriškėms“.

Pipirų maišai. Senesniaisiais laikais, kai prekyba prieskoniais dar nešė didžiausią pelną, pipirų maišas tapo didelių turtų ir neapsakomo šykštumo simboliu. Taigi tas, kuris Hamburgo pirklius vadina pipirų maišais, laiko juos turtingais, godžiais pinigų, kurčiais visiems, kam reikia pagalbos, ir nieko nenutuokiančiais apie pelno neduodančius dailiuosius menus.

Raganų medžioklė. Dešimtys tūkstančių moterų (ir vyrų), ypač 1450–1750 m. krikščionių kraštuose tapo raganų medžioklės aukomis. Šiaurės Vokietijoje raganas, tiesa, liautasi deginti XVII a. pabaigoje, tačiau raganų, kitokios prigimties žmonių, baimė skatino persekioti sutrikusios psichikos asmenis, kurie ligi šiai dienai suvokiami kaip apsėsti velnio ar demonų. Vokiečių kalbos regione paskutinė „dėl ypatingų galių" Šveicarijoje, Glaruse, 1782 m. mirti pasmerkta ir nukirsdinta buvo Ana Geldi (Anna Göldi).

Rąstų namai. Šie legendiniai pobūvių namai savo vardą gavo todėl, kad stovėjo prie vidinio uosto vartų (šiandien – Rąstų dambos ir Akmenų kiemo kampas), kurie naktimis buvo užtveriami grandinėmis vienas su kitu sukabintais rąstais. Didžiulis elegantiškas statinys, pastatytas 1662 m. ir nugriautas 1857 m., visą laiką buvo itin pamėgta Hamburgo miestiečių būriavimosi vieta. Namuose buvo užeigos, lošimų kambarys ir pobūvių, koncertų, šeimos švenčių ar pokylių salė, kurioje tilpo 200 žmonių. Nuo stogo terasos vėrėsi pats gražiausias reginys į miestą ir plačias upės pakrantes. Dviejuose mažesniuose vienaaukščiuose flygeliuose buvo įsikūrusi muitinė ir laivininkystės inspekcija, prieplaukoje sustodavo iš aplinkinių vietovių atplaukiantys keltai.

Ropių aliejus. Iš visų vokiečių miestų Hamburge gatvės buvo geriausiai apšviestos. Jau 1679 m. mieste būta 1000 gatvių žibintų, turėjusių padidinti miesto saugumą. Žibintams ir lempoms iki pat XIX a. pabaigos naudotas ropių arba rapsų sėklų aliejus, ypač tikęs gatvėms apšviesti, nes, kad ir skleisdamas nemalonų kvapą, buvo kur kas pigesnis už bemaž bekvapius žuvų taukus.

Septynerių metų karas (1756–1763). Prūsija ir (iš pradžių) su Rusija bei Prancūzija sąjungą sudariusi Austrija kariavo dėl Silezijos ir apskritai dėl didesnės galybės. Tuo pačiu metu tarp Anglijos ir Prancūzijos siautė karas dėl kolonijų. Pabaigoje buvo galutinai pripažintas Anglijos viešpatavimas Indijoje, anglai įsitvirtino ir Vestindijoje. Be to, į anglų rankas perėjo „užjūrio kolonijos" – Kanada, Naujoji Škotija, Florida ir laivybos teisė Misisipės upe iki pat Meksikos įlankos bei Menorka ir Gibraltaras Viduržemio jūroje.

Štruenzė, Dr. Johanas Frydrichas (Struensee, Dr. Johann Friedrich, 1737–1772), būdamas vos 20 metų, tapo Altonos miesto, o drauge – vargšų ir kalėjimo gydytoju. Buvo laisvamanis, ypač medicinos ir socialinės politikos srityse toli pralenkęs savo laikus. 1769 m. jis tapo iš pradžių Danijos karaliaus Kristijono VII rūmų gydytoju, o paskui – ir slaptuoju kabineto ministru. Ėmęsis radikalių reformų, kenkusių bažnyčios, patricijų ir diduomenės interesams (galbūt ir dėl meilės istorijos su karaliene Karolina Matilda), jis greitai buvo atstatydintas, o galiausiai ir pasmerktas mirti.

Telemanas, Georgas Filipas (Telemann, Georg Philipp, 1681–1767), vienas pačių įžymiausių baroko kompozitorių, nuo 1721 m. iki pat mirties 46 metus buvo penkių Hamburgo pagrindinių bažnyčių muzikos direktorius, Šv. Jono berniukų gimnazijos kantorius, o iki 1738 m. – ir pirmosios Hamburgo operos vadovas. Labai mėgo sodininkystę ir nepaprastai uoliai kūrė muziką: 50 operų, daugybė oratorijų, 46 pasijos, mišios, psalmės, apie 1400 bažnytinių kantatų, 70 pasaulietinių kantatų, 40 kapito-

no signalų, dainų, odžių, kanonų, apie 1000 orkestrinių siuitų, maždaug 120 solinių koncertų įvairiems instrumentams, nemaža kamerinių veikalų, kūrinių klavesinui ir vargonams.

Tvytė (Twiete). Iš esmės tai siaura gatvelė, jungianti dvi (*twee*) platesnes gatves. Tačiau Fulentvytė senamiesčio vakarinės dalies ir Naujamiesčio paribyje buvo ilga gatvė. Greta įprastinių siaurų, pakrypusių fachverkinių namų, geriausiu atveju turinčių mūro fasadą, čia stovėjo ir turtingų, „prakutusiems" skirtų pastatų, pavyzdžiui, „ponų lodžimentas", kolonomis puošti rūmai, kurie, kaip rodo jų antrasis vardas „Pokylių namai", buvo lyg ir koks ankstyvųjų laikų mankštos ir sporto centras.

Vokiečių žemės. Vokietija, arba, tiksliau, Šventoji vokiečių nacijos Romos imperija, tais laikais nebuvo nacionalinis vienetas, ji susidėjo iš margo lopinių kilimo, kurį sudarė „valdžios vienetai", galėję būti ir didžiuliai kaip Prūsijos karalystė, ir visai maži, riterio dvaro dydžio. Tolimoje Vienoje viešpataujantis imperatorius praktinės įtakos jau niekam nebedarė.

Zoninas, Ernstas Georgas (Sonnin, Ernst Georg, 1713–1794). Baigęs teologijos, filosofijos ir matematikos studijas Halėje, Zoninas dirbo privačiu mokytoju Hamburge ir, būdamas genialus konstruktorius, kūrė mechaninius ir optinius prietaisus. Tik sulaukęs 40 metų pradėjo dirbti architektu. Nuodugniomis žiniomis pagrįsti jo metodai, ypač tie, kuriuos jis taikė bokštams statyti, laikyti nepaprastai drąsiais, gal net velniškais. Įžymiausias jo kūrinys buvo Šv. Mykolo bažnyčia, Hamburgo

miesto simbolis. Zoninas, artimas Hamburgo švietėjų sluoksniams, buvo vienas „Patriotinės draugijos“ (žr. *Hamburgo draugija manufaktūrai...)* steigėjų.

Žaibolaidis. Patį pirmąjį žaibolaidį 1752 m. sukonstravo amerikiečių rašytojas, gamtos tyrinėtojas ir politikas Bendžamenas Franklinas (Benjamin Franklin, 1706–1790). Europoje pirmasis žaibolaidis buvo įtaisytas smailėje švyturio, kuris 1756–1759 m. buvo pastatytas ant Edistouno uolos Anglų kanale, už 14 mylių nuo pietinės Anglijos pakrantės. Vokietijoje pirmasis žaibolaidis nuo 1769 m. vainikavo Hamburgo Šv. Jokūbo bažnyčią.

Žemutinysis teismas. Sudėtingoje to meto Hamburgo teismų sistemoje Žemutinysis teismas buvo reikšmingiausias bendrųjų bylų pirmosios instancijos teismas. Jį sudarė du senatoriai, du daktaro laispnius turį juristai ir šeši miestiečiai. Aukštesnysis teismas, antroji instancija, buvo bemaž tapatus miesto tarybai. Sėkmė Žemutiniajame teisme buvo laikoma geru solidžios politinės ar administracinės karjeros startu.

Žufrua d'Abanas, Klodas, markizas (Jouffroy d'Abbans, Claude, 1751–1832), šiurpindamas savo kilmingąją šeimą, dar paauglystėje karštai domėjosi mechanika. Veikiančio garlaivio kūrimas ir tam tikslui reikalingų pinigų medžiojimas buvo jo viso gyvenimo užsiėmimas. Jis mirė nuskurdęs ir beveik visų pamirštas. Nors jo sukonstruoti garu varomi laivai įstengė nuplaukti tik nedidelį atstumą, praėjus aštuoneriems metams po mirties, Paryžiaus mokslų akademija paskelbė jį garlaivių išradėju.

SL 014. Leidykla „Baltos lankos“,
Mėsinių g. 4, 2001 Vilnius
Spausdino AB „Vilspa“,
Viršuliškių sk. 80, 2056 Vilnius
Užsakymas 866

Lietingą 1765 m. naktį Hamburgo uoste nužudomas stambaus pirklio Klaso Hermanso raštininkas. Žudikas, kaip įsitikinę hamburgiečiai, yra Žanas Bekeris, klajojančio teatro principalas. Juk miesto sargyba rado jį visiškai girtą greta negyvėlio. Tik artistai įsitikinę, kad Žanas nekaltas, ir leidžiasi ieškoti žudiko. Rozina, graži, šmaikšti ir ryžtinga aktorė, pasinaudoja visais savo talentais, mėgindama įsismelkti į garbingų Hamburgo miestiečių pasaulį. Vaikštinėdama tarp salonų ir kontorų, biržos ir kavinės, ji aptinka klastingos intrigos pėdsaką...

ISBN 9955-00-005-8
9 789955 000051